

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

„S HEDVÁBÍM NAD HLAVOU, S OHNĚM V SRDCI“

Okolnosti a události, které formovaly čs. dobrovolníka

v programu zvláštních úkolů

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Michal Stránský

Specializace v pedagogice, obor Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph.D.

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 1. května 2019

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval všem, kteří při zpracování této práce přispěli radou, materiály i povzbuzením, především však svému vedoucímu práce PhDr. Miroslavu Breitfelderovi, Ph.D., a dále Prof. PhDr. Janu Kumperovi, CSc., za jejich vedení, zájem a přátelský přístup.

Klíčová slova: Protektorát Čechy a Morava, padákový agent, gestapo, odboj, konfident

Key words: Protectorate of the Bohemia and Moravia, parachute agent, gestapo secret police, resistance, informer

Věnováno památce Oldřicha Pechala (1913 – 1942)

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK.....	3
ÚVOD.....	5
1. PODNIK PRO CELÉ MUŽE - Výběr osob pro zvláštní úkoly	9
1.1 Headhunter – Nábor vhodných kandidátů.....	9
1.2 Rebelové – Vzpouora v Cholmondeley jako předznamenání poválečných osudů.....	13
2. OVER THE HILLS AND FAR AWAY – Výcvik adeptů v STS 25	18
2.1 A true man’s bussiness – Koncepce elity jako naděje na úspěch.....	18
2.2 Cold, wet and miserable – kurz útočného boje	21
2.3 Shanghai party – Boj zblízka	23
2.4 Jen co se vejde do kapes – Výzbroj parašutistů a německá materiální převaha.....	25
3 ...A SRDCE BUŠÍ, KDYŽ SE HRNEŠ DO DVEŘÍ – Parašutistický výcvik	29
3.1 Hedvábí v plenkách – Počátky britského padákového programu	29
3.2 Cesta do hlubin parašutistovy duše – Analýza mysli během prvního seskoku.....	31
3.3 Prepare to land! – Základní koncepce parašutistického výcviku.....	33
3.4 Cena za odvahu – Rizika výsadkového výcviku	37
3.5 Noční jezdci – Úskalí vysazovacích letů nad Evropou	41
3.6 „X“ – Padák, který předběhl svou dobu.....	44
4. GEHEIME STAATSPOLIZEI – Metody gestapa v boji proti parašutistům	50
4.1 Protiparašutistické referáty SBF – Specialisté na likvidaci padákových agentů	50
4.2 Volavky – Provokatéři, zrádci a konfidenti ve službách gestapa	55
4.3 Zkáza ANTIMONY – Likvidace druhé vlny výsadků	59
4.4 Na vlnách konspirace – Krátké vlny ve službách agenturního vysílání.....	66
4.5 Přísně tajná říšská věc – Rádiové protihry a krize čs. zpravodajců v roce 1943.....	74
5. DON’T CRACK UNDER PRESSURE – případ Oldřicha Pechala a Karla Čurdy.....	78
5.1 Olin – Příběh který nesmí zůstat zapomenut.....	78
5.2 Karel – Geneze zrady.....	83
5.3 Mučedník a Jidáš – Oldřich Pechal a Karel Čurda jako archetypy hrdinství a zrady	87

ZÁVĚR	93
RESUMÉ	95
SUMMARY	95
SLOVNÍK OSOBNOSTÍ A POJMŮ	96
PRAMENY A LITERATURA	113
PŘÍLOHY	118

SEZNAM ZKRATEK

ALE	Automatic Link Establishment
AMPC	Auxiliary Military Pioneer Corps
CLS	Central Landing School
COMSEC	Communication Security
DZ	Drop Zone
FLUKO	Flugwachkommando
GESTAPO	Geheime Staatspolizei
GQC	GQ (Gregory – Quilter) Company
GULAG	Glavnoje upravlenije lagerej
JDV	Jednotky dopravované vzduchem
KGB	Kamiťét gasudárstvėnoj bėzapásnosti
KOS	Kázeň-Odvaha-Síla
KSČ	Komunistická strana Československa
KT	Koncentrační tábor
KV	Krátké vlny
LQA	Link Quality Analysis
MNO	Ministerstvo národní obrany
NKVD	Narodnyj komissariat vnutrennich děl
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei
OBZ	Obranné zpravodajství
ON	Obrana národa
OSS	Office of Strategic Services
PLF	Parachute Landing Fall
PTS	Parachute Training Station
QRB	Quick Release Buckle/Box
RAF	Royal Air Force
RSHA	Reichssicherheitshauptamt
SAS	Special Air Service
SATCOM	Satellite communication
SBF	Sabotage - Bahnen – Fallschirmagenten
SD	Sicherheitsdienst
SIS	Secret Intelligence Service
SMĚŘŠ	Směť špionam

SMP	Shanghai Municipal Police
SOE	Special Operations Executive
SS	Schutzstaffel
STB	Státní bezpečnost
STS	Special Training Station
TNP	Tábory nucených prací
TRANSEC	Transmission security
UKV	Ultra krátké vlny
ÚVOD	Ústřední vedení odboje domácího
VHÚ	Vojenský historický ústav
VKV	Velmi krátké vlny
VRÚ	Vojenská rádiová ústředna
WAAF	Women's Auxiliary Air Force

ÚVOD

„Tak mám dneska 27 let...celou cestu jsem si stále vzpomínal na slova: „Je touha po domově strašná věc, já to znám.“ Ano, teprve teď to znám a rozumím. A taková „domácí nemoc“ Boženy Němcové, které jsem kdysi nerozuměl, je úplně nic naproti bezmocné mojí touze po domovu. A jsem ochoten vytrpět a provést vše možné, ale jen domů a domů a poctivě pracovat, pracovat pro něco...Jak může někdo mluvit o kráse, kdo neviděl Řešice a polní cestu z Korduly do Řešic, kdo nešlapal v teplém prachu cesty v úvozu, kdo neviděl mihotání se teplého vzduchu nad obilím na „širokých“, ... všechna místa u nás, na nichž všude jsem já, kousičky mne jsou asi po celém světě...V Anglii toho ze mne zůstane málo, jedině snad ve Skotsku...27 let života za mnou, zatím jsem nic zvláštního neudělal, nevytvořil...a co přede mnou. Smrt pro vlast. S tím jsem se už vypořádal a jsem odhodlán provést vše...“

Deník Adolfa Opálky, zápis ze dne 4. 1.1942

Program padákových výsadek na území Protektorátu Čechy a Morava, organizovaný československou exilovou vládou v Londýně, představuje zlomek válečného úsilí okupované republiky ve snaze o obnovení své samostatnosti v době druhé světové války. Počet vycvičených a nasazených dobrovolníků je ve srovnání s celkovým počtem mužů, sloužících v československé armádě na Západě i Východě, zanedbatelný. Jejich úloha je však nepřehlédnutelná, přestože hodnocení výsadek není dosud zcela jednoznačné. Nesporným faktem nicméně zůstává, že malá skupina mužů osudově ovlivnila život v protektorátu. Stejně tak ovšem dodala potřebnou váhu politickým argumentům čs. politické reprezentace na Západě v jejím úsilí o obnovení demokratické ČSR. Kritici věcně argumentují represemi, které následovaly po nejznámější akci celého programu, likvidaci Reinharda Heydricha skupinou ANTHROPOID. Také činnost ostatních skupin vedla k řadě dalších osobních tragédií a „menších heydrichiád“. Obhájci však zcela oprávněně zdůrazňují, že to byla především úspěšná likvidace muže číslo tři nacistického Německa, která nakonec vedla spojenecké k revizi Mnichovské dohody a konečnému uznání Československa v jeho předmnichovských hranicích.

Bez ohledu na náš vlastní postoj k činnosti parašutistů, jisté je, že sehráli jednu z klíčových rolí v době, kdy se ostatní zcela pochopitelně v souladu s přirozeným pudem sebezáchovy rozhodli proti okupačnímu režimu nevystoupit. Parašutisté se však na rozdíl od mlčící většiny rozhodli bojovat, navíc jako dobrovolníci nového a nevyzkoušeného pojetí boje v podmínkách, který nabízel jen minimální vyhlídky na přežití. Odvaha, hraničící se sebeobětováním, však byla pouze výchozím předpokladem.

Účelem této práce není znovu vyprávět nejznámější příběhy, ale popsat události a faktory, které ovlivnily vývoj a průběh celého programu Zvláštní skupiny D. Čtenář bude mít možnost pochopit jeho vznik v širším kontextu situace v Evropě na začátku války. Dále bude program sledovat jako příběh zrození „národního záškodníka“, nového druhu válečníka, s nímž se měly teprve získat první praktické zkušenosti. Na této cestě se čtenář setká s řadou zajímavých osobností, míst a technologických postupů, které z celého podniku činily opravdové dobrodružství. Nežádka byl dobrovolník součástí programu, který využíval průkopnické technologie, jejichž efektivní využití bylo limitováno mírou poznání. S tím nevyhnutelně souvisela značná úskalí, která nakonec rozhodovala o osudu celého podniku.

V práci čtenář zavítá do vřesovišť drsné skotské vysočiny, kde se zrodila koncepce elitního válečníka, navštíví letiště v Ringway u Manchesteru, kde bude sledovat vývoj nového druhu vojska – pěchoty vysazované na padácích. Seznámí se zde také s riziky spjatými s vysazením vzdušnou cestou v podmínkách konspirace. Pochopí dále problémy, které přinášelo rádiové spojení na velké vzdálenosti, které z vojensko-praktického hlediska nebyly uspokojivě vyřešeny dodnes. Poznává velmi omezené podmínky, v nichž byli parašutisté nuceni plnit své úkoly.

Na základě analýzy činnosti známých i méně známých výsadek, čtenář bude mít následně možnost sledovat klíčové momenty celého programu i míru jeho úspěšnosti. Vybrané příběhy jednotlivých parašutistů a skupin čtenáři poslouží pro pochopení situace, ve které se nacházel československý odboj, společnost i okupační moc. Práce nám nabídne také příležitost poznat soupeře parašutistů, především pracovníky protiparašutistického referátu SBF, odhalí jejich metody práce i způsob myšlení. Na základě seznámení s metodami okupační správy bude mít čtenář lepší předpoklad kriticky zhodnotit rozhodování a jednání jednotlivých účastníků programu.

Tato práce se má stát ve svém celku přípravnou studií, která čtenáři osvětlí širší souvislosti celého podniku, které při pozdějším studiu příběhů jednotlivých účastníků nemusejí být vždy zcela zřejmé, které ale ve svém důsledku výrazně přispěly, nebo přímo

rozhodly o míře úspěšnosti jednotlivých skupin. Práce však nabízí také jiný pohled na problematiku výsadků. Analýzou vybraných technických problémů si čtenář uvědomí, že dobrovolníci se účastnili také mimořádně technicky zajímavého dobrodružství, kdy nejen vysazení padákem, ale také rádiové spojení prodělávalo bouřlivý vývoj a Čechoslováci tak ani za časů druhé světové války v případě využití průkopnických technologií nestáli stranou. Krátkými komentáři v textu i v poznámkovém bloku autor nabídne stručné srovnání tehdejších technologií s dnešními možnostmi ve sledovaných oblastech.

Poslední kapitola je symbolicky příběhem dvou tragických osudů, které mají čtenáře vybídnout k zaujetí kritického stanoviska. Jeden z příběhů je obecně známý i v té části společnosti, která má o programu padákových výsadků pouze obecné povědomí, neboť mu bylo přisouzeno stát se symbolem národní zrady. Příběh druhý, rozměrem symboliky a tragédie nemenší, bohužel již tak známý není. Míra statečnosti, kterou však druhý z tragických hrdinů projevil, je trvalou připomínkou, že i ve chvílích nejtěžších máme možnost volby. V poslední kapitole proto autor čtenáři nabízí možnost posoudit dva osudy, které se důsledky svých činů stávají téměř biblickými archetypy. Avšak s přihlédnutím na okolnosti a podmínky, ve kterých naplnili svůj osud a které budou objasněny v předchozích kapitolách, měla by kapitola poslední spíše než k prostému odsouzení těch, kteří nakonec nenašli dostatek sil k naplnění své přísahy, vést k obdivu k těm, kteří své přísaze dostáli.

Zdroje, ze kterých autor čerpal, pokrývají kontext obecně historický i odborně vojenský, dále bylo využito odborných publikací a studií pojednávajících o vybraných problémech technických, včetně příruček a manuálů. Problematika byla dále konzultována s vojenskými historiky, členy klubů vojenské historie a odborníky na výsadkovou a spojovací přípravu AČR. Autor také vychází ze své patnáctileté praxe v armádě, kde výsadková a spojovací příprava tvořily neodmyslitelnou součást jeho odbornosti.

Pro základní pochopení historického a politického kontextu bylo čerpáno především z *Velkých dějin zemí Koruny české*, svazků XVa, XVb, od autorů Jana Gebharta a Jana Kuklíka. Situaci v protektorátu dále velmi zasvěceně popsali především Jiří Šolc a Jaroslav Čvančara. V problematice padákových výsadků zůstává nepřekonatelnou autoritou bezesporu Jiří Šolc, který i díky své službě u výsadkových vojsk dokázal čtenáři nabídnout zasvěcený pohled na celý program Zvláštní skupiny D a velmi čtivě jej zasadit do politického a vojenského kontextu. Jeho práce se tak i pro tuto studii staly nenahraditelným zdrojem informací. V kapitolách pojednávajících o přípravě parašutistů bylo proto čerpáno především z jeho titulů *A zpívali jsme Tipperary, Podpalte Československo!* či *Po boku*

prezidenta. Osudy parašutistů v protektorátu výtečně zmapoval v titulech *Bylo málo mužů*, a *Ďáblova past*. Jeho práce skvěle doplňují výpravné publikace Jaroslava Čvančary *Anthropoid: příběh československých vlastenců*, třísvazková edice *Někomu život, někomu smrt* či *Heydrich*.

Cenné zdroje pojednávající o výcviku a nasazení parašutistů představovaly také práce Marie Matúšů *Muži pro speciální operace*, *Muži z Ringway* Jindřicha Marka či *Horší než doba války* od Jiřího Plachého. Vyprávění je dále obohaceno rozhovory pamětníků pro pořad České televize *Heydrich – konečné řešení*, nebo vynikající autobiografickou knihou jednoho z účastníků programu Františka Mastného *Probijte se!*, která byla autorem napsána již rok po ukončení druhé světové války, kdy měl výcvik i bouřlivé události konce války živě v paměti.

V otázkách odborných se prokázala neocenitelnou výtečná studie Josefa Plzáka *Analýza agenturního rádiového spojení se stanicí Libuše*, publikovaná v rozsáhlé práci Vojtěch Šustka *Operace SILVER A*. Teorie krátkovlnného vysílání byla pro úplnější obraz objasněna s využitím publikací společnosti Harris Corporation, jednoho ze současných předních výrobců spojovací techniky. Výsadková příprava a problematika vzdušného zasazení byla pokryta s využitím především zahraničních zdrojů. Zde se prokázala neocenitelnou publikace Johna Tannera *RAF Airborne Forces Manual*, která je technickou příručkou pro provádění výsadkových operací padáky i kluzáky. Bohatý zdroj informací představovaly také práce francouzského autora Jeana-Louise Perquina *The Clandestine Parachute and Pick-Up Operations*, *The Clandestine Radio Operators* a *The Special Forces Equipment – British Parachutes* a též edice *Men at Arms* a *Elite Series* nakladatelství Osprey, které nabízejí vynikající porovnání především padákové techniky Velké Británie, Německa a Spojených států. Kontext vzniku elitních jednotek pomáhají objasnit tituly *Elitní a speciální jednotky světa* Jana Bogera a *Churchill's Army: 1939-1945* *The men, machines and organisation* od Stephena Bulla.

1. PODNIK PRO CELÉ MUŽE - Výběr osob pro zvláštní úkoly

1.1 Headhunter – Nábor vhodných kandidátů

„V rámci padákových výsadků Zvláštní skupiny D při II. odboru MNO (Ministerstva národní obrany) bylo provedeno 38 operací, z toho 37 za použití vzdušného výsadku, v jejichž rámci bylo nasazeno 101 mužů. Pouze jediný z nich se dostal ke splnění svého úkolu jinou, než vzdušnou cestou. Ztráty byly vysoké. V bojích padlo, zahynulo, či smrt vlastní rukou zvolilo 38 mužů. Dalších 23 bylo zajato a z nich 14 popraveno. Pouze 35% vysazených přežilo bez úhony.“¹ Nekompromisní statistika Jiřího Šolce otevírá kapitolu, která se zabývá začátkem příběhu všech čs. dobrovolníků, kteří se zavázali k podniku, v němž bylo vysoce pravděpodobné, že naleznou vlastní smrt.

Výběr osob pro nový, nevyzkoušený a velmi riskantní podnik nebyl jednoduchou záležitostí. Tímto úkolem byl pověřen mjr. Karel Paleček² na konci roku 1940, tedy v době před vznikem Zvláštní skupiny D (oddělení zpravodajského odboru exilového Ministerstva národní obrany, které bylo pověřené přípravou padákových agentů na okupovaná území). Čechoslováci, stejně jako další exiloví představitelé ve Velké Británii, přijali nabídku britských zpravodajců ke spolupráci. Velká Británie si byla velmi dobře vědoma potenciálu, který měla na okupovaných územích Evropy jednotlivá národní odbojová hnutí. Proto bylo v době, kdy se v boji proti Německu ocitla sama, nanejvýš žádoucí hnutí využít v souladu se svými záměry.

První výběr osob přicházejících v úvahu pro plnění zvláštních úkolů, jejichž povaha byla tehdy ještě nejasná, proběhl v Leamingtonu. Tam se formující čs. jednotky přesunuly z Cholmondeley, kde již probíhal organizovaný výcvik. Paleček byl pro svůj úkol vybaven doporučujícím dopisem ministra národní obrany generála Sergeje Ingra, s nímž se měl obrátit na velitele brigády generála Neumanna. Jak Marie Matúšů ve své výtečné práci *Muži pro speciální operace* dokládá, o podobě výběru kolovaly různé legendy: „*Vyprávělo se, že Paleček chodil po objektech v přestrojení za vojína, spal na ubytovnách mužstva,*

¹ ŠOLC, Jiří. *Bylo málo mužů: Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha: Merkur, 1991. ISBN 80-7032-624-7, s. 169.

² „Táta“ Karel Paleček byl jedním z důstojníků Moravcovy „jedenáctky“, která v předvečer okupace na popud britské tajné služby letecky odcestovala do Velké Británie a v Londýně se stala jednou z klíčových opor úsilí Edvarda Beneše za obnovení demokratické ČSR v předmnichovských hranicích. V rámci programu padákových výsadků do protektorátu byl pověřen nejprve organizováním náboru dobrovolníků, později se stal z pověření Františka Moravce, náčelníka Zvláštní skupiny D, vedoucí osobností celého programu. Po válce zakládal československé výsadkové vojsko. Viz slovník osobností a pojmů: Karel Paleček.

jedl s ním v jídelně, naslouchal názorům a pozorně sledoval chování vyhlédnutých kandidátů.“³

V čs. jednotce bylo ovšem sotva možné celou záležitost dlouhodobě utajit a proto nemělo smysl provádět výběr cestou konspirace. Zprávy se šířily poměrně rychle, což bylo logickým důsledkem skutečnosti, že jednotka, izolovaná v jazykově odlišném prostředí, měla přirozený sklon žít především svým vnitřním životem. Každá novinka, zejména pak ta, která měla být předmětem utajení, se šířila jako kulový blesk. Pozdější výběr proto probíhal v poněkud upravené formě a lišil se od první Palečkovy návštěvy v Leamingtonu především tím, že zpravodajští důstojníci od velitelů čs. jednotek nejprve obdrželi seznam vhodných kandidátů. Až poté navštívili jednotku, ke které byl potenciální kandidát přidělen, k osobnímu setkání.

První nábor proběhl zcela v režii majora Palečka 27. listopadu 1940. Toho dne se zúčastnil shromáždění velitelů, po němž se přesunul k 1. praporu a z předloženého seznamu vytypoval 6 osob, které pozval na pohovor. Marie Matúšů popisuje pohovor takto: *„Náborovou proceduru rozdělil na dvě části. V první se měl vybraný voják dozvědět, že připadá v úvahu pro zvláštní poslání a jak důležité je toto poslání pro československý národ. Paleček mu dle svých slov nezastíral potíže a riskantnost tohoto úkolu. Vyjádřil-li se vybraný kandidát kladně, byl vzat do slibu a byla mu sdělena vážnost tohoto slibu. Následně mu bylo podrobněji naznačeno jeho možné poslání a byl opět dotázán, zda souhlasí. ‚V kladném případě je zavázán ještě jednou rukou dáním ve jménu našeho ujařmeného národa a našeho nejvyššího vojenského velení.‘ Absolvent pohovoru se stal čekatelem do doby, než jej velení povolá.*“⁴

Osobní přítomnost zpravodajského důstojníka u čs. brigády byla po prvním kole výběru nahrazena vypracováním seznamu vhodných kandidátů veliteli jednotek. Osoby doporučené k pohovoru následně oslovil zpravodajský důstojník. Na výběru osob se vedle majora Palečka podílel štábní kapitán Šustr, ale také major Emil Strankmüller, nebo přímo plukovník František Moravec⁵, náčelník II. (zpravodajského) oddělení MNO v Londýně. Hlavní kritéria pro přijetí do programu zvláštních úkolů byla česká nebo slovenská národnost, vlastenecké přesvědčení, osobní odhodlanost, otevřená, přímá a statečná povaha, doporučení nadřízeného, dobrovolné a svobodné rozhodnutí stát se parašutistou a v neposlední řadě výtečná fyzická kondice, která mohla nakonec rozhodnout, že

³ MATÚŠŮ, Marie. *Muži pro speciální operace*. Praha: Naše vojsko, 2005. ISBN 80-206-0754-4.

⁴ Tamtéž.

⁵ Viz slovník osobností a pojmů: Plukovník František Moravec.

dobrovolník přijat nebyl, přestože byl shledán vhodným ve všech předchozích kritériích. Náročný výcvik a úkoly, které na budoucí parašutisty čekaly, totiž vyžadovaly přiměřený věk a výbornou kondici. Věková hranice byla přibližně stanovena na 30 let. Již v Leamingtonu probíhaly vstupní vyšetření dobrovolníků a řada z nich byla shledána nezpůsobilými z důvodu krátkozrakosti, skoliózy, plochých nohou či jiných omezení.

Stávalo se také, že dotyčný byl svým nadřízeným doporučen a poté, co byl osloven, zájem neprojevil. Takové rozhodnutí se samozřejmě respektovalo. V rámci čs. programu zvláštních úkolů se dobrovolníci hledali výhradně v řadách armády. Moravcova skupina vycházela z přesvědčení, že mimo armádu hledat nelze, neboť civilisté nebyli uvyklí disciplíně, zavázání mlčenlivostí a pohánění vlastenectvím. Civilisté mohli totiž představovat emigraci ekonomickou nebo politickou. V prvním případě byli k emigraci motivováni materiálním hlediskem, v případě druhém politickým přesvědčením. Vlastní blaho či partajnictví nebylo velkou zárukou, že tito jedinci v případě potřeby vyslyší volání vlasti a v zájmu vyššího cíle nebudou váhat položit vlastní život. Výhodnější bylo hledat v armádě, neboť jak situaci komentoval Jiří Šolc: „*Kdo z nich za něco stál, byl vojákem, službu v armádě neodmítal, naopak, sám se do jejich řad hlásil. Kdo tak neučinil, byl buď přestárlý, zdravotně nezpůsobilý, málo statečný a nebo mu bránily politické důvody.*“⁶

Českoslovenští zpravodajci také na rozdíl od svých exilových kolegů z jiných okupovaných zemí zavrhlí možnost nasadit v okupované vlasti ženy, které nepovažovali za dostatečně psychicky a fyzicky odolné. Stejně tak odmítali nasazení Židů a českých Němců z čistě pragmatických pohnutek. Židé byli ve vlasti okupačními orgány vystaveni perzekuci a v případě českých Němců by bylo krajně obtížné překonat nedůvěru domácího odboje.

Velkým problémem při výběru uchazečů byl nedostatek informací o jejich minulosti, které by bylo možné konfrontovat se záznamy z úředních spisů. Omezená možnost uchazeče náležitě prověřit nedávala zpravodajským důstojníkům jiné řešení, než spoléhat na doporučení velitele, hodnocení kolegů, pozorování jedince během přípravného výcviku a jeho vlastní výpověď. Navzdory zcela neznámému podniku byl o zvláštní úkoly mezi vojáky zájem. V průběhu let 1941–1943 se z vybraných dobrovolníků zúčastnilo výcviku kolem 300 mužů a 90 z nich bylo nakonec nasazeno jako parašutisté. Výběr pokračoval i v letech 1944–1945, kdy bylo vycvičeno dalších 20 mužů.⁷

⁶ ŠOLC, Jiří. *A zpívali jsme Tipperary: výcvik československých parašutistů ve Velké Británii*. Praha: Merkur, 1993. ISBN 80-7032-853-3, s. 14.

⁷ MATÚŠŮ, Marie. *Muži pro speciální operace*. Praha 2005, s. 104.

Nábor, zcela v režii Moravcovy skupiny, byl pouze začátkem.⁸ Výcvik drželi pevně v rukou zkušení instruktoři SOE.⁹ Zde v zásadě dále pokračoval výběr jednotlivců, neboť jednotlivé kurzy představovaly výzvu pro každého odvážného muže. Samotné zahájení kurzu v žádném případě neznamenalo jistotu jeho úspěšného dokončení. V každém kurzu bylo zapotřebí mnoho od všeho - vytrvalosti, rychlosti, píli, odvaze, trpělivosti. Každý jednotlivý kurz byl proto sítím, kterým neprošli všichni. Dobrovolníci byli pozorováni a hodnoceni nejen z hlediska svých odborných znalostí, ale posuzovány byly také jejich charaktery, které se odkrývaly pod tíhou situace. Absolvování jednotlivých kurzů nebylo ve skutečnosti příslibem nasazení.

Muži, kteří se do programu zvláštních úkolů hlásili, pocházeli většinou ze skromných poměrů. Šlo o muže z venkova i z měst. Nacházeli se mezi nimi vojáci z povolání, zemědělci, muži vyučení řemeslu, číšníci, holiči, studnaři, horníci, policejní důstojníci, baťovci a s blížícím se koncem války také členové vládního vojska. V rodinné historii dobrovolníků je možné sledovat legionářskou tradici, silné vlastenecké cítění, založené na náboženském přesvědčení a Masarykových myšlenkách. Mnozí mladí muži formovali své tělo i ducha ve vlasteneckých tělovýchovných organizacích Sokol a Orel.¹⁰

Až do rozhodnutí opustit okupovanou zemi, mnozí za hranice někdejší ČSR nevycestovali a jejich provinční rozhled byl znenadání konfrontován dobrodružstvím, spojeným s ilegálním odchodem do zahraničí, kdy na své strastiplné cestě k formujícím se čs. jednotkám navštívili takové kraje jako Blízký východ nebo Severní Afriku. Našli se mezi nimi ovšem i opravdoví „světáci“. Marie Matušů zmiňuje jednoho účastníka operace SILICA-NORTH: „*Snad nejpoutavější životní příběh by mohl ve svém Curriculum vitae prezentovat Bohuslav Nocar, který ukončil svou pestrou životní cestu spolu s Rudolfem Hrubcem v troskách letadla při neúspěšné operaci SILICA – NORTH. Jako Baťův odchovanec a zaměstnanec studoval určitý čas v Londýně, navštívil světovou výstavu v New Yorku a na Trinidadu se stal vedoucím třinácti filiálek. Během svého pobytu navštívil většinu ostrovů Západní Indie a Jižní Ameriky. Po skončení smlouvy s firmou*

⁸ Uspokojivé reference a souhlas dotyčného byly vstupenkou do pravděpodobně nejnáročnějšího programu, ke kterému se dobrovolník mohl zavázat. Dnešní praxe u elitních jednotek je výběrové řízení. Forma je v principu totožná a velmi funkční. Uchazeč je vystaven po několik dní, u některých jednotek i týdnů, či dokonce měsíců, neúměrné fyzické a psychické zátěži za účelem odhalení jeho vzorce chování v krajních situacích. Procento vyřazených je vysoké, což přispívá k exkluzivitě celého podniku a většímu odhodlání přijatých adeptů pokračovat ve výcviku.

⁹ SOE – Special Operation Executive – britská tajná vojenská agentura, pověřená organizací zpravodajských, diverzních a sabotážních operací na území okupované Evropy. Viz slovník osobností a pojmů: SOE.

¹⁰ Viz slovník osobností a pojmů: Spolek Sokol, spolek Orel.

*Baťa se přihlásil do čs. zahraniční armády, koupil si lodní lístek a přes New York se vydal do Velké Británie, kde byl prezentován 15.3. 1941.*¹¹

Zmínka o firmě Baťa nebyla náhodná. Baťova škola práce¹² se ukázala výtečnou školou pro život, vedoucí k samostatnosti. Jiří Šolc dokládá: „...naše závěry do značné míry potvrzuje fakt, že mezi úspěšnými parašutisty je poměrně časté zastoupení bývalých zaměstnanců fy. Baťa, kteří prošli tamní „školou mladých mužů“, jež sama o sobě byla důležitým selektivním procesem a vynášela do popředí jedince s výraznými vlastnostmi, velmi blízkými těm, které byly požadovány pro účastníky zvláštních operací.“

Jak opakovaně potvrdil přednosta II. odboru MNO František Moravec, přes všechna rizika s podnikem zvláštních úkolů spojených, o dobrovolníky nebyla nouze. Svou roli nepochybně sehrála i skličující zkušenost Čechoslováků v Polsku, Francii i Sovětském svazu, kde bylo jejich odhodlání bojovat proti nacismu přijato velmi chladně, nebo bylo jako v případě SSSR dokonce potrestáno pracovními tábory. Řada mladých mužů proto účast na riskantním podniku chápala jako dlouho očekávanou příležitost. Příchut' nebezpečí a možnost být součástí programu, ke kterému mohli patřit pouze vyvolení, samozřejmě sehrála svou roli a částečně vytlačovala z mysli oprávněné obavy z vlastního konce.

1.2 Rebelové – Vzpouora v Cholmondeley jako předznamenání poválečných osudů

Následující kapitola se zabývá málo známou, ale o to zajímavější událostí, které byli svědky mnozí, kteří se později stali dobrovolníky programu Zvláštní skupiny D. Událost je zmíněna proto, že z jiného pohledu ukazuje na míru vlasteneckého přesvědčení, které bylo v tak obtížných časech tolik zapotřebí. Nikoliv všichni bez výjimky si byli totiž vědomi nutnosti obětavé práce pro společnou věc. Politické přesvědčení zastánců levice se již před válkou ukázalo jako jedna z rozkladných sil v rámci budování ČSR a incident z Cholmondeley měl být dalším varováním, že komunisté budou vždy povyšovat zájem komunistické internacionály nad národní věc. V době akutního ohrožení československé

¹¹ MATUŠŮ, Marie. *Muži pro speciální operace*. Praha 2005, s. 244.

¹² Baťova škola práce byl další z úspěšných projektů krále československého i světového obuvnického průmyslu Tomáše Bati, který se ve snaze zefektivnit výrobu rozhodl odchovat pracovníky svých závodů ve vlastních vzdělávacích institucích. Viz slovník osobností a pojmů: Baťova škola práce.

demokracie nacistickým Německem si však rudou hrozbu nebylo možné připustit. V Cholmondeley však znovu vycenila zuby.

Předchozí zkušenosti s francouzskou kampaní¹³, kde mnozí ze svých ideálů vystřízlivěli, zčásti vedly ke klíčové události ve Velké Británii, která hrozila přerůst ve skandál. Její načasování bylo nejméně vhodné a exilová vláda, usilující o uznání svého programu za obnovení Československa, se záležitost zoufale snažila vyřešit předtím, než upoutá pozornost britských úřadů a veřejnosti. Událostí byla vzpoura v Cholmondeley, kde především sympatizanti KSČ a bývalí dobrovolníci interbrigád znovu prokázali, že úsilí ve jménu společného zájmu vždy ustoupí stranickému přesvědčení, diktovaném moskevskou centrálou.

Snaha komunistů o rozvrat demokratického systému sužovala Masarykovskou republiku již od vzniku KSČ, ke kterému příznačně došlo rozvratem sociálnědemokratické strany. Od té doby komunisté vytrvale útočili na parlamentní systém mladé ČSR. V častých skandálních prohlášeních i projevech na parlamentní půdě vyhrožovali násilím a konečným zúčtováním veškeré ideologické opozici. S obsazením pohraničí ČSR v roce 1938 se většina komunistických představitelů stáhla do Moskvy, neboť jejich ideologie byla pochopitelně v hledáčku nacistů. Řadoví členové přešli do ilegality. S vypuknutím války se mohlo zdát, že s londýnským exilovým centrem komunisté konečně sdílejí společný zájem, přirozeně vybízející ke spolupráci. Gottwald však zcela v souladu s linií vytyčenou Stalinem usiloval o odbojovou akci vedoucí k vytvoření předpokladu k pozdějšímu převzetí moci. Londýnské centrum v čele s Benešem a moskevské centrum v čele s Gottwaldem si v průběhu války nikdy navzájem nepřestaly konkurovat. Zatímco však Edvard Beneš připouštěl možnost účasti komunistů v obnovené parlamentní republice, komunisté byli ochotni v některých záležitostech spojit své síly s Londýnem pouze s vidinou pozdějšího nastolení vlády jedné strany¹⁴. Třídní uvědomění neopouštělo levicově smýšlející jedince ani za časů války proti nacismu.

¹³ Míru rozčarování z průběhu francouzské kampaně dobře ilustruje zápis do osobního deníku další výrazné osobnosti čs. odboje na Západě, výtečného pilota Lea Anderleho, který později vysazoval parašutisty do protektorátu. Zápis ze 17. června 1940: „*Francie hoří a mění se v trosky, ...ohromná sabotáž, opravdu jsem se nemýlil – Francie je prolezlá zrádci a špióny skrz naskrz...*“ V zápise z 20. června pokračuje: „*Jsem už deset měsíců ve škole a vůbec se nedivím, že Francouzi prohrávají. Ve Francii se zapalují letadla, protože tam nemají piloty a my zde čumíme, protože nemáme letouny. Vše prchá ve zmatku a vyprávějí se hrůzy z fronty. Ale když přijdu do jídelny, tak je tam řev a veselo, jako kdyby Francouzi Němce porazili. Rozhodně to nemohlo dojít jinak než ke zkáze. Tak krásná a bohatá země a tak prohnitý národ. A naši vedoucí činitelé to neviděli, nebo vidět nechtěli...*“

¹⁴ GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan. *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek XVa. Praha: Nakladatelství Paseka, 2006. ISBN 978-80-7185-582-0, s. 254, 364, 365.

Tábor v malebném parku kolem zámku Cholmondeley byl provizorním stanovým městečkem, kde se soustředili Čechoslováci po vysilující a frustrující zkušenosti z francouzské kampaně. Všichni byli hluboce zasaženi ponižující evakuací z Dunkerque a v táboře měli načerpat nové síly k další kapitole čs. zahraniční armády. Přítomnost komunistů a jejich sympatizantů v řadách rodící se čs. jednotky v Anglii se však ukázala jako závažný problém. Především bývalí interbrigadisté, kteří po porážce Španělské republiky uprchli do Francie, kde byli později internováni v uprchlických táborech, byli mimořádně politicky aktivní. Již ve francouzském Agde, kam byli odesláni v lednu 1940, aby posílili vznikající 1. československou divizi, na sebe upozornili svou vytrvalou ideologickou agitací, která byla v rozporu s platnými řády a předpisy armády.¹⁵

Nespokojeností s průběhem předchozích událostí trpěli mnozí, nejen komunisté. Bývalí interbrigadisté a členové nebo sympatizanti KSČ však vystoupili s otevřenou kritikou čs. vedení, kterou odstartovali agitaci, usilující o získání co největšího počtu vojáků, vedoucí nakonec k odepření poslušnosti. Oprávněné připomínky a výhrady k vedení ovšem brzy vystřídala osvědčená bolševická rétorika odsuzující, zcela v souladu s politikou SSSR, dosavadní válku proti Německu jako imperialistickou. Demagogickou kampaní se jim podařilo přesvědčit řadu nespokojených a frustrovaných vojáků, kteří se ke vzpouře připojili a odmítli nadále sloužit v čs. zahraniční armádě.¹⁶

Dne 23. července 1940 byli muži odmítající poslušnost odzbrojeni a soustředěni v oddělené části tábora. Zjitřené emoce měla uklidnit návštěva prezidenta Beneše dne 26. července, který přijal delegaci odbojníků a vyslechl jejich pohnutky. Argumenty byly založeny na nespokojenosti s poměry ve vojsku a nekompetenci některých důstojníků během francouzské kampaně, vedoucí ke ztrátě důvěry ke svým velitelům. Svou úlohu sehrál i antisemitismus, kdy bylo pro mnoho dobrovolníků obtížné akceptovat české Němce židovské národnosti, mluvící pouze německy. V pozadí se však nacházel kalkul komunistů v řadách čs. vojska a jejich neochota účastnit se války s Německem, kterou na základě smlouvy o neútočení mezi Berlínem a Moskvou Stalin dosud nepodporoval. Široce rozšířená nespokojenost byla proto využita k politickým účelům a diskreditaci Benešovy skupiny, neboť pouze několik dní před vypuknutím krize, Velká Británie uznala Benešovu exilovou vládu jako legitimního reprezentanta ČSR.¹⁷

¹⁵ Tamtéž, s. 452.

¹⁶ Tamtéž, s. 465.

¹⁷ Tamtéž, s. 379-390.

Dohody mezi velením a vzbuřenci přes osobní návštěvu Benešovu nebylo dosaženo. V důsledku toho bylo dne 28. července 1940 celkem 539 vojáků (z toho asi 150 bývalých interbrigadistů) předáno britským úřadům, které je odsunuly do internačního tábora Oswestry, nalézajícího se asi 40 km jihozápadně od Chestru.¹⁸ Ke vzbuřeným vojákům patřil například komunistický poslanec voj. JUDr. Vladimír Clementis, který se nakonec sám stal obětí svých radikálních spolustraníků a byl obětován během zinscenovaných procesů v padesátých letech.

Internovaným odbojníkům bylo na jejich žádost umožněno zařazení do britských ženijních jednotek (Auxiliary Military Pioneer Corps, AMPC). Odmítlo jen asi 180 nejfundamentálnějších komunistů, za což měli být odsunuti do Kanady. Názor změnili teprve na výzvu londýnského vedení KSČ. Počátkem října 1940 bylo do AMPC odvedeno asi 460 bývalých čs. vojáků. Zbylí byli odsunuti do tábora Knapdale ve Skotsku a nakonec počátkem roku 1941 propuštěni na svobodu.

Ti, co se později zavázali k plnění zvláštních úkolů, naopak jasně demonstrovali víru v národní věc i navzdory frustrujícím zkušenostem z Polska, Francie a evakuaci z přístavu Dunkerque. Rozhodnutí bojovat proti okupantům a překročit hranice znásilněné republiky bylo pouhým začátkem trnité cesty s nejistým koncem. Většina z nich často narážela na malý zájem polských úřadů, které vlažně přijímaly dobrovolníky z ČSR, neboť zápas o Těšínsko mezi Polskem a Československem v období po první světové válce byl u polských sousedů stále v paměti. Poté, co odešli do Francie, zažili jen další rozčarování, neboť morálka ustupující francouzské armády byla mnohdy v rozkladu. Cholmondeley tak i pro ně bylo další zkouškou, kde znovu prokázali životnost svého přesvědčení.

Vzpouza byla varováním, které bylo pro probíhající válku odsunuto do pozadí. Hrozba však nikdy nepominula. Programová touha bolševiků po získání úplné moci byla systematicky naplňována ještě před koncem války. Muži, kteří za republiku bojovali na Západě a válku přežili, se po kapitulaci Německa vraceli do vlasti, kde si komunisté připravovali podmínky k převzetí moci. Osvědčené metody, které se Gottwaldovo vedení naučilo v Moskvě, znamenaly naprostý zánik politické kultury v poválečné ČSR. Nejasný právní status osvobozené ČSR byl zneužit k tragicky proslulým divokým odsunům německého obyvatelstva a také k likvidaci ideologické a politické opozice komunistů.

Na seznamu nepřátel komunistického zřízení se tak ocitli i všichni ti, kteří se vrátili ze Západu. Vojenské obranné zpravodajství, podřízené komunistické centrále, připravovalo

¹⁸ Tamtéž, s. 466-467.

mimo jiné podmínky pro likvidaci politicky nespolehlivých kádrů v rámci ozbrojených složek. Metody, které komunisté využívali, si v ničem nezdaly s metodami nacistů. Bývalí parašutisté byli nejprve postaveni mimo službu, poté zatčeni a dlouhá léta věznění. Někteří zaplatili pouze dočasnou ztrátou svobody, mnohdy však za cenu trvalých zdravotních následků, někteří zaplatili životem. Zmínka o Cholmondeley má čtenáři připomenout, že z rozhodnutí komunistů válka nejen pro parašutisty v květnu 1945 neskončila.¹⁹ To však v roce 1940 tušil málokdo, neboť bylo zapotřebí porazit nacistické Německo...

¹⁹ Viz slovník osobností a pojmů: Metody KSČ v boji proti účastníkům západního odboje a dále viz PLACHÝ, Jirí. *Horší než doba války...: osudy parašutistů z Velké Británie v poúnorovém Československu*. Cheb: Svět křídel, 2014. ISBN 978-80-87567-46-3.

2. OVER THE HILLS AND FAR AWAY – Výcvik adeptů v STS 25

2.1 A true man's business – Koncepce elity jako naděje na úspěch

„Netolerujeme zde žádné kavárenské gangstery“²⁰

Charles Vaughan

Místo, kde se cvičili muži nad jiné odhodlaní a vytrvalí, leželo daleko na severu britských ostrovů. Právě tam se zrodila legenda *Commandos*, elitních bojovníků, kteří z rozhodnutí britského ministerského předsedy měli šířit hrůzu v německých liniích. V osudovém roce 1940 Winston Churchill zoufale hledal způsob, jak uchránit Británii před nacistickou zkázou, která mezitím pohltila kontinentální Evropu. Období po evakuaci z přístavu Dunkerque bylo v kabinetu premiéra poznamenáno především horečnatým úsilím určit novou strategii proti Německu. Podplukovník Dudley Clarke, asistent náčelníka generálního štábu, přišel s nápadem, který reflektoval jeho zkušenosti z dětství, které prožil v jižní Africe.²¹ Zde malé partyzánské bojůvky chatrně vyzbrojených búrských osadníků dokázaly přepady a nájezdy, lstí i úskokem, způsobit britským jednotkám vážné ztráty. Clarkovou inspirací se stali také španělští guerilloví bojovníci, kteří nakonec donutili samotného Napoleona k opuštění španělské kampaně a přiznání porážky.

Nyní to měla být Británie, která se v zájmu zachování vlastní existence měla uchýlit k neregulérní válce. *Commandos* dle Clarka měli představovat nejlépe vycvičené příslušníky pěchoty, experty v ovládnutí pěchotních zbraní, s fyzickou zdatností blízkou atletům. Měli vynikat vůlí k útoku kdykoliv a za všech okolností, chápající noc nikoli jako překážku, ale taktickou výhodu při nasazení. *Commandos* měli být výjimeční nejen pro svou bojovou hodnotu. Měli představovat také výraznou sílu politickou, neboť jejich

²⁰ Komentář podplukovníka Charlese Vaughana, zdůrazňující vysoké nároky na kvality mužů, kteří měli tvořit jednotky *Commando*. Vaughan byl velitelem výcvikového centra v Achnacarry, dlouholetý mistr pozemního vojska v boxu, který kladl důraz na vlastnost, kterou si měl vybudovat každý absolvent kurzu *Commando* – vůli pokračovat navzdory strachu, unaveným svalům a vyčerpání v duchu motto: „*It's all in the mind and heart.*“

²¹ Na konci 19. a počátku 20. století britské impérium všemi prostředky upevňovalo své pozice v jižní Africe, velmi často na úkor domorodců a osadníků z kontinentální Evropy. Objev ložisek zlata a diamantů na územích búrských států motivoval Velkou Británii ke zvýšení nejprve diplomatického a poté i vojenského tlaku na búrské republiky. Došlo ke dvěma krvavým konfliktům, které přerostly v partyzánskou válku, kdy osadníci čelili daleko početnější a lépe vyzbrojené britské armádě, které však i v malých počtech dokázali guerillovou válkou způsobit velké ztráty a narušit morálku. Viz DUNSTAN, Simon. *Commandos: Churchill's 'Hand of Steel'*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 2003. ISBN 978-0711029774, s. 10 a dále BULL Stephen. *Commando Tactics. The Second World War*. Barnsley: Pen & Sword Books, 2011. ISBN 978-1848840744, s. 9.

plánované úspěchy měly pozvednout morálku zkoušeného obyvatelstva a podpořit víru v konečné vítězství nad nacismem.

Skotská vysočina, kde se měla nová koncepce vedení boje zrodit a dále rozvíjet, byla záměrně vybrána pro své drsné klima a obtížný terén, které měly náležitě prověřit odhodlání jednotlivce stát se opravdovým bojovníkem. Velitelstvím výcvikové sekce Commando se stal zámek v Achnacarry, který byl historickým sídlem klanu Cameron, strategicky umístěný mezi jezery Loch Arkaig a Loch Lochy.

Britská koncepce nového druhu válečníka a jeho neortodoxního vedení boje je výtečně popsána v americké informační příručce *British Commandos*. Studie, kterou vydala americká vojenská zpravodajská služba v roce 1942, objasňuje povahu a potenciál britských elitních jednotek. Již v úvodní kapitole je definován nekonvenční charakter Commandos, kteří vedle své hlavní role elitních úderných oddílů měli vedle taktiky „*udeř a uteč*“ také podporovat domácí odbojová hnutí formou guerillového vedení boje.²² Studie zdůrazňuje výjimečnost jednotek, založenou na osobním příkladu velitelů. Vedení totiž spíše než prosté udílení rozkazů podporovalo důvěru mužů ve své nadřízené a potřebu je následovat. Požadována a podporována byla také individuální iniciativa a ofenzivní duch.²³

Náročný terén skotské vysočiny jako vhodné prostředí pro důkladný rozvoj vytrvalosti a odolnosti dobrovolníka je zmíněn v kapitole o speciálním výcviku: „*Zvláštní výcvikové centrum bylo zřízeno v extrémně náročném terénu drsné skotské vysočiny v okolí jezera nacházejícího se v blízkosti mořského pobřeží. Okolní krajina je hornatá, dosahující místy výšky 4000 stop (1219 m), s největším výskytem srážek ze všech britských ostrovů. V takových podmínkách je možné provádět výcvik, který vyžaduje nejvyšší fyzické vypětí.*

V přípravě frekventanta je kladen důraz na potřebu schopnosti vypořádat se s náročnými podmínkami války. V průběhu výcviku jsou adepti vystaveni podmínkám, kde hluk, mimořádné fyzické vyčerpání a duševní vypětí velmi realisticky přibližují průvodní jevy bojového nasazení. Snahou je vštípit jedinci potřebu nutnosti uchovat si schopnost taktického rozhodování i v podmínkách, kdy se tyto zdají zdánlivě neúnosné...“²⁴

Ve stejné kapitole je také zmíněna i přítomnost československých dobrovolníků: „*Národní sekce zvláštního výcvikového centra byly zřízeny pro Poláky, Svobodné Francouze, Čechoslováky a norské jednotky.*“ Samotná koncepce elitního válečníka, který byl ve srovnání s řadovým vojákem nadstandardně vycvičen a který jej převyšoval v míře

²² Viz studie *BRITISH COMMANDOS. Special Series No. 1*. Military Intelligence Service. War Department. Washington, August 9, 1942, s. 5, 11.

²³ Tamtéž, s. 6.

²⁴ Tamtéž, s. 28, 29.

odhodlání a ve schopnosti samostatného jednání, totiž dokonale odpovídala i požadavkům na budoucí záškodníky. Již od vzniku programu Commandos bylo proto jasné, že na skotské vysočině nebudou připravovány pouze úderné oddíly, které svou organizací a strukturou formálně odpovídaly pravidelným jednotkám, ale také menší skupiny dobrovolníků, kteří měli být vysazeni v týlu protivníka. Tyto muže a Commandos měly spojit především neortodoxní metody vedení boje, vyžadující neortodoxní přístup k výcviku. Drsnou a zádumčivou krajinou skotské vysočiny proto neprošly pouze elitní britské jednotky. Skotsko se stalo domovem také pro všechny „bezdovomce“ a uprchlíky z Evropy, kteří se zavázali k plnění zvláštních úkolů. Vedle Belgičanů, Francouzů, Holanďanů, Norů, Američanů, Poláků a dalších, zde byli připravováni také Čechoslováci v rámci spolupráce Zvláštní skupiny D a britské SOE.

Netradičních postupů, jak probudit instinkt válečníka, byla v rámci programu Commando celá řada. Hluboce kontrastovaly s tradičně pojatým a koncepčně konzervativním výcvikem pravidelných jednotek. Výtečný příklad neobvyklých výcvikových metod nám nabízí způsob, kterým se účastníci výcviku měli naučit využívat vlastní krytí během pohybu. Použití ostré munice během nácviku manévrování jednotlivých celků úderných oddílů bylo samozřejmostí, kdy palba byla vedena také přímo do sestavy manévrující jednotky. Každý z bojovníků tak musel akceptovat trvalou přítomnost nebezpečí, která mu však neměla zabránit v činnosti. Naopak si měl uvědomit nutnost pokračovat a vyvinout si schopnost využívat nejmenší výhody krytu a skrytu, kdykoli to bylo možné.

Důležitá schopnost pohybovat se takticky účelně a zbytečně se nevystavovat palbě protivníka byla rozvíjena postupně formou, pro kterou by důstojníci pravidelných jednotek sotva našli pochopení: *„Aktivní krytí během pohybu bylo vyučováno postupně v několika fázích. Nejdříve frekventanti nacvičovali pohyb v terénu umožňujícím dostatečné krytí. Pokud se neuváženě vystavovali nežádoucí pozornosti instruktorů, byli nejprve upozorněni. Později nacvičovali pohyb v terénu s výrazně omezenými možnostmi krytí. Pokud frekventantova snaha o využití dostupných překážek byla shledána nedostatečnou, byly vypáleny slepé náboje. Později však frekventant čelil ostré palbě z pušek Enfield a kulometů Bren, kdy střely dopadaly ve vzdálenosti 3 až 5 stop (1 – 1,5 m) od jeho pozice. Tato metoda se výsledky výtečně osvědčila a naučila frekventanty využívat krytí rychle a instinktivně.“*²⁵

²⁵ Tamtéž, s. 30.

2.2 Cold, wet and miserable – kurz útočného boje

„Když se člověk zadívá na mapu Skotska, není tam nic než hory a lochy (jezera), sem tam černá tečka, samota, pole tu nevidět. Ty, který samotu hledáš, jdi do těch hor, políbí tě zasněnou hladinou jezera, zazpívají ti horským vánkem a pohladí kapradím a vřesem. Proč tak smutno je tam, kde je krásně, snad žena by vyplnila ty černé útesy skal ozvěnou svého hlasu, zrcadlo lochu by odrazilo její obraz a její vůně by zvoněl horský vřes...“²⁶

František Mastný, absolvent kurzu v STS 25

První Čechoslováci prodělali tzv. Assault course, kurz útočného boje, v termínu od 17. července do 7. srpna 1941.²⁷ Krajina západního pobřeží skotské vysočiny nabízela všem dobrovolníkům, hlásícím se na ty nejnáročnější úkoly, mnoho příležitostí pocítit úskalí jejich rozhodnutí. Věděl to jistě i plukovník Colin Gubbins²⁸, který později stanul v čele SOE, neboť řídké osídlená oblast na pobřeží západního Skotska kolem městečka Arisaig byla jeho rodným krajem. Se svými skalnatými kopci, divokými horskými bystřinami a zádumčivými jezery poskytovala vynikající „hřiště“ pro všechny, kteří se potřebovali zocelit ve fyzické zdatnosti, síle, vytrvalosti a vojensko-praktických dovednostech.

Adepti SOE nežili ve vesnicích ani v táborech obehnaných ostnatým drátem. Byli ubytováni na samotách, statcích a farmách, desítky mil vzdálených od ostatního světa, kde také cvičili. Dobrovolníci byli zařazováni do tzv. STS (*Special Training Station*), samostatných speciálních výcvikových stanic, v podstatě rodinných usedlostí a farem, ve kterých se učili všem dovednostem konspiračního boje pod dohledem instruktorů z řad Commandos, SOE a rozvědky. Speciální pěchotní výcvik zajišťovali příslušníci královské skotské pěchoty, proslulí Highlanders. Výcvik zaměřený na destrukční činnost přednášeli příslušníci Commandos z Fort William, „líhně“ britských úderných oddílů.

Pro potřeby Čechoslováků SOE připravila objekty bývalých farem Camusdarach a Garramor, umístěné západně od nejhlubšího skotského jezera, téměř dvacet kilometrů dlouhého Loch Morar (s hloubkou 310 m), a vzdálené jen několik stovek metrů od pobřeží. Objekty byly vedeny pod kódovým označením STS 25. V letech 1941–1943 prošlo STS 25

²⁶ MASTNÝ, František. *Probijte se! Débrouillez vous!* Praha: Rok, nakladatelská a knihkupecká společnost s ručením omezeným v Praze, 1946, s. 96.

²⁷ MATUŠŮ, Marie. *Muži pro speciální operace*. Praha 2005, s. 115.

²⁸ Plukovník Gubbins byl třetím mužem, jenž stanul v čele SOE a nepochybně osobnost, která nejvíce ovlivnila československý program tajných operací. Viz slovník osobností a pojmů: Colin Gubbins a dále BULL Stephen. *Commando Tactics. The Second World War*. Barnsley 2011, s. 4-5.

na 252 československých dobrovolníků ve třinácti měsíčních Assault coursech.²⁹ Marie Matušů popisuje STS 25 takto: „Vybrané objekty se nacházely podél silnice z Arisaigu do Mallaigu, asi 500 metrů od moře, v němž se díky teplému Golskému proudu bylo možno koupat i v listopadu. Krajina v této části Highlands je hornatá, řada vrcholů zde dosahuje 1500 metrů a je zde skromná vřesovištní a křovitá vegetace, protkaná řadou ostrých skalních výběžků. Oblast severozápadního Skotska patří k nejméně obydlým oblastem Velké Británie se stále deštivým a mlhavým počasím.“³⁰ Jiří Šolc dodává: „Ve dne i v noci (ožíval tento kraj) neznámou řečí, smíchem, vtipnými poznámkami i kletbami, výbuchy náloží, ručních granátů, střelbou z pistolí, pušek a samopalů.“

Jeden z absolventů Assault course, Tomáš Sedláček, vzpomínal: „Za ten měsíc, co jsme tam byli, myslím dva dny nepršelo, jinak jsme byli pořád nějaký promoklí. Když člověk je suchej a jde na nějaký to cvičení venku, tak je takovej trošku ostýchavej než se namočí, než si ty nohy promočí. My jsme to potom řešili tak, že jsme první louží prošli, abychom ty nohy měli mokré, aby nám to už nevadilo, abysme se tolik nežinýrovali...“ Náplň kurzu Tomáš Sedláček dále shrnul: „Z předmětů to bylo tiché zabíjení, jiu-jitsu, střelba, trhavy, to byl důležitý předmět..., spojení – morseovka, seznamování se zbraněmi a způsoby boje v týlu nepřítele...“

V popisu náplně kurzu i podnebí se zcela shoduje s vnímavým pozorovatelem a dalším účastníkem kurzu Františkem Mastným: „Den začíná ranní půlhodinkou, pak několik hodin teorie, vlastní akce venku, mimo to střelba v různých pozicích s různými druhy automatů i pistolí, zhotovování a kladení nejrozmanitějších druhů náloží, pak klepání Morse, čtení mapy...Prší tu často, všechno je nasáklé vodou a my se musíme plížit nejtěžším terénem, ať prší, sněží nebo mrzne...tiché jsou skály a odkvetlý vřes, jen nabobtnalý lišejník na kamenu sklouzne pod botou a nasáklá rašeliniska svírají naše nohy. Je tu prázdno a pusto, jen dlouhosrsté ovce s černou hlavou zvolna utíkají, aby se na prvním hřbetu zastavily a tupě se na nás zadívaly.“³¹

Jak opakovaná svědectví potvrzují, samotná krajina kolem jezera Morar zanechala v myslích účastníků hlubokou stopu, která byla umocněna téměř nepřetržitým pocitem vyčerpání a hladu. Účastníci kurzu museli plnit jednotlivé úkoly v mimořádně obtížném terénu, za každého počasí, v poklusu a bez ohledu na únavu, zcela v duchu hesla Charlese Vaughana: „It's all in the mind and heart.“ Budoucí diverzanti zde měli pochopit, že

²⁹ MATUŠŮ, Marie. *Muži pro speciální operace*. Praha 2005, s. 116.

³⁰ Tamtéž, s. 119.

³¹ MASTNÝ, František. *Probijte se! Débrouillez vous!* Praha 1946, s. 93.

splnění úkolu je jedinou věcí, na které záleželo a které bylo nutné podřídit svou mysl, sužovanou vyčerpáním, bolestí a nepohodlím. Měli se zde naučit, že vůle pokračovat je jejich nejsilnější zbraní.

2.3 Shanghai party – Boj zblízka

Boj zblízka, kterému se frekventanti v STS 25 učili, byl výjimečnou směsicí vybraných technik z asijských bojových umění, zejména úderů, seků, pák, chvatů a porazů, doplněný osvědčenými „špinavými triky“ z hospodských šarvátek.³² Jednotícím kritériem byla účinnost a jednoduchost technik. Pro boj zblízka se za války zažil název *Jiu-Jitsu*, přestože se nejednalo o prvky jediného asijského bojového umění. Vedle výrazu *Jiu-Jitsu* se také užíval pojem „*silent killing*“. Autory systému boje zblízka byli britští důstojníci William Ewart Fairbairn a Eric Anthony Sykes³³, kteří před vypuknutím druhé světové války nasbírali bohaté zkušenosti v řadách policie v Šanghaji. Toto město se stalo v meziválečném období samostatným světem, mnohvrstevnatým organismem se silnou mezinárodní komunitou, pulzujícím obchodním centrem, nepřehledným mraveništěm národů a kultur, kde míra zločinu byla nejvyšší ze všech světových metropolí.³⁴

„Město hříchu“ bylo vedle národních komunit, obchodních korporací a čínské vlády ovládáno gangy. Snahy čínských komunistů a nacionalistů o získání vlivu v zemi, spolu se stále agresivnějším vystupováním Japonců, kteří tvořili v Šanghaji nejsilnější zahraniční komunitu, dále přispívaly k neklidu ve městě a nepřehlednosti situace. Vraždy, únosy a další kriminální činnost byly denní rutinou. Klienty nájemných vrahů, lupičů, únosců a žhářů se mohli stát všichni, motivy mohly být osobní, obchodní nebo politické. V období mezi válkami byla Šanghaj také plná agentů tajných služeb a stala se skutečným rájem všech dobrodruhů. Vysoká míra kriminality donutila městský výbor vytvořit vlastní policii, která měla bojovat se zločinem v národních čtvrtích.³⁵

V řadách *Shanghai Municipal Police* (SMP), policie podléhající městskému výboru, sbírali Fairbairn a Sykes své bohaté zkušenosti, které implementovali do komplexního systému, který dále vyučovali v řadách šanghajských policistů. Tento systém zahrnoval boj

³² Studie *BRITISH COMMANDOS. Special Series No. 1. Military Intelligence Service. War Department. Washington, August 9, 1942, s. 31.*

³³ Tamtéž, s. 38.

³⁴ Viz slovník osobností a pojmů: Šanghaj, metropole národních komunit a zločinu.

³⁵ V roce 1927 došlo v Šanghaji ke 123 vraždám a 1458 ozbrojeným loupežím. Viz THOMPSON, Leroy. *Fairbairn-Sykes Commando Dagger*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 2011. ISBN 978-1849084314, s. 7.

beze zbraně i se zbraní, včetně střelné. Fairbairn a Sykes byli nakonec osloveni britskou tajnou službou a odcestovali na začátku války do Velké Británie, kde v hodnostech poručíků cvičili zvláštní jednotky v boji zblízka. Skutečnost, že William Fairbairn nebo Eric Sykes působili také ve výcvikových táborech ve Skotsku, potvrdil Tomáš Sedláček: „*My jsme tam měli instruktora, nějakýho policajta ze Šanghaje. To byl odborník na tohle...učili jsme se jak zabít, aniž by nepřítel pípнул...no všelijaký to podřezávání a škrcení a kam píchnout, nebo co s ním udělat, aby nedělal moc velkej randál...*“³⁶

Účinnost celého systému jasně dokladuje skutečnost, že během války došlo k jeho velmi rychlému rozšíření v rámci výcviku elitních jednotek nejen ve Velké Británii, ale i v USA. Systém měl připravit bojovníka na všechny situace, kterým měl čelit, tedy přímému střetnutí s protivníkem, jeho zabití nebo zajištění. Kládl mimořádný důraz na útok ze zálohy s momentem překvapení, skýtající největší vyhlídky na úspěch. Výchozí filozofie celého systému zavrhovala „gentlemanské“ pojetí boje. Jediným účelem bylo protivníka zneškodnit za použití všech dostupných prostředků. Klíčová byla znalost citlivých míst na lidském těle, neboť na ně měl být veden každý útok.³⁷

Již na začátku války Fairbairn vydal svůj manuál „*Get Tough!*“, kde názorně prezentoval prověřené techniky a který se stal základní příručkou pro boj zblízka. Manuál vysvětluje techniku úderů, držení, uvolnění, hodů, porazů a pák. Je ovšem navíc doplněn řadou vyzkoušených „triků“, kdy je možné vedle tradičních nástrojů sebeobranu efektivně využít také židli nebo krabičku od zápalek. Ryzí účelnost technik vzbuzovala i u československých vojáků někdy rozpaky. Absolvent kurzu v STS 25 Jiří Pavel vzpomínal: „*Hlava dozadu a nůž se vsunul do krku...když jsem to poprvé slyšel, tak jsem si myslel, no jestli já tohle budu muset udělat...oni nám říkali, když to neuděláte vy, tak to udělá on.*“³⁸

Citovaná vzpomínka dokládá, že rovněž naši parašutisté v rámci boje zblízka prodělali výcvik s nožem, který se stal symbolem zvláštních jednotek. Dýka, vytvořená Williamem Fairbairnem a Ericem Sykesem, byla jednoduchým stiletem (dýkou) se štíhlou rukojetí flétnovitého tvaru a sloužila primárně k útoku ze zálohy bodnutím. Úzká symetrická čepel byla schopna na rozdíl od jiných nožů snadno proniknout do tkáně i přes hrudní koš, ale přesto nabízela pouze omezené využití. Štíhlá čepel dýky, zvané po svých autorech F-S kníže (Fairbairn-Sykes), připomínala spíše bodec, nepřiliš vhodný k řezným technikám.

³⁶ Dokument *Heydrich - konečné řešení*. 7. díl. Muži pro speciální operace. Česká televize 2011.

³⁷ Znalost anatomie a citlivých míst na těle jako nutný předpoklad pro efektivní sebeobranu a boj dobře ilustruje v úvodní kapitole americká příručka *Jiu Jitsu for Offence and Defence* z roku 1943, přímo vycházející z Fairbairnova manuálu *Get Tough!* Viz LINCK, R.S. *Jiu Jitsu for Offence and Defence*. Portland: Stevens-Ness Law Publishing Co., 1943.

³⁸ Dokument *Heydrich - konečné řešení*. 7. díl. Muži pro speciální operace. Česká televize 2011.

František Mastný k výcviku boje s nožem poznamenal: „...*místa bodu při přepadu zezadu jsou jamka u klíční kosti, pod uchem a bod do ledvin se také doporučuje. Toto zvláště musí zabíječi ovládat dobře, neboť jejich snahou je potichu zabít strážného, aby se akce provedla bez hluku...*“³⁹

Dýka z výroby dokonce nebyla broušena, neboť se předpokládalo využití bodných technik, popsanych v Fairbairnově manuálu. Vojáci si však ve snaze zvýšit uživatelské vlastnosti nože čepel dodatečně oboustranně brousili. Jak bylo uvedeno, likvidaci protivníka bylo možné provést nejlépe ze zálohy, bodnutím ze strany do krku nebo pod klíční kost, kde docházelo k zasažení a přeřezání tepny. Dále bylo možno útočit na tepny na zápěstí či pod bicepsem, nebo přímo zasáhnout srdce, ledviny či podbřišek. Techniky byly jednoduché až primitivní, rozhodující byla rychlost.

Jak dokladuje seznam operačního materiálu vydaného Rudolfovi Pernickému, někteří parašutisté vedle kapesního nože obdrželi do operací i uvedenou dýku. Nejednalo se však o pravidlo, jak naopak dokladuje seznam operačního materiálu, s nímž byl do vlasti odeslán například Jiří Štokman.⁴⁰ Zde se dýka na seznamu nevyskytuje, parašutista obdržel pouze „*nůž s pojistkou*“. Praktické využití nože bylo poněkud sporné a parašutisté se spoléhali především na kapesní stělné zbraně.

2.4 Jen co se vejde do kapes – Výzbroj parašutistů a německá materiální převaha

Doktrína výsadkových jednotek jasně definuje možnosti a omezení tohoto vysoce mobilního druhu vojska. Charakteristickou vlastností, vynucenou způsobem zasažení na bojiště, je především lehká výzbroj. Zranitelnost výsadkářů při střetnutí s lépe vyzbrojeným protivníkem byla prokázána již v prvních letech války, kdy „zelení ďáblí“ generála Kurta Studenta sice nakonec v roce 1941 dobyli Krétu, ale s takovými ztrátami, že Hitler od dalších výsadkových operací raději upustil. Omezené možnosti parašutistů odhalila také troufalá a příliš riskantní operace polního maršála Bernarda Montgomeryho v Nizozemí, která měla na podzim roku 1944 masivními výsadky zabezpečit trasu postupu a klíčové mosty pro spojenecké mechanizované jednotky postupující do Porúří. Přes všechno hrdinství amerických a britských výsadkářů operace MARKET GARDEN nakonec

³⁹ MASTNÝ, František. *Probijte se! Débrouillez vous!* Praha 1946, s. 97.

⁴⁰ MATUŠŮ, Marie. *Muži pro speciální operace.* Praha 2005.

skončila fiaskem, neboť se zde střetli s německými obrněnými divizemi, které rozprášily sen o ukončení války do Vánoc téhož roku.

Uvedené příklady jasně poukazují na faktor, se kterým je nutné při výsadkových operacích počítat. Materiální handicap pak obzvláště platí v podmínkách konspirace, kdy je obtížné skrytě nosit dostatečně výkonnou zbraň s uspokojivou kapacitou. Otevřené střetnutí s nepřítelem bylo pro padákového agenta, vyzbrojeného pouze pistolí, nežádoucí a bylo nutné se mu za každou cenu vyhnout. Pokud neskončilo smrtí, čelil parašutista v případě zajetí skličující perspektivě dočasně odložené smrti, která přicházela po náležitém „zpravodajském vytěžení“. Na boj museli být parašutisté v každém případě připraveni. Jak v úvodní kapitole svědčí statistika Jiřího Šolce, ke střetnutím docházelo a téměř vždy s tragickými následky.

Parašutisté museli čelit velké početní převaze podstatně lépe vyzbrojeného protivníka. V civilním oblečení mohli nosit své zbraně pouze skrytě, což také významně limitovalo možnost rychlé a účinné sebeobrany, která byla jediným důvodem k užití palné zbraně (pochopitelně s výjimkou sabotážních úkolů). Většina parašutistů byla vyzbrojena pouze pistolemi malých ráží, které sotva poskytovaly účinný prostředek proti zbraním protivníka. Zkušenost prokázala, že nejefektivnější zbraní bylo utajení, proto bylo i nošení pistolí uzpůsobeno potřebě nevzbudit podezření na veřejnosti. Parašutisté nosili pistole díky jejich kompaktním rozměrům často v kapsách, přestože některými byla pouzdra, především podpažní, během nošení využívána.

Kompaktní rozměry modelů, které padákoví agenti nosili, přirozeně konstrukčně omezovaly jejich možnosti použití. Oba modely, výkonnější Colt Model 1903 Pocket Hammerless a jeho kompaktnější verze FN Browning Model 1906, se řadí do kategorie „kapesních“ pistolí, které jsou svými rozměry přizpůsobeny ke skrytému nošení. Malé rozměry jsou ovšem vykoupeny výrazně menším střeleckým komfortem a zejména u menšího z modelů nedostatečným výkonem. Oba faktory tak dramaticky omezily užívané zbraně jako efektivního bojového prostředku.

V případě použití zbraně na delší vzdálenost jsou možnosti střelce výrazně limitovány. Pistole plné služební velikosti, jako například Browningova M1911, díky větší délce hlavně a záměrné osy (vzdálenosti mezi muškou a hledím), a především díky větší ráži, umožňuje efektivní činnost proti cílům až do vzdálenosti 25 metrů. Delší hlaveň větší ráže znamená vyšší výkon, větší přesnost a delší účinný dostřel. Delší záměrná osa také umožní přesnější zamíření a celkově větší rozměry zbraně včetně ovládacích prvků usnadňují manipulaci. Všechny tyto vlastnosti ovšem kapesní pistole postrádají.

Kompaktní rozměry užívaných modelů omezily využití zbraně na nejkratší možnou vzdálenost - do 10 metrů v případě Modelu 1903 a u modelu 1906 prakticky pouze do 3 metrů, což bylo dáno prostou skutečností, že druhý z modelů nebyl vybaven mířidly. Střelci umožnil pouze letmou, instinktivní střelbu bez míření. Z uvedeného bychom mohli vyvodit závěr, že s ohledem na možnosti využití byly pistole nošeny především proto, aby je parašutista využil v případě nejvyšší nouze, včetně ukončení vlastního života.

Colt Model 1903 byl oblíbenou zbraní pro skryté nošení a stejně jako jeho nástupce, mimořádně výkonný model M1911, velmi populární u policejních sborů i příslušníků podsvětí. Název naznačuje, že se konstrukčně jednalo o systém bez bicího kohoutu, což je ovšem zavádějící, neboť pistole měla kohout, avšak dobře skrytý pod pláštěm zadní části závěru. Typové označení „Hamerless“ tak především indikovalo hladkou siluetu zbraně, která nehrozila zachycením za oděv, pokud pistole byla nošena skrytě. I pro tento Browningův design byly typické dvě manuální pojistky – palcová na levé straně zadní části rámu zbraně a úchopová na hřbetu rukojeti. Střelec musel zbraň řádně uchopit, aby došlo k deaktivaci úchopové pojistky, a následně palcem střílejší ruky stlačit palcovou pojistku do dolní polohy. Poté byla zbraň připravena ke střelbě.

Kombinaci dlaňové a palcové pojistky geniální konstruktér John Moses Browning použil i u své nejvýkonnější pistole M1911.⁴¹ Výroba modelu 1903 probíhala v letech 1903 až 1945. Hmotnost zbraně byla ve srovnání s M1911 téměř poloviční - 680 gramů. Kapacita zásobníku byla 8 nábojů ráže .32 ACP/ 7,65 mm Browning. Menší „bratr“ FN Browning Model 1906 byl v podstatě miniaturou modelu 1903. Zbrojovka Colt ale neprojevila o design zpočátku zájem a výroba se nejprve uskutečnila v belgické zbrojovce (FN) Herstal. Hmotnost byla pouhých 350 gramů. Kapacita zásobníku byla 6 nábojů ráže .25 ACP/ 6,35 mm Browning. Pro srovnání: hmotnost pistole M1911 je 1100 gramů a kapacita zásobníku je 7 ran ráže .45 ACP/ 11,43 mm.

Mimořádný výkon modelu 1911⁴² zoufale scházel parašutistům, kteří užívali uvedených ráží .32 ACP/ 7,65 mm Browning v modelu 1903 a dokonce .25 ACP/ 6,35 mm Browning v modelu 1906. Výkon těchto ráží byl tak nízký, že pro vyřazení protivníka musely být zasaženy vitální orgány z bezprostřední blízkosti, nejlépe několika ranami. To spolu

⁴¹ HARTINK, A. E. *Velká encyklopedie pistolí a revolverů*. Praha: Rebo Productions, 2002. ISBN 80-7234-246-0, s. 84-85.

⁴² Již před první světovou válkou vedly zkušenosti americké armády s tehdy dostupnými pistolovými rážemi k zahájení výzkumu, který měl určit minimální pistolovou ráži, zaručující dostatečný ranivý efekt a vyřazení protivníka z boje. Závěrečná zpráva plukovníka Thompsona a majora La Garda stanovila za minimální efektivní ráži .45 ACP/ 11,43 mm. Srovnej s rážemi užívanými čs. parašutisty 7,65 mm a 6,35 mm. Viz slovník osobností a pojmů: Hledání optimální pistolové ráže ve Spojených státech a dále THOMPSON, Leroy. *The Colt 1911 Pistol*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 2011. ISBN 978-1849084338, s. 7-8.

s jednořadým zásobníkem a možností jejich nošení pouze v omezeném počtu v podstatě vylučovalo užití pistolí jako efektivního ofenzivního prostředku.

Protivníkem čs. parašutistů bylo především gestapo⁴³, zejména pracovníci jeho protiparašutistického referátu, kteří s ohledem na povahu své práce nosili zbraň také skrytě. Jejich zbraní byl především oblíbený a prověřený kompaktní model Walter PPK v ráži .32 ACP/ 7,65 mm Browning. Tím by se mohlo zdát, že síly byly vyrovnané, nicméně gestapo jako profesionální represivní složka pracovala během svých akcí v organizovaných skupinách. V případě předpokládaného střetu s protivníkem a během zatýkacích akcí využívala asistence jednotek pořádkové policie, Wehrmachtu nebo SS. Parašutisté tak v případě „plánovaného“ setkání ze strany německých orgánů vždy čelili výrazné přesile, kdy protivník nezdědka využíval automatických zbraní.

V rámci střelecké přípravy elitních jednotek nebo diverzních skupin byly ve Velké Británii uplatňovány nekonvenční metody, které se lišily od střelecké přípravy běžné pěchoty. Především se jednalo o výcvik v pudové střelbě za pohybu, kdy bylo zapotřebí zneškodnit protivníka na nejkratší vzdálenost. V takové situaci se parašutisté učili střilet bez míření se zbraní v úrovni pasu, tzv. „od boku“. Parašutista vedle střelby z jedné pozice musel absolvovat střelecké úlohy v podobě „parkuru“, ve kterém se blízké i vzdálené terče objevovaly s tím, jak střelec postupoval určeným prostorem. Za bedlivého dohledu instruktorů byl nucen okamžitě ničit cíle a sám za přesunu aktivně využívat překážek k vlastnímu krytí. Střelba byla vedena za pěšího přesunu, ale také z jedoucího motocyklu a automobilu.

V pudové střelbě byl uplatňován princip dvou rychle po sobě jdoucích výstřelů na jeden cíl, který byl typický také pro absolventy výcviku na STS 25. Důkazem je osobitý popis výcviku příslušníkem Čs. samostatné brigády Zdeňka Václavíka: „*Samopal, pistole, skály, křoví, za každým rohem terč. Úkol: „vyčistit“ osamělý domek. Prostředky: granát, pistole. Granát oknem, vtrhnout dovnitř za úplné tmy. Pět postav (terčů) postupně vyskakuje. Střílely se vždy dvě rány za sebou. Pam-pam Pam-pam, Podle těchto dvou rychle za sebou vypálených ran lze bezpečně poznat absolventa traighouského kursu...*“⁴⁴ Parašutisté jako připravovaní záškodníci prodělali výcvik se širokým spektrem pěchotních zbraní, včetně kořistních, aby byli schopni využít k boji vše, co vedle svých zbraní na protektorátním bojišti naleznou, včetně zbraní protivníka.

⁴³ Geheime Staatspolizei (Gestapo, Tajná státní policie) byla součástí nacistického bezpečnostního aparátu, která byla určena k boji proti vnitřnímu i vnějšímu nepříteli na územích pod kontrolou nacistického Německa. Viz kapitola 4.

⁴⁴ MAREK, Jindřich. *Pátou kartu bere smrt*. Cheb: Svět křídel, 2000. ISBN 80-85280-64-7.

3 ...A SRDCE BUŠÍ, KDYŽ SE HRNEŠ DO DVEŘÍ – Parašutistický výcvik

3.1 Hedvábí v plenkách – Počátky britského padákového programu

„I shuffled up to the door and leaped into a vast, breathtaking void. My heart popped into my mouth, my mind went blank. I opened my eyes only when I felt the opening canopy was slowing me down. The sight that greeted my eyes left me speechless.“⁴⁵

Těmito slovy Stephen Ambrose, americký spisovatel a historik, popsal pocity účastníka parašutistického kurzu během jeho prvního seskoku ve světoznámém bestselleru *Bratrstvo neohrožených*. Přestože autor osobní zkušenost neměl, je jisté, že velmi pečlivě naslouchal vzpomínkám veteránů z řad amerických výsadkářů. Z vojensko-praktického pohledu je seskok padákem vcelku běžnou záležitostí, která si při plánování bojové operace, v níž se využití padákového výsadku předpokládá, nezasluhuje větší pozornost než záležitosti jiné, stejně důležité, ne-li důležitější. Jedná se především o prostředek přepravy vojáka na bojiště, tedy o logistickou záležitost. Přesto však zdaleka není tak všední, jako přeprava vojska na vozidlech nebo plavidlech. Seskok padákem byl a vždy bude výzvou pro každého jednotlivého muže zasazeného na bojiště vzdušnou cestou.

Výsadkový kurz, prováděný v STS 51, byl pro Čechoslováky dalším sítím v rámci základní přípravy, kterým museli projít, aby mohli dále pokračovat ve výcviku speciálním, zaměřeným na plánovanou odbornost jednotlivých účastníků v operacích. STS 51 v Ringway bylo školicí zařízení pro parašutistický výcvik agentů SOE, vedené majorem Edwardsem, zřízené při Central landing school (CLS) RAF (Royal Air Force). Ringway u Manchesteru se mělo stát „líhni“ především pro nově formované jednotky parašutistů. Winston Churchill požadoval vybudování výsadkových jednotek o síle minimálně 5 000 mužů.⁴⁶ „Paras“ byli další z koncepcí, která měla přinést nový vítr britskému válečnému úsilí a zadusit defetismus, který se po porážce Francie a evakuaci z přístavu Dunkerque usadil v myslích vojenských plánovačů i prostých obyvatel. Vedle výcviku řádných výsadkových jednotek bylo také rychle započato s výcvikem skupin určených pro nasazení v podmínkách konspirace.

⁴⁵ „Pomalou jsem se dopotácel ke dveřím a vrhl se do nekonečné, dechberoucí prázdnoty. Srdce mi bušilo až v krku a moje mysl byla strnulá. Oči jsem otevřel, až když jsem cítil, že jsem zpomalován vrchlikem. Pohled, který se mi rozestřel před očima, jsem slovy nedokázal popsat.“

⁴⁶ PERQUIN, Jean –Louis. *Special Forces Equipment – British Parachutes*. Paris: Histoire & Collections, 2015. ISBN 978-2-35250-442-9, s. 6.

Central landing school RAF byla založena 21. června 1940. Následně byl 2. prapor Commandos pověřen provedením výsadkového výcviku a měl se stát první výsadkovou jednotkou ve Velké Británii⁴⁷. O pouhý měsíc později muži z No.2 Commando provedli první seskok na letiště Ringway, které se stalo nejen centrem pro parašutistický výcvik, ale i experimentální „laboratoří“ všech způsobů vzdušného výsadku, včetně využití kluzáků. Vzhledem k velké vytíženosti letiště bylo nutné zřídit doskokové plochy v okolí. Za tímto účelem byla zřízena *Drop Zone* („DZ“ - doskoková plocha) v několik kilometrů vzdáleném Tatton Parku.⁴⁸ Do roku 1946 se zde uskutečnilo 429 800 seskoků.

Výcvik budoucích padákových agentů SOE probíhal současně s přípravou kádrů budovaného 1. výsadkového praporu.⁴⁹ Britové však byli za Němci a Sověty výrazně pozadu. Sověti provedli vysazení celého praporu s výzbrojí již v roce 1936 a Němci výsadkáře úspěšně nasadili v operacích bleskové války.⁵⁰ Přesto, že padákový program v Anglii byl teprve na samotném počátku, vysazení padákem bylo poměrně brzy vyhodnoceno jako hlavní prostředek dopravy pro agenty SOE. Výsadkový výcvik se proto stal základní a neodmyslitelnou součástí přípravy v programu Zvláštní skupiny D. Rizika přirozeně spjatá s parašutismem byla v kontextu okolností ještě násobena. Příprava pravidelných výsadkových vojsk a agentů SOE pochopitelně probíhala odděleně. Čs. účastníci kurzu byli ubytováni v osamělé vile Dunham House u Altrinchamu, kde také částečně probíhal výcvik a odkud dojížděli na letiště Ringway.

V porovnání s přípravou dnešních parašutistů probíhal výcvik velmi krátce. Z plánovaných 10 dní se cvičilo pouze 7 dní, neboť po jednom dnu bylo vyhrazeno na příjezd a odjezd účastníků kurzu a jeden den byla neděle, plánovaná jako den odpočinku.⁵¹ Dobrovolníci tedy měli pouhých 7 dní na to, aby se stali parašutisty. Během těchto sedmi dnů provedli zpravidla 5 seskoků, z toho většinou jeden seskok v noci. Jak upozorňuje Eduard Stehlík, někdy parašutisté provedli seskoky pouze tři. Z hlediska civilního parašutismu je takto krátká doba zcela dostatečná pro získání základní zkušenosti a elementárního pochopení funkce a řízení padáku. Parašutista po pěti seskocích však sotva

⁴⁷ BULL Stephen. *Commando Tactics. The Second World War*. Barnsley 2011, s. 11.

⁴⁸ NORTON G.G. *The Red Devils: From Bruneval to Falklands*. London: Leo Cooper Ltd., 1971. ISBN 0436-31525-4.

⁴⁹ No.2 Commando bylo určeno jako první jednotka, která měla prodělat parašutistický výcvik a jeho muži se tak stali „pokusní králíci“ britského padákového programu, který si teprve musel projít trnitou cestou pokusů a omylů. 21. listopadu 1940 se jednotka o síle praporu přejmenovala na 11. prapor SAS (Special Air Service) a následně na 1. výsadkový prapor. V roce 1941 se prapor stal součástí výsadkové brigády, která se na konci téhož roku stala součástí 1. výsadkové divize.

⁵⁰ Parašutismus do nasazení výsadkářů během druhé světové války již prodělal dlouhý a zajímavý vývoj. Viz slovník osobností a pojmů: Vývoj parašutismu.

⁵¹ ŠOLC, Jiří. *A zpívali jsme Tipperary*. Praha 1993, s. 55.

mohl být považován za zkušeného. Důvodem pro tuto prostou skutečnost je geneze přístupu parašutisty k samotnému seskoku a rozhodujícím kritériem pak jeho schopnost reagovat během seskoku na neočekávané události.

3.2 Cesta do hlubin parašutistovy duše – Analýza mysli během prvního seskoku

„Jumping out of a perfectly good airplane is not an activity that comes naturally to most people...“

Komentář jednoho z tvůrců britského padákového programu

V počáteční fázi výcviku, během základního kurzu, je postoj frekventantů vždy jednoznačný – překonat strach a vyskočit. Vydržet psychický tlak čekání na osudový moment, kdy se má frekventant vrhnout vstříc zcela neznámé zkušenosti a vydat se na milost a nemilost živlům, které nemá pod kontrolou. Všichni se ocitnou na stejné startovní čáře, na prahu letounu se zlověstnou prázdnotou pod nohama, s kusem hedvábí na zádech, kterému nevěří. Krok do prázdna pak není ničím jiným, než násilným potlačením pudu sebezáchovy. Veškeré úsilí během prvního a následujících seskoků frekventant věnuje především překonání strachu vyskočit a zamaskování vlastní nejistoty.

Duševní rozpoložení parašutisty tak zcela neodpovídá požadavkům situace, neboť zvládnutí seskoku vyžaduje nikoli pouze váhavé opuštění letounu, ale vědomou a správnou činnost na padáku. Faktem je poměrně stejná zkušenost většiny frekventantů s prvními seskoky, kdy mnozí letoun opouštějí se zavřenýma očima, strnulí, neschopní vnímat skutečný průběh, který si po přistání vlastně ani pořádně nepamatují. Míra stresu je pro nováčky obyčejně taková, že otázka, zda jsou schopni reagovat v případě neočekávané události, je zcela bezpředmětná.

Všichni, kteří skáčou poprvé, tak doufají, že jejich duševní „indispozice“ bude zcela kompenzována funkčním padákem. Pravděpodobnost zranění či smrti se s přibývajícím zkušeností snižuje, nikdy však zcela nemizí, neboť parašutismus je vysoce rizikovou činností. Bezproblémové otevření padáku a měkké přistání je proto pro začínajícího parašutistu zdrojem skutečné radosti, euforie, nebo naopak toužebně očekávaným uvolněním napětí, jak dokladují svědectví Zdeňka Václavíka s Štěpána Lanera, kteří prošli

parašutistickým výcvikem v Ringway: „...ten pocit se nedá popsat. Cítíte, že žijete, že jste silní a že život je překrásný obzvláště v této chvíli, kdy se váš padák otevřel a kdy, vychutnávající kouzlo nového sportu, pomalu klesáte k zemi.“⁵²

První seskoky jsou proto pro většinu parašutistů charakteristické kontrastními emocemi, které jsou ovšem totožné v intenzitě. V průběhu čekání na seskok se člověk potýká s tísní, nejistotou, případně dočasnou ztrátou sebedůvěry. Ve finále pak s čistým, téměř fyzicky hmatatelným strachem, který provází první krok do prázdna. V okamžiku, kdy je tento překonán s opuštěním letounu, dostaví se pocit euforie z vítězství nad sebou samým. Poté, co se nad hlavou poprvé rozvine vrchlík, následuje úleva, vědomí vlastní síly a okouzlení okolní krajinou, kterou parašutista začne konečně vnímat z nové perspektivy. Taková dávka emocí byla často zdrojem uměleckého opojení u vnímavých a citlivých jedinců, jakým byl například další již citovaný účastník kurzu v STS 51 František Mastný. Takto výstižně popisoval rozpoložení mnoha frekventantů před jejich prvním seskokem: „Někteří mlčí a neveselé jsou jejich oči i tváře. Nemají slov a nemají jiné myšlenky, než si v duchu opakovat „Připravím se, a jak řekne to strašné GO!, tak, teď ruce k tělu, nohy k sobě, pak to trhne a konečně zašustí padák. Jen aby se pro Boha, otevřel, ach, Ježíšmarja, já jsem sem přece neměl chodit, já mám přece vždycky smůlu a dole dobře přistat – měl jsem čtyři výrony v kotníku a pak špatně vidím, já vím, že se mi něco stane, já vůl, ale teď, teď musím...“⁵³

Na vlastní zkušenost s prvním seskokem František Mastný dále vzpomínal: „Ten sergeant, říkající Go! (vysazovací průvodce – vysazovač) a posílající nás k čertu, mě připadá jako řezník. Teď se na mne potvora usmívá a zvedá palec...Go! Vztyčím se, lehce odrazím, ruce pevně zaťaty v kalhotách a tělo napjaté. Padám, ohlušen vírem větru. Jenom rozmazaná čára zůstává před očima. Cítím, jak mi proud vzduchu chce rozervat nohy a ruce od těla. Mírné trhnutí, šelest nad hlavou, „Ach“, vydechnu naplno. Chytám se rukama provazu, jaký nádherný pocit. Padák mě měkce nese. Vracím se zase k životu.“⁵⁴

⁵² Tamtéž, s. 137.

⁵³ MASTNÝ, František. *Probijte se! Débrouillez vous!* Praha 1946, s. 90.

⁵⁴ Tamtéž s. 91.

3.3 Prepare to land! – Základní koncepce parašutistického výcviku

Osvědčeným způsobem, jak potlačit vlastní emoce ve prospěch racionálního jednání, je nejen v armádě opakování. Stejná pravidla platí pro výsadkovou přípravu. Nesčetným opakováním dochází k zautomatizování všech úkonů, vedoucích ke schopnosti adekvátně jednat i v případě mimořádné psychické zátěže. Zatímco naše vědomí je v kritické situaci plně zaměstnáno zápasem s vlastním strachem, podvědomí na stres reaguje sebeobranou ve formě provedení naučené činnosti, která byla pro danou situaci v minulosti vědomě osvojena jako žádoucí a účinná. Správný nácvik je proto mimořádně důležitý, neboť v okamžiku stresu provádíme pouze to, co jsme se předtím naučili. Pouze sedm dní dlouhý, parašutistický kurz v STS 51 byl pro dobrovolníky časem nekonečného nacvičování pádů, kotoulů a seskoků, což mělo zaručit, že podvědomí se správně osvojenými a zautomatizovanými úkony nakonec zvítězí nad vědomým strachem, kterého se po několika seskocích nebylo možné zbavit.

Dnešní základní výsadkové kurzy trvají zpravidla tři týdny, aby měl parašutista více času vštípit si správné návyky a techniku jejich provedení. Krátká doba kurzu v STS 51 ovšem dobře ilustruje potřebu války, nutnost připravit a vycvičit co možná největší počet mužů v nejkratším čase. Samotná koncepce základního kurzu se však od druhé světové války nezměnila. Jednalo se o kurz mimořádně fyzicky náročný, neboť součástí parašutistického výcviku byla i intenzivní fyzická příprava, kdy celý výcvik probíhal doslova v poklusu. Časté zrychlené přesuny spolu s plněnými úlohami výrazně zatěžovaly pohybový aparát, zejména pak klouby a vazy. Záněty a zranění způsobené nejen nesprávně provedenou technikou, ale i prostým přetížením, tak nebyly a ani dnes nejsou ničím neobvyklým i u mladých frekventantů.

Výsadkový kurz pro agenty SOE byl v porovnání se současně probíhajícím kurzem příslušníků formovaného 1. výsadkového praporu kratší, což lze vysvětlit potřebou důkladnějšího výcviku jednotek, které byly primárně určeny jako výsadkové. U budoucích agentů hrál seskok pouze úvodní roli, a proto mu nebyl věnován větší než uvedený rozsah. Uplatnění osvojených návyků bylo totiž naplněno jediným bojovým seskokem v týlu nepřítele.

V minulosti i dnes se parašutisté během základní přípravy soustředí především na techniku dopadu, finální fázi seskoku, při které dochází k největšímu počtu zranění. Nácvik přistání ve všech možných směrech je tak základním stavebním kamenem a nepochybně největší výzvou celého základního výcviku. Tehdejší padákové konstrukce

nenabízely parašutistovi velkou možnost řízení padáku a optimálního srovnání těla během finální fáze tak, aby přistával čelem ve směru letu. Parašutista byl po opuštění letounu spíše hříčkou osudu, vystavenou rozmarům větru. Proto bylo nutné nacvičovat dopady, kdy parašutista nebyl tělem natočen ideálně ve směru dopadu, tedy především bočně, ale také nazad.

Nutnost provést parakotou⁵⁵ však byla zdůrazňována za všech okolností jako jediná možnost, jak předejít zraněním, a to i v případě, že měl parašutista mimořádně měkký dopad. Důvodem byla potřeba vytvoření správného návyku, kterým bude parašutista reagovat na finální část seskoku i v mimořádných a ztížených podmínkách skutečného nasazení. Instruktoři v STS 51 proto trvali na úplném provedení parakotoulu při každém přistání. Jiří Pavel vzpomínal: „*Já jsem krásně dopadl na zem a teď on (instruktor) na mě křičí: Number two, landing!* (tj. vykonej předepsaný přistávací manévř!), ...*abych přistál, abych udělal ten kotoul, a já povídám: teď neudělám kotoul, kdyby se postavil na hlavu... A on furt křičel na mě, ten instruktor... ale já povídám, že se nebudu válet jenom tak zbytečně...*“⁵⁶

Samotný let padákem parašutista v podstatě mnoho ovlivnit nemohl. Přesto polský instruktor major Julian Gebolys⁵⁷ během výcviku zjistil, že vrchlík je možné částečně kontrolovat pomocí volných konců (tj. popruhů spojujících postroj padáku se svazky nosných šňůr vrchlíku). Přitažením předních volných konců bylo možné zvýšit dopřednou rychlost padáku (pohyb vpřed), přitažením zadních volných konců naopak zpomalit. Přitažením obou levých či pravých volných konců bylo možno provést skluz stranou. Reakce padáku však byla velmi pomalá. Vedle minimální říditelnosti zde existovala řada dalších úkonů, které parašutista musel ovládat, aby předešel nežádoucímu přiblížení k jinému parašutistovi, případně aby vyřešil kolizi s ním nebo s jinou překážkou.

Pro nácvik činnosti na padáku se již během druhé světové války používaly zavěšené postroje na pevných konstrukcích, kterým dnes parašutisté lidově říkají „houpačky“. Zde měli frekventanti možnost nacvičit řádnou polohu před otevřením vrchlíku i po jeho otevření, reakci na kolizi s dalším parašutistou, zaujetí správné polohy před přistáním a další potřebné úkony. Vedle houpaček se používaly také makety letounů s otvorem v podlaze i v boku pro nácvik výskoku, užívaly se také skluzavky, z nichž parašutisté sjížděli a po styku se zemí prováděli parakotoulu, a další zařízení. Mnohá z nich, spolu

⁵⁵ Anglicky PLF – Parachute Landing Fall. Jako bezpečná metoda přistání byl vytvořen instruktorem RAF Johnem C. Kilkennym a zaveden také v americké výsadkové metodice v roce 1943.

⁵⁶ Dokument *Heydrich - konečné řešení*. 7. díl. Muži pro speciální operace. Česká televize 2011.

⁵⁷ PERQUIN, Jean –Louis. *Special Forces Equipment – British Parachutes*. Paris 2015, s. 8.

s metodikou výcviku, byla dílem Johna C. Kilkennyho, britského instruktora RAF, který posílil odborný kádr v Ringway v říjnu 1941.⁵⁸ Mnoho z „Kilkennyho cirkusu“, jak byla všechna jeho důmyslná zařízení nazvána, se pro svou účelnost používá dodnes.

František Mastný vzpomínal na nácvik výskoku otvorem v podlaze, k čemuž sloužila jednoduchá dřevěná plošina s otvorem ve tvaru obráceného komolého kužele, nesená dřevěným, 4 metry vysokým lešením⁵⁹: „*Nahoře je asi 1,30 m široká, dolů zúžená, člověk si sedne na okraj, nohy mírně pokrčené a na povel „Action Station“, strčí rychle nohy do otvoru, teď sedí těsně na okraji, trup vzpřímený, oči upřeny na dlaň instruktora. Na povel „Go!“ ruce se mírně odrazí a přimknou k napjatému tělu, nohy u sebe, tak proletí otvorem. Dostok na zínětku, člověk má ovšem snahu dopadnout na roztažené ruce i nohy, ale musí bojovat proti tomu, nohy jest třeba stále držet pevně u sebe a svalit se na bok, po případě provést parakotoul.*“⁶⁰

Bez ohledu na polohu těla, parašutista musel dříve stejně jako dnes dopadnout na plná chodidla. Kotníky, kolena a stehna musel držet pevně u sebe, aby obě nohy, lehce pokrčené a zpevněné, sloužily jedna druhé jako opora. V případě, že parašutista opomněl držet nohy u sebe, následoval velmi tvrdý a bolestivý dopad s velkým rizikem zranění. Po styku chodidel se zemí frekventant pokračoval zmíněným parakotoulem, jehož smysl je odlehčit chodidlům, kloubům dolních končetin a páteři. Při prvním kontaktu se zemí proto parašutista plynule přechází do polohy na bok a vlastně se pokládá na zem, aby rozložil prvotní rázovou energii. Tělo se tedy postupně a plynule „skládá“ k zemi, využívající kinetickou energii dopadu. Z chodidel se dopadová energie přenáší řízeným pádem postupně na holeně, stehna, bok a odvalem přes záda je ukončena na opačném boku. Během kotoulu má parašutista paže pokrčené a chrání si jimi obličej. Při správném provedení tak ruce vůbec nepřicházejí do styku se zemí a chrání pouze hlavu před zraněním. Tato poněkud suchá teorie byla každým frekventantem nesčetněkrát nacvičována, aby se pohyb zautomatizoval a ze cviku se pro tělo stala druhá přirozenost.

V prvních letech padákového programu v Anglii museli parašutisté nacvičovat opuštění letounu otvorem v podlaze, neboť RAF poskytla pro CLS (nebo také PTS – Parachute Training Station) Ringway pouze několik zastaralých letounů Whitley⁶¹, střední

⁵⁸ Tamtéž a BERNAGE, Georges. *Red devils in Normandy. 6th Airborne Division*. Bayeux: Heimdal, 2002. ISBN 2-84048-159-6, s. 44, 45.

⁵⁹ PERQUIN, Jean –Louis. *The Clandestine Parachute and Pick-Up Operations*. Paris: Histoire & Collections, 2012. ISBN 978-2-35250-249-4, s. 44-45.

⁶⁰ MASTNÝ, František. *Probijte se! Débrouillez vous!* Praha 1946, s. 88.

⁶¹ Technicky zastaralý Armstrong Whitworth Whitley nebyl pro provádění výsadkových operací vhodným prostředkem. Úzký a nízký nákladový prostor poskytoval parašutistům minimální komfort. Museli sedět na

bombardéry, které z důvodu omezené kapacity a svého původního určení nepočítaly s dalšími pasažéry kromě řádné posádky. Whitley však nebyl jediným letounem schopným zasadit parašutisty na místo určení. Čtyřmotorový Halifax byl bombardérem s větší kapacitou. Největší počet vysazení čs. padákových agentů provedl právě tento typ bombardéru, avšak pro účely SOE se v závěru války používaly také americké bombardéry B-24 Liberator. V Ringway se pro výcvik parašutistů později užívaly také americké letouny C-47 Skytrain (Dakota).

Již 3. parašutistický kurz Čechoslováků v Ringway (proběhl v termínu 19. - 28. října 1941) zahrnoval také nácviky vysazení bočními dveřmi, přestože Whitley ani nejužívanější Halifax neumožňovaly jiné vysazení než otvorem v podlaze. Nedílnou součástí výcviku bylo také balení padáku a činnost po seskoku. Frekventanti si také prohloubili znalosti z balení operačního materiálu do kontejnerů. Skutečnost, že se Čechoslováci během výcviku seznámili s metodikou balení padáku, potvrzuje výcvikový deník velitele 3. kurzu nadporučíka Rudolfa Hrubce. V kurzu, probíhajícím v druhé půlce října 1941, je dne 20. října zmíněno také balení padáku, avšak pouze jako jedna vyučovací hodina, což naznačuje, že se mohlo jednat o pouhé seznámení s metodikou balení. V záznamu předchozího kurzu pod velením nadporučíka Rudolfa Drbohlava, který proběhl v září 1941, zmínku o balení nenajdeme. Záznamy nepřímo potvrzují běžnou praxi při výcviku v Ringway, kdy byly padáky baleny pomocí Ženských pomocných sborů Královského letectva - Women's Auxiliary Air Force (WAAF). Ženy byly považovány za pečlivější pro tuto kritickou aktivitu a zkušené baličky dokázaly padák zabalit přibližně za 25 minut. Baličky pracovaly v osmi hodinových směnách a během 5 let zabalily na 429 000 padáků.⁶² Dle Stephena Bulla byla WAAF připsána pouze jedna smrtelná nehoda způsobená chybným zabalením padáku za celou dobu války.

podlaze a pohybovat se po čtyřech. Na palubu se jich také nevešlo více než 10. RAF nebyla nakloněna převelení svých bombardérů do Ringway, neboť dle jejího velení bylo každého stroje zapotřebí pro bombardovací operace. Zejména SOE ve snaze o přidělení letounů, kterými by mohla ve své vlastní režii vysazovat agenty do Evropy, narážela na rozhodný odpor velitele bombardovacího letectva Arthura Harrise. Nakonec však byla v její prospěch zřízena 138. perť zvláštního určení RAF. V lednu 1944 byly poprvé pro výsadkový výcvik v Ringway použity americké letouny Douglas C-47 Dakota, které poskytovaly dostatečný prostor pro 20 plně vycvičených výsadkářů s možností výskoku bočními dveřmi. U parašutistů byla Dakota pro větší kapacitu, pohodlí i snadnější výskok daleko oblíbenější než zastaralý Whitley.

⁶² PERQUIN, Jean -Louis. *Special Forces Equipment – British Parachutes*. Paris 2015, s. 17.

3.4 Cena za odvalu – Rizika výsadkového výcviku

Během samotného letu na padáku byl parašutista vydán na milost a nemilost živlům, nicméně mohl výrazně ovlivnit výskok z letounu, který měl proběhnout řádně provedenou předepsanou procedurou. Marie Matúšů přináší ve své práci svědectví Zdeňka Václavíka a Štěpána Lanera, účastníků výcviku v STS 51, kteří popisují zmíněnou metodu vysazení z letounu Whitley otvorem v podlaze: „*Sedí se na kraji díry, nohy uvnitř, tělo vzpřímeno, hlavu také zpříma. Ruce pevně opřené dlaněmi o podlahu letadla, těsně při okraji díry. Na povel Go, nadlehčí odsouzenec trup a sklouzne do díry tak, aby hladce propadl a nezachytil vzadu padákem ani nenarazil vpředu hlavou. Narazit hlavou, tomu se zde říká „to ring the bell“, což znamená česky zazvonit.*“⁶³

Řádně provedený výskok byl a vždy bude kritický, neboť zde hrozí řada rizik. Především může dojít ke ztrátě stability těla v momentu otevírání padáku, což může proces otevírání zpomalit nebo dokonce znemožnit. Pokud parašutista při výskoku „zazvoní“ hlavou nebo jinou částí těla o letoun, může tělu udělit rotaci v saltech, která je během fáze volného pádu zcela nežádoucím jevem. Dochází totiž k vytažení nosných šňůr a následně vrchlíku padáku. Pokud parašutista během této fáze rotuje, je zde reálná možnost, že nosné šňůry nebo nerozvinutý vrchlík začnou parašutistu omotávat a nedojde tak k otevření padáku. Může také dojít k zachycení šňůr či vrchlíku za výstroj parašutisty, čímž se proces otevírání také znemožní. Méně dramatickým následkem rotace těla během otevírání padáku je zamotání pramenů šňůr do tzv. závitů, které se při dostatečné výšce dají „rozkopat“ – parašutista uchopí volné konce, spojující nosný postroj a nosné šňůry vrchlíku, křížovým úchopem a snaží se je roztáhnout. Současně si pomáhá pohybem nohou, jako by ve vzduchu šlapal na bicyklu. Tím se začnou s otáčením parašutisty kolem své osy rozmotávat i prameny nosných šňůr.

Během výskoku může také dojít k zachycení jakékoli části výstroje parašutisty ve dveřích a tedy „zavisením“ parašutisty za letounem. Kritickou proto byla nutnost okamžitého zaujetí správné polohy po výskoku z letounu, kdy parašutista volným pádem klesal do úplného otevření vrchlíku. Parašutista musel stejně jako před přistáním držet nohy pevně u sebe, ruce se držely kalhot na vnější straně stehů, aby se omezila možnost, že volné končetiny zachytí odvíjené šňůry a rozvíjející se vrchlík.

⁶³ MATÚŠŮ, Marie. *Muži pro speciální operace*. Praha 2005, s. 135.

S přihlédnutím na výšku, z jaké čs. dobrovolníci skákali během kurzu, a zvláště během nasazení, se v případě jakékoli závažné závady jednalo o situaci neřešitelnou. Jak dokladuje Marie Matúšů⁶⁴, frekventanti 3. kurzu, organizovaného v STS 51, byli vysazováni z výšky 800 stop (250 metrů). Po úspěšném seskoku z 800 stop byli dále vysazeni z výšky 500 stop (150 metrů).⁶⁵ Ze stejné výšky absolvovali taktéž seskok v noci z upoutaného balonu. Faktor stresu zde musel hrát mimořádnou roli, neboť uvedená výška seskoku a absence záložního padáku byly v případě závady příslibem tragického konce.

Četná svědectví pamětníků dokládají, že účastníci kurzu vnímali stres velmi intenzivně. Většina se jednoznačně shodla na tom, že největší výzvou byl především noční seskok z upoutaného balónu⁶⁶, který je dodnes součástí výcviku britských parašutistů. Specifikum seskoku z upoutaného balonu tkví především v odlišném pocitu parašutisty. Balon velmi pomalu stoupá do potřebné výšky za naprostého ticha. Spíše než pocit, že skákající naskakuje do proudu vzduchu, který lze cítit jako sílu, která do jisté míry klade odpor a zpomaluje klesání, se parašutista při seskoku z balonu cítí, jako by skutečně skákal do propasti. V noci se pochopitelně mentální diskomfort násobí, neboť skákající nevidí zemi a po rozvinutí vrchlíku tak musí okamžitě očekávat dopad, jehož načasování je z důvodu omezené viditelnosti obtížné odhadnout.

Na rozdíl od dnešních seskoků z upoutaného balonu se v STS 51 skákalo otvorem v podlaze koše, který měl opět simulovat podmínky vysazení z bombardéru Whitley nebo Halifax. Rudolf Pernický zde zavzpomínal: „*Když letíte letounem, tak se skládají dva pohyby a je kratší doba, než se vám pomoci lana otevře padák, ale když padáte z balonu, který je upoután, tak letíte delší dobu bez otevření padáku. Ten se otevře až po určité době, asi po padesáti metrech volného pádu.*“⁶⁷

Další z úsměvných vzpomínek dobře ilustruje, že parašutistický výcvik byl kromě velké výzvy i novotou, se kterou bylo nutné se nejprve sžít. Účastník kurzu Jiří Louda popsal, jak se jako prostý a srdnatý Čechoslovák poprvé potýkal s nečekaným průběhem prvního

⁶⁴ Tamtéž s. 138.

⁶⁵ Ze současného pohledu se jedná o extrémní, minimální vysazovací výšky, vynucené podmínkami války. Pochopitelný zájem při zasazení vojáka padákem je dopravit jej na zem v nejkratším možném čase, aby nebyl vystaven palbě protivníka. S ohledem na skutečnost, že britští, stejně jako sovětsí a němečtí parašutisté, nepoužívali během války záložních padáků, byly větší výšky potřebné pro vyřešení neočekávaných situací zbytečné, neboť parašutisté byli zcela odkázáni na bezchybnou funkci svého jediného padáku.

⁶⁶ Seskok z balonu, přestože patřil mezi nejméně oblíbené, byl praktický především z logistického hlediska. Během jediné hodiny dokázalo z balonu seskočit třikrát více parašutistů, než z letounu Whitley, při značné úspoře lidských a materiálních zdrojů. Na STS 51 byly podle Petera C. Browna k dispozici balóny tři. Viz BROWN, Peter C. *Manchester Airport through time*. Stroud: Amberley Publishing, 2017. ISBN 978-1445663906.

⁶⁷ MATUŠŮ, Marie. *Muži pro speciální operace*. Praha 2005, s. 138.

seskoku: „...první seskok, já jsem se lekl, co se stalo, protože já jsem čekal, že až vyskočím...tak jsem skákal a viděl jsem zem...že až vyskočím, tak budu tu zem vidět, jak se ke mně blíží...a místo toho jsem viděl eroplán nad sebou, kterej se vzdaloval...říkal jsem si ježišmarjá, co se to se mnou děje, snad nezůstanu v luftě, no a za chvíli jsem se otočil a bylo to dobrý.“ Nejdéle žijící účastník programu padákových výsadek z Anglie, generál Jaroslav Klemeš, vzpomínal: „...a tam byly světla, svítilo tam červený světlo, a když přišlo zelený Go!, no tak ten (parašutista sedící na okraji otvoru) (se) odrazil, vyskočil a šup, šel dolu druhej“. Jiří Louda dodal: „To chtělo moc odvahy tam sedět...vydržet tam sedět, když ten seržant zařve Go!, to bylo tak mohutný zavolání, že člověk vyletěl.“⁶⁸

Na obavy čs. dobrovolníků reagovali britští instruktoři pověstným anglickým humorem, nabízejícím skromnou útěchu v suchém konstatování, že k selhání padáku skutečně může dojít, ale stát se to parašutistovi může pouze jednou. Z technického pohledu na věc zůstává i nadále vysazení padákem vysoce rizikovou činností, kde hraje svou roli velký počet „proměnných“ – správně zabalený a funkční padák, správné místo vysazení, vhodné počasí, správná činnost parašutisty na padáku...Ze své podstaty proto parašutismus akceptuje trvale přítomnou míru rizika, která je eliminována důkladným výcvikem, plánováním, důsledným provedením předepsaných postupů a technik a průběžnými kontrolami padáků a ustrojených parašutistů.

Bohužel i v STS 51 přesto docházelo k vážným zraněním a smrtelným nehodám. Cenu za odvalu zaplatil také kapitán Karel Šeda 15. července 1942 po mimořádně nevydařeném přistání, při němž utrpěl fatální poranění hlavy.⁶⁹ Příčinou smrtelného zranění byl podle doložených svědectví přízemní vítr, který v poryvech výrazně komplikoval přistání. Kapitán Šeda byl patrně vlivem poryvů nucen přistát na záda, nebo byl po přistání stržen vzduchem naplněným vrchlíkem a přivodil si osudové zranění hlavy. Ve stejném výsadku utrpěli zranění z důvodu proměnlivého přízemního větru také další parašutisté, mezi nimi také Vladimír Maděra, který si poranil páteř a utrpěl otřes mozku.⁷⁰

Vzhledem k velmi obtížným podmínkám při skutečném vysazení operační seskok představoval vysoce rizikovou část celého podniku. Parašutisté opouštěli letoun v minimální výšce bez možnosti využití záložního padáku, navíc v noci bez možnosti řádně vyhodnotit směr letu a výšku blížící se země. Seskok tak mohl již na samotném

⁶⁸ Dokument *Heydrich - konečné řešení*. 7. díl. Muži pro speciální operace. Česká televize 2011.

⁶⁹ MATUŠŮ, Marie. *Muži pro speciální operace*. Praha 2005, s. 138 a dále viz příloha: obrázek č. 56, stránka ze záznamníku smrtelných nehod v CLS Ringway.

⁷⁰ MAREK, Jindřich. *Muži z Ringway I.: českoslovenští parašutisté ve Velké Británii 1941-1945*. Cheb: Svět křídel, 2014. ISBN 978-80-87567-47-0, s. 33-36.

začátku rozhodnout o úspěchu či neúspěchu celé operace. Nebylo to pouze jednou, kdy nevydařené přistání zamíchalo karty osudu. Rotný Karel Svoboda⁷¹, který s Jozefem Gabčíkem tvořil původní sestavu skupiny ANTHROPOID, se po obdržení úkolu zranil během doplňujícího seskoku, který měl oživit návyky získané během základního kurzu. Legenda československého parašutismu Vladimír Maděra vzpomínal: „*Angličané měli pro veškerou výstroj vojáka pytel. Karel Svoboda se zranil. Narazil tím pytlem na okraj, ten ho odhodil a v tom letu, při té rychlosti (utrpěl) otřes mozku. Musel být vyřazen*“. Karla Svobodu na Gabčíkovo přání nahradil Jan Kubiš, aby se svou statečností společně trvale zapsali do dějin. Karel Svoboda byl později nasazen v operaci WOLFRAM a Vladimír Maděra musel být z programu padákových výsadek do vlasti vyřazen poté, co se vážně zranil během cvičného seskoku. Stal se ovšem výraznou oporou logistické sekce Zvláštní skupiny D a klíčovou osobností československého poválečného parašutismu.⁷²

Zmínka o 3. kurzu Čechoslováků v Ringway byla záměrná. Čs. dobrovolníci, nominovaní do parakurzu, nastoupili do STS 51 dne 19. 10. 1941 a po ukončení byli odesláni zpět ke svým jednotkám dne 28. 10. 1941. Termín je pozoruhodný s přihlédnutím na fakt, že první výcvik ve výsadkové přípravě na letišti Ringway proběhl shozem figurín na padáku Irvin v červenci 1940. 13. července téhož roku pak došlo k prvnímu seskoku parašutistů, kdy instruktoři RAF provedli 8 testovacích seskoků. První smrtelná nehoda z téhož měsíce si však vynutila pozastavení výcviku, změnu ve způsobu vysazení, a především přepracování konstrukce padáku - koncepce otevírání vrchlíku. Druhá polovina roku 1940 tak byla v Ringway především testovacím obdobím, časem pokusů a omylů. Je tedy zřejmé, že Čechoslováci se účastnili programu, který byl horkou novinkou, kde řada technických problémů nebyla ještě zdaleka vyřešena⁷³. Dobrovolně tak vstoupili do zcela neznámých vod, záludného světa, který stále zůstával záhadou i pro „stvořitele“ britského padákového programu z řad RAF.

⁷¹ Při samotném vysazení skupiny ANTHROPOID se při přistání zranil Jozef Gabčík. Dalším z parašutistů první vlny výsadek, který se zranil během vysazení do protektorátu, byl velitel skupiny OUT DISTANCE nadporučík Adolf Opálka.

⁷² Vladimír Maděra byl dalším dobrovolníkem, který měl být nasazen v protektorátu v rámci operací Zvláštní skupiny D. Při výsadkovém výcviku však utrpěl vážné zranění, a musel být proto z programu vyřazen. V souladu s běžnými postupy pro speciální výcvik nebyl odeslán zpět ke své původní jednotce a stal se součástí logistického kádru Zvláštní skupiny D. Vyučen krejčovskému řemeslu, byl schopen provádět opravy a úpravy na operačním materiálu a podílel se na materiálním a administrativním zabezpečení skupin vysílaných do vlasti. Viz slovník osobností a pojmů: Vladimír Maděra a padák VJ-1/47.

⁷³ Po 135 seskocích došlo 25. července 1940 k smrtelné nehodě, po níž byl výsadkový výcvik pozastaven a byla přepracována koncepce otevírání padáku. Původní model typu Irvin byl upraven a klíčem k vyšší spolehlivosti a bezpečnosti se ukázalo vytažení nosných šňůr padáku na svou plnou délku předtím, než došlo k vytažení vrchlíku z kontejneru. Tím se snížila pravděpodobnost zamotání otevírajícího se vrchlíku do nosných šňůr. Následovalo 500 cvičných shozů s figurínami a po úspěšných seskocích parašutistů proběhly další dílčí úpravy, jejichž výsledkem byl model GQ X – type statichute system.

3.5 Noční jezdci – Úskalí vysazovacích letů nad Evropou

Samotná doprava a vysazení parašutistů na místo určení byly záležitostmi mimořádně obtížnou pro všechny, kteří se na operačním letu podíleli. Rizik spojených s mimořádně dlouhým letem přes území okupované Evropy byla celá řada. Tyto negativní faktory se navzájem doplňovaly a vytvářely reálný předpoklad k neúspěchu. Především to byl dlouhý let, na samé hranici doletu dostupných prostředků. Zejména zpočátku využívaný střední bombardér Whitley⁷⁴, který RAF postupně vyřazovala z bombardovacího letectva, musel být dodatečně upraven pro svou novou úlohu prostředku k přepravě padákových agentů. Potřebné úpravy si vyžádaly demontáž částí výzbroje a umístění přídavných nádrží do trupu letounu.⁷⁵ Tím byl Whitley schopen dvanácti, až třináctihodinového letu místo původních deseti hodin. Území protektorátu však stále zůstávalo na samé hranici doletu stroje a pro bezpečný návrat si posádka nemohla dovolit zbytečně prodlužovat trasu.⁷⁶

Dle historika VHÚ Jiřího Rajlichy však i Whitley s přídavnými nádržemi nebyl zdaleka uspokojivým řešením. Místo pro přídavné nádrže bylo pouze v zadní části trupu, před stanovištěm zadního střelce. Umístěním přídavných nádrží do zadní části letounu byla narušena stabilita, která mohla být příčinou pádu stroje tzv. „po ocase“. S tím souvisela nutnost přizpůsobit techniku vzletu. Po startu musel zadní střelec opustit své stanoviště, a i s parašutisty se musel přesunout do přední části stroje. Tam ovšem nijak nepřispívali k pohodlí navigátora a radiotelegrafisty. Letoun navíc ztratil možnost ochrany z důvodu opuštěného stanoviště zadního střelce. Ten musel setrvat spolu s parašutisty v přední části letounu po dobu nutnou k vylétání paliva v přídavných nádržích, což trvalo přibližně tři hodiny. Již hodinu po startu ovšem došlo k překročení nepřátelských hranic a nechráněný letoun se tak ocitl na milost a nemilost nepřátelským stíhačům.⁷⁷

Britské ministerstvo letectví sice trvalo na využívání bombardovacích letounů RAF pro účely zasazení parašutistů na okupovaná území, avšak zvláště na počátku programu byla situace z důvodu omezených prostředků zoufalá. Velkou nevýhodou byla také skutečnost, že Britové zpočátku nesouhlasili s vysíláním národních posádek, které by při vysazení díky

⁷⁴ TANNER, John (editor). *RAF Airborne Forces Manual, The official Air Publication for RAF Paratroop Aircraft and Gliders, 1942-1946*. London: Arms and Armour Press, 1979. ISBN 0-85368-163-5, s. 8-13.

⁷⁵ ŠOLC, Jiří. *Bylo málo mužů*. Praha 1991, s. 55.

⁷⁶ Historicky nejdelší operační let Whitley uskutečnil během operace PERCENTAGE, kdy byl v noci z 3. na 4. října 1941 vysazen rotný František Pavelka v okolí Čáslavi. Whitley s trupovým číslem Z9158 absolvoval let v trvání 11 hodin a 25 minut. Viz PERQUIN, Jean –Louis. *The Clandestine Parachute and Pick-Up Operations*. Paris 2012, s. 21.

⁷⁷ Viz slovník osobností a pojmů: Rizika operačních letů a podmínky vysazení skupiny SILVER A.

znalostem domácího terénu dokázaly lépe předejít navigačním chybám a následně vysazení skupin v jiné než plánované oblasti. To se nakonec ukázalo osudným celé řadě výsadků. Hned při první výsadkové operaci BENJAMIN došlo k fatální navigační chybě, kdy byl její jediný účastník Otmar Riedl vysazen místo v protektorátu v Alpách. Pouze díky Riedlově odvaze a důvtipu se mu nakonec i s pomocí okupačních úřadů podařilo dostat zpět do vlasti, aniž by došlo k rozkrytí jeho identity.⁷⁸

Odpovědná oddělení exilových vlád, pověřená plánováním výsadků na okupovaná území, opakovaně intervenovala ve věci provedení letů národními posádkami u příslušných britských úřadů, zpočátku však neúspěšně. Poláci například řešili tento problém zakoupením vlastního stroje v USA.⁷⁹ Logistické možnosti se částečně zlepšily koncem roku 1941 kdy SOE poskytla pro přepravu parašutistů čtyřmotorový těžký bombardér Halifax, který nabízel větší nákladový prostor, delší dolet a v neposlední řadě větší pohodlí přepravovaných osob. Od roku 1944 pak byly výsadky dopravovány na místo určení americkými bombardéry Liberator.

Rizika přeletů nad okupovanou Evropou však přes lepší stroje zůstala stejná.⁸⁰ Síť německé protivzdušné obrany a činnost německých stíhačů výrazně ztěžovala dopravu parašutistů na místo určení.⁸¹ Hlášení stanic informační služby německé protivzdušné obrany FLUKO (Flugwachkommando) evidovala přelety nepřátelských letounů, včetně výraznější změny jejich letové hladiny, kurzu a rychlosti. Díky tomu bylo možné sledovat trasu letounu a odhadnout účel letu. Ve spolupráci s bezpečnostními orgány tak bylo možné dojít k závěru, že některé z letů byly plánovány pro zasazení nepřátelských osob za účelem sabotáže na základě poznatků o náhlé změně směru, výšky a rychlosti letu.⁸² Reakcí bylo vyrozumění bezpečnostních orgánů zodpovědných za určenou oblast, které zahájily pátrání po možných výsadcích. SOE za tímto účelem vysílalo některé letouny se sekundárním úkolem klamného bombardování vybraných cílů.

⁷⁸ Viz slovník osobností a pojmů: Otmar Riedl

⁷⁹ ŠOLC, Jiří. *Bylo málo mužů*. Praha 1991, s. 54.

⁸⁰ Vladimír Maděra v rozhovoru pro projekt Paměť národa: „Létat se mohlo jen v noci kvůli bezpečnosti při přeletu přes Německo. Některé letouny i s parašutisty byly sestřeleny. Stále ale přetrvávaly obtíže s počasím. Obzvláště tragické bylo, když letadlo dosáhlo Československa, ale kvůli velké oblačnosti v prostorách, kde měli být parašutisté vysazeni, se muselo vrátit zpět do Anglie. Jedna skupina byla osmkrát nad Československem a pokaždé se musela vrátit. To nervové vypětí bylo pro celou posádku strašné. Oni nebyli zvyklí, v tom letadle nezdělněli jako letci. To kličkování mezi barážemi ve výškách, souboje, to bylo dost práce pro cvičeného letce, natož pro normálního pasažéra. Mnoho lidí bylo proto nutno kvůli nervovému vypětí vyměnit...“

⁸¹ Viz slovník osobností a pojmů: Rizika vysazovacích letů a podmínky vysazení skupiny Silver A.

⁸² ŠOLC, Jiří. *Bylo málo mužů*. Praha 1991, s. 49.

Dálkové lety zvláštního určení byly jedním z nejriskantnějších podniků, na kterých se RAF podílela. Letouny operovaly bez doprovodu stíhačů, s velmi obtížnou navigací zejména v noci. ČSR ležela na samé hranici doletu strojů a operace byly omezeny meteorologickými podmínkami i noční iluminací – fází měsíce. Zásadním problémem se jednoznačně ukázala navigace. Tehdejší prostředky – hvězdy, hodinky, kompas a srovnání mapy s obtížně čitelným terénem byly nepřesné. Díky měnícím se meteorologickým podmínkám a činnosti stíhačů bylo velmi obtížné udržet, případně upravit kurz letu, pokud došlo k vynucené změně směru. Práci navigátorů dále ztěžovalo povinné noční zatemnění, které vedle sněhové pokrývky připravovalo posádku o důležité orientační body.

Zpočátku prováděla speciální lety pouze 138. perut' RAF⁸³ zvláštního určení, ve které bylo Československo nakonec zastoupeno posádkou kapitána Anderleho.⁸⁴ S ovládnutím letišť v Africe a Itálii později operovala také 161. speciální perut' RAF, která však prováděla především leteckou evakuaci osob z nouzových letišť a vhodných ploch v německém zázemí.

Jiří Šolc popisuje metodu vysazení padákových agentů a jejich materiálu: *“Metodika vysazování se opírala o následující zásady: seskok byl prováděn převážně jedním průletem nad doskokovou plochou pro jednotlivou skupinu. Velitel skupiny skákal první nebo při větším počtu osob uprostřed. Vysazovaný materiál byl shazován buď uprostřed skupiny, nebo ve druhém průletu, ale vždy tak, aby současně s ním, nebo bezprostředně za ním seskakoval nejméně jeden parašutista“.*

SOE používala pro dopravu zásob a operačního materiálu jednak zásobníků kovových (kontejnerů), jednak tzv. balíků, což byl zásobník z textilního materiálu. Oba uvedené typy byly vybaveny vlastním nákladním padákem. Kovové zásobníky měly tvar rozevíratelného dutého válce o průměru 50 cm a délce 100 cm. Uzavíraly se několika sponami. Bylo užíváno několik typů kontejnerů a rozlišovaly se počtem vnitřních přepážek, které sloužily jednak k vyztužení konstrukce, jednak k lepšímu uložení nákladu. Hmotnost užitečného nákladu byla 100 kg. Ostatní materiál včetně aktovek, kufru a rádiových stanic byl upevňován v obalech na prsou výsadkáře, nebo později v nožním zásobníku, se kterým parašutista skákal. Po otevření padáku jej uvolnil od nohy a spustil na 6 metrů dlouhém laně pod sebe. Takové řešení plnilo funkci stabilizační a při nočním přistání signalizovalo asi 1 sekundu před dopadem blížící se zemi.⁸⁵

⁸³ Viz slovník osobností a pojmů: 138. perut' RAF.

⁸⁴ Viz slovník osobností a pojmů: Leo Anderle.

⁸⁵ ŠOLC, Jiří. *Bylo málo mužů*. Praha 1991, s. 54, 297.

Velké a objemné kontejnery na vlastních padácích bylo obyčejně obtížné dohledat. Noční podmínky, možnost zachycení padáku kontejneru na stromě či velký rozptyl vysazovaných mužů a materiálu na doskokové ploše nezdědky způsobily, že materiál musel být ponechán na místě. V takových případech došlo nejen ke ztrátě klíčového operačního materiálu, ale především k ohlášení nálezů náhodným nálezcem. Pokud tato informace pronikla do úřadoven gestapa, následné události zpravidla směřovaly k řadě osobních tragédií.

3.6 „X“ – Padák, který předběhl svou dobu

Kus hedvábí, s nímž se mladí muži vrhali do chřtánu nejisté budoucnosti, byl standardním padákem britské výroby, jaký užívaly ostatní britské výsadkové jednotky. Vycházel z modelu Irvin, který byl ovšem původně určen pro osádky letounů jako záchranný prostředek s malou plochou vrchlíku (průměr vrchlíku 7,3 metru) a v důsledku toho rychlým klesáním a tvrdým přistáním. První testovací seskoky v CLS Ringway probíhaly na tomto typu padáku. Po 135 testovacích seskocích došlo dne 25. července 1940 k první smrtelné nehodě a bylo rozhodnuto o potřebě přepracovat koncepci otevírání padáku, stejně tak jako zvětšit plochu vrchlíku.

Vývojem nové koncepce byli pověřeni lidé britského padákového programu, ale také největší konkurenti, GQ Company⁸⁶ a Irvin Air Chutes. Již v roce 1936 se GQC pokoušela britskému ministerstvu války nabídnout padák pro jednotky přepravované vzduchem. Na základě nehody v CLS Ringway GQC znovu předložila svoji koncepci, která vycházela z principu automatického otevírání padáku výtažným lanem. Raymond Quilter navíc koncepci zdokonalil uložením vrchlíku do vnitřního obalu – kontejneru (ang. „*the inner pack*“), který byl uložen ve vnějším obalu padáku (ang. „*the outer pack*“), což přispělo k bezpečnějšímu otevírání (koncepce nesla označení „*Statichute system Type X*“). Lano vytáhlo z obalu padáku nejdříve kontejner a až poté z kontejneru nosné šňůry a vrchlík, čímž se snížila možnost zachycení parašutisty za letounem. Zvětšena byla také plocha vrchlíku, nyní s průměrem 8,5 metru, v jehož vrcholu byl umístěn ventilační otvor o průměru 60 centimetrů ke kontrolovanému úniku vzduchu a snížení oscilace (kývání vrchlíku v průběhu klesání). Nová konstrukce rychle prokázala svoji životnost a po 500

⁸⁶ GQ Company (GQC) založili v roce 1932 James Gregory a Raymond Quilter. GQC se neúspěšně ucházela o zakázku na výrobu záchranného padáku pro osádky letounů RAF, kterou nakonec získal Irvin.

shozech figurín proběhl již 8. srpna 1940 první úspěšný seskok parašutistů. Nový model získal označení Type X MK.I.

Funkce vytažení vrchlíku z kontejneru padáku byla zajištěna automaticky výtažným lanem. V dnešní terminologii se jedná o tzv. „nucené otevření“, kdy je výtažné lano navázáno na vrchlík padáku. Druhý konec lana byl připevněn k prodlužovacímu popruhu, který byl pevně ukotven k tzv. „strong pointu“, kotvicímu bodu v podobě ocelového oka se závlačkou, umístěnému na podlaze letounu po levé a pravé straně otvoru v podlaze, z něhož parašutisté vyskakovali.⁸⁷ Po výskoku se složené výtažné lano v průběhu pádu postupně odmotalo a díky ukotvení k letounu následně napjalo na svou plnou délku. S pokračujícím pádem došlo k roztržení trhací nitě zajišťující chlopně obalu padáku, který ukryval kontejner s vrchlíkem na parašutistových zádech. Tah výtažného lana pevně spojeného s letounem a váha klesajícího parašutisty dále vytahovaly z uvolněného kontejneru nosné šňůry vrchlíku a nakonec vrchlík.⁸⁸ Jakmile se jemný materiál vrchlíku střetl s proudem vzduchu, začal se vrchlík okamžitě plnit na svůj plný objem.

Poté, co nosné šňůry dosáhly své plné délky a vrchlík se ocitl mimo kontejner, váha parašutistova těla vedla k roztržení navázaného spoje mezi výtažným lanem s kontejnerem a vrchlíkem. Ukotvené výtažné lano s kontejnerem volně viselo ze dveří letounu a parašutista na otevřeném padáku klesal k zemi. Nucené otevření se pro účely velkých padákových výsadek a výsadek z malých výšek užívá dodnes.⁸⁹ Předpokladem správného průběhu seskoku je především bezpečný a kontrolovaný výskok parašutisty. Jak uvádí Jiří Šolc, při konečném vysazení nad protektorátem parašutisté opouštěli letoun ve výšce 200–300 metrů nad terénem.⁹⁰

Po schválení nového modelu doznal X – Type MK. I dalších úprav ke zvýšení spolehlivosti celé koncepce. Statické lano u verze MK. I bylo složeno ve dvou vnějších kapsách vnějšího obalu padáku. MK. II měl statické lano naopak uložené uvnitř vnějšího obalu, čímž byla dále snížena možnost jeho zamotání do odvíjejících se volných konců a nosných šňůr v průběhu otevírání. Nosný postroj MK. II byl ke vnějšímu obalu padáku přichycen místo původních tří čtyřmi oky zapínanými na druk. Úprav také doznal

⁸⁷ TANNER, John (editor). *RAF Airborne Forces Manual*. London 1979, s. 8-27.

⁸⁸ PERQUIN, Jean –Louis. *Special Forces Equipment – British Parachutes*. Paris 2015, s. 11.

⁸⁹ Nucené otevření se v průběhu vývoje padákové techniky osvědčilo jako nejvhodnější pro výsadky velkého počtu osob a také jako nejbezpečnější pro výsadky z malých výšek. Na parašutistu klade ve srovnání s ručním otevřením minimální nároky, neboť otevření padáku je zajištěno automaticky lanem. Parašutista se tak musí soustředit „pouze“ na řádný výskok vedoucí ke stabilnímu pádu během otevírání padáku. Nucené otevření tak bylo zvláště vhodné pro nezkušené parašutisty, jakými byli po pěti seskocích i všichni absolventi kurzu v Ringway.

⁹⁰ ŠOLC, Jiří. *Bylo málo mužů*. Praha 1991, s. 54.

kontejner vrchlíku, koncepce otevírání však zůstala zcela zachována. X – Type se stal osvědčenou a spolehlivou konstrukcí, překonávající americkou, německou i sovětskou koncepci v několika ohledech. Ve srovnání se svým americkým současníkem, padákem T-5, měl velmi důmyslně řešené zapínání postroje parašutisty, který se mohl z padáku rychle odstrojit rozepnutím jediného rychlo otevíratelného zámku⁹¹, který byl umístěn na úrovni střední části hrudníku.

Jednoduchým pootočením a stisknutím zámku parašutista uvolnil oba páry nožních a hrudních popruhů a mohl tak po seskoku okamžitě zahájit bojovou činnost. Naproti tomu americký T-5 vyžadoval k odstrojení rozepnutí jednoho hrudního a dvou nožních popruhů a navíc bederního pásu, který bránil posunování padáku na zádech parašutisty a na kterém byl upevněn padák záložní. Ten musel americký parašutista odstrojit po rozepnutí bederního pásu jako první a až po té se mohl odstrojit z postroje hlavního padáku. Z postroje padáku X – Type se parašutista dokázal odstrojit během 6 sekund. Naproti tomu odstrojení z amerického T – 5 vyžadovalo větší úsilí, a především více času.⁹² Zdánlivě pouhý rozdíl v koncepci mohl znamenat rozdíl mezi životem a smrtí.

Například v případě operace OVERLORD je toto tvrzení doslovné. Polní maršál Erwin Rommel, jenž byl Adolfem Hitlerem pověřen organizací obrany Atlantického valu, správně předpokládal možnost zasazení vzdušného výsadku do týlu linií bránících pobřeží v případě námořní invaze. Ve snaze zabránit efektivní bojové činnosti parašutistů, nechal zaplavit rozsáhlé plochy otevřeného terénu v týlu opevnění a tím výsadkáře připravil o možné doskokové plochy. Během seskoku amerických a britských výsadkářů v průběhu noci před vysazením invazních vojsk dne D tak byli mnozí nuceni přistát do vody. V případě britských výsadkářů bylo podstatně větší množství těch, kteří se z postroje dokázali vyprostit a seskok přežít, ve srovnání s americkými kamarády, kteří potřebovali na odstrojení podstatně více času. X – Type záložní padák postrádal jako nadbytečný z důvodu nízkých vysazovacích výšek, které činily užití záložního padáku diskutabilní.⁹³

Zvláště ve srovnání s německým typem padáku vynikala důmyslnost X – Type. Němečtí parašutisté, respektovaní „Zelení ďábli“, používali na začátku války padák model RZ1 (Rückenpackung Zwangauslösung), který později prošel několika úpravami. Jednotlivá vylepšení sice zvýšila spolehlivost koncepce RZ (RZ16 – spolehlivější uspořádání

⁹¹ Konstrukce zámku QRB (Quick Release Buckle/ Box) byla patentována Leslie Irvinem v roce 1929.

⁹² SMITH, Carl. *US Paratrooper, 1941-45*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 2000. ISBN 978-1855328426, s. 31.

⁹³ Britská armáda zavedla použití záložních padáků až v roce 1955. Viz PERQUIN, Jean –Louis. *Special Forces Equipment – British Parachutes*. Paris 2015, s. 34.

výtažného lana, měkčí otevření padáku, RZ20 – upravený nosný postroj se čtyřmi rychloodpoutávacími sponami), nicméně však neodstranila klíčové konstrukční nedostatky, které RZ převzal od svého italského vzoru.⁹⁴ Výraznou konstrukční slabinou koncepce RZ bylo umístění padáku ve spodní části zad a upevnění nosných šňůr vrchlíku jedním bodem k postroji padáku za zády parašutisty. Následkem bylo výrazné posunutí těžiště parašutisty, které si vynutilo nestandardní způsob vysazení i přistání. Parašutisté museli opouštět letoun Junkers JU-52 výskokem ve vodorovné poloze a s nataženýma rukama. Stabilizovaná poloha při výskoku měla zabránit zamotání parašutisty do šňůr padáku. Příčinou velmi tvrdého průběhu otevírání bylo rozvinutí vrchlíku ještě před rozvinutím nosných šňůr, do kterých parašutista následně skočil. Prudké trhnutí by v případě výskoku tradičním způsobem přetočilo parašutistu nohama vzhůru a hrozilo by jeho zamotání do nosných šňůr.⁹⁵

Zejména však přistání s padákem RZ bylo příslibem vážných zranění, kdy parašutista musel prokázat značnou dávku odvahy a obratnosti, ke které potřeboval ještě stejnou dávku štěstí. Německý parašutista byl při otevřeném vrchlíku výrazně nakloněn vpřed díky spojení nosných šňůr s postrojem padáku pouze jedním bodem, který byl navíc ukotven k postroji v oblasti beder. Tím bylo vyloučeno řízení padáku pomocí volných konců jako u britského X-type. Padák byl proto nejen zcela neřiditelný, kdy přistání probíhalo ve vysoké rychlosti, ale díky jednobodovému spojení nosných šňůr s postrojem vedle oscilace vrchlíku docházelo také k otáčení parašutisty kolem své osy.

Nestandardní poloha těla neumožňovala využít jediný vhodný způsob přistání na padáku – parakotoul. Díky vpřed vychýlené poloze (s chodidly posunutými více vzadu a rukama posunutými více vpředu) byl parašutista nucen přistát tzv. „na kočku“, tedy na všechny čtyři končetiny, kdy docházelo ke zcela nevhodnému rozložení dopadové energie s mimořádným rizikem zranění končetin, hlavy a páteře. Standardním vybavením německých parašutistů proto byly bandáže na kolena. Způsob otevření padáku statickým lanem (nucené otevření) probíhal na rozdíl od modelu X v pořadí nejprve vrchlík a dále nosné šňůry, tedy způsob, který britský padák překonal opačným pořadím - rozvinutím vrchlíku až poté, co se nosné šňůry rozvinou na svou plnou délku, čímž byla zaručena větší spolehlivost a měkčí průběh otevírání modelu X.

⁹⁴ Německý padák typu RZ koncepčně vycházel ze zastaralého italského padáku Salvatore.

⁹⁵ WINDROW, Martin. *Luftwaffe Airborne and Field Units*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 1972. ISBN 978-0850451146, s. 4 a dále QUARRIE, Bruce. *German Airborne Troops, 1939-45*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 1983. ISBN 978-0850454802, s. 23-24.

Přes uvedené konstrukční výhody padáku X – Type, se stále jednalo o průkopnickou technologii a kulatý vrchlík nebyl ve srovnání s dnešními padáky příliš stabilní, značně osciloval a vyžadoval důsledné provedení přistávacího manévru. Ve své době však představoval jednu z nejpokročilejších padákových koncepcí.⁹⁶ Vyráběl se v řadě kamufláží v závislosti na prostředí zasazení a nutno poznamenat, že barevné variace potisku byly mimořádně vydařené. Některé modely včetně těch, které užívali čs. parašutisté v Anglii, měly v maskovacím potisku též obal padáku, postroj, a dokonce nosné šňůry, zatímco padáky bez kamufláže byly primárně určeny pro pravidelná výsadková vojska. Vyráběly se samozřejmě také vrchlíky bílé, v případě určení k zasazení parašutistů v severských zemích byly v barvě bílé nejen vrchlíky, ale celý padákový komplet včetně nosných šňůr, postroje, přezek i centrální spony.⁹⁷ Maskované verze se používaly především pro účely zvláštních operací, přestože se zde původně zamýšlelo využití vrchlíků barvy černé. Na výrobu padáků se zpočátku používalo hedvábí⁹⁸, později bavlněná tkanina Ramex a dále nylon. Vrchlík se skládal z 28 polí a v průměru měřil 8,5 metru. 28 nosných šňůr spojujících volné konce padáku s okrajem vrchlíku mělo délku 7,6 metru. Rychlost klesání byla 6,7 metru/sec.⁹⁹

V kamufláži byly pro potřeby SOE vyvinuty také speciální kombinézy, v nichž parašutisté seskakovali. Jednalo se o overalový převlečník se dvěma zipy vpředu, sahajícími od konce nohavic až k límci. Vysvlečení z kombinézy tak bylo velmi rychlé. Parašutista seskakoval v civilním oblečení, které skrýval pod kombinézou. Po jejím vysvlečení tak mohl okamžitě splynout s prostředím. Kombinéza byla vybavena řadou vnitřních a vnějších kapes pro speciální materiál a tvořila komplet s měkkou ochrannou přilbou ve stejném potisku, brýlemi a holíčkami, které se převlékaly přes boty. Na levém stehně kombinézy byla umístěna vnější kapsa pro pistolí, uzavíraná drukem, a vnitřní kapsa pro skládací lopatku. Lopatkou se po seskoku zakopávaly padáky a operační materiál, který nebylo možné nebo žádoucí z místa seskoku okamžitě odnést. Na levém

⁹⁶ Viz slovník osobností a pojmů: Rudolf Hrubec a jeho zpráva o parašutistickém výcviku v severní Africe v roce 1943.

⁹⁷ PERQUIN, Jean –Louis. *Special Forces Equipment – British Parachutes*. Paris 2015, s. 66-67.

⁹⁸ Přírodní hedvábí bylo při výrobě vrchlíků brzy nahrazeno umělým materiálem z několika důvodů. Především produkce a zpracování hedvábí byl náročný proces, výrobní náklady vysoké a jeho přednosti – pevnost v tahu a nízká hmotnost byly nakonec překonány umělými vlákny, která byla také méně citlivá na vlhkost a vykazovala větší odolnost v oděru. Hedvábné vrchlíky byly zvláště citlivé na skladování v podmínkách kolísající vlhkosti, která více než u umělých tkanin způsobila „slepení“ jednotlivých skladů složeného hedvábného vrchlíku v kontejneru padáku. Tím bylo zpomaleno otevírání vrchlíku během seskoku. Pro bojové podmínky byl proto vhodnější nylon. Viz FERGUSON, Gregor. *The Paras. British Airborne Forces, 1940 – 1984*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 1984. ISBN 978-0850455731, s. 3-4.

⁹⁹ PERQUIN, Jean –Louis. *Special Forces Equipment – British Parachutes*. Paris 2015, s. 34.

zápěstí byla malá vnější kapsa pro zavírací nůž, který bylo možno použít k přeřezání popruhů a nosných šňůr v případě přistání na stromě. Dvě menší a jedna větší vnitřní kapsa na pravém stehně sloužily k uložení drobného operačního materiálu – prostředků první pomoci a přežití, svítilny či falešných dokladů. V duchu SOE se v kožených vložkách návleků nacházely skryté kapsy, do kterých bylo možno dále skrýt falešné dokumenty, mince nebo malé nože.¹⁰⁰

Během letů byli parašutisté vystaveni vedle uvedených rizik také nepohodlí zdlouhavého letu. S civilním oblekem ukrytým pod kombinézou museli někdy snášet i poměrně vysoké teploty na palubě a při opuštění letounu se nezdědka vrhali vstříc mrazivé noci, která po odstrojení padáku i kombinézy zchladila rozpálená těla i mysli až do morku kostí.

Vývoj padákové techniky pochopitelně pokračuje dále, avšak i dnes se používají konstrukční prvky, které Raimond Quilter a Leslie Irvin představili již v roce 1940. Základní koncepce otevírání statickým lanem, nucené otevření, se používá při hromadných výsadcích (tzv. *mass exit* nebo *mass drop*) dodnes. Úprava koncepce otevírání statickým lanem, kdy dochází nejprve k odvinutí nosných šňůr a napnutí na jejich plnou délku předtím, než se začne z kontejneru padáku vytahovat samotný vrchlík, podstatně zvýšila spolehlivost celého systému. Dnešním ekvivalentem, určeným pro vysazení parašutisty s nákladem z malých výšek, je současný model OVP – 12 SL (Statické Lano/ Static Line), umožňující seskok od 150 metrů nad terénem při vysazovací rychlosti od 100 do 250 km/hod. Pro srovnání - vrchlík s plochou 80 m² poskytuje při maximální hmotnosti zátěže do 110 kg rychlost klesání 4,6 m/s. Při maximální povolené provozní hmotnosti 160 kg (hmotnost parašutisty, padáků, výstroje a výzbroje) je rychlost klesání 5,9 m².¹⁰¹

¹⁰⁰ GRANT, R.G. *Vojáci. Válečníci v proměnách staletí*. Praha: Knižní klub, 2008. ISBN 978-80-242-2127-4, s. 294 – 295.

¹⁰¹ *Příručka pro obsluhu, provoz, balení, ošetřování, skladování, údržbu a opravy osobního výsadečného padáku OVP-12 SL*. Mars Jevíčko, 2012.

4. GEHEIME STAATSPOLIZEI – Metody gestapa v boji proti parašutistům

4.1 Protiparašutistické referáty SBF – Specialisté na likvidaci padákových agentů

Hrozba zajetí je pravděpodobně největší obavou každého vojáka. Skličující představa být vydán nepříteli na milost a nemilost naplňovala čs. dobrovolníky obavou tím spíše, že se jednalo o padákové agenty, kteří měli být z rozkazu Adolfa Hitlera vystaveni „zvláštnímu zacházení“ („*Sonderbehandlung*“). Muži cvičení pro neregulární způsob boje byli považováni za zvlášť nebezpečné, a proto z rozhodnutí Vůdce měli být likvidováni bez soudu. To však v praxi znamenalo fyzickou likvidaci až po „náležitém zpravodajském vytěžení“, případně dalším využití jako agentů provokatérů.

Padákoví agenti, působící na území protektorátu, se brzy ukázali jako nový, velice nebezpečný druh nepřítele na vnitřní frontě. Jejich zpravodajská, odbojová a sabotážní činnost byla považována za natolik závažnou, že došlo ke zřízení zvláštního oddělení – tzv. protiparašutistického referátu na řídicích úřadovnách gestapa. Toto opatření je však nutno chápat v celkovém kontextu vývoje odbojových hnutí na ostatních okupovaných územích, kde nacistický bezpečnostní aparát obecně zaznamenal výrazný nárůst činnosti padákových agentů. Likvidace nacistického prominenta, říšského protektora a generála policie Heydricha, byla jen dalším, i když podstatným důvodem k vnitřní reorganizaci německého represivního aparátu. Ten měl nyní k potírání záškodníků zasazených vzdušnou cestou nasadit specialisty. V protektorátu byla činnost gestapa řízena dvěma centrály – řídicími úřadovny v Praze (*Geheime Staatspolizeileitstelle Prag*), s působností pro Čechy, a v Brně (*Geheime Staatspolizeileitstelle Brünn*), odpovídající za činnost gestapa na Moravě. Obě pak přímo podléhaly centrále gestapa v Berlíně. V průběhu léta 1939 došlo v protektorátu k vybudování stěžejní struktury bezpečnostního aparátu a pod pražskou a brněnskou řídicí úřadovnu dále spadaly tzv. venkovní úřadovny gestapa (*Aussendienststellen*).¹⁰²

¹⁰² Pražské centrály byly podřízeny úřadovny v jedenácti městech: Benešov, České Budějovice, Německý Brod, Jičín, Klatovy, Kolín, Mladá Boleslav, Hradec Králové, Pardubice, Plzeň, Tábor. Brněnské centrály byly podřízeny úřadovny v Jihlavě, Kroměříži, Olomouci, Hranicích, Prostějově a Zlíně.

Bojem proti padákovým agentům byl pověřen protiparašutistický referát SBF (*Sabotage-Bahnen-Fallschirmagenten*, později IV-2-b)¹⁰³, který vznikl na konci léta roku 1942 na pražské i brněnské řídicí úřadovně. Jak název napovídá, referát nebyl omezen výlučně na činnost proti parašutistům. Jeho širší záběr by mohl být definován bojem proti agentům a sabotérům. V Praze byla do konce léta 1942 tato kategorie v kompetenci oddělení II-G kriminálního komisaře Heinze Pannwitze. Nová koncepce boje proti parašutistům měla stavět na zkušenostech získaných německým bezpečnostním aparátem především ve Francii a Holandsku. V čele pražského referátu SBF stanul SS-Obersturmführer, kriminální komisař Willi Leimer. Brněnský zpočátku řídil SS-hauptsturmführer, kriminální komisař Karl Schmitz. Pro účely sledovaných osudů se zaměříme na pražský referát.

Leimerův pražský protiparašutistický referát byl rozdělen do čtyř sekcí. Sekce „b-1“ byla zaměřena proti sabotážím ve válečném průmyslu, obchodu s potravinami, dopravě a komunikacích, spojích a kritických objektech infrastruktury – elektrárnách, vodárnách, přehradách a skladech PHM. Do kompetence sekce „b-1“ spadaly též špatná pracovní morálka, politicky motivované atentáty, falšování peněz a dokumentů a ilegální držení zbraní. Sekce „b-2“ měla v kompetenci boj proti padákovým výsadbům vyslaným z Velké Británie a SSSR. Zaměřena byla také proti partyzánům. Organizovala zpravodajskou agenturu a realizovala rádiové protihry proti čs. zpravodajské službě v Londýně a NKVD v Moskvě. Sekce „b-3“ byla dešifrovacím oddělením a přirozeně se podílela na přípravě a průběhu rádiových protiher. Sekce „b-4“ byla dokumentační a administrativní.¹⁰⁴

Koncepce Leimerova protiparašutistického referátu, která počítala s nárůstem aktivity padákových agentů po likvidaci Heydricha, reflektovala dosavadní praxi německých bezpečnostních orgánů na ostatních okupovaných územích. Zájem gestapa byl především kontrolovat činnost odboje prostřednictvím vytvoření vlastní fiktivní odbojové sítě, která měla být vybudována pomocí konfidentů a přeběhlíků. Ti měli proniknout do ilegálních hnutí, rozkrýt jejich strukturu a získávat potřebné kontakty. Z výpovědí parašutistů, kteří se dobrovolně vzdali německým orgánům (Karel Čurda, Viliam Gerik), si gestapo bylo vědomo skutečnosti, že plánovači padákových výsadbů ve Velké Británii nedokázali zajistit bezproblémové přijetí skupin po zasazení z důvodu nedostatku informací o domácích poměrech.

¹⁰³ ŠOLC, Jiří. *Ďáblova past*. Praha: Nakladatelství Exact Service, 1993. ISBN 80-901380-3-9, s. 40.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 43-44.

Zpravodajci v Londýně nebyli schopni aktualizovat platnost kontaktních adres. Mnozí lidé, kteří měli podle Londýna parašutistům poskytnout pomoc, byli často gestapem již zadrženi, internováni v koncentračních táborech nebo popraveni. Z důvodů technických, zejména navigačních, také zcela běžně docházelo k vysazení skupin na jiná, než původně plánovaná místa. Gestapo proto vědělo, že parašutisté jsou po seskoku odkázáni především sami na sebe a v nevyhnutelném případě na pomoc neznámých, neproověřených osob. Proto po proniknutí gestapa do struktur odboje měli konfidenti pečlivě shromažďovat zprávy o pokusech výsadek o navázání styků s ilegálními organizacemi. Aktivně měli parašutistům poskytovat pomoc a tím dále legalizovat činnost konfidentů v řadách hnutí odporu. Tím se také měli představit čs. zpravodajcům v Londýně jako prověření spolupracovníci odboje.

„Odbojáři“ z řad gestapa měli dále rozvíjet vlastní fiktivní odbojovou síť a kontrolovat činnost parašutistů, kteří byli odkázáni na jejich pomoc. Prostřednictvím podpory zasazených skupin se konfidenti měli dostat k informacím o dalších plánovaných výsadech a tyto po zasazení přebírat pod svou kontrolu. Hlubokou konspirací mělo být umožněno získat do rukou parašutisty živé, donutit je ke spolupráci a v případě odmítnutí je likvidovat. Přeběhlíci měli dále vyhledávat nové paraskupiny, zprostředkovat kontakty na volavčí síť, verbovat nové spolupracovníky a účastnit se rádiových protiher.¹⁰⁵ Způsoby, kterými gestapo „usilovalo o přízeň“ parašutistů, měly mnoho podob a fyzické násilí nebylo první volbou. Velmi účinným prostředkem se ukázala záruka krvavé odvety proti parašutistově rodině, včetně širokého příbuzenstva, kterou bylo kdykoli možné rozšířit na odvetu proti celé vesnici či národu. Vina za zradu zde měla ustoupit vědomí vlastní odpovědnosti za smrt rodiny a dalších nevinných obětí. Na druhé straně gestapo neváhalo nabídnout za spolupráci velkorysé, zejména finanční odměny.

Pracovníci gestapa zřídka představovali prototyp duševně jednoduchého, afektovaného surovce s vyhrnutými rukávy, přestože jako představitelé represivního orgánu si byli velmi dobře vědomi účinnosti brutálního fyzického násilí, které bohatě využívali, pokud se jevilo jako žádoucí. V takových případech skutečně neměli nejmenších zábran a v tomto ohledu byly mezi nimi skutečné „legendy“. Jednalo se však zpravidla o povahy daleko složitější, o jedince pragmaticky kalkulující, poháněné především vlastními ambicemi, neboť s kariérou v řadách gestapa se nevyhnutelně pojilo vědomí moci a příležitosti. Muži, kteří pracovali pro gestapo, patřili k zvláštní sortě lidí, kterou běžná společnost většinou opovrhuje, avšak vždy se jí obává. Byli druhem, který byl schopen usilovné, systematické

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 46-47.

práce za použití všech prostředků, ve prospěch instituce moci, k níž je za všech poměrů výhodné patřit. Rozhodnutí stát se nástrojem takové instituce proto nebylo založeno na základě ideologickém. Povaha moci je totiž univerzalistická a ideologie slouží k jejímu dosažení. Vztah těchto dvou veličin lze vysvětlit tak, že vzdát se ideologie je snazší, než vzdát se moci. Na základě tohoto principu mnozí, kteří pracovali za války pro gestapo, našli později uplatnění v řadách represivních složek vítězných mocností, neboť svědomí v tomto oboru nikdy nebylo překážkou a schopností bylo vždy zapotřebí.

Mužem příležitosti byl bezesporu i vedoucí referátu SBF Willi Leimer. Jeho osobnost a osud dobře ilustrují příběhy ostatních mužů, kteří jako on za časů války učinili stejná rozhodnutí. Willi Leimer se narodil 25. července 1912. V době, kdy stanul v čele protiparašutistického referátu, měl tedy pouhých třicet let. Jeho život, jako životy ostatních Němců, velkou měrou ovlivnila hospodářská krize po první světové válce a nástup krize další, tentokrát celosvětové, na začátku třicátých let. Poslední jmenovaná definitivně ukončila experiment s nestabilní a hospodářsky nesoběstačnou demokratickou tzv. Výmarskou republikou a vytvořila předpoklad k převzetí moci nacisty. Období strádání a nedostatku bylo pro mnohé Němce časem hledání vlastní identity, hrdosti a receptu na spravedlivou společnost. V těžkých dobách člověk instinktivně volá po okamžitých a radikálních řešeních. Také Leimer původně neodmítal myšlenky komunistické internacionály, která slibovala sociálně spravedlivou společnost a za časů velké hospodářské krize se ucházela o přízeň voličů spolu s nacisty. Stejnými prostředky. S nimi se také pravidelně střetávala v pouličních bojích.

V letech 1930-1933 Leimer studoval stavební inženýrství, studia však nedokončil. Adolf Hitler ovládl Německo a mobilizoval k odplatě. A Leimer se rozhodl nezůstat stranou. Sympatie k socialismu internacionálnímu vystřídal sympatie k socialismu národnímu. 1. dubna 1933 se stal členem NSDAP a současně SS. Absolvoval kurz kriminálních asistentů, čímž se mu otevřely dveře do služeb tajné státní policie. Zde mohl pracovat proti nepřátelům nového Německa – komunistům, k nimž zpočátku choval sympatie, Židům, církvím a sektám.

Po okupaci se objevil v Praze. Zde působil nejprve jako vedoucí protikomunistického referátu. Leimerova kariéra zde začala rychle stoupat, neboť jeho metody byly zcela zaměřeny na výsledky. Jako každý ctižádostivý jedinec mající podřízené, poháněl tyto k maximálním výkonům. K výsledkům jejich práce se vždy nahlas přihlásil, z nároků ovšem nikdy neslevil. Jako jemu podobní muži příležitosti, byl i on požitkářem, který dokáže ocenit dobré jídlo a pití, ale také společnost krásných žen, v jejichž náručí hledal

útěchu a únik z nespokojeného manželství. Především však byl výkonným komisařem gestapa a nikdy nechyběl při rozhodujících událostech. Podílel se na obléhání kostela v Resslově ulici dne 18. června 1942. Byl přítomen během vyhlazování obcí Lidic i Ležáků. Za svůj tvrdý postup v průběhu vyšetřování atentátu byl po šestitýdenním školení nakonec dosazen do nově zřízeného protiparašutistického referátu SBF. Ve své nové pozici se díky své dravosti, tvrdosti a lstivosti stal prominentní osobností pražského gestapa. Organizoval rádiové protihry a především vybudoval velmi efektivní síť konfidentů, která se dokázala stát součástí skutečného odboje. Jeho muži si zde dokázali vytvořit novou identitu, aby rozkládali odboj zevnitř. Pro budoucnost si ovšem vytvořili také potřebné zásluhy jako pojistku před konečným zúčtováním...

V průběhu pražského povstání byl Leimer nakonec zajat. Pro své předchozí bohaté zkušenosti a znalosti poměrů byl velmi nebezpečným, avšak hodnotným cílem. Měl přehled o míře zásluh mnohých příslušníků čs. odboje. Věděl také o „zaváháních“ některých odbojářů, kteří se stejně jako on chystali na konec války, se kterým nevyhnutelně přichází revoluční spravedlnost. Tyto znalosti byly velmi nebezpečné. V době po osvobození sovětská kontrarozvědka SMĚŘŠ, s vydatným přispěním československého Obranného zpravodajství (OBZ), požívala neomezené svobody na území ČSR. Svévolně zatkla a bez soudu odvěkla do SSSR řadu československých občanů i válečných zločinců. Iniciativou Ladislava Vaňka¹⁰⁶, který byl v době Pražského povstání pověřen správou Petschkova paláce, kde byli internováni vedoucí pracovníci pražského referátu gestapa, došlo k dohodě o jejich předání SMĚŘŠ. Leimer byl mezi řadou hledaných německých prominentů, kteří se předáním sovětským orgánům vyhnuli vyšetřování československými úřady.¹⁰⁷

Motivací k postoupení cenných zajatců Sovětům byla patrně Vaňkova snaha o zametení své vlastní konfidentské činnosti, neboť jako bývalý odbojář z řad Sokolů byl gestapem zatčen v roce 1942 a přinucen ke spolupráci. Sovětská strana později informovala československé orgány, že Leimer byl v SSSR odsouzen k trestu smrti a popraven, avšak je velmi pravděpodobné, že byl dále využit sovětskými orgány pro zpravodajskou činnost. Jistotu však mohou potvrdit především ruské archivy. Z vůle Sovětů tak jako Leimer nakonec nebyla čs. úřady potrestána řada příslušníků gestapa, z nichž mnozí projevíli

¹⁰⁶ Viz slovník osobností a pojmů: Prof. Ladislav Vaněk.

¹⁰⁷ ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 1943-1945*. Praha: Nakladatelství Laguna, 2008. ISBN 978-80-86274-77-5.

obdivuhodnou iniciativu během heydrichiády. Včetně Leimerova předchůdce Heinze Pannwitze¹⁰⁸, i Leimerova „dvorního“ konfidenta, Jaroslava Nachtmana.

4.2 Volavky – Provokatéři, zrádci a konfidenti ve službách gestapa

Proniknutí konfidentů do řad hnutí odporu a následné zapojení nevědomých odbojářů do volavčí sítě byly patrně největší úspěchy gestapa v boji proti padákovým agentům. Schopnost zřídit a organizovat vlastní „odbojovou“ organizaci, která dále výrazně zasahovala do struktur ostatních ilegálních skupin, vyžadovala systematickou a dlouhodobou práci v podmínkách hluboké konspirace. Výsledky dosažené v této oblasti jasně dokladují efektivitu protiparašutistického referátu. Těchto úspěchů mohlo být dosaženo díky svébytnému druhu jedinců, kteří hrají v době každého konfliktu zcela nezastupitelnou roli.

Schopnost konfidenta proniknout do struktur odboje a přesvědčit parašutisty ke spolupráci vyžadovala mimořádné schopnosti, značnou sociální inteligenci a zkušenosti. Správný odhad povahy zájmového subjektu a schopnost využít jeho slabých stránek představovaly klíč k úspěchu. Konfidenti museli být především profesionálové, využívající přirozené sociální potřeby ostatních a vědomě potlačující své vlastní. Zneužití a relativizace důvěry z vlastního rozhodnutí se nevyhnutelně podepsaly na charakteru všech „volavek“. Ztráta víry v základní lidské hodnoty však byla kompenzována vyhlídkou na pozdější zisk. Protivníkem parašutistů v poli tak často nebyl uvědomělý a přespříliš aktivní četník nebo uniformovaný příslušník německé branné moci, ale často muž, který učinil obchod s příležitostí nebo nutností. Tento muž často vypadal, jednal a mluvil jako oni a ve chvílích nejtěžších jim také nabídl pomoc. Muž, o jehož skutečných kvalitách však neměl mít nikdo tušení. Ty se obyčejně ukázaly, až když bylo pozdě. Mužem takových kvalit byl především Jaroslav Nachtman.

Jeho cesta ke konfidentské činnosti vysvětluje pohnutky, které se na první pohled zdají nepochopitelné, jsou však člověku vlastní a zpravidla vítězí, pokud není dostatečně silný charakter, pevně zakořeněna vyšší hodnota mravní a přítomno svědomí. Jaroslav Nachtman pocházel z českých poměrů, nadto z rodiny s učitelskou tradicí. Narodil se 1. listopadu 1915 v Kročehlavech u Kladna. Jeho otec i matka byli učitelé, avšak rodinné

¹⁰⁸ KREISINGER, Pavel, ZUMR Jan. Heinz Pannwitz. Kdo byl hlavní vyšetřovatel atentátu na Reinharda Heydricha? In: *Paměť a dějiny. Revue Ústavu pro studium totalitních režimů. Praha 2017, č. 2, s. 81-91.*

zázemi výrazně poznamenaly neshody, které nakonec vedly k rozvodu. Malý Jaroslav byl svěřen do péče matky, která se ještě dvakrát vdala. K náhradním otcům si Jaroslav nikdy nevytvořil bližší vztah, avšak navzdory neúplné rodině dokončil reálku a nakonec úspěšně absolvoval tříletou školu pro zubní techniky.

Stabilní zaměstnání v zubní ordinaci však sotva mohlo naplnit neklidnou povahu mladého muže, toužícím po dobrodružství. Mladík vysoké atletické postavy našel zálibu ve sportu, kde mohl uplatnit svou touhu individuálně vyniknout – plaval, jezdil na koni i na kole, lyžoval a především boxoval. Box je sportem vyhraněných individualistů vyhledávajících přímou konfrontaci. Zde mohl zakusit opojení z vítězství tím, že soupeře srazil k zemi, pokořil jej silou svých paží. Tento pocit si mohl dopřát často, neboť v ringu, kde se cítil tak dobře, prokázal talent, jenž mu brzy vysloužil uznání. To co našel v ringu, pochopitelně nemohl najít v zubní ordinaci, která mu místo vzrušení nabízela pouze malý plat a každodenní rutinu.

Té však Jaroslav Nachtman celý život unikal. Proto ještě v roce 1935, kdy dokončil svá odborná studia a praxi v zubní ordinaci, učinil rozhodnutí vstoupit do armády. Ani zde však nenalezl to, co hledal. Vzrušení a dobrodružství sebevědomý mladý muž identifikoval s prací kriminalisty, pracujícího především v utajení. Romantická představa proto měla být naplněna jeho rozhodnutím vstoupit do řad policie. Žádost si podal ještě před odchodem z armády v červenci 1937. V době odchodu z armády nebyla jeho žádost vyřízena, proto byl krátkodobě zaměstnán v zubní ordinaci v Tanvaldu. Na jaře 1938 byl nakonec přijat a zahájil úvodní kurz v Praze. Absolvoval jej s výborným prospěchem. Byl však jako každý začínající policista zařazen k uniformované strážci. V četnické uniformě musel dohlížet na pořádek v malostranských uličkách a řídit dopravu. Jeho srdce však stále toužilo po dobrodružství, které na stávající pozici stále nemohl zakusit. Odesílal proto trpělivě žádosti o přeložení ke kriminální policii. Stejně trpělivě jeho nadřízení žádosti odkládali na dobu pozdější. Čerstvý kádr se musel nejprve osvědčit.

Podzim roku 1938 okleštil republiku a zasel ve společnosti nejistotu z dalšího vývoje. Mrazivý 15. března 1939 potvrdil nejhorší obavy. Zmatení a zaskočení lidé hledali novou identitu v ukradené republice. Jaroslav Nachtman byl stále v uniformě strážníka, avšak toliko zaskočen nebyl. V den příjezdu německých vojsk do Prahy řídil dopravu a viděl, že s okupačními vojsky přijela do Prahy impozantní síla, která naháněla hrůzu. V jeho očích ovšem vzbuzovala také obdiv. Majestátní síla, která nijak nedbala semknutých rtů a zaťatých pěstí, se valila do hlavního města s rozhodností vítěze. Mnoho lidí hrozilo, nikdo se však neodvážil hodit kamenem. Jaroslav Nachtman možná podvědomě zatoužil stát se

součástí takové síly. Tam možná bude moci konečně ukázat, co v něm doopravdy bylo. Tam možná konečně ocení jeho schopnosti...

Nemýlil se. Okupační moc na svém novém panství hledala muže jako Nachtman. Bylo zapotřebí jedinců znajících dokonale poměry v českém prostředí. Jedince neodmítající okupaci. Stejně jako se Jaroslav Nachtman obešel bez otce, obešel se i bez republiky. Život byl boj a on cítil, že má sílu se rvát. Musel však dostat šanci. Hledání identity v nových poměrech protektorátu nebylo pro nikoho jednoduché. Řada vlastenecky smýšlejících lidí opustila znásilněnou republiku s úmyslem bojovat proti Německu. Většina však raději mlčela. Byla však také řada těch, kteří násilnou změnu poměrů pochopili jako příležitost. Na scéně se vynořila řada malých lidí, odhodlaných vydělávat na lidském neštěstí. Mezi nimi i skupina, která v Praze za nekřesťanské peníze vyráběla mizerné falešné dokumenty pro chudáky, kteří museli prchnout před nacisty – zejména Židy a německou politickou emigraci. Po pražských kavárnách se šířily zkažky o jedné padělatelské skupině, které zaujaly i Jaroslava Nachtmana. Byl stále příslušníkem protektorátní policie. Začal se o záležitost zajímat, shromáždil a ověřil informace, na kterých bylo možné otevřít nový případ. Podal nakonec o všem hlášení na velitelství kriminální policie v Bartolomějské ulici.

Tam však nebyl přijat tak, jak očekával. S poukazem na přesunutí kompetencí z české protektorátní policie na německé úřady, byl nakonec odkázán na Petschkův palác. Zklamán uposlechl. Na rozdíl od českých úřadů, v Petschkově paláci našel zájem a pochopení pro svůj zápal. Dostal také po čem toužil - příležitost a důvěru. Úřadovna gestapa si navíc na české policii vymohla, aby mohl Nachtman za asistence gestapa celý případ dotáhnout do konce. Jeho první případ tak skončil rozbitím gangu padělatelů a on se osvědčil. Dokázal, že má schopnosti, a konečně našel někoho, kdo je byl schopen ocenit. Smlouva s ďáblem byla uzavřena.

Skutečnost, že s využitím příležitosti souvisel také automatický výběr stran, nijak Jaroslava Nachtmana neznepokojila, neboť nepochybně věřil, že každý má právo ukázat co v něm je. V jeho případě to gestapo pochopilo dokonale. Jeho výtečné znalosti českého prostředí, poměrů a přirozeně jazyka byly vítanou pomocí do nových začátků. Nachtman se proto začal podílet na akcích gestapa jako nepostradatelný asistent. Velmi brzy si za svou iniciativu vysloužil uznání, po kterém vždy toužil. Na znamení nového, úspěšnějšího začátku si podal žádost o německé státní občanství a žádost o vstup do SS.¹⁰⁹ Ke svému

¹⁰⁹ ŠOLC, Jiří. *Ďáblova past*. Praha 1993, s. 20.

příjmení přidal ještě jedno „n“, aby znělo tak, jak v nových poměrech znít mělo. Službu u české policie ukončil v prosinci 1939 a jako německý státní příslušník, člen NSDAP a SS, se dobrovolně stal nástrojem instituce, „*k níž je za všech poměrů výhodné patřit*“.

Ve službách gestapa začínal nejprve na pomocných pozicích, překládal, evidoval drobná udání, ale také se účastnil výslechů. Brzy shledal, že jeho němečtí chleboďárci velmi dobře znají cenu násilí. Někteří byli dokonce schopni pozoruhodné brutality. Jejich rozhodnost a ráznost mu imponovala. Řeči pěstí dobře rozuměl a rozhodl se ukázat, proč byl tak dobrý v ringu. Obušky nepotřeboval, jeho paže se již dávno osvědčily. Mohl se chovat jako zvíře a ještě za to sklízel uznání. S vědomím beztrestnosti, nijak se při výsleších neohlížel na omezenou schopnost lidského organismu snášet bolest. Jeho iniciativa byla v některých případech mírněna napomenutím, jinak mu však v zájmu vyšetřování nebylo bráněno.

Dále pronikal do tajů konspirace a doprovázel pracovníky gestapa na schůzky s konfidenty. Konečně se ocitl v prostředí, kde se mohl „rozvíjet“. Nakonec na schůzky chodil sám, předával pokyny nadřízených a podával jim hlášení. Styk s konfidenty také znamenal vstupenku do světa pražské smetánky. Zde si Nachtman vědomě budoval pověst solidního, rozumného muže, s nímž se je možné za drobnou i větší pozornost dohodnout. Prostředí vybraných pražských kaváren, hotelů, advokátních kanceláří, ale také divadel či filmových ateliérů připadalo Nachtmanovi nesmírně atraktivní. Plně reflektovalo jeho touhu patřit k lepší společnosti. Zde si proto obratnou manipulací, především okázalou velkorysostí nad drobnými prohřešky vybrané společnosti, budoval kontakty a známosti, jejichž hodnota se měla později vrátit jako dlouhodobá investice. Se svým budoucím nadřízeným, „fešákem Willim“ Leimerem, sdílel také slabost pro krásné ženy, neboť ty byly od nepaměti symbolem každého úspěšného muže. Nachtman proto pravidelně udržoval několik známostí a rád se ukazoval po boku atraktivních žen ve společnosti.

Geneze Nachtmanovy konfidentské činnosti nevycházela z principu ideologického. Přestože pocházel z českých poměrů, nebyl v době silícího antagonismu mezi českým a německým národem vnitřně pohnut k situaci zaujmout jednoznačné stanovisko. V době vrcholícího dramatu národního tak řešil především otázku osobní. Své ambice a touhy naplnil tam, kde dostal příležitost. Jeho přidělení k referátu SBF pak konečně definovalo způsob práce, pro který prokázal neobyčejný talent. Stal se Leimerovým nejvýkonnějším konfidentem, mužem, který mu organizoval a řídil hluboce zakonspirovanou a smrtelně efektivní síť konfidentů, jíž padlo za oběť na stovky odbojářů. Na začátku jeho kariéry však stálo prosté přání dostat příležitost...

Nachtman mnoho spolupracovníků převzal z jiných oddělení pražské úřadovny gestapa. Nejlepší volbou byl nepochybně Ukrajinec Nestor Holejko, velmi vzdělaný a původně silně levicově a nacionalisticky orientovaný emigrant. Hovořil česky, polsky, rusky, německy a francouzsky. Byl bývalým členem komunistické strany, ze které byl vyloučen v roce 1936. Vystudoval obor elektroinženýra na ČVUT a poté byl zaměstnán u firmy Siemens. Na počátku okupace byl na gestapo předvolán pro špatnou pracovní morálku a sám mu nabídl své služby. Jeho inteligence, mimořádná schopnost fabulace, sugestivní vystupování a dokonalá znalost způsobu myšlení zastánců radikální levice z něj učinily nejvýkonnějšího Nachtmanova konfidenta, který mohl být nasazen proti ilegálním skupinám vyslaným ze Západu i Východu. Pro své znalosti levicové ideologie byl opakovaně úspěšně nasazen jako provokatér vydávající se za ruského parašutistu, zástupce sovětských partyzánů či reprezentanta východního odboje. Jeho schopnosti mu dovolovaly pracovat zcela samostatně. Pro úspěch neváhal do provokací zapojit také své příbuzné a známé, kteří se tak stali důstojníky Rudé armády či představiteli polského odboje. Od roku 1944 se specializoval především na východní odboj.¹¹⁰ Celá volavčí síť gestapa byla tvořena velkým počtem konfidentů různých kvalit i intelektu. Někteří s gestapem spolupracovali dobrovolně, jiní z donucení. Žádný z nich však patrně nedosahoval inteligence, lstivosti a virtuozity jako Nachtman a Holejko.

4.3 Zkáza ANTIMONY – Likvidace druhé vlny výsadků

Prvním velkým případem referátu SBF byla úspěšná likvidace výsadku ANTIMONY, do kterého čs. zpravodajci II. odboru MNO vkládali veliké naděje. Výsadek měl obnovit ztracené spojení Londýna s protektorátem, které bylo přerušeno v důsledku krvavé odvety za likvidaci Heydricha. Domácí a zahraniční odboj zaplatil za úspěch skupiny ANTHROPOID nesmírnou cenu a byl téměř rozprášen. V době heydrichiády bylo od 28. května do 1. září 1942 v rámci odvety zatčeno 3188 osob, z nichž bylo 1327 odsouzeno k smrti.¹¹¹ K nim je ovšem nutné započítat oběti prvního stanného práva, kterým se Heydrich snažil zlikvidovat odbojová hnutí a elitu národa.¹¹² Ti co přežili, stali se štvanci,

¹¹⁰ Tamtéž, s. 26-27.

¹¹¹ Viz GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan. *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek XVa. Praha 2006, s. 509.

¹¹² Heydrichova politika od počátku sledovala dva důležité cíle, které měly vytvořit předpoklad k plánovanému poněmčení českomoravského prostoru – likvidaci odboje a likvidaci inteligence. V projevu před vedoucími činiteli okupační zprávy dne 4. února 1942 deklaroval výsledky své činnosti: od 28. září

a spojení se zahraničím bylo přerušeno. Skutečný rozsah zkázy českého odboje po ukončení druhého stanného práva nebyl z důvodu nedostatku informací Londýnu znám. I na základě neobratných rádiových protiher gestapa, při kterých byla využita také radiostanice LIBUŠE z výsadku SILVER A, se čs. zpravodajci domnívali, že odboj byl sice zdecimován, avšak některé klíčové buňky jsou schopny stále pokračovat v ilegální činnosti. Na základě přání, spíše než střízlivé analýzy, dospěli k závěru, že skupiny kolem štábního kapitána Václava Morávka (krycí jméno skupiny PERUN), kapitána Alfréda Bartoše (velitel skupiny SILVER A) a doc. Vladimíra Krajiny¹¹³ (představitel ilegální odbojové organizace ÚVOD) jsou stále aktivní, a proto začali plánovat druhou vlnu výsadek s úmyslem navázat na tato dočasně ztracená spojení.

ANTIMONY měla být po krvavé odmlce první skupinou, která měla obnovit ztracené rádiové spojení s protektorátem, ukojit hlad Londýna po informacích a předat důležitá poselství Václavu Morávkovi a Vladimíru Krajinovi od prezidenta Beneše a generála Ingra. Dále měla vyhledat a navázat spojení se skupinou SILVER A. Po splnění těchto úkolů měla organizovat vlastní zpravodajskou síť.¹¹⁴ Skupina velitele nadporučíka Františka Závorky, zástupce a šifranta četaře Stanislava Srazila a radisty svobodníka Lubomíra Jasínka měla představovat první ze zpravodajských výsadek, po němž měly následovat další.

Informace o politické, hospodářské a vojenské situaci v protektorátu byly pro londýnskou exilovou vládu klíčové, neboť ve světle vývoje na západní a východní frontě bylo nutné určit politickou linii pro rok 1943. K tomu bylo nezbytné znát situaci doma. Zpravodajská očekávání byla proto mimořádná a při plánování a přípravě ANTIMONY se zpravodajský odbor snažil poučit z předchozích chyb. Změnily se některé operační postupy (např. parašutisté nesměli zanechat operační materiál na místě seskoku) a změn doznalo také materiální zabezpečení výsadku. Naděje vložená do ANTIMONY však nevycházela ze správných předpokladů a výrazně podcenila efektivitu práce gestapa.

Václav Morávek i členové skupiny SILVER A byli v době přípravy skupiny ANTIMONY již po smrti, doc. Vladimír Krajina se po represáliích ocitl zcela sám. Bez radiostanice a kontaktů na zbytky zdevastovaného odboje byl štvancem na útěku. Situace skupiny PERUN, výsadku SILVER A i Vladimíra Krajiny přesně ilustrovala skutečný stav

1941 do 20. ledna 1942 bylo 489 osob odsouzeno k trestu smrti a 1673 osob předáno do koncentračních táborů. Viz GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek XVb. Praha: Nakladatelství Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-835-5, s. 55.

¹¹³ Viz slovník osobností a pojmů: Doc. Vladimír Krajina.

¹¹⁴ ŠOLC, Jiří. *Bylo málo mužů*. Praha 1991, s. 113.

odboje, který byl v době příprav operace ANTIMONY nejhorší za celou dobu války. Prořídilý odboj následkem heydrichiády zcela ztratil organizační strukturu. Byly zpřetrhány vazby jak vertikálně (k vyšším, řídicím strukturám), tak horizontálně (mezi jednotlivými buňkami) a potřebná koordinace jako výchozí předpoklad další ilegální činnosti byla vyloučena. Zbylé skupiny byly navíc infiltrovány konfidenty gestapa. Obyvatelstvo bylo krajně podezřivé a odmítalo poskytnout pomoc. Perspektiva dalších Lidic se stala živnou půdou pro udavačství.

Fenomén hlášení činnosti podezřelých osob v protektorátu zaznamenal s pokračující okupací zajímavý vývoj. Na počátku byly motivy k udání velmi často osobního charakteru, motivovány záští, nenávistí či závistí. V průběhu času zakusila protektorátní společnost metody, jimiž německé bezpečnostní orgány potíraly všechny formy odporu. Exemplární tresty včetně masových poprav v průběhu stanného práva spolehlivě naučily společnost strachu. S pokračující okupací byla další udání motivována především strachem o vlastní život a o životy svých blízkých. Parašutisté tak byli nezdůvodněně udáváni jako podezřelí například v situaci, kdy v nouzi požádali neznámé osoby o pomoc. Strach někomu pomoci byl stejný jako strach z provokatérů, které gestapo běžně využívalo.¹¹⁵

V takovém prostředí se ocitli muži ze skupiny ANTIMONY, kteří byli vysazeni 24. října 1942 v blízkosti Rožďalovic. Navzdory obtížným podmínkám skupina navázala kontakt s obětavými lidmi a s jejich pomocí zahájila zpravodajskou činnost. Skupina sice nebyla schopna doručit poselství exilových představitelů, byla však schopna začít na Turnovsku budovat vlastní zpravodajskou síť a předávat do Londýna zprávy jednou ze svých tří radiostanic BARBORA. Pokoušela se dále navázat spojení na zbytky ilegálních hnutí. Vešla tak v kontakt i s ilegální organizací KSČ v Čelákovících u Prahy, která se nabídla, že prostřednictvím pražské skupiny KSČ zprostředkuje spojení na velitele SILVER A a Vladimíra Krajínu. Výměnou komunistický odboj žádal poskytnutí radiostanice a finanční podporu. Velitel ANTIMONY požadavkům vyhověl a ilegální KSČ zapůjčil dvě radiostanice BARBORA. Poskytl také značný finanční obnos. KSČ však kontakty nedokázala zprostředkovat a navíc odmítla vrátit obě radiostanice, které potřebovala pro udržení spojení s Moskvou.

¹¹⁵ Gestapo z atmosféry strachu dokázalo vytěžit mnoho. Zde se jako vhodný příklad nabízí paralela s postupem NKVD v pobaltských republikách a dokladuje virtuozitu, s jakou okupační orgány totalitní moci dokázaly využít udavačů. V Pobaltí NKVD čelila nedostatku personálu, a proto bohatě využívala velký počet udavačů, kteří dokázali velmi efektivně nahradit chybějící agenty a lidové komisaře v terénu. Personál NKVD se tak v některých případech mohl soustředit téměř výlučně na zpracování jednotlivých udání a hlášení, tedy na administrativní část boje proti podezřelým osobám, neboť na ulicích byli vydatně zastoupeni stovkami bedlivých pozorovatelů.

Mezitím byl prostřednictvím podporovatelů parašutistů navázán kontakt s Vladimírem Krajínou, který byl ve své situaci uprchlíka bez kontaktů na zbytky ilegální organizace ÚVOD zpravodajsky neupotřebitelný. Navázáním kontaktu s parašutisty však mohl opět zahájit zpravodajskou činnost. ANTIMONY mohla po potvrzení zániku skupiny SILVER A do Londýna potvrdit zoufalý stav domácího odboje i ukončení činnosti výsadek první vlny. Nová základna parašutistů byla zřízena v Rovensku pod Troskami, kde byli parašutisté blíže úkrytu Vladimíra Krajiny. Stanice BARBORA zahájila vysílání z nového stanoviště a skupina se dále pokoušela navázat spojení s dalšími zbytky domácích ilegálních hnutí. Bylo pouze otázkou času, kdy se o jejich činnosti dozví gestapo prostřednictvím svých konfidentů.

Gestapo mělo v polovině ledna 1943 k dispozici informace, které naznačovaly přítomnost parašutistů v okolí Nové Paky. Navíc byl samotný operační let, při němž 24. října 1942 došlo k vysazení skupiny, gestapu nahlášen německou protivzdušnou obranou jako podezřelý. V místě neobvyklého manévru letounu nebyly zjištěny žádné stopy. Gestapu však již dříve výrazně pomohl Karel Čurda, který ve své obsáhlé výpovědi uvedl řadu kontaktních adres parašutistů. Jedna z nich byla také ve Studenci na Novopacku a sem se referát SBF rozhodl Čurdu poslat jako provokatéra. První návštěva parašutisty Vrbase (krycí jméno Karla Čurdy) vzbudila jen podezření. Vrba se však vrátil, tentokrát v doprovodu zástupce odbojového ústředí v Praze, poručíka Šulce. Tím nebyl nikdo jiný než Jaroslav Nachtman.¹¹⁶

Nachtmanova schopnost vzbudit důvěru spontánním vystupováním přesvědčila odbojáře k poskytnutí úkrytu Čurdovi, který jako parašutista na útěku zoufale hledal útočiště. Čurda mohl ve Studenci zůstat a Nachtman se vrátil zpět do Prahy. Rozmluvou s odbojáři Čurda nakonec získal informace o dalších parašutistech v okolí a informaci obratem předal služebně gestapu v Jičíně.

Soukolí osudu se dalo do pohybu. Protikomunistický referát v prosinci 1942 zatkl vedoucího představitele ilegální KSČ a z jeho výpovědi vyšlo najevo, že čelákovická skupina KSČ navázala kontakt s parašutisty operujícími v oblasti kolem Nové Paky. Během lednového zátahu v Čelákovcích se gestapo zmocnilo také obou zapůjčených radiostanic BARBORA, včetně poselství prezidenta Beneše. 14. ledna 1943 byla zahájena rozsáhlá zatýkácká akce ve Studenci a Nové Pace. Mučením odbojáři odhalili další spolupracovníky. Výpovědi gestapo zavedly také k učiteli Karlu Hlaváčkovi. Během

¹¹⁶ ŠOLC, Jiří. *Ďáblova past*. Praha 1993, s. 71.

domovní prohlídka sice nebyla objevena tajná skrýš, velmi důmyslně skrytá mezi školní třídou a Hlaváčkovým bytem, byly však zajištěny dokumenty, které gestapo našlo v kamnech. Na okrajích byly ohořelé, obsah však zůstal zachován. Gestapu překvapivě unikl Vladimír Krajina, který se v době prohlídky Hlaváčkovy bytu nacházel spolu s dalšími dvěma odbojáři ve skrýši, nicméně jeho trestuhodné porušení pravidel konspirace nakonec rozhodlo o úspěchu zátahu. V rozporu s výslovnou direktivou Londýna likvidovat odvyšované depeše, doc. Krajina archivoval veškerou korespondenci mezi ním a Londýnem. Analýza zajištěných dokumentů potvrdila, že gestapo mělo v rukou korespondenci mezi stanicí SPARTA a exilovou vládou od roku 1940. Také mělo v rukou učitele Karla Hlaváčka.

Leimer během krutého výsledku Hlaváčkovy nakonec nabídl obchod. Vydání parašutistů nebo nové Lidice. Hlaváček podlehl, vyzradil úkryt parašutistů a neúspěšně se pokusil o sebevraždu.¹¹⁷ Poslední dějství se odehrálo v Rovensku pod Troskami a v Horní Kalné. V noci z 15. na 16. ledna gestapo pod Leimerovým vedením obklíčilo dům v Rovensku, kde se ukrývali velitel Závorka s radistou Jasínkem. Tlumočnickem byl Jaroslav Nachtman. Učitel Hlaváček byl donucen vyzvat parašutisty, aby se vzdali. Měl také tlumočit Leimerovu záruku druhých Lidic, pokud budou parašutisté klást odpor. Po několika hodinách vyjednávání se parašutisté rozhodli vzdát. Předtím však požili jed.

Aby předešlo ztrátě třetího z parašutistů, rozhodlo se gestapo proti Stanislavu Srazilovi v Horní Kalné použít rozhodnějšího postupu. Místo vyjednávání se Leimerova skupina násilím vlámala do domku, kde se zástupce velitele ANTIMONY ukrýval, a zatkla parašutistu během snídane. Zatýkáni pokračovalo a další vyšetřování potvrdilo, že parašutisté navázali kontakt s Vladimírem Krajinou, jehož depeše odesílali do Londýna. Zostřenými výsledky zajatých odbojářů byla nakonec rozkryta i síť podporující doc. Krajinu. Ten byl nakonec v Turnově dne 31. ledna 1941 zatčen a v průběhu zásahu gestapa se neúspěšně pokusil o sebevraždu.¹¹⁸ Krajinovým zatčením byla operace ANTIMONY ukončena. Skupina byla rozdracena, avšak BARBORA se neodmlčela, neboť gestapo se nyní rozhodlo zhodnotit předešlé úspěchy...

Následky likvidace výsadku byly ve světle nadcházejících událostí pro Londýn osudové. Tragédie následujících zpravodajských výsadek¹¹⁹ vedla k předčasnému ukončení druhé vlny operací Zvláštní skupiny D. Neúspěchem Moravcova zpravodajského oddělení byl

¹¹⁷ ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. 1943-1945*. Praha 2008, s. 13-15.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 21.

¹¹⁹ Vinou nepříznivě počasí nebyly skupiny IRIDIUM a BRONZE v průběhu operačního letu v noci ze 14. na 15. března 1943 vysazeny a na cestě zpět do Anglie byl jejich Halifax sestřelen nad Mnichovem.

výrazně znevýhodněn ve své pozici prezident Beneš, který ve světle měnících se poměrů na frontách druhé světové války byl nucen nově definovat zahraniční orientaci okupované ČSR. K zajištění co nejvýhodnější pozice při jednání s USA a SSSR nutně potřeboval informace z domova. Ty však zánikem skupin ANTIMONY, IRIDIUM a BRONZE nebylo možné dodat. Tragédie druhé vlny pro Londýn znamenala také nutnost přehodnotit dosavadní výsledky operací a určit novou strategii. Tím byl ovšem ztracen potřebný čas.

Třetí vlna výsadek byla zahájena až zasazením skupin CALCIUM a BARIUM v noci z 3. na 4. dubna 1944.¹²⁰ Spojení s protektorátem bylo obnoveno až po roční vynucené přestávce a pro československou zahraniční politiku ve zcela odlišných vojenských a politických poměrech. Úspěch Leimerova referátu SBF byl velkou měrou založen na efektivním využití agentů provokatérů. Likvidace ANTIMONY byla prvním velkým Leimerovým úspěchem, kde se osvědčil také jeho „korunní princ“ Jaroslav Nachtman a jím řízená a hluboce zakonspirovaná síť konfidentů, nazvaná „*Ústředí čs. odboje v Praze*“. Tato „odbojová“ síť nakonec pohltila i skupiny skutečných odbojářů, kteří neměli ani tušení, že se nachází pod kontrolou gestapa. Mnozí z nich tak i před popravčí četou opouštěli tento svět s přesvědčením, že pracovali pro skutečný odboj.

První ilegální skupinou, která se ocitla zcela pod kontrolou gestapa, byla ilegální organizace KOS (Kázeň-Odvaha-Síla), která vznikla v předvečer okupace ČSR. KOS byla součástí Obrany Národa (ON) a jejím cílem bylo koordinovat činnost odbojových hnutí, aby tyto byly schopny ve vhodný moment otevřeně vystoupit proti okupační moci. KOS měla také organizovat a provádět zpravodajskou a sabotážní činnost. Samotný zakladatel KOS a její vedoucí exponent, kapitán v záloze Miloslav Šára, neměl tušení, že se jeho skupina stala obětí řízené provokace. Příčinou zániku KOS bylo nakonec paradoxně její hluboké zakonspirování do Nachtmanovy volavčí sítě a nedostatečná koordinace mezi vedoucími pracovníky pražského gestapa.¹²¹

Jaroslav Nachtman po prvním velkém úspěchu dále rozvíjel svou volavčí síť, která dosahovala dalších výsledků. V Leimerově oddělení se bezesbytku osvědčil a především našel, co hledal. Vzrušení během zátažů si dále zpestřoval pravidelnou účastí na výslechu zadržených, kde nijak neomezoval své nejnižší pud. Se zadrženými zacházel s takovou

¹²⁰ ŠOLC, Jiří. *Bylo málo mužů*. Praha 1991, s. 134.

¹²¹ Na základě náhodného incidentu mezi jedním z vedoucích příslušníků KOS a pořádkovou policií, kdy na výzvu k předložení dokladů odbojář odpověděl palbou z pistole, byla z rozhodnutí Heinze Jantura, vedoucího protikomunistického referátu IV-1, zahájena zatýkácí akce, neboť byla zajištěna aktovka střelce, ve které byla uvedena kontaktní adresa na Miloslava Šáru. Jantur před akcí neinformoval Leimera a neprověřil kartotéku referátu SBF. Zatčením Šáry 27. března 1944 Jantur kompromitoval KOS hluboce zakonspirovanou v Leimerově volavčí síti, která ji více nemohla využít k dalším provokacím. Šára byl popraven 20. října 1944 a většina zatčených příslušníků KOS v listopadu téhož roku.

brutalitou, že během jednoho z výslechů umlátí k smrti Václava Vachka, spolupracovníka skupiny BARIUM.¹²² Brutalitu však dokázal rychle vystřídat srdečností, kterou zahrnoval především zajaté parašutisty, o kterých věřil, že je možné je po dobrém přesvědčit ke spolupráci. V takovém případě se stával výborným společníkem, přítelem, jenž v zájmu získání nového konfidenta dovedl pro něj organizovat opulentní večírky s dámskou společností, výlety i jiné příjemné aktivity. Takto dokázal přesvědčit ke spolupráci i nadporučíka Václava Kindla, velitele výsadku INTRANSITIVE.¹²³

Další osudy Jaroslava Nachtmana po porážce Německa příznačně ilustrují jeho lidské kvality i ducha poválečných poměrů, které mu umožnily přežít. Stejně jako další příslušníci gestapa, i Nachtmann byl v květnu 1945 z obtížně pochopitelné iniciativy prof. Vaňka předán Sovětům a tak se vyhnul odpovědnosti a jistému trestu smrti. V SSSR byl nejprve odsouzen k patnácti letům nucených prací a poslán do pracovních táborů na Sibiři. Zde však opět působil jako udavač ve prospěch vedení tábora. V roce 1955 byl amnestován, dostal služební byt a pracoval na poliklinice KGB v sibiřském městě Tajšet. V roce 1963 byl vydán zpět do ČSSR a odsouzen na čtrnáct let do vězení. Léta strávená v sovětských táborech mu však byla započítána a trest byl tím zkrácen na necelé 4 roky. Ve výkonu trestu opět působil jako konfident, tentokrát ve službách STB. V listopadu 1966 byl předčasně propuštěn. V jeho prospěch svědčil opět rozporuplný prof. Vaněk. STB jej zaměstnala v zubní ambulanci ve Voticích a poté v Praze. V roce 1968 byla Nachtmannova skutečná identita odhalena v tisku a pro STB se stal dále nepoužitelným. Před další perzekucí byl zachráněn normalizací, která zabránila reformnímu křídlu KSČ v revizi všech případů zneužití moci. V roce 1974 vycestoval do SRN. Zemřel 2. května 1995 ve věku 79 let v německém Regenu.¹²⁴

¹²² ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. 1943-1945*. Praha 2008, s. 203.

¹²³ Václav Kindl na spolupráci přistoupil a stal se konfidentem. Podílel se na likvidaci dalších skupin, avšak v průběhu jednoho z nočních zátahů, kde opět vystupoval jako provokatér, byl smrtelně raněn příslušníkem gestapa dávkou ze samopalů. Zda se jednalo o nešťastnou náhodu, zůstává neobjasněno.

¹²⁴ ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 1941-1943*. Praha: Nakladatelství Laguna, 2008. ISBN 978-80-86274-81-2, s. 216.

4.4 Na vlnách konspirace – Krátké vlny ve službách agenturního vysílání

„Lidé nám pomáhající zatčení. Fred nezvěstný. Lidé nedůvěřiví. Nemožno navázat styky. Zůstal jsem sám...“

Poslední depeše odeslaná Jiřím Potůčkem před zánikem skupiny Silver A

Rozhodující část programu výsadků z Anglie byla zaměřena zpravodajsky, za účelem získávání a předávání zpráv. Výrazně menší podíl úkolů byl zaměřen na organizování odbojové činnosti, nebo přímo zaměřen na sabotáž. Užívání radiostanic bylo pro parašutisty nutností, avšak činilo je mimořádně zranitelnými. Agenturní spojení (spojení zpravodajských služeb s vlastní agenturou – pobočkou působící na území protivníka) je specifickým odvětvím, které má přirozeně zcela odlišná pravidla provozu, vyplývající z nutnosti hluboké konspirace. V době druhé světové války se ovšem teprve sbíraly praktické zkušenosti¹²⁵, velmi často za cenu osudových chyb. Samotné radiostanice byly na počátku války výsledkem dosud poměrně omezených znalostí podmínek šíření krátkých vln, na které bylo agenturní vysílání zcela odkázáno.

Radiostanice LIBUŠE skupiny SILVER A představovala klíčový zdroj informací pro exilovou vládu v Londýně, neboť byla první v rámci padákových výsadků, která začala předávat zprávy z území protektorátu. Předchozí výsadky BENJAMIN a PERCENTAGE byly především kurýrního charakteru a skončily neúspěchem. SILVER A byl v noci z 28. na 29. prosince 1941 zasazen spolu se skupinou SILVER B, která byla také pověřena zpravodajskými úkoly, nicméně při seskoku došlo k poškození její radiostanice a skupina tak nebyla schopná splnit úkol. Ve stejném operačním letu byla vysazena ještě skupina ANTHROPOID, která však byla pověřena sabotážním úkolem. Další skupiny z první vlny výsadků (období od dubna 1941 do května 1942), pověřené zpravodajskou činností (ZINC, STEEL), také z různých důvodů neuspěly. Tolar (krycí jméno Jiřího Potůčka) ze skupiny

¹²⁵ Rádiové spojení bylo na počátku druhé světové války stále poměrně neprobádaným odvětvím. Radiokomunikace však již prošla revolučním vývojem a další poznatky měla přinést válka. Italský fyzik a vynálezce Guglielmo Marconi v roce 1896 získal patent na bezdrátový telegraf a 12. prosince 1901 provedl první transatlantické bezdrátové spojení na vzdálenost 2500 km mezi New Foundlandem v Kanadě a Cornwalllem ve Velké Británii. Zásadním vynálezem, ovlivňujícím další lavinový rozvoj radiotechniky, byl objev elektronky (1907). Elektronka dramaticky zvýšila citlivost přijímačů a způsobila přelom v generování vysokofrekvenční energie (ve stabilitě a kmitočtové čistotě signálů, v účinnosti a rozměrech vysílačů). Viz slovník osobností a pojmů: Omezení agenturního vysílání v pásmu krátkých vln.

SILVER A se tak stal jediným zdrojem informací, který byl schopen do Londýna předávat zprávy.¹²⁶

Potůčkova rádiová souprava LIBUŠE byla tvořena kufříkovými radiostanicemi, které byly patrně podle přepravního koženého kufru označeny jako Mk. III, přestože se ve skutečnosti nejspíše jednalo o model Mk. VI. verze C. Radiosouprava se skládala z vlastního přístroje britské výroby, který obsahoval vysílač i přijímač v jedné skříní – dubovém pouzdru, které bylo z konspiračních důvodů uloženo v přepravním kufru Mk.III. Stanice vážila 15 kg. Již ve Velké Británii bylo zjištěno, že přijímač není technicky spolehlivý, proto byla souprava doplněna o komerční přijímač vyráběný americkou firmou Hallicrafters, typ SX24Skyrider Defiant (některé zdroje uvádí model SX17Skyrider). Tím se ovšem k radiostanici, uložené v kufru o celkových rozměrech 430 x 275 x 180 mm, přidal do soupravy přijímač SX Skyrider, který byl uložen v plechovém pouzdře o rozměrech 535 x 240 x 280 mm. Hmotnost přijímače byla 25 kg. Rozměry a váha soupravy činily přepravu obtížnou, nicméně z důvodu snadného zachycení jejího vysílání bylo nutné průběžně měnit vysílací stanoviště. Přemístit 40 kg vážící komplet bez nežádoucí pozornosti vyžadovalo obětavé zapojení dalších osob, na jejichž pomoc byli parašutisté odkázáni. Technický vývoj stanic nicméně pokračoval a následující výsadky již přijímače Skyrider nepoužívaly. Stanice vysílala v pásmu KV (krátkých vln) v rozmezí 3-7MHz a pouze telegrafním provozem. Vysílač pracoval s udávaným výkonem 20-25W.

Radiostanice Mk.VI byla ve Velké Británii vyvinuta a vyráběna pro agentury MI6 a SIS ve speciálním utajeném zařízení Section VIII, v objektu osamělého venkovského sídla Whaddon Hall.¹²⁷ Produkce tohoto typu probíhala v letech 1941 – 1942. Počet vyrobených stanic není znám, ale nepřesáhl několik desítek kusů všech sub-variant. Dle výrobního provedení a výkonu, který se u jednotlivých variant lišil, byla radiostanice vyráběna ve verzi A-D. Radiostanice LIBUŠE byla variantou VI C. Další výsadky byly vybaveny dále upravenými stanicemi britské výroby, ale později byly používány také stanice polské či vlastní improvizované.¹²⁸

¹²⁶ Neúspěchy zpravodajských skupin v první vlně výsadků a celkové rozprášení odboje v důsledku odvety za likvidaci Heydricha ochromily zpravodajskou činnost ve prospěch čs. exilové vlády v Londýně. Druhá a třetí operační vlna výsadků tak byla především zaměřena na kurýrní, spojovací a zpravodajské posláni ve snaze obnovit ztracené spojení.

¹²⁷ Objekt Whaddon Hall byl jedním z klíčových britských zpravodajských objektů a ústředím VIII. sekce (spojovací) agentury MI6. Vedle řady dalších kritických zpravodajských úkolů se ve Whaddon Hall soustředily a odtud byly dále distribuovány zpravodajské informace se stupněm utajení ULTRA (stupeň vyšší klasifikace než TOP SECRET, označující informace získané dešifrováním utajené komunikace protivníka).

¹²⁸ PLZÁK, Josef. Analýza agenturního rádiového spojení se stanicí LIBUŠE. In: ŠUSTEK, Vojtěch (ed.). *Operace SILVER A*. Praha 2010. ISBN 978-80-87271-28-5, s. 287–327.

Vysílání v pásmu KV (krátkých vln) bylo jediným řešením k navázání agenturního spojení se stanicemi vzdálenými stovky kilometrů. Přinášelo ovšem řadu technických úskalí. Šíření rádiových vln v krátkovlnném pásmu je uskutečňováno cykly odrazů rádiové vlny od ionosféry (vodivé vrstvy atmosféry ve výšce přibližně 50-600km) zpět na zemský povrch. Ionosféra tak přeneseně slouží jako satelit, který vysílaný signál vrací zpět na zem. Rádiová vlna proto putuje od vysílače k přijímači střídavými odrazy od ionosféry a zemského povrchu.¹²⁹ Při optimálně zvolené frekvenci (kmitočtu), s ohledem na hustotu (vodivost) ionosféry, je proto možné navázat spojení i tisíce kilometrů daleko. Je však nutné znát potřebné parametry, které ovlivňují šíření KV signálu, a na jejich základě určit frekvenci pro zamýšlenou dobu vysílání.

Hustota (vodivost) ionosféry a míra její schopnosti odrážet zpět danou KV frekvenci se v průběhu dne totiž mění v závislosti na intenzitě slunečního záření, které způsobuje její vodivost. Tím se pochopitelně periodicky mění podmínky šíření KV signálu, kterým je nutné přizpůsobit optimální frekvenci. Použít jedinou frekvenci v pásmu KV pro průběžnou komunikaci během denní a noční fáze proto není možné. Kritickou úlohu hraje také počasí, které lze s ohledem na velkou vzdálenost mezi stanicemi obtížně předvídat, jedenáctiletý sluneční cyklus¹³⁰ a kosmické záření.¹³¹ Z uvedeného je patrné, že velký počet proměnných hodnot činí KV spojení poměrně složitým technickým problémem.

Dnes se řeší využitím sofistikovaného softwaru, jenž vypočítá na základě denní a roční doby, sluneční aktivity a jiných faktorů optimální frekvenci pro plánovanou dobu vysílání. Stanoví také vhodnou délku antény a její optimální směr (azimut) a úhel (elevaci) s ohledem na přijímací stanici. Dnešní radiostanice jsou také vybaveny programem, který z předvolených kanálů automaticky vybírá nejvhodnější frekvenci (angl. „*Automatic Link Establishment*“ – *ALE*) a tuto si dále ukládá do seznamu jako vhodnou pro vysílání v určené denní době. Optimální frekvence je nadále aktualizována schopností stanic

¹²⁹ Po průniku krátkovlnného rádiového signálu do ionosféry dochází k jeho lomu vlivem změny podmínek šíření. Ionosféra signál tak vlastně ohýbá a vrací zpět na zemský povrch. Jeden cyklus, kdy se KV signál odrazem (lomem) od ionosféry vrací zpět na Zemi, se nazývá jeden skok. Jedním skokem je možné navázat spojení až do vzdálenosti 4000 km. Nad tuto vzdálenost se signál dále šíří vícenásobnými skoky. Viz SEDLÁČEK, Jiří. Antény pro provoz na KV. In: *DICOM Inform*. Praha 2009, č. 37, s. 3-5.

¹³⁰ Míra výskytu slunečních skvrn na Slunci a intenzita slunečních erupcí, které výrazně ovlivňují ionosféru Země.

¹³¹ Pásmo krátkých vln se nachází v rozmezí 3 – 30 MHz. Přes technická úskalí související s proměnlivými podmínkami šíření KV signálu toto spojení nabízí řadu výhod i dnes. KV vlna díky odrazům od ionosféry dokáže urazit i tisíce kilometrů. Členitý terén a zakřivení Země nejsou pro ni limitující faktor jako pro vysílání v režimu velmi krátkých vln (VKV) a ultra krátkých vln (UKV). Přesto je dnes pro rádiovou komunikaci na velké vzdálenosti používáno především satelitní vysílání (SATCOM) v pásmu UKV (přímá viditelnost vysílače a přijímače jako jedna z podmínek vysílání v pásmu UKV je zajištěna použitím satelitu, který signál vysílače zachytí a odešle přijímači). Viz *Radio Communications In the Digital Age. Volume I. HF Technology*. Harris Corporation. Second edition, 2005.

průběžně prověřovat kvalitu signálu (angl. „*Link Quality Analysis*“ – *LQA*) a hledat nejlepší řešení. Operátor proto nemusí volit optimální parametry ručně, neboť stanice je schopna navázat spojení zcela samostatně. Přesto ani dnes není obsluha krátkovlnných stanic omezena na roli pouhého uživatele. Výchozím předpokladem úspěšného spojení je schopnost využít sofistikovaný software, který určí všechny potřebné parametry, a na jejich základě správné naprogramování („naplnění“) stanic. A stejně tak jako dříve, rozhoduje pochopitelně schopnost obsluhy správně postavit anténu optimální délky.

Situace během druhé světové války byla zcela odlišná, neboť uvedené faktory, ovlivňující spojení v pásmu KV, nebyly z velké části objasněny. Stejně tak nebyla dostupná dnešní řešení. Využití KV vysílání tak bylo nevyhnutelně spojeno s nutností velké dávky improvizace, která nikdy nemohla nabídnout optimální řešení. „*Dokázat vyrobit signál*“ proto pro radisty znamenalo jít cestou pokusu a omylu, využívat doporučených frekvencí, které se v dané denní době již osvědčily, avšak bez možnosti využít frekvence optimální. Velkým problémem bylo také zhotovení vhodné antény. Používaná frekvence a pozice a vzdálenost přijímací stanice v teoretické rovině definovaly požadavky na délku antény, její směr a elevaci.

Podmínky konspirace však neumožnily postavit anténu v otevřeném terénu tak, aby byla naplněna uvedená kritéria. Anténa musela spolu s radiostanicí zůstat skryta. Improvizované antény agenturních radiostanic proto nikdy nebyly schopny vyzařovat maximum vyrobené energie v požadovaném směru a tím produkovat dostatečně silný signál. Nevyhnutelně se proto vyznačovaly nižší účinností. Vedle nižšího výkonu představovalo vysílání s anténou, která nebyla přizpůsobena svou délkou použité frekvenci, další problém, a tím bylo přetížení vnitřního obvodu stanice, vedoucí k poškození vysílače (elektronky porušené přetížením, spálený síťový transformátor).¹³²

Limitovaná míra poznání podmínek šíření krátkovlnného vysílání i nedostatečné proškolení obsluh radiostanic v řešení čistě technických problémů, velmi často vedly k závažným, někdy dokonce neřešitelným provozním obtížím. Nepochybně z výše uvedených důvodů trpěla častými technickými poruchami i LIBUŠE Jiřího Potůčka. V případě skupiny SILVER B nedostatečné proškolení obsluhy stanice rozhodlo o neúspěchu celé operace. Z uvedeného je mimo jiné také patrné, že krátkovlnná stanice neumožnila mobilní využití a její obsluha byla technicky, časově a organizačně vysoce rizikovým podnikem. Konstrukčně byla také velmi náchylná na poškození, zejména díky

¹³² PLZÁK, Josef. Analýza agenturního rádiového spojení se stanicí LIBUŠE. In: ŠUSTEK, Vojtěch (ed.). *Operace SILVER A*. Praha 2010, s. 287–327.

křehkým krystalům, které se velmi často poškodily při seskoku. V takovém případě byl provoz stanice vyloučen a bylo nutné čekat na dopravu krystalů nových.

K uvedené situaci došlo v případě zmíněné skupiny SILVER B. Stejně jako SILVER A, měla dopravit do protektorátu další z vysílaček. Radiostanice s krycím názvem BOŽENA, která měla být předána domácímu odbojovému hnutí ÚVOD, se však při seskoku poškodila. Skupina SILVER B Jana Zemka a Vladimíra Škachy tak nemohla splnit svůj hlavní úkol. Na záchytných adresách byli odmítnuti, a proto museli porušit pravidla konspirace a vyhledat pomoc u svých příbuzných. Nepodařilo se jim navázat spojení s odbojem a válku byli proto nuceni přečkat na útěku. Oba parašutisté se nakonec dožili konce války. Radista skupiny Jan Zemek po válce s hořkostí hodnotil příčiny neúspěchu výsadku SILVER B: *„Marně se namáhám vysvětlit si, proč ti, kteří nás na tuto akci připravovali, nepočítali s eventuálním selháním adres, jež nám dali. Proč nebyl čas seznámit nás dokonale s funkcí vysílací stanice? Proč jeden z nás nebyl zaškolen na dobrého telegrafistu? Tato proč mne mučila tím více, čím déle jsem se bránil uvěřit v nezodpovědnost lidí, které jsem dosud pokládal za zodpovědné a moudré velitele. Co jsme vlastně měli v naší obsazené zemi dělat? Co od nás Londýn očekával a proč naše vybavení bylo tak primitivní? Byl jsem výtečně zaškolen v destrukční činnosti. Byl jsem v kurzu pokládán za velmi dobrého střelce. A k čemu mi tohle vše je nyní? Nemám dekagram výbušniny, nemám jediné rozbušky, mám celkem 16 nábojů do pistole. Mám vysílací stanici, se kterou sotva umím pracovat a kterou neumím opravit.“* Uvedená vzpomínka dobře ilustruje situaci radistů, kteří byli proškoleni v telegrafním spojení a obsluze stanic, avšak často nebyli proškoleni v řešení technických problémů, ke kterým zcela běžně agenturním provozem docházelo.

Agenturní vysílání na okupovaném území bylo s ohledem na podmínky provozu vysoce rizikovým podnikem, neboť rádiovou telegrafii bylo možné s potřebnými prostředky bez větších obtíží zachytit. Tehdejší technologie totiž neumožnily dnes běžnou praxi ochrany přenášené informace automatickým zakódováním digitálního i analogového přenosu dat (v angl. terminologii *„Communication Security“ – COMSEC*).¹³³ Operátoři za druhé světové války museli zprávu před jejím odesláním zašifrovat ručně podle dohodnutého klíče. Samotná informace byla přenášena nejjednodušší formou modulace signálu – prostým přerušováním vysílání ve formě Morseova kódu. Stejně tak dříve nebylo možné ochránit samotný nosič informace – radiový signál před jeho zachycením nebo zarušením

¹³³ Viz *Radio Communications In the Digital Age. Volume II. VHF/UHF Technology*. Second edition, 2005, s. 77.

(v angl. terminologii „*Transmission Security*“ – *TRANSEC*).¹³⁴ Tyto možnosti tehdy ještě nebyly dostupné. Naopak, vysílání bylo dostupné každému, kdo byl vybaven vhodným přijímačem.

Jedinou obranou bylo měnit místa a časy vysílání, používání sofistikovaných šifrovacích klíčů, omezení doby vysílání, užívání většího rozsahu kmitočtů a omezení stereotypu struktury relací. V tomto ohledu se jako jednoznačně zásadní projevilo rozhodnutí ing. Budíka nevycestovat se zpravodajskou skupinou Františka Moravce, která opustila Československo večer před zahájením nacistické okupace.¹³⁵ Z rodinných důvodů tak do Londýna nevycestoval největší zpravodajský odborník na rádiovou komunikaci a pravidla budování agenturního spojení. Z pozdějších statistik vysílání stanice LIBUŠE je patrné, že běžně docházelo k hrubému porušování pravidel utajeného rádiového provozu. Vysílání probíhalo ve stejných časech, používaly se stejné šifrovací klíče pro více zpráv, nové šifrovací klíče byly odeslány prostředky, které měly novou šifru používat, čímž došlo při znalosti starých klíčů k diskreditaci nových, ještě nepoužitých. Místo zkrácených a stručných relací vysílání trvalo i přes 100 minut.¹³⁶ Londýn však nebyl jediným, kdo naslouchal...

Technologickým soupeřem, o kterém parašutisté zprvu neměli ani tušení, byla zaměřovací služba německé kontrarozvědky - Funkabwehr, která byla schopná lokalizovat vysílání nenahlášených a tedy ilegálních agenturních radiostanic.¹³⁷ V tomto odvětví zaznamenali Němci pozoruhodný pokrok a již z období první světové války měli zkušenosti s monitorováním rádiového provozu armád protivníka, dešifrováním zpráv a určováním poloh vysílačů. Na celém území Německa byla vybudována stacionární zaměřovací střediska, vybavená goniometrickými přijímači. Střediska byla dislokována v Berlíně, Norimberku, Kielu, Lipsku, Gdaňsku, Augsburgu a Brestu. Rádiový provoz na okupovaných územích byl německou kontrarozvědkou soustavně monitorován.

¹³⁴ Nejběžnějším způsobem ochrany rádiového signálu je dnes tzv. „*frequency hopping*“, kdy je informace přenášena prostřednictvím většího počtu frekvencí, které se rychle střídají podle složitěho algoritmu, klíče, bez kterého není možné vysílání rozkódovat ani efektivně zarušit. Viz *Radio Communications In the Digital Age. Volume II. VHF/UHF Technology*. Second edition, 2005, s. 80.

¹³⁵ PLZÁK, Josef. Analýza agenturního rádiového spojení se stanicí LIBUŠE. In: ŠUSTEK, Vojtěch (ed.). *Operace SILVER A*. Praha 2010, s. 287–327.

¹³⁶ SOE počítala v roce 1942 s dobou, kterou Funkabwehr potřeboval k zaměření agenturní stanice, do patnácti minut. Životnost agenturních stanic byla podle stejného pramene v roce 1942 odhadována zhruba na tři měsíce.

¹³⁷ V letech 1940 a 1941 užíval český odboj síť rádiových stanic zvanou SPARTA. Funkabwehr však v průběhu roku 1941 dokázal jednotlivé stanice během jejich vysílání lokalizovat. Poslední stanice SPARTA byla zlikvidována týden po nástupu R. Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora, v noci z 3. na 4. října 1941 po zátahu gestapa v budově Jinonického akcízu. Tím bylo rádiové spojení s Londýnem přerušeno. Zpravodajské oddělení čs. exilové vlády se proto rozhodlo zahájit zpravodajské výsadky, jejichž úkolem bylo obnovit spojení s Londýnem.

Pokud bylo zaměřeno vysílání na jiné, než řádně přidělené a evidované frekvenci, byla okamžitě vyrozuměna zaměřovací střediska. Stacionární zaměřovače byly schopné vymezit přibližný prostor podezřelého zdroje vysílání. V určeném prostoru dále zahájily pátrání mobilní goniometrické přijímače na vozidlech, které dokázaly pozici zdroje dále přiblížit. K přesnému určení pozice vysílající radiostanice pak byli nasazeni „chodci – pátrači“, vyškolený personál bezpečnostního aparátu, vybavený kufříkovou zaměřovací stanicí, a především velmi důmyslným opaskovým zaměřovačem rakouské firmy Kapsch, který byl ve formě bederního pásu zcela uschován pod oděvem. Přiblížení ke zdroji záření pak bylo signalizováno na ručičkovém budíku v podobě náramkových hodinek. Po zaměření přesné pozice vysílající stanice byly následující události zcela v režii gestapa.¹³⁸

Jak pozdější analýza agenturního vysílání potvrdila, zvolené frekvence, které parašutisté používali, rozhodně nepředstavovaly nejlepší řešení. Kvalita signálu se pochopitelně s ohledem na fáze jeho šíření mění. Jak se později ukázalo, na území Německa bylo pro zaměřovací stanice poměrně jednoduché signál zachytit, avšak na území Velké Británie byla kvalita signálu o poznání horší. Dnešní sofistikované programy jsou na základě záznamů z dochovaného staničního deníku VRÚ (československá Vojenská radiová ústředna, toho času ve Woldinghamu u Londýna) a současných znalostí podmínek šíření KV rádiového signálu (fáze dne a roku v době vysílání, solární cyklus, stav ionosféry) schopny poměrně věrně rekonstruovat podmínky šíření vysílání stanice LIBUŠE. Z výsledných modelů se dospělo k zajímavým závěrům potvrzujícím omezené znalosti šíření KV spojení v době druhé světové války.

LIBUŠE vysílala v noci, většinou v pásmu 3 MHz. Vysílání při spodní hranici pásma KV (3-30 MHz) ovšem přináší další z úskalí – absenci tzv. pásma ticha.¹³⁹ S ohledem na agenturní povahu vysílání bylo žádoucí, aby pásmo ticha bylo na území Německa, kde byly rozmístěny zaměřovací stanice Funkabwehr. Bohužel tomu bylo právě naopak. Zejména při vysílání na frekvenci 3105 kHz (3,1 MHz) byla síla signálu na území Německa výtečná a naopak kvalita přijímaného signálu v Londýně o poznání horší. Výrazný nepoměr v kvalitě příjmu, hovořící jednoznačně ve prospěch oblastí, kde byly rozmístěny nepřátelské goniometry (zaměřovací stanice), výrazně přispěl k odhalení radiostanice. Jak pozdější analýza dále ukázala, kdyby byly použity v daných podmínkách

¹³⁸ PERQUIN, Jean –Louis. *The Clandestine Radio Operators*. Paris: Histoire & Collections, 2011. ISBN 978-2-35250-183-1, s. 54-56.

¹³⁹ Pásmo ticha nebo též pásmo přeskočků či přeslechu je oblast neslyšitelnosti krátkovlnného vysílače. Leží v oblasti, kam již neprošla vlna dané KV frekvence šířená pozemní cestou (tzv. přízemní vlna) a kam se ještě nedostala vlna stejné frekvence odražená od ionosféry (tzv. prostorová vlna).

frekvence v pásmu 5 MHz, situace by vypadala zcela jinak. Při vysílání na frekvenci 5,5 MHz by se poměr kvality příjmu obrátil jednoznačně ve prospěch Londýna a navíc by území Německa leželo v tolik potřebném pásmu ticha.¹⁴⁰ Vysílání by bylo pro Funkabwehr nečitelné. Za časů vysílání LIBUŠE bylo ovšem měřítko určující vhodnou frekvenci jednoduše definováno schopností se spojit. Ostatní faktory ovlivňující spojení jednoduše nebyly známy a nemohly být tedy zohledněny.

Plán spojení (používané frekvence) však nebyl jedinou příčinou odhalení stanic. Na vině byla také nedostatečně propracovaná a aplikovaná pravidla rádiové kázně. To bezesbytku platí také v případě vysílání LIBUŠE. Přes uvedené skutečnosti si však radista skupiny SILVER A Jiří Potůček zaslouhuje především slova obdivu a uznání. V době nasazení pouze dvaadvacetiletý, stal se v kritických chvílích čs. odboje jediným spojením mezi protektorátem a exilovou vládou. Většinu času trávil sám, neboť skupina byla nucena se rozdělit z důvodu plněných úkolů. Jako radista proto musel setrvat se svou objemnou a těžkou radiostanicí a zabezpečit spojení, především z kamenolomu Hluboká u obce Ležáky, kde získal zaměstnání jako noční hlídač pod falešným jménem Alois Tolar.

Zatímco velitel skupiny Alfréd Bartoš budoval odbojovou síť na Pardubicku a organizoval přejímání dalších skupin a srdnatý Josef Valčík v úloze číšníka bedlivě naslouchal historkám pracovníků pardubického gestapa v hotelové restauraci Na Veselce, Jiří Potůček ze svého úkrytu trpělivě odesílal a přijímal depeše. První kontakt s Londýnem navázal 15. ledna 1942¹⁴¹ z domku strojovny kamenolomu Hluboká. V období ledna až června 1942 přijal na 470 zpráv a 558 odeslal. Dohromady tedy na 1028 depeší, kde se Londýn domlouval na činnosti s ÚVODem, legendárním štábním kapitánem Václavem Morávkem, Sokoly a dalšími osobnostmi českého odboje.

Potůček vysílal v improvizovaných podmínkách, za hluboké konspirace a se stálým vědomím možnosti odhalení, neboť udržoval spojení v době, kdy se národ vzpamatovával z krvavých následků prvního stanného práva. Svědectví pamětníků jej charakterizovala jako velmi skromného a také velmi obezřetného, což potvrzuje skutečnost, že zcela pochopil závažnost situace a svou úlohu. Jako ostatní radisté, ani on nebyl náležitě proškolen v odstraňování technických závad a byl odkázán na pomoc odbojářů. Přesto prokázal obdivuhodnou schopnost improvizace a spojení dokázal udržet. S ohledem na záludnosti agenturního spojení je pochopitelné, že i jeho stanice byla zaměřena a

¹⁴⁰ PLZÁK, Josef. Analýza agenturního rádiového spojení se stanicí LIBUŠE. In: ŠUSTEK, Vojtěch (ed.). *Operace SILVER A*. Praha 2010, s. 287–327.

¹⁴¹ ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. 1941-1943*. Praha 2008, s. 68.

odposlouchávána. Pokyn k její likvidaci obdržela služebna gestapa v Hradci Králové dne 20. června 1942¹⁴², v době teroru druhého stanného práva. V situaci akutní hrozby odhalení, Jiří Potůček odeslal svou poslední depeši do Londýna 26. června: „*Lidé nám pomáhající zatčeni. Fred nezvěstný. Lidé nedůvěřiví. Nemožno navázat styky. Zůstal jsem sám. Udejte nástupce.*“

Jeho velitel Alfréd Bartoš se následující den po dramatické honičce v pardubických ulicích v bezvýhodné situaci zastřelil. Josef Valčík padl se svými šesti kamarády v kryptě kostela v Resslově ulici již 18. června. Jiří Potůček byl nakonec odhalen 30. června ve svém posledním úkrytu v Končinách u Bohdašína. Smělou akcí se však ještě dokázal prostřílet z obklíčení. Jako štvanec se ukrýval do 2. července. Zcela vyčerpán a hladový, nakonec podlehl únavě a v lese u Rosic usnul. Zde jej zaskočil český četník, který jedinou ranou poručil duši Jiřího Potůčka Bohu.¹⁴³ Zánikem SILVER A Londýn v nejkritičtějším období přišel o jediný zdroj informací a další pokus o obnovení spojení byl uskutečněn až 24. října 1942 vysazením skupiny ANTIMONY...

4.5 Přísně tajná říšská věc – Rádiové protihry a krize čs. zpravodajců v roce 1943

Zajištěné stanice nebyly okamžitě ničeny a zadržené operátory se gestapo následně snažilo využít k tzv. rádiovým protihrám. Tyto byly považovány za „přísně tajnou říšskou věc“, tedy za akci podléhající nejpřísnějšímu utajení, ke které mohl dát souhlas pouze berlínský Hlavní úřad říšské bezpečnosti RSHA (*Reichssicherheitshauptamt*).¹⁴⁴ K rádiovým protihrám bylo zapotřebí získat funkční radiostanici protivníka, šifrovací pomůcky, klíče, kódy, provozní údaje a především živé parašutisty. Tyto předpoklady byly naplněny na začátku roku 1943, kdy se po úspěšné likvidaci skupiny ANTIMONY gestapo zmocnilo nepoškozené radiostanice BARBORA.

První pokusy o rádiovou protihru s čs. zpravodajci v Londýně podniklo gestapo se stanicemi výsadků PERCENTAGE a SILVER A. V říjnu 1941 se německá obsluha s radiostanicí výsadku PERCENTAGE pokusila navázat spojení s Londýnem. Úspěšně. Nebyla však schopna pokračovat v šifrovaném provozu a tím byl pokus ukončen. Podobná

¹⁴² PLZÁK, Josef. Analýza agenturního rádiového spojení se stanicí LIBUŠE. In: ŠUSTEK, Vojtěch (ed.). *Operace SILVER A*. Praha 2010, s. 287–327.

¹⁴³ ŠOLC, Jiří. *Bylo málo mužů*. Praha 1991, s. 74.

¹⁴⁴ ŠOLC, Jiří. *Đablova past*. Praha 1993, s. 52.

situace se opakovala s LIBUŠÍ skupiny SILVER A v červenci 1942.¹⁴⁵ Gestapu tehdy k úspěchu scházel klíčový prvek – zajatý telegrafista ochotný ke spolupráci. V případě Františka Pavelky z výsadku PERCENTAGE jej gestapo nevyužilo jako telegrafistu a zatímco jej podrobovalo tvrdému výslechu, zahájilo po nedostatečné přípravě první radiovou protihru. V případě protihry se stanicí LIBUŠE nemohlo využít jejího radistu Jiřího Potůčka, neboť během likvidace skupiny SILVER A zemřel rukou českého četníka.

Se stanicí BARBORA se však gestapo zmocnilo také zástupce velitele a šifřanta skupiny ANTIMONY četaře Stanislava Srazila. Zmocnilo se také odeslaných depeší a poznámek radisty Jasínka, z nichž se dal sestavit plán spojení a vyvodit nejnütnější provozní údaje. Zatčený Stanislav Srazil pochopitelně znal jako záložní telegrafista šifrovací klíč a používané frekvence. Na spolupráci s gestapem přistoupil s úmyslem Londýn varovat prostřednictvím smluvených signálů a úmyslných chyb v odeslaných depeších, potvrzujících, že vysílání probíhá pod kontrolu gestapa. S potřebným technickým vybavením zahájil Leimerův referát svou největší radiovou protihru s čs. zpravodajci v Londýně. Operace HERMELIN měla proběhnout podle předem stanovené strategie, která se osvědčila především v Holandsku.

Prostřednictvím zkreslených zpráv skutečné situace v protektorátu měl být II. odbor MNO v Londýně donucen k úpravě svých plánů v souladu se zájmy Německa (např. nadsazení počtů prostředků protivzdušné obrany Škodových závodů v Plzni mělo odradit Londýn od plánování bombardovacích operací zbrojovky). Dále měly být rozkryty další záměry čs. zpravodajců na základě analýzy převzatých požadavků a legalizovány vlastní volavčí síť prostřednictvím odvysílání smluvených hesel ve vysílání stanice BBC. Především pak měly být radiovou protihrou vytvořeny předpoklady k likvidaci budoucích výsadků prostřednictvím poskytování kontaktů na falešné osoby a záchytné adresy.¹⁴⁶

BARBORA v režii gestapa obnovila spojení s Londýnem 16. března 1943.¹⁴⁷ Vzhledem k tomu, že Stanislav Srazil v rámci výsadku ANTIMONY plnil roli záložního telegrafisty, Londýn neznal jeho „rukopis“ (charakteristická délka trvání vysílání jednotlivých znaků – teček a čárek v telegrafním spojení a délka přestávek mezi jednotlivými znaky, která byla jiná pro každého telegrafistu). Vysílání proto opět mohla provádět německá obsluha. Četař Srazil byl pověřen šifrováním zpráv. Gestapo v relacích potvrdilo smrt Závorky a Jasínka, avšak také napojení Srazila na odbojovou organizaci KOS. Jaroslav Nachtman Stanislava

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 54-55.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 58, 74-81.

¹⁴⁷ ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. 1941-1943*. Praha 2008, s. 214.

Srazil skutečně představil představitelům KOS jako parašutistu hledajícího kontakt na odboj. Zprostředkováním kontaktu na Londýn a odvysíláním smluvených zpráv prostřednictvím BBC začali odbojáři parašutistu podporovat a předávali mu informace pro Londýn včetně záchytných adres pro přijetí dalších výsadek. Adresy spolupracovníků KOS, které byly pod kontrolou gestapa, měl Londýn využít při plánování dalších operací.

Nebezpečně se rozvíjející protihru se Stanislav Srazil, který svou vynucenou úlohu nesl velmi těžce, snažil zmařit záměrným ponecháním germanismů v depeších, které po pracovních gestapa záměrně neopravoval. Londýn však přesto nereagoval. Srazil proto v jedné z depeší záměrně zkomolil část prověřovacího hesla. Londýn opět nepojal podezření a na chybu Srazil pouze upozornil. V červenci 1943 proto do jedné z depeší zašifroval text v angličtině: „*Pozor! Opatrně! Pracuji pod nátlakem gestapa! Při nejbližší příležitosti se ohlásím znovu!*“. Londýn však označil depeši za nedešifrovatelnou a žádal opakování zprávy. Tím vzbudil pozornost gestapa. Srazilova výzva byla odhalena a bylo rozhodnuto o jeho likvidaci poté, co jej bude možné nahradit jiným parašutistou. Tím se stal nakonec Václav Kindl, který měl s dalším zajatým parašutistou výsadku INTRANSITIVE Bohuslavem Grabovským a Stanislavem Srazilem vytvořit novou skupinu DUPLEX. Převzetí rádiové provokace Kindlem byla avizována zprávou o Srazilově zhoršeném zdravotním stavu, který jej nutil na nezbytný čas se odmlčet. Stanislav Srazil svou situaci pochopil a 2. prosince 1943 sestavil depeši, kde použil smluvený signál, potvrzující vysílání pod kontrolou gestapa.

Jako nespolehlivý a více nepotřebný byl nakonec převezen do Malé pevnosti Terezín, kde byl bez soudu popraven. Jeho opakovaná varování a malá zpravodajská hodnota přijatých depeší nakonec donutily Londýn akceptovat ztrátu stanice BARBORA. 15. ledna 1944 se Londýn konečně odmlčel. Dlouhá doba, po kterou se Londýn nechal i přes opakovaná a smluvená varování klamat, byla patrně způsobena situací, ve které se II. odbor MNO Františka Moravce v roce 1943 nacházel. BARBORA byla přes velká očekávání od druhé vlny výsadek nakonec jediným prostředkem spojení.

Přiznat si, že se jediná aktivní stanice nachází v rukou gestapa, znamenalo přihlásit se k neúspěchu, který kompromitoval exkluzivitu postavení náčelníka zpravodajského odboru Františka Moravce. Jeho pozice byla přímo závislá na schopnosti dodávat prezidentu Benešovi a spojencům cenné informace. Ztráta jediného zdroje tak musela být vnímána jako neúspěch osobní i selhání celého Moravcova zpravodajského oddělení.¹⁴⁸ V nesmírně

¹⁴⁸ ŠOLC, Jiří. *Po boku prezidenta. František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů*. Praha: Naše vojsko, 2007. ISBN 978-80-206-0880-2, s. 267-275.

obtížných časech roku 1943 a světle předchozích neúspěchů bylo nanejvýš obtížné takovou situaci připustit.

Navzdory pozoruhodně dlouhé době rádiové provokace, HERMELIN nakonec nesplnil očekávání gestapa a nevytvořil podmínky pro efektivnější likvidaci očekávaných výsadek. Další rádiové protihry WALLENSTEIN, SENI a MOLDAU nedosáhly takového výsledku jako HERMELIN, neboť se II. odbor MNO z hořké zkušenosti poučil a zajatí parašutisté, kteří byli v protihrách využiti, vyrozuměli Londýn na základě dohodnutých postupů a potvrdili další provokaci gestapa. Ačkoli se v případě rádiových protiher jednalo o jeden z nejnebezpečnějších prostředků okupačních orgánů v boji proti zahraničním zpravodajským agenturám, ve svém celku v protektorátu zdaleka nezaznamenaly takový úspěch, jako v ostatních okupovaných zemích.

Jejich skutečný potenciál byl bezesbytku naplněn v Holandsku, kde byl Abwehr (německá vojenská zpravodajská služba) schopen rozvinout rozsáhlou rádiovou protihru s krycím názvem „SEVERNÍ PÓL“ („UNTERNEHMEN NORDPOL“ nebo též „DAS ENGLANDSPIEL“). Výsledkem akce, která trvala 21 měsíců a 12 dnů, padlo do zajetí na 60 spojeneckých agentů, z nichž 48 bylo popraveno. V průběhu let 1942-1944 se vedle nic netušících agentů do rukou gestapa dostaly také tuny zbraní, výbušnin a sabotážního materiálu. Vedle likvidace padákových agentů se rádiovou protihrou podařilo zanést rozpory do odboje a vyvolat zmatek takového rozsahu, že v řadách odbojového hnutí byli likvidováni skuteční odbojáři, zatímco volavky úspěšně pokračovaly ve špionážní a podvrtné činnosti. Ztráty byly takové, že po skončení druhé světové války byla SOE a SIS obviněna holandským a belgickým hnutím odporu z úmyslného vydávání agentů nepříteli ve snaze odvrátit jeho pozornost od oblastí, plánovaných k vysazení invazních vojsk dne D.¹⁴⁹

¹⁴⁹ ŠOLC, Jiří. *Bylo málo mužů*. Praha 1991, s. 180.

5. DON'T CRACK UNDER PRESSURE – případ Oldřicha Pechala a Karla Čurdy

5.1 Olin – Příběh který nesmí zůstat zapomenut

„Zdrčen, zklamán, opuštěn, hladov a fyzicky úplně vyčerpán, jsem vyhledal policejní ředitelství...“

Z obhajujícího dopisu Viliama Gerika, člena paraskupiny ZINC

Příběhy Oldřicha Pechala a Karla Čurdy mají díky rozměru jejich neštěstí symbolický přesah, svými důsledky dosahující rozměrů antické tragédie. Zatímco je Čurdův příběh obecně znám, utrpení Oldřicha Pechala upadlo téměř v zapomnění. Jejich příběhy jsou i v rámci jinak pohnutých osudů ostatních dobrovolníků, vysazených na území protektorátu, zcela unikátní. Přestože jejich rozhodovací proces byl později diametrálně odlišný, startovní pozice byla stejná. Na začátku bylo rozhodnutí udělat více než ostatní. Důsledky takového rozhodnutí však každého jednotlivce nevyhnutelně vystavily životní zkoušce...

Myšlení většinové části obyvatelstva za časů války lze dobře vyjádřit prohlášením protektorátního prezidenta Emila Háchy, který mimořádně komplikovaný vztah okupované republiky s orgány okupační moci vyjádřil slovy: *„Jsme v situaci člověka, zavřeného beze zbraně v jedné místnosti se šilencem, který je po zuby ozbrojen. Musí mu přikyvovat a dávat zapravdu, aby se blázen nerozrušil a nevrhl se na něho. Přitom se stále dívá ke dveřím a čeká, kdy mu někdo zvenčí přijde na pomoc.“*

V případě ohrožení instinkt obyčejného člověka velí volit útěk či pasivní rezistenci, nikoli přímou konfrontaci. Domníváme se totiž, že konfrontací se vystavujeme většímu nebezpečí. Volba konfrontace, vzešlá z racionálního zhodnocení situace a pohnutky mravní, je vlastní silnějším jedincům, schopným převzít osud svůj i osud druhých do vlastních rukou.

Oldřich Pechal i mezi muži, kteří se rozhodli vstoupit do programu zvláštních úkolů, vynikal v mnoha ohledech. Můžeme s jistotou prohlásit, že na podobný úkol čekal, neboť v souladu se svým naturelem byl přes svůj mladý věk neobyčejně vyzrálý a až překvapivě národně uvědomělý. Náročný úkol chápal jako příležitost k prokázání svého přesvědčení v národní věc. Vynikal nejen tělesnou výškou, ale i neobyčejnou fyzickou silou, kterou

obdivovali již jeho spolužáci na kyjovském gymnáziu. Přes svou zdatnost byl ovšem překvapivě mírné povahy, jak dosvědčil jeho bývalý spolužák Eduard Březina, který jej charakterizoval jako velice hodného a kupodivu velice mírného.

Oldřich Pechal se narodil 12. května 1913 v Osvětimanech do skromných poměrů rodiny hajného, kde byl vychováván k lásce k vlasti, ale také ke skromnosti, odpovědnosti a pokoře. Rodinné prostředí jej poznamenalo na celý život, který byl řízením osudu velmi rychlý a dramatický. Po maturitě na kyjovském gymnáziu v roce 1934 nastoupil službu u horské pěchoty v Popradě. Ve světle zvýšeného ohrožení republiky se nakonec rozhodl v armádě setrvat. Nastoupil na Vojenskou akademii v Hranicích, kterou úspěšně absolvoval v červenci 1937.

Novopečený poručík pěchoty byl tehdy svými nadřízenými hodnocen velice pozitivně jako „*vážný, málomluvný, idealista, poněkud citlivý, dobrosrdečný a střídmy, velmi pilný a svědomitý, důkladný a iniciativní, spolehlivý, velmi snaživý, ukázněný.*“ Jeho vojenské schopnosti byly potom charakterizovány následovně: „*Rázný, dosti rozhodný a vynalézavý. Dobrý cvičitel, schopen pro službu u horského útvaru.*“¹⁵⁰

Během mobilizace v roce 1938 odeslal bývalému třídnímu profesorovi Ladislavu Dlouhému dopis, který odhaloval vnitřní přesvědčení citlivého mladého člověka ve chvíli osudové zkoušky národa: „*Jaro 1938. Pane profesore, kvapem se blíží sjezd abiturientů kyjovského gymnázia. Rád bych přijel, ale jsem na západě, lhostejno kde, a odpusťte, že to neříkám. Vysunutí daleko vpřed, nedaleko hranic, stojíme tu obklopeni nepřátelsky smýšlejícím obyvatelstvem, které jindy tak klidné, je dnes rozeštváno několika fanatickými štváči k nevráživosti a nepřístupnosti. Stojíme tu pevně a silně a odhodláni nedat se, a třeba i víme, že bychom tu snad zůstali všichni. Ale chtěl bych vám, pane profesore, říci a potvrdit, co řekl kdysi Švehla, že náš člověk neselže a nezradí. Známe naše vojáky už dobře, budou dělat divy. Nechválím je, když říkám, že nezadají v ničem našim legiím, ba dokážou ještě víc. Lituji, že nemohu přijet, ale jsem zase rád, že jsem tady. Srdečně vás zdraví váš poručík Oldřich Pechal.*“

Předčasně vyspělý mladý muž se jako další, stejně smýšlející, nesmířil s odstoupením pohraničí ČSR a následnou nacistickou okupací. V květnu 1939 protektorát ilegálně opustil. Jeho cesta vedla přes Polsko a Francii, kde byl jako ostatní Čechoslováci před vznikem čs. armády ve Francii nucen krátce sloužit v Cizinecké legii.¹⁵¹ Po kapitulaci Francie se nakonec dostal do Velké Británie. Pechalovy nesporné morální kvality,

¹⁵⁰ Charakteristika převzata z: <http://www.vhu.cz/oldrich-pechal-malo-znamy-ale-opravdovy-hrdina/>

¹⁵¹ ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. 1941-1943*. Praha 2008, s. 70.

vojensko-praktické dovednosti, velitelské schopnosti a výtečná fyzická kondice neunikly pozornosti čs. zpravodajských důstojníků. Na jaře 1941 souhlasil se zařazením do výcviku pro zvláštní úkoly a jako jeden z prvních prodělal parašutistický výcvik v Ringway u Manchesteru. Nakonec jako velitel skupiny ZINC seskočil v noci z 27. na 28. března 1942 s úkolem zorganizovat a vést vlastní odbojovou skupinu na jihu Moravy, předat peníze odboji a udržovat rádiové spojení s Londýnem prostřednictvím vlastní radiostanice. Skupinu tvořili vedle nadporučíka Pechala rotmistr Arnošt Mikš a četař Viliam Gerik.

Chybou navigátora došlo k vysazení skupiny u slovenské obce Gbely. Pechal skupinu k překročení hranice s protektorátem rozdělil a Mikše s Gerikem vyslal napřed. Zatímco jeho podřízení hranici přešli bez obtíží, Pechal narazil na německou hlídku. Po ukrytí kufru s penězi u potoka Radějovka, mezi obcemi Petrov a Strážnice, byl zaskočen německými celníky a vyzván k předložení legitimace. S vyhlídkou na hrozící zatčení se rozhodl jednat. Jednoho z německých celníků zastřelil, druhého střelbou zranil. V rozrušení si však od hlídky nevzal doklady zpět a místo střetu ve spěchu opustil.

Přestřelkou a ztrátou legitimace¹⁵² byla nastoupena cesta k zániku skupiny ZINC. Jako první ze záchytných adres byla vybrána vřesovická hájovna Oldřichova otce Josefa.¹⁵³ Když sem vyčerpán dorazil, byla mu pochopitelně okamžitě poskytnuta pomoc. Aby neohrozil vlastní rodinu, skrýval se dále v okolních lesích, kam mu otec nosil jídlo a zprávy. Ve Vřesovicích jej nakonec vyhledali Mikš s Gerikem, kteří však potvrdili, že Pechalova identita je gestapu známa. Ten se rozhodl odeslat zbylé dva příslušníky do Prahy¹⁵⁴, kde se měli dát do služeb odboje. Sám se rozhodl zůstat v obavě o svou rodinu v okolí Vřesovic a jako psanec se ukrýval v lesích. 4. dubna 1942, téhož dne, kdy se Viliam Gerik rozhodl přihlásit na Pražském policejním ředitelství, byla celá rodina Pechalova zatčena gestapem a převezena do Kounicových kolejí v Brně. Po zostřeném výsledku rodinných příslušníků se zlínské gestapo dostalo na stopu i Pechalovi a zahájilo pátrací akci kolem Vřesovic.

¹⁵² Z těžko pochopitelných důvodů byly v Pechalově falešné legitimaci ponechány skutečné datum a místo narození a jméno bylo pozměněno pouze na Oldřich Pešar. Prověřování dokumentů gestapem se tak výrazně urychlilo a Pechalova pravá identita byla známa již 2. dubna.

¹⁵³ Dalším ze zásadních porušení pravidel konspirace bylo využívat bydliště svých rodin a příbuzných jako kontaktní adresy. V praxi však přesto věc používaná, často však s tragickými následky.

¹⁵⁴ Rotmistr Mikš v Praze úspěšně navázal kontakt s nadporučíkem Opálkou a byl pověřen vyzvednout materiál další skupiny, která seskočila u obce Požáry na Křivoklátsku. Dne 30. dubna 1942 však na místě seskoku narazil na hlídku českých četníků. V přestřelce zastřelil četníka Františka Ometáka a sám zraněn, ukončil svůj život ranou z pistole. Četař Viliam Gerik dorazil do Prahy jako první, s Mikšem se na smluveném místě opakovaně nesetkal a zcela zaskočen atmosférou strachu, která společnost ovládla, rezignoval. Po selhání kontaktních adres, kdy byl přímo vyzván, aby se raději udal a neohrozil tím další nezúčastněné osoby, se sám přihlásil na Pražském policejním ředitelství v naivní představě, že bude předán na Slovensko. Místo toho byl předán gestapu a donucen ke spolupráci.

Oldřich Pechal však dokázal uniknout a byla mu poskytnuta pomoc dalšími českými vlastenci. Měnil adresy svého pobytu a žádal své spolupracovníky o zprostředkování kontaktů na místní odbojovou síť. Jeho pomocníci však neměli tušení, že další z jejich kontaktů byli agenti gestapa, přeběhlíci Viktor Ryšánek a Karel Paprskář.¹⁵⁵ Ti, jako odhalení a zadržení příslušníci odbojové organizace Obrana Národa, přistoupili na spolupráci s okupačními orgány. Provokatéři, vydávající se za odbojáře, dohodli s Pechalem schůzku, na které mu měli být představeni další z falešných příslušníků odboje. Jako místo schůzky, plánované na 1. června 1942, byla vybrána chata jednoho z příslušníků gestapa na brněnské, toho času kníničské, přehradě.

Během jednání se však Pechal ukázal být příliš obezřetný. Odmítl sdělit šifrovací klíče a stejně tak odmítl výměnu osobních zbraní. Na základě Pechalovy nepřístupnosti bylo rozhodnuto o jeho okamžitém zadržení. Druhého dne po ukončení jednání falešní odbojáři připravili drobné pohoštění. Ve chvíli, kdy si Oldřich Pechal chtěl zamíchat kávu, a tedy neměl ruce v kapsách, kde skrýval své zbraně, byl jedním z gestapáků zezadu udeřen obuškem do hlavy. Krátká ztráta vědomí umožnila pracovníkům gestapa povalit Pechala na zem a nasadit mu standardní německá policejní pouta typu Schwarz. Tím měla být celá akce skončena, avšak po nabytí vědomí si Oldřich Pechal uvědomil situaci a na zemi v poutech se odhodlal k zoufalému odporu.

K překvapení přítomných gestapáků ocelová pouta rozlomil a začal klást zuřivý odpor. Paprskář, jako ostatní zcela zaskočen Pechalovou zuřivostí, chatu opustil, aby přivolal posily, které zajišťovaly okolí chaty. Devět pracovníků gestapa muselo parašutistu nakonec umlátit do bezvědomí, aby mu bylo možné znovu nasadit pouta. Tentokrát dvoje. Předtím však Wolfgang Dyck, který Pechala udeřil obuškem do hlavy, utrpěl několik zlomenin...Parašutista byl převezen do Kounicových kolejí, kde již byla vězněna jeho rodina.

Vedoucí řídicí úřadovny gestapa v Brně SS-Obersturmbannführer Wilhelm Noelle, který byl 2. června 1942 přítomen zásahu na brněnské přehradě, vyhotovil po zatýkací akci zprávu pro K. H. Franka, kde popsal těžkosti provázející zadržení hledaného agenta. Ze zprávy nepřímou vyplývá, že akce proběhla za výrazného nepoměru sil, navzdory tomu však s neočekávaným průběhem: *„Pechalova skrýš byla v důsledku konfidentské práce známa už několik týdnů. Od zákroku se však muselo prozatím upustit, protože se dalo s jistotou počítat s tím, že by Pechal, zaháněn do kouta, spáchal sebevraždu. Bylo však třeba pokusit*

¹⁵⁵ ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. 1939-1941*. Praha 2008, s. 99, 110.

se dostat ho živého, abychom se dostali na základě jeho výpovědi dále ve vyšetřování. Včerejšího dne se podařilo Pechala přelstít tím, že pod záminkou, že má být dopraven do bezpečí před raziemi právě probíhajícími v protektorátě, byl zaveden konfidenty do vhodné venkovské chaty, kde se již zdržovali vhodným způsobem maskovaní příslušníci zdejšího úřadu. Ti provedli v průběhu dnešního dopoledne zatčení P. Přes nejsilnější odpor se podařilo přemoci P. Přitom zohýbal dvoje ruční pouta systému Schwarz a učinil je nepoužitelnými. Tím je dokázáno, že pouta tohoto druhu jsou naprosto nevhodná a nejenže neskýtají bezpečnost zatýkajícím úředníkům, ale do značné míry ohrožují jejich život. O tom podám zvláštní zprávu.

Pechal měl u sebe při zatčení tři nabitě střelné zbraně. Jednou z nich spáchal dvojitou vraždu na celnících. Kromě toho bylo nalezeno v jeho majetku známé gumové pouzdro s jedem anglického původu.

*V zájmu dalšího vyšetřování bylo nutno vyhnout se tomu, aby odpor P. byl zlomen střelnou zbraní. Byl zneškodněn jiným způsobem. To mělo za následek, že se jeho výslech poněkud zdržel.*¹⁵⁶

Zatčením parašutista stanul tváří v tvář životní zkoušce. Rozhodl se ji však dohrát až do konce. Jeho počínání během vyšetřování budí bezvýhradný obdiv k muži, který s hořkým vědomím, že nedokázal splnit svěřený úkol, dobrovolně přijal roli mučedníka. Bez naděje na záchranu života svého a svých blízkých. V Kounicových kolejích byl umístěn v přízemí bloku A, v cele číslo 6, která byla speciálně upravena pro zadržování zvlášť nebezpečného pachatele. Dveře cely byly vysazeny a Pechal byl pod trvalým dohledem strážce. Parašutista byl ve svěrací kazajce připoután za nohy ke kavaleci a krmít jej mohl pouze jiný vězeň. Toho se později pokusil přesvědčit ke zprostředkování jedu, kterým by mohl nakonec ukončit svůj život. V obavě o život vlastní, spoluvězeň tuto službu odmítl poskytnout. Celu Pechal opouštěl pouze v případě výslechů, které probíhaly v budově gestapa v Brně Veveří.

Vedle nejbrutálnějšího fyzického násilí gestapo zkoušelo všechny možné metody nátlaku. Informace, které Pechal během výslechu uvedl, však ve svém důsledku neprokázaly žádnou hodnotu. Ve snaze přinutit jej dále vypovídat, byli před jeho celu předvedeni členové jeho rodiny pod pohrůžkou popravu v případě odmítnutí spolupráce. Tváří v tvář svým blízkým si Olin, jak mu doma říkali, s rodinou vyměnil pohled plný bolesti, prosby o odpuštění, vzdoru a rozloučení. Přesto však neposkytl gestapu žádné

¹⁵⁶ ANDREJS, Jaroslav. *Tři cesty k smrti: (zánik skupiny ZINC)*. Praha: TYPO & GRAFIK, 1992. ISBN 80-901191-0-7, s. 161.

hodnotné informace. Jeho rodinu popravili na dvoře Kounicových kolejí, v blízkosti jeho cely, dne 12. června 1942.

Po odhalení parašutistů, kteří se odmítli vzdát a bojovali do posledního náboje v kryptě pravoslavného kostela v pražské Resslově ulici, byl Pechal převezen do Prahy k identifikaci jejich těl. Mezi mrtvými poznal své kamarády z výcviku, odmítal však vypovídat. Těla parašutistů identifikoval přítomný Karel Čurda, který je před dobýváním kostela také vyzval, aby se vzdali.

Oldřichu Pechalovi se podařilo přesvědčit své vězňatele o své nepotřebnosti, čímž z nezlomné vůle vlastního rozhodnutí stanul na konci své trnité cesty. Jeho zadržení se zpočátku mohlo zdát jako mimořádný úspěch brněnského referátu, ukázalo se však nakonec jedním z jeho největších selhání. Bez možnosti dalšího využití byl Oldřich Pechal odsouzen k trestu smrti a odeslán do koncentračního tábora Mauthausen. Zde jako důstojník vyslovil poslední přání být popraven zastřelením. Záměrně mu však nebylo vyhověno. Dne 22. září 1942 byl popraven oběšením ve věku 29 let.¹⁵⁷

5.2 Karel – Geneze zrady

Příběh Karla Čurdy je všeobecně znám. Desetiletími zažitý stereotyp tragické osobnosti Čurdovy jako ztělesnění zrady¹⁵⁸ nenutil pozdější generace kriticky pátrat po pohnutkách, které jej vedly k osudovým rozhodnutím. Stejně jako Oldřich Pechal začínal svůj příběh rozhodnutím odejít z okupované vlasti a přidat se k československé vojenské akci v zahraničí. Stejně jako Oldřich Pechal prodělal náročný výcvik v drsném podnebí skotské vysočiny s úmyslem být nasazen na vnitřní frontě protektorátu a se ctí obstát.

Byl to nakonec osud¹⁵⁹, který svedl výsadky ZINC (nadporučík Pechal, rotmistr Mikš, četař Gerik) a OUT DISTANCE (nadporučík Opálka, rotmistr Čurda, desátník aspirant Kolařík) na palubu stejného operačního letu, který skupiny v noci z 27. na 28. března 1942 vysadil nad domnělými místy určení. Obě skupiny měly výtečné a statečné velitele, každá

¹⁵⁷ ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. 1941-1943*. Praha 2008, s. 101-103.

¹⁵⁸ Stigma zrádce, který měl předpoklady k selhání, vytvořili ve své práci především Toman Brod a Eduard Čejka. Jejich titul *Na západní frontě* z roku 1963 měl představovat první komplexní a objektivní pokus o zhodnocení činnosti západního odboje. Politické klima v době vydání publikace však její hodnotu relativizuje ideologickým zatížením. Viz BROD, Toman a ČEJKA, Eduard. *Na západní frontě: historie čs. vojenských jednotek na Západě v letech druhé světové války*. Praha: Naše vojsko, 1963.

¹⁵⁹ Skupina OUT DISTANCE měla být původně vysazena v noci z 25. na 26. března 1942. Pro hustou mlhu nad doskokovou plochou k seskoku nedošlo a skupina se vrátila zpět do Anglie. Vysazena byla o dva dny později spolu se skupinou ZINC.

však měla ve svých řadách Jidáše. Obě skupiny byly vysazeny z důvodu chyby navigátora mimo plánovaná místa seskoku. U obou skupin také došlo během přesunu na místo určení ke ztrátě dokladů jednoho ze členů výsadku. U skupiny OUT DISTANCE ztratil doklady radista Ivan Kolařík při ukrývání materiálu po seskoku. Ve ztracené náprsní tašce měl vedle falešné legitimace také fotografii své dívky s podepsaným věnováním.

Velitel skupiny Opálka si během seskoku poranil nohu. Navíc parašutisté nedokázali dohledat všechen shozený materiál. Z důvodu Opálkova zranění nebylo možné na místě seskoku dále setrvat a Opálka se rozhodl padáky s dohledaným materiálem na místě ukrýt a místo seskoku opustit. Od plánovaného místa seskoku byli vysazeni o více jak 100 km dále. Na základě ztráty části operačního materiálu, zranění, chybného vysazení a nemožnosti využít záchytné adresy Opálka stejně jako Pechal rozhodl o dočasném rozpuštění skupiny. Měla se znovu sejít na stanoveném místě po zveřejnění smluveného inzerátu v Národní politice.

Začátek pro OUT DISTANCE nedopadl stejně jako pro ZINC vůbec dobře. Samotný seskok také neunikl nežádoucí pozornosti a na základě oznámení četnictvu byla celá oblast prohledána gestapem. Ukrytý materiál byl včetně ztraceného kontejneru a Kolaříkovy legitimace dohledán. Parašutisté se rozešli ke svým příbuzným, radista Kolařík však měl v patách brněnské gestapo. Jako Oldřich Pechal se stal psancem, jeho pravá identita byla vyzrazena a pod jeho pravým jménem na něho vydán zatykač. Aby neohrozil životy svých blízkých, rozhodl se ukončit svůj život požitím jedu dne 1. dubna 1942 nedaleko Zlína.¹⁶⁰

Opálka se s Čurdou nakonec dostali do Prahy, kde se na základě pokynů skupiny SILVER A podíleli na přípravách k bombardování Škodových závodů v Plzni (operace CANNONBURY). Ke splnění úkolu měli využít radiomaják k označení cílů pro spojenecká letadla, se kterým byli vysazeni, který ale byli nuceni ukrýt na místě seskoku. Při provedení akce měli spolupracovat se skupinou ANTHROPOID a Josefem Valčíkem ze SILVER A. Při návratu na místo seskoku za účelem vyzvednutí majáku zjistili, že ukrytý materiál byl odhalen a vyzvednut neznámou osobou. Byli proto nuceni improvizovat a k vytyčení určeného prostoru zapálili stodoly v okolí Škodových závodů. Bombardéry však v noci ze soboty na neděli 26. dubna 1942 nezasáhly svůj cíl a akce skončila neúspěchem.

¹⁶⁰ Gespapo však při ohledání Kolaříkova těla našlo potravinové lístky, které měl parašutista v době sebevraždy u sebe a snadno dohledalo jejich původní majitele – rodinu jeho přítelkyně, která byla spolu s Kolaříkovou rodinou zatčena a později popravena. Ivan Kolařík byl první obětí programu výsadků organizovaných Zvláštní skupinou D. Viz ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. 1941-1943*. Praha 2008, s. 70-71.

Po nezdařené akci Adolf Opálka zůstal v Praze, Karel Čurda odjel na týden ke své sestře Marii do Kolína. Poté se vrátil do Prahy. Opálka byl nakonec zasvěcen skupinou ANTHROPOID do připravované likvidace Heydricha a podílel se na jejím plánování. Osudného dne 27. května souhlasil s Čurdovou žádostí vycestovat z Prahy za účelem návštěvy svých příbuzných v Kolíně. O plánované akci ANTHROPOIDU věděl, proto zůstává otázkou, proč souhlasil s odjezdem Karla Čurdy. Toho zpráva o atentátu zastihla na cestě do Kolína. Vrátil se zpět do Prahy a přečkal zde domovní prohlídku. Patrně v přesvědčení, že mimo Prahu se spíše může vyhnout nebezpečí, porušil pravidla konspirace a Prahu následujícího dne opustil. Odcestoval do Nové Hlíny a ukryl se u své matky. Rozhodnutí vyhledat pomoc ve svém rodišti se nakonec ukázalo jako osudové. Obec Nová Hlína i dnes velikostí a počtem obyvatel připomíná spíše osadu. Čurdovo rodiště bylo domovem rozsáhlého rodinného příbuzenstva. Vedle Čurdovy matky zde žili tři jeho sourozenci s rodinami, kteří mu také poskytli pomoc. Ve svém úkrytu na půdě domu č. p. 12 měl mnoho času přemýšlet o probíhajících událostech, o kterých ho se značným znepokojením informovala rodina a které četl v novinách.

Nacisté, rozrušení likvidací jednoho ze svých nejlepších katů, rozpoutali teror. Vyhlášení stanného práva, masové popravy a rozsáhlé razie byly korunovány zvrácenou ideou státního tajemníka říšského protektora, SS-Obergruppenführera Karla Hermanna Franka, k exemplárnímu potrestání vesnic, do nichž vedly možné stopy pachatelů atentátu. Zastráovací akce, která měla posílit Frankovy šance na získání postu protektora demonstrací jeho rozhodnosti, překvapila celý svět. Nacisté v týdenících později oznamovali: „*Lidice byly srovnány se zemí, dospělí muži byli zastřeleni, ženy odeslány do koncentračního tábora a děti odeslány na náležité vychování. Jméno obce bylo vymazáno z mapy*“. Vedle seznámení s osudem Lidic Karel Čurda mohl každý den číst v novinách nové a nové seznamy lidí, odsouzených k smrti.

V Nové Hlíně úspěšně přečkal další razie, bylo však sotva možné necítit vinu za ohrožení vlastní rodiny. Možná paralela Lidic, které později následovaly Ležáky, se s Novou Hlínou přímo nabízela. V seznamech zastřelených dále poznával jména rodinných příslušníků vysazených parašutistů. Krev na střelnici v Praze - Kobylisích, v brněnských Kounicových kolejkách, Kladně i jinde nezasychala, stejně jako lepidlo na rudých plakátech se seznamy dalších a dalších zastřelených osob. Tragédie celých rodin se neminula účinkem. Karel Čurda byl přes obětavost vlastní rodiny nepochybně vystaven také enormnímu tlaku, neboť se oprávněně obávali o svůj život. Osamělého Karla Čurdu začal

tížit nesnesitelný pocit, že osud rodné vesnice, osud svůj, stejně jako osudy jiných měl ve svých rukou.

Dne 12. června 1942 učinily německé úřady nabídku amnestie pro ty, kteří učiní prohlášení a přispějí k dopadení pachatelů atentátu. Amnestie se vztahovala i na rodiny oznamovatelů. Rodiny byly pro nacisty oblíbeným a prověřeným obchodním artiklem, příležitostí k pomstě i prostředkem licitace. K amnestii se vztahovala i finanční odměna. Ta však v konečném rozhodnutí osamělého parašutisty hrála nejspíše okrajovou roli. Dne 13. června obdržela četnická stanice v Benešově anonymní dopis, kde byli Gabčík s Kubišem označeni za pachatele atentátu.¹⁶¹ Benešovská stanice však závažný dokument zatajila a nepostoupila gestapu. Karel Čurda se proto nedočkal očekávané odezvy. Seznamy popravených v novinách pokračovaly dál. Rozhodl se proto vypravit do Prahy a dne 16. června se nejprve pokoušel zastihnout ostatní parašutisty v konspiračním bytu rodiny Svatošovy. To je důležitá skutečnost poukazující na fakt, že chtěl pravděpodobně situaci prodiskutovat s dalšími parašutisty. Nabízí se však také jiné vysvětlení. Možná, že se snažil ujistit, že hledaní muži jsou ještě v Praze. Nikoho však nezastihl, a proto se vypravil na pražskou řídicí úřadovnu gestapa...

Překročením prahu Petschkova paláce, který pražské gestapo zabralo židovskému uhlobaronu a bankéři Juliu Petschkovi, skončil jeden život Karla Čurdy a začal jiný. Jeho příchod na vrátnici paláce byl nečekaným překvapením. Do té doby nemohla pražská řídicí úřadovna předložit berlínské centrále uspokojivé výsledky vyšetřování. Vše ale změnil silně rozrušený muž, který v zájmu vyššího dobra dobrovolně přijal úlohu Jidáše. Na počátku své rozhodnutí pravděpodobně obhajoval nutností obětovat osobní čest a životy Gabčíka a Kubiše¹⁶², a možná nakonec také život svůj, aby zachránil život své rodiny a tisíců dalších.

Muži, se kterými se chystal uzavřít dohodu, byli ti, kteří 10. června dohlíželi na popravy lidických mužů a transport lidických žen a dětí do koncentračních táborů, kde na ně čekaly plynové komory. Böhme, Geschke, Leimer a další ještě před pár dny dohlíželi na řádné provedení *akce Lidice*. Nyní měli v představách vystrašeného parašutisty zastavit

¹⁶¹ Dodnes je předmětem spekulací, kdo byl vlastně autorem dopisu. Vedle samotného Karla Čurdy mohl být dopis napsán jeho zoufalou matkou, která se v obavě o život své rodiny zhroutila, nebo dalším z rodinných příslušníků.

¹⁶² Vyhlazení Lidic Gabčík s Kubišem chápali jako přímý důsledek své úspěšné akce. Stejně jako Karel Čurda zvažovali, zda je v jejich silách zastavit probíhající represe. Zvažovali sebevraždu v parku na pražském nábřeží, kde by zanechali vzkaz, ve kterém by se přiznali k provedení atentátu na Heydricha. Od úmyslu nakonec upustili nepochybně také vzhledem ke skutečnosti, že již sdíleli osud se svými kamarády. Je proto otázkou, jak by se zachoval Karel Čurda, kdyby zůstal mezi parašutisty, se kterými by mohl sdílet všechny těžkosti a obavy a kde by našel podporu a povzbuzení...

pokračující krveprolití. Jak později potvrdil kriminální komisař Heinz Pannwitz ve své zprávě z výsledku parašutisty, Čurda nakonec počítal se zastřelením. Zacházení s mužem, který přišel dobrovolně vypovídat, bylo v souladu s metodami gestapa zpočátku tvrdé a Čurda se měl během výsledku pokusit o sebevraždu polknutím ampule s jedem.¹⁶³ Nedokázal tedy odhadnout průběh výsledku a připravil se na nejhorší. Navíc jeho rodina v Nové Hlíně i Kolíně byla zatčena, což dále utvrdilo jeho nejhorší obavy. Nebylo však cesty zpět. Po tvrdém uvítání si gestapo uvědomilo cenu zoufalého muže, který se z ne zcela jasných důvodů dobrovolně vydal na milost. Geschke proto nařídil, aby po Janturovi a Pannwitzovi výslech dále vedl Georg Gallus, jeden z nejvýkonnějších vyšetřovatelů pražské centrály. Místo pěstí a kopanců nabídl vyděšenému muži cigaretu. Karel Čurda začal mluvit...

5.3 Mučedník a Jidáš – Oldřich Pechal a Karel Čurda jako archetypy hrdinství a zrady

„Kamarádi, vzdejte se! Nemá to cenu...Složte zbraně a nic se vám nestane! Mně se také nic nestalo. To jsem já, Karel Čurda...“

Výzva Karla Čurdy obklíčeným parašutistům 18. června 1942

Předchozí kapitola sledovala genezi rozhodnutí Karla Čurdy zradit. Poukazuje na skutečnost, že parašutista neopouštěl Anglii s úmyslem později své kamarády vydat okupačním úřadům. Neměl k pozdějšímu selhání předpoklady větší, než další účastníci výcviku v režii Zvláštní skupiny D. Studie historika Jiřího Plachého¹⁶⁴ předkládá řadu autentických dokumentů, které dokazují, že do osudného 27. května a dní následujících si počíнал jako skutečný voják. Starší citované práce poukazovaly na Čurdův skrytý patologický charakter, mimo jiné ve snaze zdiskreditovat práci československé zpravodajské služby v Londýně, která svým nedbalým a neprofesionálním přístupem

¹⁶³ ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. 1941-1943*. Praha 2008, s. 136.

¹⁶⁴ PLACHÝ, Jiří. Osudné selhání československé zpravodajské služby? In: *Historie a vojenství. Časopis vojenského historického ústavu*. Praha 2013, roč. 62, č. 4., s. 60 - 70.

k náboru a přípravě padákových agentů neodhalila nebo úmyslně přehlížela údajné Čurdovy sklony k slabosti.

Plachého studie věcně předkládá dokumenty a výpovědi pamětníků, které Čurdovo počínání v Anglii hodnotí opačně. Ve výcviku si podle dochovaných zdrojů počínal velmi dobře. Citovaná studie uvádí hodnocení Čurdova nadřízeného, štábního kapitána Cyrila Nováka, který v hodnocení ze září 1940 o Čurdovi napsal: „*Živý, starostlivý, samostatný, energický, schopen jako velitel družstva, jako zástupce velitele čety a řidič, má vliv na mužstvo.*“ Později, před nástupem do programu zvláštních úkolů byl svým tehdejším nadřízeným hodnocen takto: „*Energický, velmi dobrých znalostí i schopností. Velmi dobře způsobilý k vedení menší jednotky. Samostatný a spolehlivý pracovník. Velmi dobrý poddůstojník,*“

Během svého speciálního výcviku si dle nadřízených počínal také nadmíru uspokojivě, jak dále potvrzuje hodnocení některým z československých důstojníků: „*Veselý, kamarádský, dobrosrdečný, skrovný, méně chápavý, méně inteligentní. Smělý, odvážný, se smyslem pro kolektivní práci, ukázněný, spolehlivý. Velmi zdatný, schopný těžkých námah. [...] Dobře skáče, lety snáší velmi dobře. Tělesně vyspělý, střední inteligence, špatná výslovnost, slabší instruktor, spolehlivý, smysl pro povinnost, rozvážný a vyrovnaný, dá se použít k samostatným i kolektivním úkolům.*“¹⁶⁵ Ve střelbě a tělesné výchově dosahoval „velmi dobrého“ výsledku, v ostatních disciplínách (polní výcvik, čtení map, ničení a morseovka) byl hodnocen stupněm „dobrý“. Je pochopitelné, že ve všech odborných disciplínách nedosahoval výtečného výsledku, byl však schopen zadané úkoly plnit.

Legenda československých parašutistů, velitel paraskupiny WOLFRAM Josef Otisk, potvrdil historiku a archiváři Vojtěchu Šustkovi, že Čurda se „*po celou dobu výcviku v Británii choval úplně normálně a působil jako spolehlivý voják.*“ Badatel Jaroslav Čvančara se k Čurdovi vyjádřil slovy: „*Cesta do pekel bývá často dlážděna dobrými úmysly*“ a dále připomenul: „*Mnohokrát jsem se přesvědčil, že za vyvrhele od narození považují Karla Čurdu zejména lidé, kteří by v podobné situaci nikdy neodešli bojovat proti nacismu do zahraničí, natož aby se dobrovolně přihlásili k vysazení do okupovaného Protektorátu. Nikdo z nás není jen černý, anebo jen bílý. Čurda se až do atentátu choval perfektně.*“

Kritickým se tedy v očích historiků a pamětníků stalo Čurdovo rozhodnutí nepřipojit se po atentátu k ostatním parašutistům a vyhledat útočiště ve svém rodišti Nové Hlíně u

¹⁶⁵ Tamtéž.

Třeboně, kde byl vystaven vlastním výčitkám a nátlaku rodiny. Jaroslav Klemeš, člen paraskupiny PLATINUM-PEWTER, se vždy snažil střízlivě zhodnotit selhání svých kolegů a kamarádů. K Čurdovi poznamenal toto: „*Choval by se statečně. Stejně jako ostatní parašutisté. O tom jsem skálopevně přesvědčen. Zlomil ho až pobyt doma, velký tlak rodiny, aby se přihlásil na gestapu. Podlehl obavám z vyvraždění příbuzných a vlastně i celé Nové Hlíny.*”

V hodnocení Karla Čurdy je pochopitelně rozhodující, že nesmírný tlak během heydrichiády neunesl a zradil. Počáteční motivace ke zradě pokračovala strmým sestupem do nejtemnějších zákoutí lidské duše. Prvotní, pravděpodobně altruistická, avšak neomluvitelná a značně naivní pohnutka se z rozhodnutí gestapa přetvořila v cosi, s čím trvale není možno před soudem následujících generací obstát. Pokud by u Karla Čurdy po prozrazení informací vedoucích k dopadení jako kamarádů a jejich pomocníků i nadále hrála roli výlučně jeho prvotní, tragicky ušlechtilá motivace, mohl se pokusit spolupráci s gestapem ukončit útekem, rolí dvojitého agenta či sebevraždou. K tomu se však neodhodlal.

Čurdovo rozhodnutí se vyvíjelo dále a nabízí se srovnání s další tragickou postavou, která byla vysazena do protektorátu během stejného letu, četařem Viliamem Gerikem, který také zaváhal a nakonec zradil. Důvodem však byla patrně jeho mladická naivita, jak ve svých úvahách opakovaně potvrdil Jaroslav Klemeš, který zdůraznil, že mladický „*Gerik seskočil v takové době, kdy to byla pro takové úkoly doba nejhorší...*“ Je na místě připomenout, že do akce byl nasazen v pouhých jednadvaceti letech. Po neúspěšném začátku operace, kdy se jeho velitel Oldřich Pechal stal štvancem a skupinu dočasně rozpustil, musel se Viliam Gerik odebrat do Prahy a konfrontovat se s poměry, na které mladý muž nebyl ve Velké Británii připraven. Na záchytných adresách mu byla odepřena pomoc. V jednom případě byl dokonce vyzván, aby se sám udal na gestapu. Po dvou dnech bezvýsledného toulání ve městě ovládaném podezřívavostí a strachem, hadový a vyčerpaný, rezignoval. Dobrovolně se přihlásil úřadům v naivní představě, že bude odeslán na Slovensko.

Pochopení pro Gerika měl i další z parašutistů, Čestmír Šikola, který byl nasazen v rámci operace CLAY a který po válce vyslýchal zadrženého Karla Čurdy. Mezi oběma tragickými protagonisty viděl s ohledem na prvotní motivaci i pozdější činnost jasný rozdíl: „*Pokud se týče výběru, u Gerika to rozhodně nepokládám za špatný tah. Já bych ho vybral taky. Gerik, kdyby byl mezi kamarády na frontě, tak byl schopen toho největšího hrdinství. O tom jsem přesvědčen. Gerika lze taky do určité míry považovat za oběť doby,*

kdežto Čurda byl slaboch a měl zřejmě náklonnost k alkoholu... a i když bychom pominuli to, že se přihlásil v Petschkově paláci a zradil kamarády, kteří s ním šli na Heydricha, tak on i potom pracoval neustále pro gestapo a dopouštěl se... byl prostě taková... já nevím, jak bych ho charakterizoval... asi tak... pracoval už snad jenom pro rozkoš ze zrady.“

Rozdíl v hodnocení Čurdy a Gerika vychází především z jejich další činnosti po přistoupení na spolupráci s gestapem. Gerik se ukázal být jako neochotný konfident, někdy se dokonce pokoušel osoby, proti kterým byl nasazen, varovat. Výsledky jeho role provokatéra se ukázaly jako neuspokojivé, a nakonec byl proti němu gestapem nasazen jiný provokatér, kterému se důvěřivý Gerik svěřil, že usiloval o přerušeni spolupráce a připravoval útěk. Jeho velice neobratný způsob, jakým o odpoutání od gestapa usiloval, pouze podporuje domněnku o jeho mimořádné mladické naivitě a důvěřivosti, které byly příčinou jeho prvotního zaváhání. Poté, co byl odhalen jeho úmysl ukončit spolupráci s gestapem, byl zadržen, myšlenku na útěk však neopustil. Svému spoluvězni, který byl jen dalším provokatérem, se opět svěřil se svými plány. Pro nespolehlivost byl nakonec odeslán z Malé pevnosti Terezín do KT Dachau, kde se dočkal osvobození. Po válce se v květnu 1945 dobrovolně přihlásil na hlavním štábu MNO v Praze, byl zatčen, avšak dne 11. června 1945 z věznice na Hradčanech uprchl. Nevyužil příležitosti opustit ČSR a snažil se vyhledat příslušníky své bývalé jednotky ve snaze objasnit svou činnost za války. Nakonec byl dopaden příslušníky skupiny WOLFRAM a souzen společně s Karlem Čurdou. Dne 29. dubna 1947 byl popraven oběšením.¹⁶⁶

Původní rozhodnutí Karla Čurdy ke zradě prošlo zcela odlišným vývojem. Ztráta sebeúcty, kterou zřejmě svým prvním rozhodnutím utrpěl, otevřela stavidla temných vod zatracení, ze kterých nebylo návratu. S vědomím, že již nemá smysl bojovat o vlastní čest, Karel Čurda pokračoval ve své úloze provokatéra a zásadním způsobem tak přispěl ke zkáze dalších skupin vyslaných do vlasti. Jeho úloha při rozbití výsadků ANTIMONY a BIVOUAC¹⁶⁷ je tragickou skutečností potvrzující aktivní přístup v plnění zadaných úkolů. Archivář a historik Vojtěch Šustek pak v hodnocení Karla Čurdy vystoupil s názorem, který založil na osobním rozhovoru se synovcem parašutisty, který se od svého strýce distancoval. Z rozhovoru vyvodil závěr, že nátlak rodiny nebyl dle příbuzného parašutisty rozhodující pohnutkou: „*On se rozhodl vykupovat svůj život za životy desítek lidí, když zjistil, že úkryt v Nové Hlíně nemusí být bezpečný. A udával už jako agent gestapa bez nejmenších výčitek svědomí“.*

¹⁶⁶ ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. 1941-1943*. Praha 2008, s. 219.

¹⁶⁷ ŠOLC, Jiří. *Bylo málo mužů*. Praha 1991, s. 90.

Podobně hodnotil Čurdovo rozhodnutí i Jaroslav Klemeš: „*Válku mohl v bezpečí přečkat u matky v Nové Hlině. Měl z Velké Británie i dost peněz a nikdo ho tehdy přímo neohrožoval na životě. Kromě toho se mu přece nabízelo i jiné čestné řešení, které v nouzi zvolil Ivan Kolařík z jeho paraskupiny Out Distance. Čurdu ale ovládl strach, takže zvolil tu nejjednodušší cestu, cestu udavače a konfidenta gestapa, jen aby si zachránil kůži.*“ Jako spolehlivý konfident obdržel značnou část z odměny¹⁶⁸, vypsané na dopadení pachatelů atentátu, a později také služební byt. Dokonce pojal za manželku sestru ženy jednoho z pracovníků gestapa. Proměna byla úplná a z parašutisty Karla Čurdy se stal provokatér Karl Jerhot.¹⁶⁹

Karel Čurda však svou novou roli nepřijal bezezbytku. Se ztrátou osobní cti a tragédií, kterou způsobil v řadách svých bývalých kamarádů a dalších členů odboje, se nikdy úplně nevyrovnal, o čemž svědčí jeho silný příklon k alkoholu v době konfidentské činnosti. Další z pohnutek, která jej vedla ke snížení výkonnosti v úloze provokatéra, byla patrně definitivně se měnící situace na frontách, kdy bylo zjevné, že strana, na kterou vsadil, nebude na konci války diktovat podmínky. Perspektiva konečného vyrovnání se nezadržitelně blížila a Karel Čurda si byl nepochybně jist, že v nových poměrech nemá nejmenší šanci obhájit svou činnost za války. Stal se závislým na alkoholu do té míry, že v závěru války jej jako dříve výkonného konfidenta gestapo nemohlo nadále využívat.

Zrádce a alkoholikem však od počátku nebyl, jak dokazují svědectví pamětníků. Zrádce a alkoholikem se stal v době po likvidaci Reinharda Heydricha. Stejně jako Viliam Gerik, ani Karel Čurda nevyužil situace a po osvobození se nepokusil opustit ČSR. 5. května 1945 se sám přihlásil na četnické stanici v Manětíně, kde přebýval u matky jednoho z pracovníků pražského gestapa.¹⁷⁰ Převezen byl do vazby krajského soudu v Plzni a poté do Prahy, kde byl vyslýchán na hlavním štábu MNO. Po sepsání předběžného protokolu byl nakonec propuštěn a zůstal v Praze. Dne 17. května 1945 byl na základě udání znovu zatčen a rozsah jeho činnosti byl postupně odhalen. Nakonec spolu s Viliamem Gerikem spočinul na lavici obžalovaných a v průběhu ostře sledovaného procesu se stal tragickým symbolem národní zraedy. Rozsudek smrti přijal rezignovaně, o milost nežádal. Popraven byl oběšením v pankrácké věznici dne 29. dubna 1947.

Na začátku své životní zkoušky byl stejně jako Viliam Gerik nebo Oldřich Pechal nepochybně upoután zádumčivou krásou nehostinných skotských vřesovišť. Odhodlán

¹⁶⁸ Spolu s Viliamem Gerikem obdrželi každý 5 000 000 protektorátních korun.

¹⁶⁹ Občanské jméno, které přijal po zahájení spolupráce s gestapem. V roli agenta-provokatéra však i nadále používal své skutečné jméno.

¹⁷⁰ ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. 1941-1943*. Praha 2008, s. 219.

vykonat více než ostatní, také on dobrovolně nastoupil cestu, která se ukázala být cestou do zatracení. Jako dnešní návštěvník oblasti kolem bývalých výcvikových farem Camusdarach a Garramor, byl jistě okouzlen pláží z jemného šedého písku, která byla vzdálena sotva několik stovek metrů od usedlostí, kde byli účastníci útočného kurzu programu Zvláštní skupiny D ubytování.¹⁷¹ Tehdy také Karel Čurda ve vzácných chvílích volna dopřával unaveným a bolavým nohám úlevu v příboji oceánu a jako ostatní zvažoval možné následky svého rozhodnutí. Vybral si nesmírně těžký úkol, ve kterém nakonec všichni nedokázali obstát. Všichni nebyli tak silní jako Oldřich Pechal.

¹⁷¹ Okolní krajinu věrně popsal František Mastný: „*Je tu stále takové podmračné šero a vlaho, i když je prosinec, Golfský proud se tu otírá o pobřeží. Moře, v němž leží černé skvrny ostrovů a ostrůvků, měkce šumí a na malých plážích si hraje s tisíci lasturami a kupí zelené chaluhy, kterými tu farmář hnojí pole. Hejna racků a černých kormoránů s dlouhým krkem tu zvolna přelétají, místy se vynoří u útesu psí hlava – loví tu tuleni.*“

ZÁVĚR

„*I kdybych kráčel údolím smrti, nebudu se báti zlého, neboť Ty se mnou jsi.*“ Tak praví Písmo svaté v Žalmu 23. Možná to byl tento, nebo jiný z žalmů, který posiloval mladé muže, kteří se zavázali k velmi troufalému podniku i na poměry bouřlivých let druhé světové války. Rozdíl mezi muži, kteří bojovali v týlu protivníka, a muži, kteří bojovali na frontách, byl výrazný. Obě skupiny nasazovaly své životy a míra vypětí byla mimořádná. Mnozí, postaveni válkou před nutnost vypořádat se s vlastní smrtelností, která mohla nastat v každém okamžiku, nacházeli útěchu v Písmu svatém. Ti, co byli vysazeni v týlu protivníka, však nemohli počítat s krátkodobým stažením do týlových pozic vlastních jednotek, kde si mohli v době čekání na další nasazení dopřát skromného odpočinku.

Vedení boje v podmínkách konspirace pro agenty i odbojáře znamenalo trvalou přítomnost války, možnost prozrazení a předčasné smrti. Míra psychické zátěže působící na jednotlivce byla proto obrovská. Otázka osobního smíření s možným koncem vlastního pozemského putování proto vyvstala s největší naléhavostí a byla součástí každodenního rozjímání nad vlastním osudem. Mezi osobními věcmi, které gestapo našlo v kryptě kostela v Resslově ulici, kde 7 statečných parašutistů v obklíčení bojovalo do posledního náboje, byl i výtisk svatováclavské legendy.¹⁷² Štábní kapitán Václav Morávek, který jako poslední z legendárních Tří králů unikl gestapu, u sebe nosil dvě pistole a Bibli kralickou. Nepochybně také mnozí další z padákových agentů přemýšleli o předčasné rozluce s tímto světem. Jak jsme z našeho vyprávění pochopili, jejich obavy byly zcela oprávněné. Již s ohledem na celkové ztráty je zjevné, že se v případě padákových výsadek do protektorátu jednalo o mimořádný podnik, který v rámci operací čs. zahraniční armády nesnese srovnání.

Jeho výjimečnost však nespočívá ve chmurné statistice padlých, ale především v nekonvečním způsobu vedení boje, kdy československá zahraniční armáda získala neocenitelné zkušenosti ve vedení neregulérní války, která vždy bude hrát v obranné strategii rozlohou malých států nezastupitelnou roli. Z pohledu vojenského se jednalo o podporu strategického cíle prostředky špionáže, sabotáže a teroristických akcí proti protivníkovi, který dosáhl výrazné taktické, materiální i početní převahy. Z povahy metod je zřejmé, že se jednalo o politicky nesmírně citlivou záležitost, kladoucí na každého

¹⁷² ČVANČARA, Jaroslav. *Anthropoid: příběh československých vlastenců*. Vydání první. Praha: Centrum české historie, o.p.s., 2016. ISBN 978-80-88162-08-7, s. 264.

účastníka mimořádné nároky na míru jeho odhodlání a přesvědčení. V případě neúspěchu zaplatili padákoví agenti a všichni ti, kteří jim pomáhali, nejvyšší cenu.

Smyslem této práce je čtenáři umožnit výhodnější pozici při zhodnocení významu celého podniku. Faktory, okolnosti a osobnosti, které utvářely program Zvláštní skupiny D, jsou totiž stejně pozoruhodné, jako příběhy jejich účastníků. Autor pevně věří, že i tato práce přispěje skromným dílem k lepšímu pochopení situace mužů, kteří byli vysazeni v okupované vlasti, aby zde vedli boj na neviditelné vnitřní frontě, která byla stejně důležitá, jako postup pravidelných spojeneckých armád proti společnému nepříteli. I v případě parašutistů totiž platila slova Sira Winstona Churchilla, kterými hodnotil zásluhy pilotů v epické bitvě o Británii: „*Never was so much owed by so many to so few*”.

RESUMÉ

Tématem práce je program padákových výsadek, organizovaný čs. exilovou vládou v Londýně za druhé světové války. Cílem práce je detailní analýza klíčových faktorů, které utvářely program, jehož činnost byla založena na špionáži, zpravodajské činnosti, sabotáži a spolupráci s domácím odbojovým hnutím. Vznik programu je objasněn jeho zasazením do širšího politického a vojenského rámce událostí let 1939, 1940. Práce se zabývá klíčovými momenty, které utvářely bojovníka nového druhu, specialistu na neregulární vedení boje - padákového agenta, který měl v týlu nepřítele působit především zpravodajsky, ale také přímou akcí cestou sabotáže. Na vybraných technických problémech bude objasněno, že se také jednalo o mimořádně zajímavý technický podnik, který přinášel řadu rizik. Na základě seznámení s metodami gestapa práce dále objasňuje vysoké procento ztrát, které podnik od počátku provázely.

SUMMARY

The subject of this thesis is a program of clandestine parachute operations organized by the Czechoslovak government in exile in London during WWII. The aim of this thesis is a detailed analysis of key factors that formed the program which used espionage, intelligence, sabotage and joint action with domestic resistance movements. The origin of the program is clarified and explained on a broader basis of political and military situation during the war years 1939, 1940. The thesis covers key moments that formed a fighter of a new kind, a specialist of unconventional warfare – a parachute agent who executes intelligence and sabotage behind enemy lines. Selected technical problems reveal the program as an interesting and thrilling venture inevitably connected with the high level of risk. Chapter covering methods of Nazi Secret Police gestapo helps to understand a high number of casualties in the ranks of the parachute agents.

SLOVNÍK OSOBNOSTÍ A POJMŮ

BAŤOVA ŠKOLA PRÁCE – Škola byla dalším z úspěšných projektů krále československého i světového obuvnického průmyslu Tomáše Bati, který se ve snaze zefektivnit výrobu rozhodl odchovat pracovníky svých závodů ve vlastních vzdělávacích institucích. Režim byl velmi přísný. Mladí posluchači přes den pracovali v závodech a školu navštěvovali až po ukončení pracovní směny. Ubytování byli v internátních zařízeních s režimem připomínajícím vojenská kasárna. Pilíři vzdělání byly především účetnictví a cizí jazyk, při technických oborech také kreslení. Posluchači kryli veškeré výdaje z vlastní práce a byli vedeni k samostatnosti, odvaze a tvrdé práci. Baťova škola z mladých mužů a žen vytvářela jedince sebevědomé, samostatné a schopné organizace ostatních. Dobrovolníci, kteří prošli Baťovou školou, se výtečně osvědčili i v programu Zvláštní skupiny D.

COLIN GUBBINS – Jako mladý muž prošel bojišti první světové války, účastnil se bitev u Ypres, Sommy, Arrasu a St. Quentinu. Po válce sbíral další zkušenosti v Rusku a v Irsku a začal se zajímat o guerillovou válku. Pochopil význam a hodnotu získané dokumentace protivníka a dále pronikal do tajů zpravodajské činnosti. V roce 1938 byl členem mezinárodní komise, která byla odeslána do Sudet k vyhodnocení situace. Po britské mobilizaci se stal součástí polské vojenské mise a s vypuknutím války byl přesunut do Paříže, kde stanul v čele vojenské mise Čechoslováků a Poláků pod francouzským velením.

Do Anglie se vrátil v březnu 1940. Byl pověřen zformováním úderných jednotek cvičených pro guerillový způsob boje pro plánovanou spojeneckou kampaň v Norsku. Na základě žádosti Hughha Daltona, ministra hospodářské války, byl Gubbins pověřen budováním struktury nově vzniklé SOE. Jeho úkoly spočívaly ve vytvoření výcvikových zařízení, operačních postupů, přijatelných pro admirální a ministerstvo letectví, a vytvoření funkčních vztahů s nadřazenými stupni a autoritami, se kterými byla SOE nucena spolupracovat. V roce 1943 se zvýšil tlak na SOE ve snaze omezit její nezávislost a dostat její jednotlivé centrály pod kontrolu vojenských velitelů oblastí, v nichž prováděla své operace. Na protest rezignoval její velitel Charles Hambro a jeho místo zaujal Colin Gubbins. V čele SOE pokračoval v koordinaci akcí s hnutími odporu v okupovaných zemích, konzultacích s ministerstvem zahraničí a náčelníky štábů. Jednal dále s představiteli hnutí odporu i exilovými vládami. Do výslužby odešel po rozpuštění SOE, v roce 1946.

DOC. VLADIMÍR KRAJINA - Jeden z vedoucích představitelů odbojové organizace ÚVOD (Ústřední Výbor Odboje Domácího - zastřešující orgán nekomunistických odbojových hnutí na území protektorátu). Československými důstojníky byl zasvěcen do pravidel agenturního vysílání a prostřednictvím radiostanice SPARTA se stal spojkou mezi domácím a zahraničním odbojem. Po rozbití domácí odbojové sítě v důsledku heydrichiády byl jako poslední z vedoucích představitelů ÚVODu na svobodě. Ukrýval se, avšak nakonec byl 31. ledna 1943 dopaden v rámci likvidace výsadku ANTIMONY, s nímž navázal spolupráci. Ve světle měnící se situace na frontách se nacisté rozhodli Krajínu držet jako rukojmí a později jej využít pro plánovaný monstrproces proti dr. Benešovi. Do konce války byl vězněn v Malé pevnosti Terezín (MPT). Po únorovém převratu emigroval do Kanady. V nepřítomnosti komunisty odsouzen na 25 let. V Kanadě se stal uznávaným botanikem a ekologem. Zemřel ve Vancouveru 1. července 1993.

HLEDÁNÍ OPTIMÁLNÍ PISTOLOVÉ RÁŽE VE SPOJENÝCH STÁTECH – Rozhodujícím impulzem k výzkumu byla zkušenost americké armády z Filipín, která nakonec vedla k vývoji a následnému zavedení náboje .45 ACP/ 11,43 mm do ozbrojených sil Spojených států. Během konfliktu na Filipínách (1899-1902) musela americká pěchota čelit neobvyklému protivníkovi. Ve snaze podrobit si muslimskou menšinu, která předtím po staletí odolávala kolonizačním snahám Španělů, čelila sebevražedným válečníkům „*Moro juramentados*“, kteří se zavázali naplnit myšlenku džihádu sebevražedným útokem, při kterém měl bojovník na své cestě do nebe pobít co možná největší počet nepřátel. Mimořádnou míru odhodlání bojovníci podpořili narkotiky k potlačení strachu a bolesti i celkovému zvýšení bojové morálky. Také si záměrně ovinovali trup a končetiny tkaninou za účelem omezení krevních ztrát v případě zranění. Po prvních střetech s novým protivníkem, američtí vojáci v řadě zpráv a hlášení potvrzovali zkušenost s nedostatečným výkonem tehdy standardně užívané ráže .38 (9mm), především v případě boje muže proti muži. Opakovaná hlášení případů, kdy bojovník „*Moro*“ nebyl vyřazen z boje ani po opakovaných zásazích, a kdy byl naopak schopen vyřadit několik amerických pěšáků, než nakonec mnohočetným zásahům podlehl, přivedla vojenskou administrativu k zahájení výzkumu vedoucího k určení nejvhodnější ráže pro pistole. Úkolem byl pověřen plukovník Thompson, pozdější konstruktér legendárního samopalu, a vojenský chirurg major Louis La Garde. Během svého svérázného výzkumu v Chicagu navštěvovali oddělení patologie městských nemocnic i městské jatky, kde střelbou z pistolí různých ráží do živých i mrtvých zvířat i mrtvých lidských těl zkoumali terminální balistiku, tj. účinky střel v cíli.

La Garde a Thompson ve své výsledné studii dospěli k závěru, že účinná pistolová ráže by neměla být menší než .45 (11.43 mm). Na základě této studie byl vyvinut náboj .45 ACP (Automatic Colt Pistol), na který byla přerážována další z revolučních konstrukcí geniálního Johna Mosese Browninga. Výsledkem se stala americká služební pistole Colt model 1911, která byla v ozbrojených silách USA užívána pod označením M1911 až do osmdesátých let 20. století. Během sta let své existence se stala nejvíce vyráběnou pistolí na světě. Je jisté, že naši parašutisté se v rámci výcviku s touto zbraní učili zacházet, neboť se jednalo o nejrozšířenější záložní zbraň západních spojenců vedle neméně populární Browningovy pistole Browning Hi Power v ráži 9 mm. Pro její rozměry a váhu přes 1 kg však M1911 nebyla vhodná pro skryté nošení.

KAREL PALEČEK – Byl legionář, prvorepublikový zpravodajský důstojník, instruktor parašutistů ve Velké Británii, první velitel čs. výsadkového vojska a politický vězeň. Karel Paleček byl čs. výsadkář pro svůj hluboce lidský přístup nazýván „Táta“. V době první světové války byl odeslán na ruskou frontu, kde v září 1916 přeběhl k Rusům a přihlásil se do čs. legií. Zúčastnil se bitev u Zborova a Bachmače, prošel sibiřskou anabází a do vlasti se vrátil v srpnu 1920 jako poručík. Rozhodl se zůstat v armádě. Během své služby u pěšího pluku 46 v Chomutově se dobře obeznámil se sudetoněmeckým prostředím a jeho problematikou. V roce 1927 prodělal zpravodajský kurz a v roce 1931 byl přeložen k 2. (zpravodajskému) oddělení hlavního štábu.

V předvečer okupace, 14. března 1939, byl letecky evakuován jako jeden ze zpravodajských důstojníků „Moravcovy jedenáctky“ do Anglie. Odtud byl vyslán do Francie, kde v rámci zpravodajské ústředny KAREL působil proti Německu. Po pádu Francie se vrátil zpět do Anglie a působil jako přednosta šifrové skupiny. 2. července 1942 byl jmenován přednostou Zvláštní skupiny D, kde za jeho působení probíhala příprava a provedení výsadkových operací 2. a 3. vlny a příprava nerealizované 4. vlny. Koncem března 1945

Anglii opustil a v Košicích, kde se formovala nová politická linie obnovené ČSR, byl 20. dubna jmenován velitelem zvláštní skupiny (diverzanti a parašutisté) MNO. Po návratu do Prahy se stal přednostou 2. oddělení hlavního štábu a organizoval činnost tzv. likvidační skupiny, která měla uzavřít program padákových výsadek z Anglie a SSSR po materiální, personální a administrativní stránce a vypracovat závěrečnou zprávu.

Náčelník hlavního štábu generál Bohumil Boček skupinu rozpustil koncem října 1945. V pozadí stálo Reicinovo OBZ, které před komunistickým převratem využívalo režim mimořádného stavu v republice a dále organizovalo únosy a likvidace osob dle směrnic KSČ. Po rozpuštění likvidační skupiny byl Paleček pověřen výstavbou čs. parašutistických jednotek JDV – Jednotek dopravovaných vzduchem. Zde prosazoval koncepci malých skupin cvičených k diverzním akcím v týlu protivníka. 1. října 1947 byl založen 71. pěší prapor, od března 1948 s čestným názvem „Československých parašutistů“, jehož vedení bylo obsazeno výsadkovými veterány z Anglie.

Navzdory čistkám v armádě, které byly zahájeny již několik hodin po únorovém převratu, „obměna kádrů“ v řadách výsadkového vojska zpočátku neprobíhala nijak živelně. Palečkova skupina však byla sledována OBZ, která nakonec 19. listopadu Karla Palečka a jeho zástupce Rudolfa Krzáků zatkla. K nim do připravovaného procesu vyšetřovatelé přidali ještě Jaroslava Klemeše (skupina PLATINUM-PEWTER), Jana Bartejse (skupina POTASH) a bratra Rudolfa Krzáků Bohumila, který se za války účastnil odboje. Skupina si v průběhu vyšetřování prošla také hradčanským „domečkem“. Vedle vynucených doznání dalších obětí OBZ, svědčících v neprospěch obžalovaných, vyšetřovatelé předložili také obvinění, která navzdory své absurditě měla mít pro Palečkovu skupinu nejzávažnější důsledky. Obžaloba například uváděla: *„že prováděli záměrně výcvik svěřených jednotek pouze po linii odborné, a to až do svého zatčení...přičemž stavěli na západní buržoazní doktríně, ačkoliv jim bylo známo, a to zejména po únoru 1948, že armáda musí být na výši i po linii politické., čímž sabotovali provádění výcviku...Důsledek jejich odbornosti se projevuje ještě i dnes, neboť ze sovětské vojenské vědy nepřevzali do výcviku výsadkových jednotek ani jediný prvek a sovětský vojenský předpis, který jim byl k dispozici, zavřeli záměrně do trezoru.“*¹⁷³

Neveřejný soudní proces probíhal ve dnech 14. a 15. prosince 1950. Palečkova skupina byla obviněna z „tradiční“ sabotáže, ale také ze zločinu přípravy úkladů, kterých se měli dopustit v rámci likvidační skupiny, kdy měli usilovat o zvrácení politických poměrů v zemi. Karel Paleček byl stejně jako Rudolf Krzák odsouzen na devět let odnětí svobody. Trest nastoupili v Borské věznici a po 6. měsících byl Paleček převezen do Leopoldova. Odvolání, které s Krzákem podali, bylo vyslyšeno až po roce a půl v souvislosti se zatčením Bedřicha Reicina, který v očích spolustraníků soustředil ve svých rukou v čele obávaného OBZ příliš velkou moc. Reicin však byl především využit a obětován pro plánované monstrprocesy se zrádci, nařizené Stalinem k upevnění kázně v socialistických satelitech. Ve snaze připravit dostatečně usvědčující materiál proti Reicinovi, byl otevřen také případ Palečkovy skupiny a postup vyšetřovatelů jejich případu byl zpochybněn.

Paleček a Krzák byli 20. května 1952 osvobozeni Nejvyšším soudem v Praze a propuštěni o dva dny později. Palečkův zdravotní stav po propuštění zcela odrážel podmínky ve vězení a po dva roky nebyl schopen vykonávat žádné zaměstnání. Nakonec v roce 1954 nastoupil jako vychovatel v odborném učilišti

¹⁷³ PLACHÝ, Jiří. *Horší než doba války...: osudy parašutistů z Velké Británie v pounorovém Československu*. Cheb: Svět křídel, 2014. ISBN 978-80-87567-46-3, s. 225.

státních pracovních záloh v Praze. Zanedlouho však odešel do důchodu. Necelý rok a půl v komunistickém vězení trvale podlomil jeho zdraví. Zemřel v roce 1962 v Praze ve věku 66 let.

LEO ANDERLE - Již v roce 1934 v průběhu vojenské služby složil zkoušky civilního pilota a přešel do Vojenského leteckého učiliště v Prostějově. Jako kvalifikovaný pilot byl poté přidělen ke 2. pozorovací letce Leteckého pluku 1 T. G. Masaryka do Prahy. Po příchodu nacistů v březnu 1939 byl poslán na trvalou dovolenou, ale již 11. června téhož roku přešel se skupinou uprchlíků do Polska. S dalšími letci se mu polskou lodí Sobieski podařilo odplout do Francie. Jako mnozí další čs. uprchlíci, byl jako dobrovolník nucen vstoupit nejprve do Cizinecké legie a konečně začal létat. Napadená Francie však kapitulovala dříve, než se dostal do akce.

Letcům se podařilo odcestovat do Anglie, kde se ihned hlásil k čs. armádě a stal se příslušníkem 311. československé bombardovací perutě RAF. V září 1940 začala peruč s nočními nálety na cíle v Německu a v ostatní okupované Evropě. V září 1941 po uskutečnění 27 operačních letů u 311. perutě skončil a dobrovolně přešel k 138. anglické peruti pro zvláštní úkoly. Po přeškolení na nové letouny a po nácviu vysazování parašutistů i materiálu uskutečnil svůj první let nad Československo se skupinou SILVER A. Pro špatné počasí se však letoun musel vrátit. Anderleho posádky pak uskutečnily mnoho dalších letů. Nad protektorát letěly 6x, nad Francii 20x, nad Rakousko a Norsko 1x. Dne 27. dubna 1942 se mu podařil mimořádně husarský kousek, kdy musel vysadit skupiny BIOSCOP, BIVOUAC a STEEL na malé pasece v křivoklátských lesích. Musel 3x naletět, aby mohl na malém prostoru vysadit parašutisty i materiál. Již 29. dubna vysadil skupiny INTRANSITIVE a TIN. Dalším výjimečným letem bylo vysazení skupiny ANTIMONY dne 25. října 1942. K odvedení pozornosti Němců od vysazení skupiny posádka provedla útok bombami i kulomety na letiště v Pardubicích. Podle historika VHÚ Jiřího Rajlichy jde o jediný doložený útok čs. letců RAF na cíl na čs. území.

V listopadu 1942, po vylodění Spojenců v severní Africe, bylo několik vybraných osádek 138. peruti vysláno z Anglie do severní Afriky, aby zde posílily dopravní letectvo. V noci 10. prosince 1942 Anderleho posádka odstartovala z letiště u Káhiry k operačnímu letu na Maltu. Do své destinace však jeho Halifax Mk.II/1a W1002 (NF-Y) nikdy nedorazil. Příčiny zmizení letounu s celou osádkou i všemi cestujícími dosud nikdo neobjasnil.

METODY KSČ V BOJI PROTI ÚČASTNÍKŮM ZÁPADNÍHO ODBOJE – Již před únorem 1948 komunisté zahájili ofenzivu proti ideologickým nepřátelům a využívali prostředků, které se již po celá desetiletí osvědčily v SSSR. Proti parašutistům ze západu bylo využito především Reicinova vojenského obranného zpravodajství (OBZ), které bylo za války zřízeno z rozhodnutí Moskvy v rámci československé vojenské mise na Východě. Jeho účel byl především likvidovat jednotlivce v řadách československých jednotek, kteří nesouhlasili s politikou bolševiků. V osvobozené ČSR využívala OBZ jako zpravodajský aparát neomezených pravomocí a jako represivní nástroj plnila zadání Moskvy. Zřídila si řadu zařízení, kde byli bez soudu zadržováni a brutálně vyslýcháni všichni, kteří byli komunisty označeni za hrozbu novému zřízení. V tomto ohledu vyniká především tzv. hradčanský domeček, kde si OBZ zřídila spíše než věznici mučírnu a kde se kombinací brutálního fyzického násilí, hladu, spánkové deprivace a psychického nátlaku

snažila vynutit na zadržovaných osobách přiznání, na jejichž základě bylo možné vynést rozsudky smrti nebo těžkých žalářů.

Po zinscenovaných procesech škůdci režimu končili v těžkých žalářích a táborech nucených prací (TNP), které svým režimem odpovídaly koncentračním táborům. Rozhodnutí ke zřízení TNP vycházelo ze zkušenosti z všesokolského sletu v červnu 1948, kdy po únorovém bolševickém puči veřejnost naposledy našla odvahu vyjádřit nesouhlas s vynucenou abdikací prezidenta Beneše a nástupem komunistů k moci. V TNP mohl režim bezplatně využívat otrockou práci škůdců režimu v těžkých odvětvích, především v hornictví. O zařazování do TNP rozhodovaly orgány státní bezpečnosti (STB). Na základě zákona č. 247/1948 Sb. o zřízení TNP nebylo nutné k zařazení do pracovních táborů pravomocné odsouzení.

OMEZENÍ AGENTURNÍHO VYSÍLÁNÍ V PÁSMU KRÁTKÝCH VLN - Souběžně s profesionálním výzkumem se o radiotechniku již před první světovou válkou zajímali neprofesionální experimentátoři - radioamatéři. Byli chápáni jako užitečný zdroj informací o vlastnostech rádiových vln a o zvláštích jejich šíření. Po první světové válce došlo k překotnému rozvoji rádiových přenosů nejen v námořní službě, ale i v rozhlasové službě, v pozemních radiokomunikacích a posléze v letecké službě. Záhy byly kmitočty dlouhých a středních vln plně obsazeny. Na mezinárodních konferencích docházelo proto k regulaci kmitočtových pásem, k přerozdělování kmitočtů jednotlivým službám a k upřesňování parametrů rádiových stanic. Radioamatérům byly přiděleny po zaplnění dlouhých a středních vln krátké vlny (vlny kratší než 200 m), považované v té době za nepoužitelné pro nepřetržité spojení.

Radioamatérské pokusy na krátkých vlnách přinesly záhy ovoce: v zimě 1922/1923 přicházely signály radioamatérských stanic z USA do Evropy a v listopadu 1924 došlo k prvním obousměrným mezikontinentálním spojení na vlnách kratších než 100 m. Nejpodstatnější však bylo to, že se spojení uskutečnila s mnohonásobně nižším výkonem (okolo 100 W) a s podstatně kratšími anténami než na dlouhých a středních vlnách. Možnost využití krátkých vln však byla vázána na předpoklad znalosti jejich šíření, neboť se chovaly nevyzpytatelně. Na rozdíl od dlouhých vln, na nichž bylo možné dlouhodobě komunikovat na jediném pracovním kmitočtu, se zdálo, že existují krátké "noční" vlny, "denní" vlny, "zimní" vlny a "letní" vlny, a pro nepřetržitou komunikaci bylo nezbytné přecházet z kmitočtu na kmitočet, což bylo bez znalosti mechanismů, které výběr vhodných kmitočtů určovaly, velmi obtížné. Na začátku druhé světové války proto technická úskalí spjatá s krátkovlnným vysíláním nebyla zdaleka vyřešena. Citováno z: PLZÁK, Josef. Analýza agenturního rádiového spojení se stanicí LIBUŠE. In: ŠUSTEK, Vojtěch (ed.). *Operace SILVER A*. Praha 2010. ISBN 978-80-87271-28-5, s. 287–327.

OTMAR RIEDL - Byl prvním parašutistou vysazeným do protektorátu v rámci operací Zvláštní skupiny D. Úkolem operace BENJAMIN bylo prověřit možnosti nové formy kurýrního spojení mezi Londýnem a Prahou. Riedl byl pro akci vybrán pro svůj nenápadný zevnějšek. Absolvent Baťovy školy práce byl později zaměstnancem Baťových závodů. Po absolvování vojenské služby v Kroměříži v letech 1936-1939 byl znovu zaměstnán u firmy Baťa. V době rozhodnutí odejít do formujících se zahraničních jednotek, byl pracovníkem její jugoslávské pobočky. V rámci příprav na operaci prodělal pouze nejnutnější výcvik s důrazem na výsadkovou přípravu. Úkolem operace BENJAMIN bylo prověřit nový způsob vysazení, doručit odbojářům v protektorátu krystaly pro vysílačky a poselství prezidenta Beneše, generála Sergeje Ingra a plukovníka.

Františka Moravce. Riedl byl vysazen až ve třetím plánovaném termínu, 16. dubna 1941, avšak s mimořádnou navigační chybou. Místo plánovaného místa vysazení u obce Křechoň na Kolínsku byl vysazen v Landecku, v rakouských Alpách, v blízkosti italských hranic.

Po vyhodnocení situace ukryl krystaly do radiostanic, spolkl kapsli s poselstvím a po celodenním bloudění byl nakonec zatčen německými celníky a předán policii. Riedl nezpanikařil a předložil vlastní „coverstory“, kterou si pro podobnou situaci dopředu připravil. Na policii vypověděl, že je pracovníkem fy. Baťa, který byl zaměstnán v jugoslávské pobočce, a který se rozhodl k návratu do protektorátu. K přechodu jugoslávské hranice se rozhodl využít převaděče, který jej však později okradl o osobní zavazadlo, ve kterém měl osobní věci, peníze i doklady.

Při prověřování Riedlovy totožnosti byla potvrzena pravdivá tvrzení včetně skutečnosti, že byl zaměstnán u fy. Baťa, což k Riedlově štěstí potvrdil pracovník personálního oddělení obuvnické firmy, který však věděl o Riedlově rozhodnutí odejít do zahraniční armády. Tuto skutečnost však zatajil. Riedlova výpověď byla proto shledána věrohodnou a po odpykání dvouměsíčního trestu za ilegální překročení hranice v Innsbrucku byl předán zpět do protektorátu. Zde byl opět zaměstnán u fy. Baťa až do konce války, aniž by byla jeho skutečná identita prozrazena.

PLUKOVNÍK FRANTIŠEK MORAVEC - Byl vedoucí osobností zpravodajského odboru MNO při exilové čs. vládě v Londýně. Agilní, schopný a ambiciózní zpravodajský důstojník opustil v čele skupiny čs. zpravodajců v předvečer německé okupace ČSR. V Londýně navázal spolupráci s britskou rozvědkou, která později mimo jiné vedla k programu padákových výsadek do protektorátu. Vybuodoval si exkluzivní pozici v okruhu důvěrníků prezidenta Beneše, kterou si dále upevňoval, nezdědka k nelibosti svých nadřízených a spolupracovníků, se kterými vedl spory o kompetence. Po konci 2. světové války se po svém návratu do ČSR stal nepohodlný pro OBZ pod kontrolou komunistů a bylo proti němu zahájeno vyšetřování s cílem odstavit jej z pozice. Po komunistickém převratu v únoru 1948 opustil generál Moravec 29. března téhož roku Československo a odešel za pomoci britské zpravodajské služby do své třetí emigrace. Zde jako zpravodajec pracoval pro Spojené státy, avšak jeho činnost nepřinesla výrazné úspěchy. Byl navíc sledován československou zpravodajskou službou. Nakonec emigroval do USA, kde v červenci roku 1966 zemřel.

PROF. LADISLAV VANĚK - Byl levicově orientovaným středoškolským učitelem v Brně a náruživým sokolem. Během rozsáhlého zatýkání sokolů v říjnu 1941 byla zatčena i jeho manželka Marie. Vaněk jako jediný z vrcholné čtyřčlenné Sokolské revoluční rady nebyl zatčen a přešel do ilegality. Nakonec byl také on vzat gestapem do vazby a odsouzen k trestu smrti. Pravděpodobně však přistoupil na spolupráci a rozkryl organizační strukturu sokolské ilegální organizace JINDRA. Vězněn byl až do konce války. Jeho výpovědi výrazně přitížily zajatým odbojářům a na jejich základě byli mnozí popraveni. Během pražského povstání byl jmenován správcem Petschkova paláce. Svého postavení využil a zprostředkoval předání vedoucích pracovníků gestapa Sovětům. Tím zamezl stopy své konfidentské činnosti. Po válce veden v evidenci STB jako spolupracovník. Dále vykonával profesi středoškolského učitele. Svědčil také ve prospěch Jaroslava Nachtmana, po jeho vydání ze Sovětského svazu...

RIZIKA OPERAČNÍCH LETŮ A PODMÍNKY VYSAZENÍ SKUPINY SILVER A - Hrdinství posádek dobře ilustruje úsilí o vysazení skupiny SILVER A (Alfréd Bartoš, Jiří Potůček, Josef Valčík). Po prvním odloženém startu z října 1941 se další pokus opakoval 7. listopadu. Kapitánem letu byl poručík Leo Anderle. Letoun se úspěšně dostal až nad území protektorátu, jižně od Prahy se však dostal do silné sněhové bouře. Po ztrátě orientace navigátora nebylo možné najít určené místo vysazení a letoun se spolu s parašutisty musel vrátit zpět. Letoun byl schopen návratu pouze díky spotřebě rezervního paliva. Rozhodnutí kapitána k návratu sice znamenalo nesplnění úkolu, ukázalo se však jako správné. Kdyby se Leo Anderle rozhodl pokračovat směrem na Heřmanův Městec, jak bylo plánováno, nezbylo by k návratu potřebné množství paliva a jeho Whitley by se patrně zřítíl nebo by byl nucen nouzově přistát. Pokus o vysazení skupiny SILVER A se opět opakoval 30. listopadu, avšak ani tentokrát k vysazení z důvodu ztráty orientace navigátora nedošlo a letoun se znovu musel předčasně vrátit. SILVER A se po vyčerpávajícím čekání nakonec dočkal vysazení v noci z 28. na 29. prosince 1941, kdy byl vysazen spolu se skupinami ANTHROPOID (Gabčík, Kubiš) a SILVER B (Škacha, Zemek). Úspěšný pokus nakonec provedla britská posádka pod vedením zkušeného kapitána Rona Hockeyho, která tři uvedené skupiny vysadila z letounu Halifax, na který se Anderleho posádka teprve přeškolovala.

Záznamy německé hlásné služby z přeletu nepřátelského letounu v noci z 28. na 29. prosince 1941 dobře ilustrují schopnost Němců sledovat nepřátelskou leteckou aktivitu na okupovaných územích. Sledovaný letoun Handley Page Halifax Mk. II (sériové číslo L9613, trupové označení NF-V) anglické posádky kapitána Hockeyho přepravoval klíčový výsadek ANTHROPOID, který rozhodujícím způsobem ovlivnil následný vývoj v protektorátu likvidací generála SS Heydricha. Německá hlásná služba zaznamenala přelet nepřátelského stroje přes protektorátní hranici západně od Rakovníka a sledovala jeho pohyb dále na východ přes oblast jižně od Prahy do východních Čech. Zde došlo k vysazení parašutistů skupin SILVER A a SILVER B. ANTHROPOID byl vysazen jako první, v prostoru severovýchodně od Prahy, přestože měl být vysazen v prostoru východně od Plzně. Důvodem byl špatný odhad posádky, která se domnívala, že hranice protektorátu překročila v oblasti Plzně.

RUDOLF HRUBEC – Byl po okupaci jako voják z povolání demobilizován a přes Polsko, Francii a Tunis se nakonec dostal do Anglie k formující se čs. jednotce. Ústupových bojů ve Francii se nezúčastnil. Souhlasil se zařazením do programu zvláštních úkolů. V roce 1941 prodělal jako jeden z prvních výsadkový kurz, po kterém následovaly konspirační, sabotážní a další odborné kurzy. Stal se instruktorem, zvědavým inovátorem a nadšeným propagátorem parašutismu. Prodělal speciální kurzy u polských jednotek, zúčastnil se také amerického výsadkového kurzu, z něhož vyhotovil obsáhlou zprávu. Vykonával též funkci letového dispečera při vysazovacích letech do protektorátu.

Rudolf Hrubec byl nakonec zařazen do operaci SILICA, jako styčný důstojník desantu SILICA II. Jeho úkolem bylo organizovat přechod příslušníků českého vládního vojska, které bylo pro svou nespolehlivost německými orgány přesunuto do severní Itálie, na stranu partyzánů a jejich prostřednictvím dále ke spojeneckým vojskům. Výsadek měl dále podpořit sabotážní aktivity v německém týlu. První pokus vysadit skupinu SILICA II. proběhl 8. září 1944, ale pro nepřízeň počasí k seskoku nedošlo. Druhý pokus byl naplánován na 11. září. Posádka se rozhodla riskovat a vysadit skupinu za každou cenu. Halifax speciální

perutě RAF však skupinu nevysadil, neboť během své mise narazil do horského masivu. Všichni muži na palubě, včetně desantu SILICA II., při havárii zahynuli.

Z Hrubcova hodnocení americké výsadkové přípravy a padáku T-5 vyplývá, že americká procedura vysazení, včetně opuštění letounu bočními dveřmi, je pro parašutistu jednodušší a příjemnější. Dle jeho názoru je americký T-5 stejně spolehlivý jako britský X-Type, (britský padák byl díky nosným šňůrám vytaženým před vytažením vrchlíku z kontejneru ve skutečnosti spolehlivějším a bezpečnějším, s měkčím průběhem otevírání vrchlíku). „Trhnutí“ které parašutista pocítil při otevření T-5, bylo dle Rudolfa Hrubce násobeno užšími popruhy postroje, než měl britský X – Type.

Přepis zprávy Rudolfa Hrubce o jeho výsadkovém výcviku v severní Africe v roce 1943: *„Během vyčkávací doby v táboře v Alžíru použil jsem příležitosti a absolvoval jsem od 1. do 5. listopadu US parakurs, abych poznal rozdíl angl. a amer. školení a jiný materiál. Kurz mi umožnil amer. poručík, instruktor ve škole, s kterým jsem se ve škole seznámil. Kursu předcházela lékařská prohlídka, jejímž účelem bylo hlavně zjistit, zda uchazeč nemá ploché nohy, špatný zrak, tep a zlomeniny.*

Byl jsem přidělen do skupiny, kterou mimo mě tvořili: 2 amer. poručíci, 2 amer. námořníci, 4. amer. poddůst. a 1 ang. RAF sgt., cvičený na dispatchera pro US letouny. Všichni Američané mluvili bezvadně italsky, byli příslušní ale do USA. Ve druhé skupině bylo 8 Francouzů a 2 Rakušané, z nichž jeden uměl bezvadně česky, původem z Vídně, druhý česky neuměl. Dozvěděl jsem se od něho, že prý v předcházejícím kurse bylo cvičeno několik Sudet. Němců. K tomu dodávám, že tyto parakursy jsou určeny pro ZÚ a předcházejí těsně operacím.

Instruktozem pro každou skupinu deseti frekventantů byl amer. sgt., nad oběma skupinami měl dohled amer. poručík, všichni tři měli více jak 50 seskoků a byli příslušníky US parajednotky v Alžíru. Školení je prováděno přímo v táboře, kde za tím účelem je zřízena balící stanice padáků, sklad padáků a výcvikové pomůcky včetně trupu Douglase (DC-2) pro nacvičování techniky seskoků dveřmi. Doskočiště je 2 km JV od tábora. Letecký park je v Blidě, kam jsou frekventanti dováženi s padáky autem.

Organisace školy je tato:

Vel. Školy (US mjr.)

- *Letecký park v Blidě (letouny DC-2 s posádkami)*
- *Doskočiště, pahorkatina s vinicemi*
- *Lékař (capt.), dva pomocníci (sgts)*
- *3 řidiči s auty (1.nákl., 1 Jeep, 1 ambulance)*
- *Balící stanice a sklad padáků (1 sgt., 5 pomocníků)*
- *Vel. Kursu (por.)*
 1. *instruktor (sgt.) – 10 frekventantů*
 2. *instruktor (sgt.) – 10 frekventantů*

Osnova kurzu je rozdělena takto:

- *Tělocvik (1.2.3.4.5. den)*
- *Nacvičování kotoulů na zemi, po seskoku z 2 m stolu, z lana na kladce za jízdy v závěsu (1.2.3.4. den)*

- *Balení padáku teoreticky (3.4.den), prakticky pro třetí seskok (4.den)*
- *Manipulace s padákem po seskoku (2. den)*
- *Nacvičování seskoků z trupu dveřmi (1.2.3.4.5. den)*
- *Manipulace s nosnými lany v závěsu v ustrojovacím řemení (1.2.3.4. den)*

Seskoky

- *Prvý v trojicích – výška 1000ft. (2.den)*
- *Druhý v pěticích – výška 800ft. (4.den)*
- *Třetí v desítce – výška 800 ft., s osobně sbaleným padákem (5.den)*

Zaměstnání bylo denně od 9.00 do 12.30 a od 14.00 – 19.00. Seskoky byly prováděny vždy večer kolem 18.00, kdy byl nejklidnější vzduch.

Tělocvik obsahoval jednoduché cviky pro ruce, nohy a břišní svaly. Byl prováděn vždy ráno po dobu 0.5 hodiny. Mohl být důkladnější.

Nacvičování kotoulů mělo za účel naučiti frekventanty rozložit náraz z nohou po dopadu na zem na celé tělo. Hlavně byly cvičeny kotouly dopředu přes levé a pravé předloktí. Zpomaleně vypadá tak, že se po dopadu na zem skrčí nohy v kolenech, ruce se přitáhnou ze vzpažení na prsa, lokty ven, z podřepu se upadne na jedno předloktí směrem vpřed, hlava se odkloní k druhému předloktí a provede se kotrmelec. Kotoul dozadu se provede podobným způsobem, padá se na sedací část a tělo se převalí přes levé nebo pravé rameno, hlava zase odkloněná k opačnému rameni, kotrmelec se vždy dokončí na tu stranu, přes které rameno se kotoul provádí. Kotouly se cvičí nejdříve stoje, po rozběhu, potom po seskoku z 2 m vysokého stolu a nakonec z lana za jízdy v závěsu na kladce po dopadu na zem. Poslední vypadá tak, že se frekventant uchopí oběma rukama za kus lana na kladce, spustí se ze stolu, sjíždí po lanu a když se blíží ku zemi, pustí se kladky, dopadne na zem, má dosti velkou dopřednou rychlost a po dopadu provede nacvičeným způsobem kotoul. Tento způsob nácvičku kotoulů je velmi podobný skutečnému dopadu na zem pod padákem, zvláště má-li tento velké výkyvy do stran, jak tomu obvykle bývá. Tato metoda je výborná, u Angličanů jsem se s podobnou nesetkal.

Způsob provádění kotoulů je přirozenější a lehčí než anglický. Kotoulům vzad byla věnována malá pozornost, ačkoliv padnout na záda s padákem je daleko nebezpečnější než vpřed. To stálo jednoho frekventanta (námořníka) přeražení kříže.

Balení padáků. Používané padáky Army typ 24 se balí obráceně než anglickým způsobem. Do vaku, který zůstává na zádech a kterým jsou provlečeny ustrojovací řemeny, se nejdříve do gum. podvazků složí lanka, potom hedvábí (vrchlík) přes složená lanka, nakonec se silnějším pojistným lankem přiváže statické lano k vrchlíku padáku. Padák nemá jiného vaku (kontejneru padáku) jako tomu je u angl. padáku Irwin, který zůstává pod letounem na statickém lanu. Postup otevírání US padáku je ten, že statické lano vytáhne z vaku nejdříve hedvábí, potom nosná lanka a nakonec se stat. lano utrhne od vrchlíku a zůstává pod letounem. Hedvábí má stejně velkou plochu, počet nosných lanek a polí jako angl. Irwin, americký je ale s balením jednodušší a lehčí, protože nemá druhého vaku. Celkem váží 5 kg, oproti angl. 8 kg. Nosná lanka jsou slabší, ustrojovací řemení je velmi jednoduché, podobné německému a úplně rozdílné od angl. Irwinu. Na místo jednoho pouzdra (centrální spony QRB) pro sepnutí 3 řemenů, jsou vpředu 3 karabinky, jedna na prsou, druhá a třetí vlevo a vpravo u boku.

US padák je stejně bezpečný jako Irwin. Má ty výhody, že je lehčí, jednodušší a snadněji se balí. Nevýhody ty, že se lanka obyčejně po seskoku zakrucují, což je způsobeno tím, že se z vaku nejdříve vytahuje hedvábí, a potom lanka. Náraz po otevření padáku je dosti veliký hlavně na ramena, protože jednak hedvábí je vytrženo z vaku před lanky a jednak ustrojovací řemeny jsou úzké. Trvá delší dobu, než se ustrojovací řemeny rozeznou. Pro cvičné seskoky zavěšuje se ještě dopředu do dvou rámečků volný padák Army typ 28. Tento se na operace nenosí. Ten by si skokan otevřel, kdyby se automatický padák na zádech do 3 sec. po opuštění letounu neotevřel.

Manipulace s padákem po seskoku učí frekventanty obíhávat padák po dopadu na zem, je-li silný vítr a skládat hedvábí do vaku pro usnadnění přepravy padáku. Je-li vítr, padák se musí vždy oběhnout, protože není možno pro zál. volný padák spodní karabinky rozeznout.

Nacvičování seskoku z trupu dveřmi. Američané znají toliko skákat dveřmi, tak jako Němci. V letounu Douglas (DC-2) sedí v trupu na lavici vlevo 10 a vpravo též 10 parašutistů. Středem trupu u stropu a po celé délce kabiny vede silné hedvábné lano (o 1 cm). Na toto lano si každý zaklesne karabinku, kterou má na konci statického lana svého padáku. Postaví se ku dveřím, které jsou za celého letu otevřeny, tak, že levá noha je na okraji vlevo, pravá noha 70 cm vpravo a od okraje otvoru. Obě ruce jsou v polovině dveří zvenčí, tělo je v mírném podřepu, hlava vpřed rovně. Druhý parašutista je připraven za ním. Na povel „Go“ odrazí se parašutista levou nohou tak, aby skočil rovně dopředu a při tom se obrátil o 90° vlevo. Při odrazu pomáhá si oběma rukama, které dá po výskoku na zál. padák na břicho a počítá do tří („One thousand, two thousand, three thousand“ či 21, 22, 23“). Kdyby do 3. sec. se hlavní padák na zádech neotevřel, vytrhne pravou rukou pojistku zál. padáku.

Tento způsob skákání dveřmi je velmi rychlý, rychlejší než dírou v podlaze. Družstvo o 10 mužích vyskáče průměrně v době 4. sec., což má vliv na malý rozptyl parašutistů na zemi. Obyčejně první od posledního bývá ne více jako 150 m, jeden od druhého asi 15 m. Výskoku ze dveří předchází tolik povelů a odpovědí samotných parašutistů, že začátečník se octne ve vzduchu, aniž by věděl jak a ještě si při tom počítá do tří. Používané povely:

„Stand Up“ (Vstát), každý vstane z lavice (jen jedna řada, levá nebo pravá), postaví se podél lana do zástupu a v levé ruce si drží karabinku svého statického lana.

„Hook Up“ (Zaháknout), každý zaklesne svou karabinku na průběžné lano.

„Check your Equipment“ (Zkontrolujte výstroj), počínaje od posledního a konče druhým, vždy zadní v zástupu se přesvědčí, že následující muž má statické lano přes levé rameno a že jeho karabinka je zaklesnuta na průběžném laně. Postupně každý hlásí: „Number ten all right, Number nine all right“ atd. (Číslo deset v pořádku, číslo devět v pořádku atd.)

„Stand door“ (Ke dveřím) – číslo jedna se postaví ku dveřím, ostatní se namačkají v zástupu za ním.

„Are you ready?“ (Jste připraveni?), načež každý a sborem zařve co nejhlasitěji „Yes!“ (Ano).

Jakmile jsou dveře v úrovni středu doskočiště nebo cíle, zvolá č.1 „Let's go“ (Jděme), vyskočí a za ním postupně další. Každý po vypadnutí z letounu počítá do tří.

Způsob skákání dveřmi je rychlejší, i bázlivý a váhavý vyskočí, je-li kupř. č. 2, 3, 4, 5, protože ho ti zadní prostě vytlačí do dveří, a je příjemnější než angl. způsobem otvorem v podlaze. Začátečník je zaměstnán celou procedurou před seskokem, a která probíhá velmi rychle tak, že ani neví, že visí pod padákem.

Manipulace s nosnými lany v závěsu v ustrojovacím řemení. Tu se frekventant učí obracet, nebo klouzat dopředu, dozadu, vlevo a vpravo, tak, že tahá za souhlasné nosné popruhy. Američané neučí přitahovat se k padáku za nosná lana těsně před dopadem na zem, což zmírní náraz, a to je nedostatek jejich výcviku.

Vlastní seskoky jsou velmi příjemné, až na náraz po otevření padáku. Třetí a poslední seskok je proveden s osobně nabaleným padákem každého frekventanta, který si sbalil za dozoru baliče. I to je dobré, frekventant dostane důvěru jak v sebe, tak v padák. Při druhém seskoku došlo k vážnému úrazu jednoho z frekventantů, padnul nazad a přerazil si kříž, což bylo způsobeno tím, že se málo cvičily kotouly nazad, zmíněný byl i jinak nemehlo a doskočiště byla pahorkatina s děrami a kopečky – normální terén.

Vcelku amer. způsob skákání je rychlejší, příjemnější a účelnější než anglický. Materiál je jednodušší. Příprava však není zdaleka tak důkladná jako anglická, tím i bezpečnost je menší.“

SOE (Special Operation Executive) – Britská tajná vojenská agentura, pověřená organizací zpravodajských, diverzních a sabotážních operací na území okupované Evropy. Vznikla jako součást strategie, kterou se kabinet Velké Británie snažil řešit situaci po pádu Francie. Formálně vznikla 22. července 1940 z nařízení ministra pro hospodářskou válku Hugh Daltona. Hlavním cílem byla špionáž na okupovaných územích a podpora domácího odboje za účelem narušování infrastruktury protivníka. SOE – „*Ministry of Ungentlemanly Warfare*“ v podstatě naplňovalo Churchillovu doktrínu „zapálení Evropy“, kdy měl být protivník připraven o klid rozpoutáním teroru v jeho vlastním zázemí. Za tímto účelem SOE organizovala výcvik dobrovolníků z okupovaných zemí, které následně nasadila v jejich vlasti jako agenty.

V rámci spolupráce s exilovými vládami a jejich vojenskými představiteli byla zřízena jednotlivá národní oddělení a v jejich rámci dokonce jednotlivé sekce, podporující různá hnutí jednoho národa, pokud tato pro politické a ideologické neshody nebyla schopna vzájemné spolupráce (v případě francouzského oddělení tak SOE provozovala dokonce 6 sekcí, dobře ilustrující komplikovanou strukturu francouzského odboje). Jednotlivá národní oddělení dostala k dispozici pro vstupní „Assault course“ výcvikové stanice v oblasti Arisaig (Severozápadní Skotsko), velmi často v podobě rodinných usedlostí a farem, kde byli připravováni budoucí agenti. Exiloví dobrovolníci byli připravováni ve stejném regionu jako příslušníci Commandos, z jejichž výcviku byl Assault course v zásadě odvozen a rozsahově i tematicky upraven pro potřeby zvláštních operací v týlu protivníka. Pokud jednotlivec úspěšně zakončil Assault course, byl odeslán do týdenního parakurzu v STS 51 Ringway a dále pokračoval jeho výcvik v souladu s plánovanou specializací.

Nekonvenční metody užívané SOE se odrazily i ve výběru kádrů pro operace. Vedle exilových dobrovolníků byli nasazováni také jedinci s kriminální minulostí, jejichž „specializace“ se jevila jako žádoucí pro plánované mise, jako například bankovní lupiči, experti na zámky a trezory, či padělatelé peněz a dokumentů. Byli též nasazováni homosexuálové, kteří jinak stále čelili oficiální společenské perzekuci i ženy, které byly v rozporu s konvencemi připravovány k boji se zbraní i beze zbraně, stejně jako jejich mužské protějšky. SOE byla schopna spolupracovat i s komunisty či s osobami protibritského přesvědčení.

Americkým protějškem SOE byla OSS (Office of Strategic Services), se kterou v některých operacích spolupracovala, se kterou si ale v zásadě rozdělovala sféry vlivu. Zatímco OSS operovala v Číně, Koreji, Austrálii, Finsku a Atlantiku, sféra zájmu SOE zahrnovala Indii, Střední východ, Východní Afriku a Balkán. V západní Evropě pak obě agentury působily zcela nezávisle i ve vzájemné spolupráci. Hodnocení SOE a její role zůstává stále předmětem diskuse, neboť řada operací skončila neúspěchem. Sama SOE považovala za své největší úspěchy operace GUNNERSIDE a ANTHROPOID. V první operaci provedli norští padákoví agenti vycvičení SOE úspěšnou sabotážní akci v norské továrně Norsk Hydro na výrobu těžké vody, kritické složky pro jaderný program, který nacistické Německo zahájilo již v dubnu 1939. Tím byl německý pokus o výrobu zbraní pracujících na principu štěpné reakce na celé měsíce paralyzován. V druhé operaci provedli Čechoslováci Jozef Gabčík a Jan Kubiš úspěšnou likvidaci muže číslo 3 v nacistickém aparátu Reinharda Heydricha, muže odpovědného za plánování konečného řešení židovské otázky a organizování rozsáhlého represivního a zpravodajského aparátu na okupovaných územích. Heydrich byl nejvýše postaveným nacistickým představitelem, který byl zlikvidován spojeneckou operací v průběhu druhé světové války.

SPOLEK OREL - Jako křesťanská tělovýchovná organizace vznikl v roce 1909. Silnou základnu měl především na Moravě. V době první republiky byl Orel se zhruba 35 000 členy v roce 1931 po daleko početnější Československé obci sokolské druhou největší sportovní organizací v tehdejší Československu.

SPOLEK SOKOL - Vznikl v období národnostního vzepětí v druhé polovině devatenáctého století. Založen Miroslavem Tyršem a Jindřichem Fügnerem jako apolitické tělocvičné hnutí, které mělo kultivovat tělo, pěstovat lásku k vlasti a vychovávat jedince k vyšším mravním hodnotám. V době vymezování se vůči německému živlu se příslušnost k Sokolu chápala jako výraz národního uvědomění. Sokol rychle pronikl do národního života a svými kulturními aktivitami dalece přesáhl působnost tělocvičné organizace. V období první světové války se sokolská tradice spojila s tradicí legionářskou a vytvořila ideologický základ, na němž Tomáš Garrigue Masaryk vystavěl ČSR.

V době okupace byl Sokol německými orgány vyhodnocen jako útočiště českých nacionalistů a v roce 1941 byl zakázán. Mnoho sokolů bylo členy odbojového hnutí. „Akce Sokol“ z října 1941 měla zatčením všech vedoucích funkcionářů Sokola a jejich odesláním do koncentračních táborů organizaci paralyzovat. Následné popravy zatčených, spojené s nástupem Reinharda Heydricha do úřadu říšského protektora, však ze zbytku zdecimovaného hnutí vytvořilo pevnou oporu pro operace čs. parašutistů po celou dobu války. Sokolové se také významně podíleli na Heydrichově likvidaci. Spojení sokolů s Masarykovskou tradicí bylo však nepřijatelné i pro nastupující bolševickou diktaturu a sokolové byli opět rozpuštěni v roce 1956. Hnutí bylo znovu obnoveno až v roce 1990.

ŠANGHAJ, METROPOLE NÁRODNÍCH KOMUNIT A ZLOČINU - Šanghaj se stala mezinárodním obchodním centrem díky nesmlouvavé zahraniční politice Velké Británie, která si v 19. století po řadě námořních vítězství nad vládnoucí čínskou dynastií vytvořila ze strategicky výhodně umístěného přístavu jednu z klíčových opor svého zahraničního obchodu. Britové, k nimž se později přidali Američané, Francouzi a další, založili ve městě národní komunity a město bylo rozděleno do částí, kde obyvatelé podléhali zákonům a soudům svých mateřských zemí. Většina zahraničních komunit pak uznávala správu městského

výboru, kterému zastoupením dominovali Britové. Přestože čínská vláda formálně trvala na tom, že celé město podléhá čínským úřadům, ve skutečnosti to byl mezinárodní městský výbor, který ovládal chod v jednotlivých národních čtvrtích. Výbor zřídil i vlastní policii.

V Šanghaji bylo mnoho skupin, které se snažily usměrňovat chod města v souladu se svými zájmy, od národních komunit, skupin organizovaného zločinu, čínské vlády, usilující o obnovení suverenity na vlastním území, až po Japonsko, které pomalu, ale jistě zahájilo kampaň za ovládnutí regionu. K nepřehledné situaci před propuknutím druhé světové války přispíval také mimořádně vysoký počet agentů, kteří město proměnili v bojiště tajných služeb. Jednotlivé subjekty běžně uzavíraly účelové aliance proti třetí straně. Nejsilnější komunitu však nakonec vytvořilo Japonsko, které se po napadení amerických jednotek v zátocě Pearl Harbor nakonec rozhodlo k okupaci celého města.

VLADIMÍR MADĚRA A PADÁK VJ-1/47 - Přínos Vladimíra Maděry čs. vojenskému parašutismu výrazně přesahuje období padákových výsadků do protektorátu. Během formování čs. výsadkových vojsk po ukončení 2. světové války sehrál s Karlem Palečkem a Rudolfem Krzákem zásadní roli. Byl konstruktérem prvního československého padáku VJ-1/47, vycházejícího z britského osvědčeného X – Type, který Maděra vytvořil s použitím německého kořistního materiálu a vlastnoručně zhotovil v improvizované dílně, kterou si zřídil v kanceláři MNO.

Maděra uplatnil krejčovské řemeslo již během svého působení v Anglii, kdy své kamarády, odesílané do operací, nejen materiálně připravoval, ale také jejich výstroj prakticky upravoval. Během horečnatého budování poválečných výsadkových vojsk také přišel s řadou vylepšení původní britské, ale i německé výsadkové výstroje, která v upravené podobě často překonávala své původní vzory. Vladimír Maděra vzpomínal na vývoj padáku VJ-1/47 a odstraňování konstrukčních nedostatků britského vzoru: „*Nemohli jsme začít vyvíjet úplně nový padák – na to nebylo dost času. A tak jsme vycházeli z padáku, který jsme nejvíce znali, tedy z britského Parachute X, přitom jsme se ale snažili odstranit jeho slabiny. Věděli jsme totiž, že příliš osciluje. Nakonec jsem padák rozdělil otvory na tři části. Díky nim byl vrchlík zcela našponovaný, střední část padáku jen částečně a dolní byla volná. Při seskoku pak vytvářel tvar spláclé čepice a oscilace se snížila.*“ Jiří Šolc popsal první zkoušky nového modelu padáku, který konstrukčně vycházel z britského X type: „*Nejprve byl zhotoven model o ploše 1 metr čtvereční, s nímž V. Maděra slézal střechy vysokých domů v Dejvicích a spouštěl jej do dvorů. Padák ušil v kanceláři Palečkova velitelství na MNO.*“¹⁷⁴

Vladimír Maděra, stejně jako další vojáci ze Západu, byl během čistek v armádě po únorovém komunistickém převratu donucen odejít do výslužby, aby byl nakonec obviněn z protistátní činnosti a

¹⁷⁴ Jiří Šolc charakterizoval padák VJ – 1 takto: „*Padák VJ – 1 byl osobním zádovým padákem s vrchlíkem ve tvaru seříznuté koule o ploše 71 metrů čtverečních a dýchacím otvorem v ose vrcholu. Byl vyroben z přírodního kamuflážovaného hedvábí, sešit z 28 polí (každé z čtyř dílů) a s padákovou vestou spojen 28 šňůrami o délce sedmi metrů. Rychlost klesání byla šest až sedm metrů za sekundu při síle větru do pěti metrů za sekundu. Byl konstruován k samočinnému, tj. k nucenému otevření statickým lanem a umožňoval seskok z výšky 150 metrů za letové rychlosti do 300 kilometrů za hodinu. Padák však nebyl považován za dokonalý a byly zahájeny práce na novém typu VJ – 2, od kterého se očekávalo snížení výšky vysazování na 100 až 80 metrů nad zemí a také možnost seskoku s ručním otevíráním. Padák VJ – 2 byl skutečně vyvinut, ale do sériové výroby se nikdy nedostal. Při jeho zkouškách se projevíly závady a v roce 1951 byly další vývojové práce zastaveny mimo jiné též proto, že bylo přijato rozhodnutí o zakoupení padáků sovětských.*“ Viz ŠOLC, Jiří. *Červené barety*. Praha: Naše vojsko, 2003. ISBN 80-206-0691-2, s. 94.

uvězněn. Po tříletém věznění, kdy prošel tragicky proslulým hradčanským domečkem, musel nastoupit na patnáct let do dolů. Po odchodu do penze mu byly režimem dále činěny obtíže při vyplácení důchodu z důvodu jeho činnosti v zahraniční armádě, kterou údajně nebylo možné uspokojivě prokázat.

VIKTOR RYŠÁNEK - Nejvýkonnější konfident brněnské řídicí úřadovny gestapa, nebezpečný především tím, že se jednalo o přeběhlíka, který sloužil v československé armádě, byl členem Sokola a odbojové organizace Obrana národa. Měl proto vynikající znalosti prostředí, v němž měl působit po přijetí spolupráce s gestapem. Vybuodoval si vlastní volavčí síť, jíž padl za oběť např. parašutista Oldřich Pechal. Ryšánkova konfidentská činnost byla nakonec odhalena jeho nejbližším spolupracovníkem, také někdejší odbojářem, Karlem Paprskářem, který zkompromitováním Ryšánkovy sítě konfidentů usiloval o záchranu vlastního života. V roce 1946 byl Ryšánek za svou činnost konfidenta a zrádce v Brně odsouzen a popraven. Paprskář byl odsouzen na doživotí.

VÝVOJ PARAŠUTISMU DO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY– Sen člověka o létání je starý jako lidstvo samo. Již řecký mýtus o Íkarovi, jenž byl synem Daidalovým, nám vlastně přináší pověst o prvních vzduchoplavcích, ale také současně o první oběti leteckého neštěstí, neboť Íkaros nedbal rad svého otce a zřítíl se do moře. Z technického pohledu na věc to byli starověcí Číňané, kteří si uvědomili, že odpor vzduchu může zpomalit pád, pokud bude využito zařízení, které této vlastnosti vzduchu dokáže využít. Za první, prakticky doloženou konstrukci padáku je považována ilustrace z rukopisu neznámého autora z období sedmdesátých let 15. století, kde můžeme sledovat již některé základní konstrukční prvky. Kuželovitý vrchlík je vyztužen dvěma tyčemi umístěnými do kříže, za které se volně visící postava drží. Na koncích tyčí jsou navíc navázána čtyři lana, která spojují konstrukci padáku s lanem omotávajícím postavu v úrovni beder, tím byl vytvořen jakýsi primitivní postroj.

Myšlenku vrchlíku napjatého k dřevěné konstrukci dále rozvinul renesanční génius Leonardo da Vinci jen o pár let později. Jeho verze ovšem počítala s jehlanovitým tvarem vrchlíku, opět napjatého na dřevěné konstrukci. Přestože je vrchlík větší než v předchozím případě, velikostí ještě nezaručoval bezpečnou funkci padáku. Ačkoli Leonardo da Vinci svou konstrukci v praxi nevyzkoušel, ukázala se jako funkční na základě praktických testů z roku 2000, kdy ji odzkoušel anglický parašutista Adrian Nicholas, který byl na Leonardově padáku zpuštěn z horkovzdušného balonu a bezpečně proklesal několik stovek metrů, než se od padáku odpoutal a dále pokračoval volným pádem na moderním padáku k bezpečnému otevření a přistání. Da Vinciho padák se ukázal jako funkční, avšak nestabilní, nicméně umožňující kontrolovaný pád.

V Benátské republice rozvinul da Vinciho konstrukci další renesanční génius Fausto Veranzio. Jako první měl údajně svůj padák vyzkoušet seskokem ze zvonice baziliky sv. Marka v roce 1617, který je ovšem také rokem jeho smrti. Jedna ze spekulací uvádí, že příčinou smrti mohl být jeho experimentální seskok. Vývoj parašutismu dále pokračoval ve Francii. V roce 1783 došlo k prvnímu zdokumentovanému pokusu o seskok padákem, kdy francouzský fyzik, chemik a vynálezce Louis-Sébastien Lenormand seskočil z věže observatoře v Montpellieru. V přihlížejícím davu byl také Joseph-Michel Montgolfier, který se svým bratrem Jacquesem vynalezl ve stejném roce montgolfiéru – první horkovzdušný balon. Lenormand zamýšlel padák především jako záchranný prostředek, kterým měly osoby uvězněné v hořících budovách uniknout vlastní zkáze. S vynálezem montgolfiéry pokračovaly experimenty s padákem. V roce 1785 pionýr balónového

létání a vynálezce Jean-Pierre Blanchard demonstroval možnosti padáku experimentálními shozy psů z balónu.

Padák dále zdokonalil Francouz André-Jacques Garnerin, který v říjnu 1797 poprvé vyzkoušel vrchlík, který nevyužíval opory dřevěné konstrukce. Těžké plátno také později nahradil lehkým a pevným hedvábím. Vrchlík, na kterém se poprvé odpoutal od balonu ve výšce 1km nad terénem, měl v průměru 7 metrů a byl nosnými šňůrami spojen s košem, nikoli postrojem. Garnerinově pokusu byl přítomen také astronom Jérôme Lalande, který navrhl umístění ventilačního otvoru do vrcholu kupole vrchlíku, čímž se padák stal výrazně stabilní a tolik neoscilloval.

Vývoj padáku dále výrazně ovlivnil americký průkopník parašutismu Charles Broadwick, který v roce 1906 představil padák, který na rozdíl od již rozvinutých a pod balonem upoutaných vrchlíků byl ve složeném stavu uložen v kontejneru na zádech parašutisty. Otevření padáku bylo navíc zajištěno automaticky statickým lanem, které vrchlík vytáhlo z kontejneru s tím, jak parašutista působil na lano vahou vlastního těla v průběhu pádu. Obě konstrukční řešení (uložení padáku na zádech a otvírání statickým lanem) se užívají dodnes. V roce 1911 byl proveden cvičný shoz figuríny z Eifellovy věže. Váha figuríny 75kg a váha padáku 21kg ilustruje snahu o zmenšení váhy padáku. Tento trend byl rozhodujícím předpokladem pro použití padáku jako záchranného prostředku v letectví, které procházelo bouřlivým vývojem. V roce 1912 se také rodák ze Štětí, krejčí Franz Reichelt, pokusil upoutat pozornost na svou vlastní padákovou konstrukci, která opakovaně prokázala spornou spolehlivost během předchozích testů s figurínami. Svůj seskok z Eifellovy věže zaplatil životem. V této době se také uskutečnil první seskok z letadla.

Se začátkem první světové války nebyli piloti na rozdíl od posádek pozorovacích balonů vybaveni padáky. Například v britském velení převládal názor, že by piloti s padákem na palubě v případě závady mohli lehkovážně opouštět drahocenný stroj, aniž by vyvinuli většího úsilí jej zachránit. Přístup se změnil na konci války, kdy němečtí piloti jako první začali létat se záchrannými padáky na palubě. V roce 1914 vytvořil americký emigrant původem z dnešního Slovenska Štefan Banič originální konstrukci deštníkového tvaru, která byla upevněna přímo na parašutistově těle pod úrovní paží. Neotřelá konstrukce, která nijak nenavazovala na osvědčenou konstrukci hedvábného vrchlíku zavěšeného k postroji parašutisty nosnými lany, natolik zaujala americké úřady, že byl od Baniče zakoupen patent a koncepce byla dále vylepšována. Georgia Ann Thompson Broadwick v roce 1914 jako první prodělala seskok s ručním otevřením padáku a proto jako první parašutista prodělala seskok volným pádem. Inspirována exhibičními vystoupeními Charlese Broadwicka, stala se jeho adoptivní dcerou a aktivně se účastnila jeho vystoupení.

Zkušenosti především německých letců v průběhu války ukázaly na omezenou spolehlivost padáků, jež využívaly k otevření statického lana (nucené otevření), které se mohlo zachytit za část letadla, vrchlík nebo nosné šňůry. Další nevýhodou bylo, že pilot byl v letounu ustrojen pouze do postroje a popruhy byl spojen s kontejnerem padáku, který byl umístěn mimo kokpit stroje. Jak se ukázalo, pro osádky letadel bylo mnohem vhodnější ruční otevření, kdy se pilot mohl dostat volným pádem do bezpečné vzdálenosti od neovladatelného stroje, kde mohl bez rizika zachycení otevřít padák. Přes uvedená konstrukční omezení však byli za první světové války na bojiště úspěšně vysazeni první padákoví agenti, kteří se však museli po splnění úkolu svépomocí dopravit zpět za vlastní linie. Úkoly byly zpravodajské a později sabotážní. Nezřídka tvořili součást operačního materiálu holubi, kteří sloužili k předávání důležitých zpráv, a velké obnosy peněz.

Po válce US Army otevřela padákový program v McCook Field v Daytonu ve státě Ohio, kde bylo jedním z klíčových úkolů vytvořit padákový systém, který zaručí spolehlivou funkci při nouzovém opuštění letadla. James Floyd Smith přišel s konstrukcí, kdy samotný padák byl umístěn nikoliv mimo kokpit letounu, ale v kontejneru přímo na pilotových zádech. Po výskoku v bezpečné vzdálenosti od stroje pilot padák ručně otevřel vytržením lana, na jehož konci byla jehla, která po vytržení uvolnila chlopně kontejneru s uloženým vrchlíkem. Tím byl odkrytý vrchlík vystaven proudu vzduchu, který jej okamžitě začal plnit. Smithův prototyp, který úspěšně vyzkoušel Leslie Irvin v dubnu 1919, prokázal větší spolehlivost a dostal označení Model „A“. Úspěšný seskok Irvina inspiroval k založení společnosti Irving Air Chute Company a model „A“ doznal dalších úprav jako Model „S“.

V říjnu 1922 americký poručík Harold H. Harris z Army Air service jako první použil padák s ručním otevřením během nouzového opuštění letounu. Charles Lindbergh použil padák během nouzového opuštění čtyřikrát. Od roku 1929 začaly rozsáhlé zkoušky padákové techniky pro vojenské použití. V září téhož roku proběhla první ukázka skupinového seskoku parašutistů na letišti Brooks Field u San Antonia. Parašutisté leželi na křídlech letounu a na daný signál se jednoduše spustili, aby po krátkém volném pádu aktivovali padák. Na zemi pak během 4 minut společně sestavili a připravili kulometry Lewis k bojovému použití.

Koncepci hromadných seskoků pro vojenské využití ovšem nejdále posunuli Sověti, kteří nejen v problematice vzdušných výsadek spolupracovali s Německem, které bylo Versailleskou mírovou smlouvou výrazně omezeno v budování svých ozbrojených sil. Ve sblížení s bolševickým SSSR Německo vidělo možnost dalšího rozvíjení své branné moci a díky vzájemné spolupráci mělo ve třicátých letech vedle SSSR a Itálie nejlépe vycvičené výsadekové jednotky. Sověti v roce 1936 uspořádali rozsáhlé cvičení, kde před zraky zahraničních pozorovatelů demonstrovali potenciál výsadekových vojsk hromadným seskokem tisíců parašutistů.

Praxe druhé světové války však poukázala na sporné využití hromadných výsadek (1939 - Sověti ve Finsku, 1941 - Němci na Krétě, 1944 - Američané ve Francii a Britové v Holandsku). Naopak již v průběhu první světové války docházelo k prvním zasazením malých diverzních skupin na padácích do týlu protivníka. V porovnání s hromadnými výsadeky byla úspěšnost těchto operací výrazně vyšší, neboť charakter nasazení více zohledňoval potřebu utajení zranitelných a pouze lehce vyzbrojených parašutistů. První světová válka tak nabídla vojenským plánovačům nejvhodnější způsob využití parašutismu a vysazování sabotážních skupin na okupovaná území v průběhu druhé světové války probíhalo především vzdušnou cestou.

Tradiční kulaté vrchlíky dnes nepředstavují vrchol padákové techniky a spíše se jedná o základní prostředek, jímž může být výsadkář dopraven na bojiště z malých výšek, které nevyžadují velkou říditelnost padáku. Proto zůstává vhodným řešením pro hromadné vysazení pravidelných výsadekových jednotek. Padáky typu křídlo dnes nabízí podstatně sofistikovanější metody řízení, kdy padák reaguje okamžitě na zatažení levé nebo pravé řídicí šňůry levou nebo pravou zatáčkou. Brzděním (zatažením obou řídicích šňůr padáku) je také parašutista schopen dosáhnout nulové rychlosti v okamžiku přistání. Vysoká manévrovatelnost křídla ovšem klade velké nároky na schopnost řízení padáku během letu i při manévru přistání. Možnost řízení padáku také umožňuje vysazení z velkých výšek, a to až z 10 km nad mořem (při okolní teplotě přibližně -55 °C). To je pochopitelně možné díky vývoji dalších technických odvětví, neboť pobyt v takové výšce není slučitelný se životem. Ve výšce 4 km nad terénem člověk již pociťuje snížený obsah kyslíku v atmosféře, který se může projevit nevolností, bolestí hlavy, či ztrátou schopnosti

koncentrace. Nad uvedenou výšku se symptomy projevují intenzivněji a mohou vyústit až v selhání organismu.

S výškou také klesá atmosférický tlak, který je kriticky důležitý pro distribuci kyslíku buňkám v tělesné tkáni. S narůstající výškou dochází ke změně poměru tlaku v atmosféře a tlaku uvnitř těla. Výsledkem je zhoršená schopnost kyslíku pronikat do tkání a porucha látkové výměny. Pobyt ve výškách přesahujících 4 km nad mořem se v parašutismu řeší kyslíkovým přístrojem, kdy parašutista dýchá 100 % kyslík. Schopnost vysadit parašutistu z velkých výšek dnes umožňuje tzv. HALO/HAHO způsob vysazení. HALO (High Altitude Low Opening) je volný pád s otevřením padáku v bezpečné výšce nad zemí. Parašutista tedy překoná - proklesá výškový rozdíl volným pádem a otevírá padák až v minimální avšak bezpečné výšce nad terénem. Tato technika je vhodná k zasazení výsadkáře nad místem určení bez rizika jeho předčasného prozrazení. HAHO (High Altitude High Opening) je naopak seskok s otevřením padáku ve velké výšce, kdy je parašutista schopen na otevřeném padáku doletět (doklouzat) na místo určení i desítky kilometrů. Uvedené techniky vysazení používají především speciální jednotky operující v malých skupinách. V současné době (leden 2019) je vojenskými experty hodnocen jako nejpokročilejší americký padákový systém Intruder (RA-1). Padák, který byl opět vyvinut především pro potřeby speciálních jednotek, je produktem americké společnosti Airborne Systems, která je pokračovatelem Air Chute Company Leslie Irvina.

138. PERUŤ RAF – Během první světové války plnila především průzkumné úkoly a po válce byla rozpuštěna. Za druhé světové války byla obnovena s úkolem zabezpečit diverzní program SOE a vysazovat její agenty a materiál na území okupované Evropy. Do jejího vzniku speciální operace podporovala 419. letka RAF, která byla založena 21. srpna 1940. Jejím rozšířením a přejmenováním o rok později, 25. srpna 1941, vznikla 138. letka (No. 138 Special Duties Squadron RAF). Využívala letouny s krátkým vzletem a přistáním Westland Lysander, které se výborně hodily k vyzvedávání agentů a důležitých osob z improvizovaných letišť v okupované Evropě. K vysazení osob a materiálu padákem využívala střední bombardéry Whitley a pro podporu dalších operací lehké průzkumné a bombardovací letouny Martin Maryland.

V říjnu 1941 došlo k obměně bombardovacích strojů a nepříteli vhodný Whitley byl nahrazen výkonnějším stojem Halifax ve speciální úpravě pro zvláštní operace (stanoviště střelce v přední a horní věži bylo zrušeno, stejně jako zásobování kyslíkem pro lety ve vyšších letových hladinách, a před otvor v podlaze, z něhož měli být parašutisté vysazováni (tzv. „Joe Hole“), byl umístěn deflektor – ochranný límeček, který odklání proudící vzduch pod letadlem od vysazovacího otvoru, čímž měl být umožněn stabilnější výskok parašutisty jako záruka bezpečnějšího otevření padáku. V této úpravě se Halifax stal hlavním prostředkem k vysazování záškodníků v průběhu války. V březnu 1942 se letka přesunula ze Stradishallu do Tempsfordu, kde zůstala až do konce války. V červnu 1944 byly stroje Halifax nahrazeny bombardéry Stirling. V březnu 1945 se peruť navrátila do podřízenosti velitelství bombardovacího letectva a byla přesunuta na základnu Tuddenham. Odtud dále plnila bombardovací mise na strojích Lancaster.

PRAMENY A LITERATURA

ANDREJS, Jaroslav. *Tři cesty k smrti: (zánik skupiny ZINC)*. Praha: TYPO & GRAFIK, 1992.

ISBN

80-901191-0-7.

BERNAGE, Georges. *Red devils in Normandy. 6th Airborne Division*. Bayeux: Heimdal, 2002.

ISBN 2-84048-159-6.

BOGER, Jan. *Elitní a speciální jednotky světa*. Praha: Naše vojsko, 1995. ISBN 80-206-0255-0.

BROD, Toman a ČEJKA, Eduard. *Na západní frontě: historie čs. vojenských jednotek na Západě v letech druhé světové války*. Praha: Naše vojsko, 1963.

BROWN, Peter C. *Manchester Airport through time*. Stroud: Amberley Publishing, 2017. ISBN

978-1445663906.

BŘEČKA, Jan. *Silver B neodpovídá: historie čs. paraskupiny z Velké Británie v letech 2. světové války*. Brno: Spolek přátel československého opevnění, 2004. ISBN 80-86463-19-2.

BULL, Stephen. *Churchill's Army: 1939-1945 The men, machines and organisation*. London:

Cornway, 2016. ISBN 978-1844864003.

BULL Stephen. *Commando Tactics. The Second World War*. Barnsley: Pen & Sword Books, 2011.

ISBN 978-1848840744.

BURIAN, Michal a kol. *Atentát: operace Anthropoid 1941-1942*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - AVIS, 2002. ISBN 80-7278-157-X.

ČVANČARA, Jaroslav. *Anthropoid: příběh československých vlastenců*. Vydání první. Praha:

Centrum české historie, o.p.s., 2016. ISBN 978-80-88162-08-7.

ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 1939-1941*. Praha: Nakladatelství Laguna, 2008. ISBN 978-8086-274-80-5.

ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 1941-1943*. Praha: Nakladatelství Laguna, 2008. ISBN 978-80-86274-81-2.

ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 1943-1945*. Praha: Nakladatelství Laguna, 2008. ISBN 978-80-86274-77-5.

DUNSTAN, Simon. *Commandos: Churchill's 'Hand of Steel'*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 2003. ISBN 978-0711029774.

FERGUSON, Gregor. *The Paras. British Airborne Forces, 1940 – 1984*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 1984. ISBN 978-0850455731.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan. *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XVa*. Praha: Nakladatelství Paseka, 2006. ISBN 80-7185-582-0.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan. *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XVb*. Praha: Nakladatelství Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-835-5.

GRANT, R.G. *Vojáci. Válečníci v proměnách staletí*. Praha: Knižní klub, 2008. ISBN 978-80-242-2127-4.

HARTINK, A. E. *Velká encyklopedie pistolí a revolverů*. Praha: Rebo Productions, 2002. ISBN 80-7234-246-0.

JELÍNEK, Zdeněk - ŠUSTEK, Vojtěch, ed. *Operace Silver A*. Praha: Scriptorium, 2010. ISBN 978-80-87271-28-5.

KONÍČEK, Michal, BLAHOUT, Pavel a BLAHOUT, Petr. *Výsadkáři a průzkumníci Československé a České armády 1945-1999: výzbroj a výstroj*. Praha: Naše vojsko, 2001. ISBN 80-206-0592-4.

KREISINGER, Pavel, ZUMR Jan. Heinz Pannwitz. Kdo byl hlavní vyšetřovatel atentátu na Reinharda Heydricha? In: *Paměť a dějiny. Revue Ústavu pro studium totalitních režimů. Praha 2017, č. 2*.

LINCK, R.S. *Jiu Jitsu for Offence and Defence*. Portland: Stevens-Ness Law Publishing Co., 1943

- MAREK, Vladimír. *Hedvábný hrot: československé, české a slovenské speciální, průzkumné a výsadkové jednotky*. Praha: Naše vojsko, 2006. ISBN 80-206-0846-X.
- MAREK, Jindřich. *Muži z Ringway I.: českoslovenští parašutisté ve Velké Británii 1941-1945*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2014- . sv. Svět křídel; 175. ISBN 978-80-87567-47-0.
- MASTNÝ, František. *Probijte se! Débrouillez vous!* Praha: Rok, nakladatelská a knihkupecká společnost s ručením omezeným v Praze, 1946.
- MATUŠŮ, Marie. *Muži pro speciální operace*. Praha: Naše vojsko, 2005. ISBN 80-206-0754-4.
- NORTON G.G. *The Red Devils: From Bruneval to Falklands*. London: Leo Cooper Ltd., 1971. ISBN 0436 31525 4.
- PERQUIN, Jean –Louis. *The Clandestine Parachute and Pick-Up Operations*. Paris: Histoire & Collections, 2012. ISBN 978-2-35250-249-4.
- PERQUIN, Jean –Louis. *The Clandestine Radio Operators*. Paris: Histoire & Collections, 2011. ISBN 978-2-35250-183-1
- PERQUIN, Jean –Louis. *The Special Forces Equipment – British Parachutes*. Paris: Histoire & Collections, 2015. ISBN 978-2-35250-442-9.
- PLACHÝ, Jiří. *Horší než doba války...: osudy parašutistů z Velké Británie v poúnorovém Československu*. Cheb: Svět křídel, 2014. ISBN 978-80-87567-46-3.
- PLACHÝ, Jiří. Osudné selhání československé zpravodajské služby? In: *Historie a vojenství. Časopis vojenského historického ústavu*. Praha 2013, roč. 62, č. 4.
- PLZÁK, Josef. Analýza agenturního rádiového spojení se stanicí LIBUŠE. In: ŠUSTEK, Vojtěch (ed.). *Operace SILVER A*. Praha 2010. ISBN 978-80-87271-28-5.
- QUARRIE, Bruce. *German Airborne Troops, 1939-45*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 1983. ISBN 978-0850454802.
- SEDLÁČEK, Jiří. Antény pro provoz na KV. In: *DICOM Inform*. Praha 2009, č. 37.

SINNER, Rebecca. *British Paratrooper, 1940-1945*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 2015. ISBN 978-1472805126.

SMITH, Carl. *US Paratrooper, 1941-45*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 2000. ISBN 978-1855328426.

ŠOLC, Jiří. *A zpívali jsme Tipperary: výcvik československých parašutistů ve Velké Británii*. Praha: Merkur, 1993. ISBN 80-7032-853-3.

ŠOLC, Jiří. *Bylo málo mužů: Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha: Merkur, 1991. ISBN 80-7032-624-7.

ŠOLC, Jiří. *Červené barety*. Praha: Naše vojsko, 2003. ISBN 80-206-0691-2.

ŠOLC, Jiří. *Ďáblova past*. Praha: Nakladatelství Exact Service, 1993. ISBN 80-901380-3-9.

ŠOLC, Jiří. *Podpalte Československo!: kapitoly z historie československého zahraničního a domácího odboje (1939-1945)*. Praha: Naše vojsko, 2005. ISBN 80-206-0762-5.

ŠOLC, Jiří. *Po boku prezidenta. František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů*. Praha: Naše vojsko, 2007. ISBN 978-80-206-0880-2.

TANNER, John (editor). *RAF Airborne Forces Manual, The official Air Publication for RAF Paratroop Aircraft and Gliders, 1942-1946*. London: Arms and Armour Press, 1979. ISBN 0-85368-163-5.

THOMPSON, Leroy. *Fairbairn-Sykes Commando Dagger*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 2011. ISBN 978-1849084314.

THOMPSON, Leroy. *The Colt 1911 Pistol*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 2011. ISBN 978-1849084338.

WINDROW, Martin. *Luftwaffe Airborne and Field Units*. Oxford: Osprey Publishing Ltd., 1972. ISBN 978-0850451146.

BRITISH COMMANDOS. Special Series No. 1. Military Intelligence Service. War Department. Washington, August 9, 1942.

Příručka pro obsluhu, provoz, balení, ošetřování, skladování, údržbu a opravy osobního výsadečového padáku OVP-12 SL. Mars Jevíčko, 2012.

Radio Communications In the Digital Age. Volume I. HF Technology. Harris Corporation. Second edition, 2005.

Radio Communications In the Digital Age. Volume II. VHF/UHF Technology. Second edition, 2005.

PŘÍLOHY

Obrázek č. 1. „*It's all in the mind and heart...*“ - Tuto jednoduchou poučku si měli vštípit všichni muži, kteří prošli útočnými kurzy na severu Skotska. Nehostinná skotská vysočina byla vstupní prověrkou charakterů všech, kteří se za války zavázali patrně k nejriskantnějšímu podniku – vysazení padákem v týlu nepřítele. *Assault Course* v režii instruktorů SOE a Commando měl frekventantům ukázat, že úkoly bylo možné plnit i v nejnáročnějších podmínkách za největšího tělesného a duševního vypětí. Rozhodující byla vůle pokračovat...

Obrázek č. 2. V rámci Assault Course si dobrovolníci osvojili především metodiku boje zblízka, zacházení se všemi typy pěchotních zbraní, taktiku malých jednotek, ničení pomocí trhaviny, základy spojovací přípravy a orientaci v terénu. V boji zblízka byl kladen důraz především na útok ze zálohy, který poskytoval největší vyhlídky na úspěch. Všechny techniky musely být jednoduché na provedení, neboť na jejich osvojení bylo relativně málo času. Rychlost a účinnost technik byly hlavními kritérii. Na obrázku vojáci nacvičují likvidaci strážného ze zálohy bodnutím nožem do krku za použití dýky FS (Fairbairn-Sykes).

Obrázek č. 3. Nekonečné přesuny obtížným terénem byly denním chlebem všech účastníků Assault Course. Skotská vysočina nabízela výcvikové sekci Commando příležitost dokonale prověřit fyzickou kondici a míru odhodlání všech frekventantů. Tvrdá příprava se i v rámci operací Zvláštní skupiny D v řadě případů vyplatila. Velká část výsadek do protektorátu byla vinou navigační chyby vysazena na jiném, než plánovaném místě. Parašutisté tak často v podmínkách konspirace museli absolvovat desítky kilometrů dlouhý přesun na záchytné adresy, kde měli hledat pomoc příslušníků domácího odboje. Legendárním, a v rámci programu padákových výsadek pravděpodobně nepřekonaným, zůstává zimní přesun skupiny TUNGSTEN. Rudolf Pernický a Leopold Musil absolvovali v prosinci 1944 sedm nocí trvající přesun v celkové délce přibližně 100 km.

Obrázek č. 4. Překonávání překážkové dráhy s plnou výstrojí vyžadovalo sílu, vytrvalost, obratnost a překonání strachu z výšek a ze zranění.

Obrázek č. 5. Účastník kurzu ve střelecké poloze pudové střelby. V ruce drží výkonnou pistoli M1911A1 v poloze u pasu. Letmou střelbou bez míření frekventatni kurzu útočili vždy dvěma výstřely na terče v bezprostřední blízkosti. Frekventant má na sobě typický oděv jednotek Commando. Standartní battledress s nosným řemením, pletenou šálu v dvojbarevném potisku a pletenou čepici, které příslušníci elitních jednotek často dávali přednost před ocelovou přilbou.

Obrázek č. 6, 7. Pistole Colt Model 1903 Pocket Hammerless byla výkonnější alternativou, kterou užívali parašutisté. Malé rozměry umožnily skryté nošení, ráže 0.32 ACP/ 7,65 mm však neposkytovala dostatečný výkon, aby byl protivník vyřazen prvním výstřelem, pokud nebyly zasaženy vitální zóny jeho těla. Velmi malá a hrubá mířidla nedovolovala střelbu na větší vzdálenost. Jednalo se především o sebeobránnou pistoli, vhodnou k letmé střelbě z bezprostřední vzdálenosti. Zobrazený exponát použili parašutisté během obrany kostela v pražské Resslově ulici.

Pro srovnání - Colt vyráběl i další model, plošně zavedený ve všech složkách amerických ozbrojených sil během druhé světové války. Jednalo se o pistoli M1911, která byla reakcí na neuspokojivý výkon revolverů ráže .38/ 9 mm během americké kampaně na Filipínách. Pistole M1911A1 (na obrázku dole) se vyráběla v ráži .45 ACP/ 11,43 mm. Tento náboj byl vyvíjen ještě v době, kdy jezdecko bylo stále pravidelnou součástí ozbrojených sil. Při jeho konstrukci se vycházelo z jednoduchého závěru – pokud dokážete vyřadit koně, vyřadíte také jezdce. Náboj poskytoval dostatek výkonu, aby vyřadil koně, pokud byla zasažena hlava a spolehlivě vyřadil protivníka i pokud nebyly zasaženy jeho vitální orgány. Protože se však jednalo o zbraň plně služební velikosti a značné hmotnosti (téměř trojnásobku váhy pistole FN Browning Model 1906) nebyla vhodná pro skryté nošení.

Obrázek č. 8. Pistole Colt Model 1903 Pocket Hammerless při pohledu zprava. Výroba modelu 1903 probíhala v letech 1903 až 1945. Hmotnost zbraně byla ve srovnání s M1911 téměř poloviční - 680 gramů, kapacita zásobníku byla 8 nábojů ráže .32 ACP/ 7.65 mm Browning.

Obrázek č. 9. Model 1903 při pohledu zleva. Patrná je palcová pojistka umístěná nad střenkou, která však pro své malé rozměry činila zejména ve stresu odjištění zbraně obtížným.

Obrázek č. 10. Srovnání obou modelů ve službách Zvláštní skupiny D. Nahoře Model 1903 a pod ním Coltova verze Browningova Modelu 1906. Menší z modelů prakticky umožnil pouze sebeobranu na nejkratší vzdálenost, neboť nebyl vybaven mířidly.

Obrázek č. 11. „Menší bratr“ FN Browning Model 1906 byl v podstatě miniaturou Modelu 1903. Zbrojovka Colt neprojevila o design zpočátku zájem a výroba se uskutečnila v belgické zbrojovce (FN) Herstal. Hmotnost byla pouhých 350 gramů, kapacita zásobníku 6 nábojů ráže .25 ACP/ 6.35 mm. Pro srovnání: hmotnost pistole M1911 je 1100 gramů, kapacita zásobníku 7 ran ráže .45 ACP/ 11.43 mm.

Obrázek č. 12. Britský samopal STEN měl vyřešit akutní nedostatek lehkých automatických zbraní v britské armádě. Jeho největší předností byly jeho nízké výrobní náklady, zejména ve srovnání s americkým samopalem Thompson, který byl z velké části vyroben nákladným třískovým obráběním. Naproti tomu STEN byl vyroben především levným lisováním a svařováním. Jeho spolehlivost však byla sporná a pozdější zkušenost prokázala, že například zásobníky nebylo vhodné plnit na jejich plnou kapacitu, neboť hrozilo selhání podání náboje do nábojové komory. Osudovou zkušenost učinil také Jozef Gabčík 27. května 1942 v libeňské zatáčce V Holešovičkách...

Obrázek č. 13. Několik variant dýky F-S (Fairbairn – Sykes). Nůž, jenž se stal symbolem jednotek Commando, měl však pouze omezené využití a vhodný byl především na útok ze zálohy bodnutím.

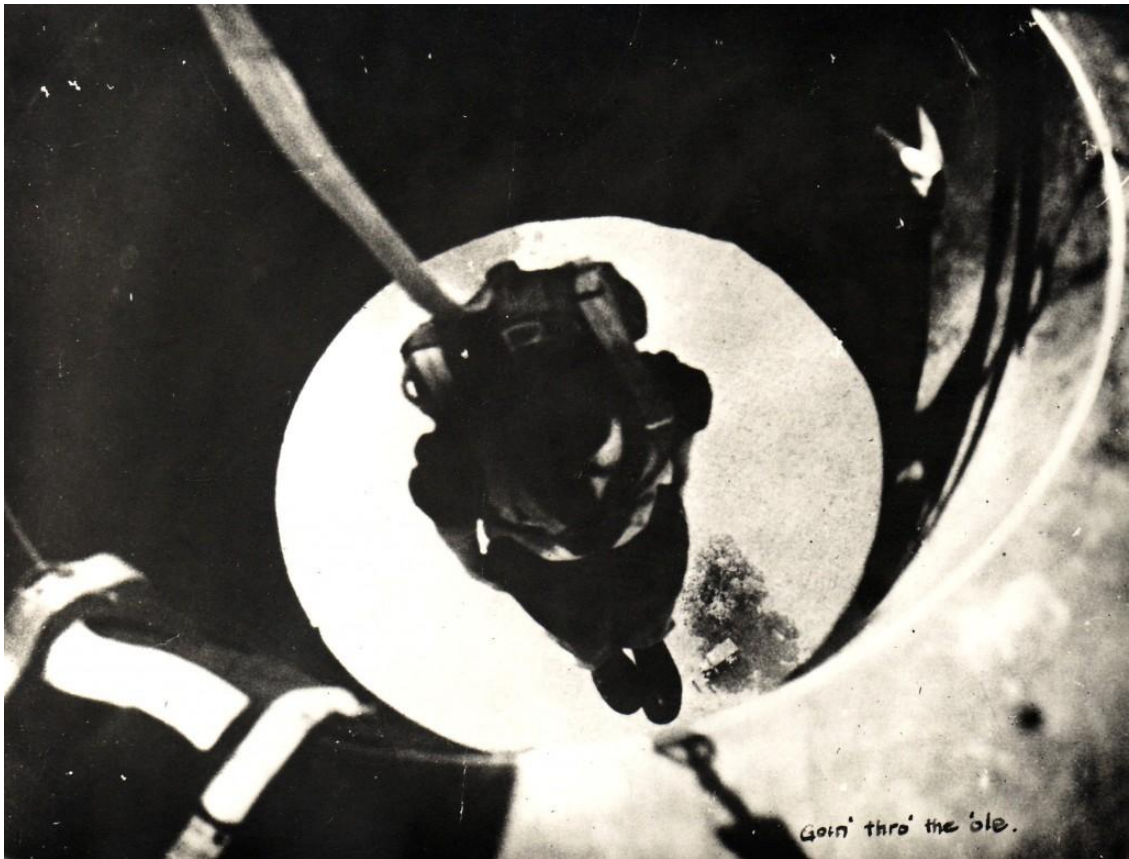
Obrázek č. 14. Momentka z výcviku v Ringway. Těsně pod letounem Whitley prochází krátkou fází volného pádu parašutista, který opomněl po opuštění letounu držet nohy u sebe. Dále pod letounem vlevo pokračuje v pádu jeho kolega, který vyskočil před ním. Napjaté nosné šňůry mu již vytahují vrhlík z upoutaného kontejneru padáku (kontejner, připoutaný výtažným lanem k letounu, visí pod zadním křídlem).

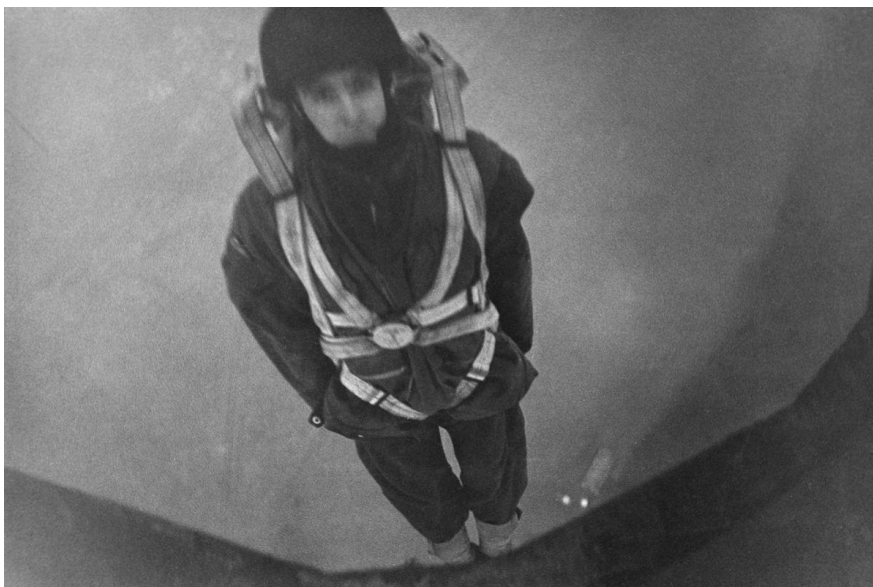
Obrázek č. 15. Pohled do nákladového prostoru letounu Whitley. Na první pohled je zřejmé, že parašutisté měli minimální pohodlí a pohybovat se mohli pouze po čtyřech. Na palubu se jich vešlo také pouze 10. Halifax byl poněkud prostornější, avšak počet mužů, který mohl letoun v průběhu jednoho letu vysadit, zůstal stejný. Nejlepší platformou pro vysazení parašutistů byl americký Douglas C-47 Dakota, který mohl pojmout až 20 plně vycvičených mužů a umožnil výskok bočními dveřmi. Pro účely čs. programu padákových výsadek však nebyl využíván a parašutisté byli vysazováni do akce letouny Whitley, Halifax a později také letouny Liberator.

Obrázek č. 16. Vteřina před seskokem - moment, kdy je mysl strnulá a tělo napjaté. Po výskoku bylo nezbytné k bezpečnému otevření padáku okamžitě zaujmout předepsanou polohu s koleny a kotníky u sebe a rukama podél těla.

Obrázek č. 17. Bezpečné opuštění letounu v předpisové poloze. Strom a automobil pod parašutistou dávají dobrou představu o minimálních výškách, ze kterých parašutisté opouštějí letoun.

Obrázek č. 18. Další z předpisově zaujaté polohy po výskoku, která byla základním předpokladem k bezpečnému otevření padáku.

Obrázek č. 19. „*Workhorse*“ („*tahoun*“) většiny operačních letů Zvláštní skupiny D, čtyřmotorový Handley Page Halifax.

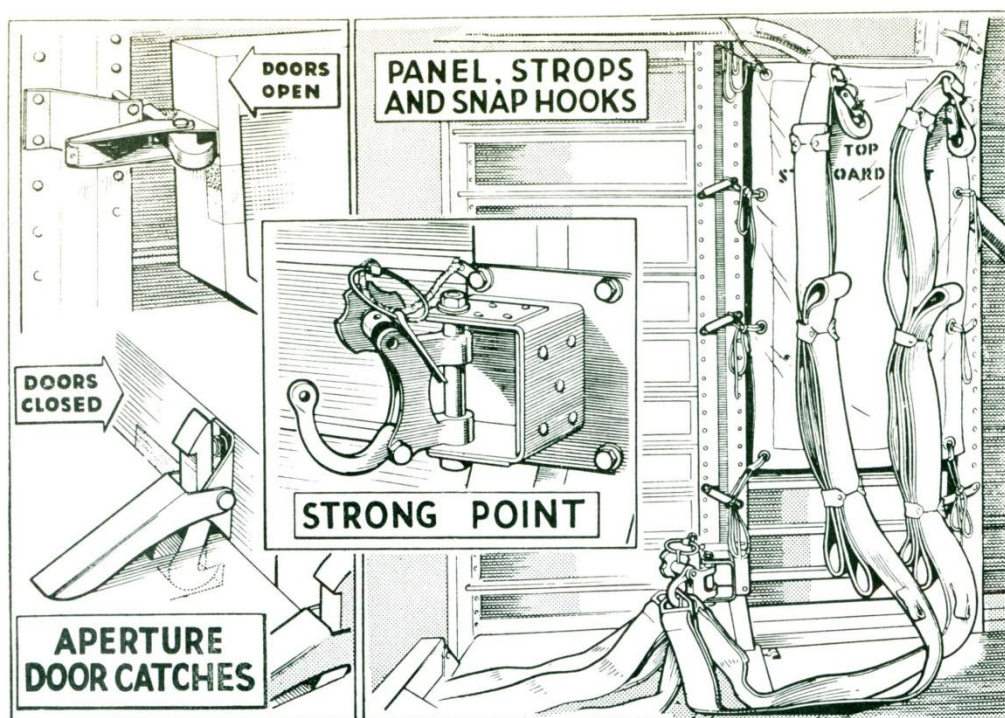
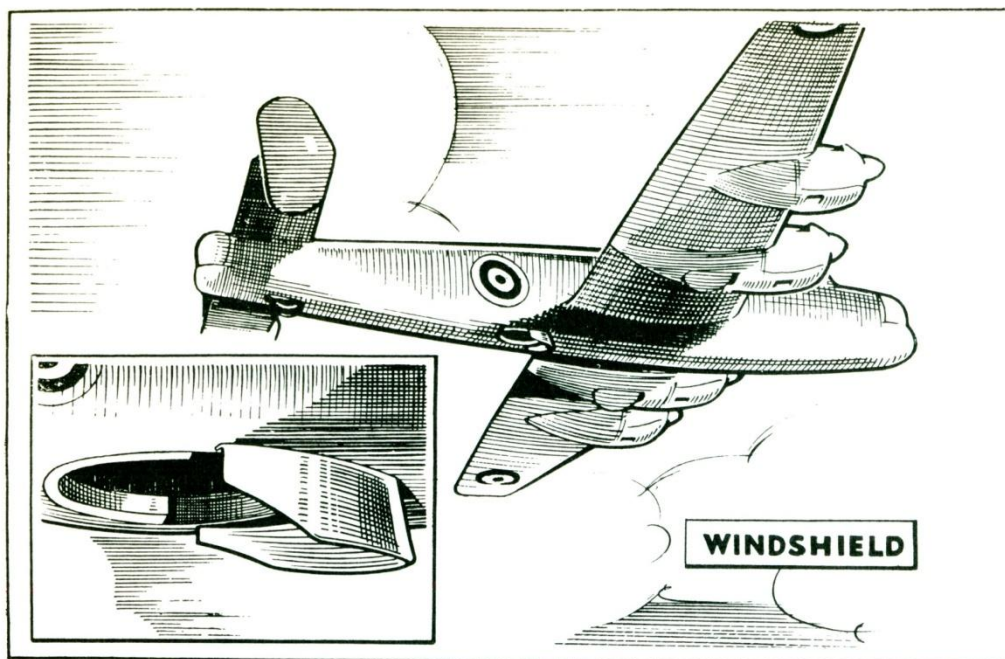
Obrázek č. 20. Letoun Handley Page Halifax Mk. II (sériové číslo L9613, trupové označení NF-V) anglické posádky kapitána Hockeyho přepravoval klíčové výsadky SILVER A, SILVER B a ANTHROPOID, které rozhodujícím způsobem ovlivnily následný vývoj v protektorátu likvidací generála SS Heydricha.

Obrázek č. 21. Nástup parašutistů do letounu. Barvy kontejnerů padáků i nosného postroje nebyly jednotné a bylo mnoho variant. Podle vnějších kapes pro výtažné lano, umístěných na chlopních kontejneru padáku, je zřejmé, že parašutisté jsou vyzbrojeni modelem X Type Mk. I.

Obrázek č. 22. Zajímavá momentka z Ringway. Seskok z letounů Whitley a Douglas C-47 Dakota ve společném průletu. V případě letounu Whitley stroj opustí maximálně 10 mužů otvorem v podlaze, zatímco z pohodlnější Dakoty stroj opustí 20 mužů bočními dveřmi.

Obrázek č. 23, 24. Na horním obrázku je názorně zobrazen tzv. *windshield*, nebo též deflektor, umístěný na spodní části trupu letounu Halifax. V podstatě se jednalo o plechový límec, umístěný kolem přední části vysazovacího otvoru. Deflektor odkláněl proud vzduchu pod trupem letadla a tím měl parašutistovi usnadnit kontrolované opuštění letounu bezprostředně po výskoku. Na spodním obrázku je uprostřed zobrazen tzv. *strong point*, kotvící bod, k němuž se upevňovaly prodlužovací popruhy, které byly spojeny s výtaznými lany padáků. Po výskoku parašutisty z letounu ukotvený prodlužovací popruh se spojeným výtazným lanem vytáhly vrchlík z kontejneru a tím zajistily automatickou funkci tzv. „nuceného otevření“.

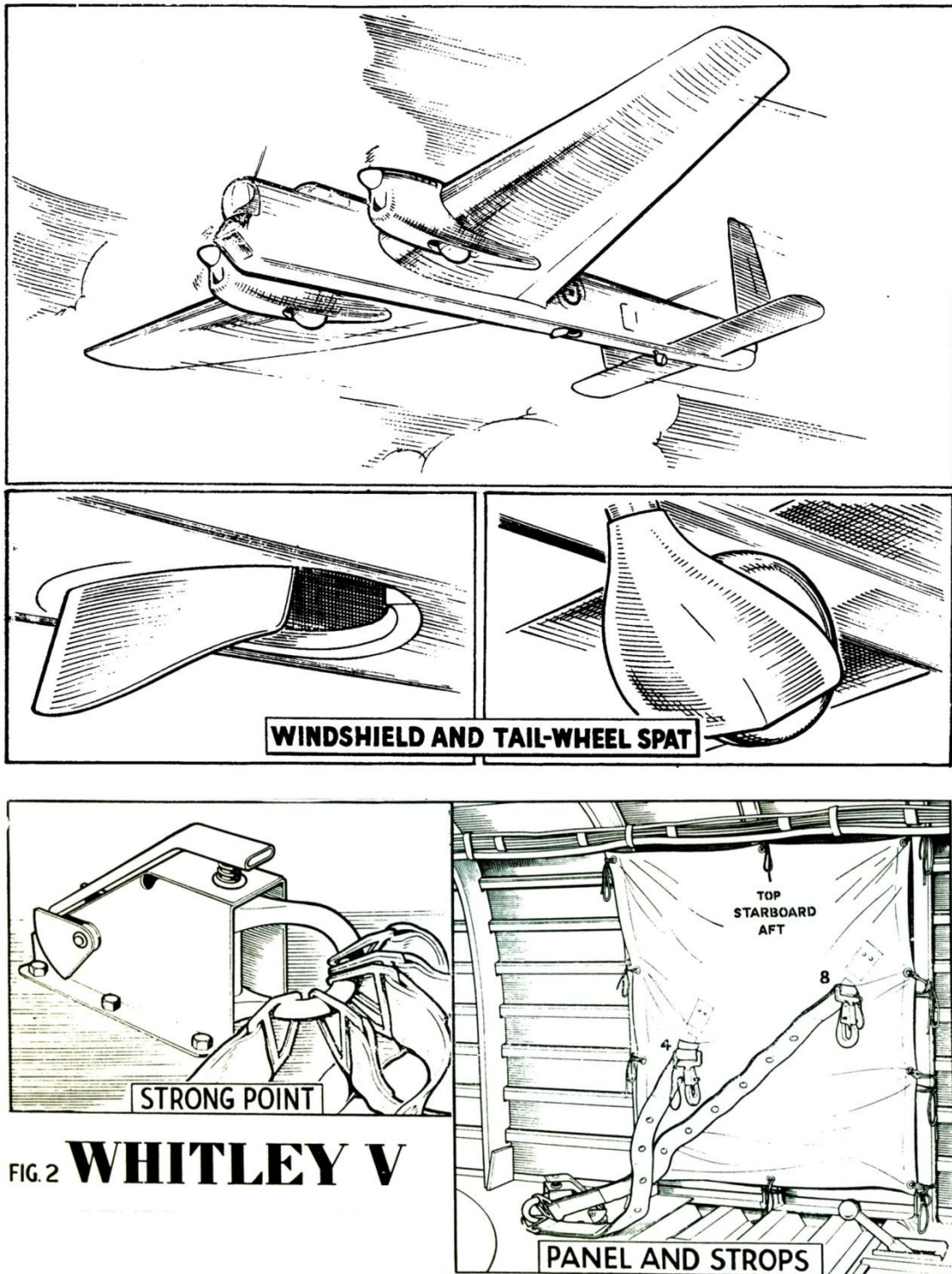

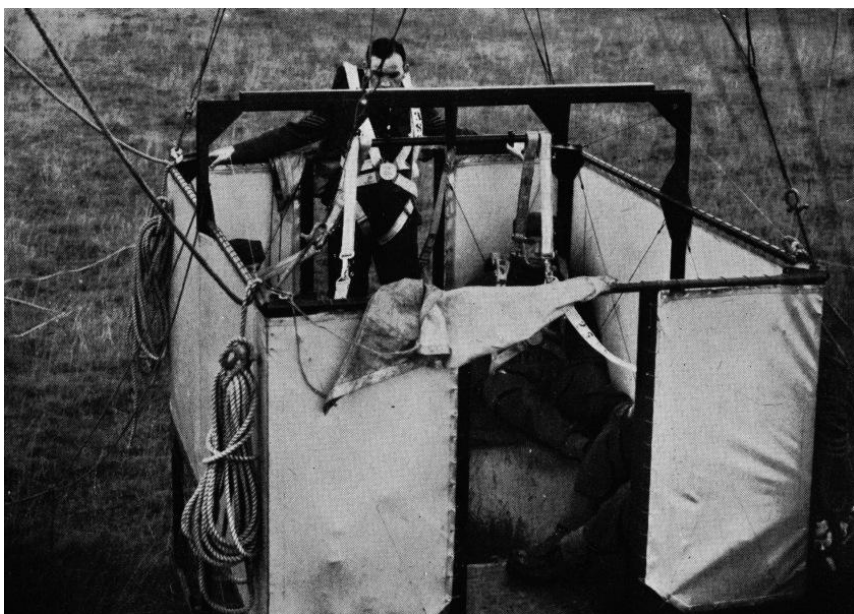
FIG. 2 **WHITLEY V**

Obrázek 25, 26. Na horním obrázku je windshield umístěný na letounu Whitley. Zadní kolo letounu bylo také chráněno límcem, aby bylo zabráněno možnému zachycení parašutisty za letounem.

Na dolním obrázku je opět kotvicí bod a prodlužovací popruhy, spojující kotvicí bod a výtazná lana padáků.

Obrázek č. 27. Balón byl nejméně oblíbeným prostředkem k vysazení parašutistů, neboť v tichém a nehybném koši se výška zdála zrádnější...Otevírání padáku výtažným lanem také z důvodu nulové rychlosti v okamžiku vysazení trvalo déle. Byl však levnější na provoz a ve stejném čase z balonu dokázalo vyskočit více mužů, než z letounů.

Obrázek č. 28. Detail koše. V podlaze je patrný vysazovací otvor.

Obrázek č. 29. Jednoduchá plošina s otvorem v podlaze, umístěná na dřevěném lešení, sloužila k nácviku výskoku z letounu Whitley a Halifax. Vysazovací trenažer byl částí legendárního „Kilkennyho cirkusu“, výsadkového cvičiště, které tvořily různá závěsná zařízení, makety a ostatní konstrukce, umožňující důkladné procvičení činnosti parašutisty na palubě letounu, během seskoku a při přistání.

Obrázek č. 30, 31. Na horním obrázku jsou skluzavky, ze kterých parašutisté nacvičovali parakotoul (Parachute Landing Fall – PLF). Na spodním obrázku se cvičící parašutista chystá v upoutaném postroji seskočit z vyvýšené plošiny a nacvičovat přistání vpřed nebo vzad.

Obrázek č. 32. Na snímku vlevo je autor důmyslných výcvikových zařízení, instruktor RAF Eric Kilkenny, dávající instrukce jednomu z důstojníků výsadkové divize. Mnoho z „Kilkennyho cirkusu“ se v rámci výsadkové přípravy používá dodnes.

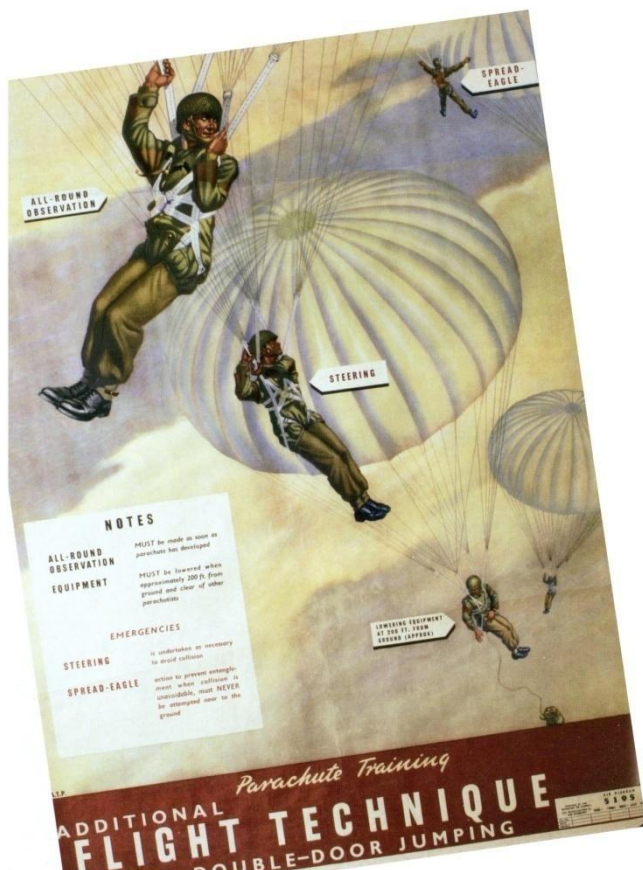
Obrázek č. 33. Pohled na ustrojeného parašutistu. Při čelním pohledu je jasně patrná centrální spona QRB (Quick Release Buckle/Box) patentovaná Leslie Irvinem v roce 1929, která parašutistovi umožnila okamžité odstrojení z padáku a zahájení bojové činnosti. Při pohledu zezadu je patrná jednoduchá a důmyslná konstrukce obalu padáku. Čtyři chlopně uzavřené trhací nití držely na parašutistových zádech kontejner se sbaleným vrchlíkem. U modelu Mk. I. bylo výtažné lano uloženo ve vertikálních kapsách, umístěných na horní a spodní chlopni obalu padáku.

Obrázek č. 34. Strojění do padáku. Opět jasně patrná centrální spona QRB na postroji padáku X Type. Americký T-5 měl na nosném postroji spony tři, jednu na hrudním a po jedné na obou stehenních popruzích. Ty však americký parašutista mohl odepnout až po odepnutí bederního popruhu, na němž byl umístěn záložní padák. Oproti britskému X Type americký T-5 vyžadoval k odstojení podstatně více času. Na hlavě má parašutista výcvikovou měkce polstrovanou přilbu.

Obrázek č. 35. Parašutisté se navzájem strojí před cvičným seskokem. Výtažné lano, umístěné ve vertikálních kapsách na chlopních obalu padáku, opět identifikuje starší verzi Mk.I. Na konci výtažného lana je jasně patrné ocelové oko, které se po nástupu do letadla připevňovalo k prodlužovacímu popruhu. Tím byla zajištěna funkce tzv. nuceného otevření. Rukávový znak v podobě okřídleného padáku dokazuje, že zobrazení parašutisté již prodělali základní výcvik v seskoku padákem a pokračují ve výcviku speciálním nebo udržovacím.

Obrázek č. 36, 37. Polský instruktor major Julian Gebolys během výcviku zjistil, že vrchlík je možné částečně kontrolovat pomocí volných konců (tj. popruhů spojujících postroj padáku se svazky nosných šňůr vrchlíku). Přitažením předních volných konců bylo možné zvýšit dopřednou rychlost padáku (pohyb vpřed), přitažením zadních volných konců naopak zpomalit. Přitažením obou levých či pravých volných konců bylo možno provést skluz stranou. Reakce padáku však byla velmi pomalá.

Na horním obrázku je naučná tabule pro činnost na padáku. Na spodním obrázku jsou po obou stranách hlavy parašutisty dobře patrné popruhy spojující postroj padáku a nosné šňůry vrchlíku – tzv. volné konce. Přitažením těchto popruhů se dal padák výše zmíněným způsobem řídit.

Obrázek č. 38. „*Knees together, shoulders round, head bent down and watch the ground!*” Vteřiny před přistáním. Bez ohledu na polohu těla, parašutista musel dříve stejně jako dnes dopadnout na plná chodidla. Kotníky, kolena a stehna musel držet pevně u sebe, aby obě nohy, lehce pokrčené a zpevněné, sloužily jedna druhé jako opora. V případě, že parašutista opomněl držet nohy u sebe během dopadu, následoval velmi tvrdý a bolestivý dopad, s velkým rizikem zranění. Po kontaktu chodidel se zemí parašutista okamžitě pokračoval kontrolovaným parakotoulem. Tzv. *Parachute Landing Fall – PLF* byl jako bezpečná metoda přistání vytvořen instruktorem RAF Johnem C. Kilkennym a zaveden také v americké výsadkové metodice v roce 1943.

Obrázek č. 39. Padák X Type. byl výsledkem úspěšné spolupráce GQ Company a Irvin Air Chutes. Na obrázku je druhá generace modelu X Type. Verze Mk. II se od verze Mk. I na první pohled lišila uložením výtažného lana uvnitř kontejneru, čímž byla tato kritická část celé konstrukce lépe chráněna (Mk. I měl výtažné lano umístěné ve vnějších kapsách umístěných na horní a spodní chlopni kontejneru). Další úpravu doznal samotný kontejner (uložení nosných šňůr, uzavření kontejneru). Za pozornost stojí uzavření chlopni obalu padáku trhací nití, provlečenou druky na koncích chlopni. Nit' měla předepsanou odolnost v trhu, zaručující její roztržení (a tím uvolnění kontejneru s vrchlíkem a nosnými šňůrami z obalu padáku) až v momentu, kdy se napnulo výtažné lano na svou plnou délku. Tím byla zajištěna správná sekvence otevírání, která pokračovala rozvinutím nosných šňůr. Poslední se otevíral kontejner s vrchlíkem, opět uzavřený trhací nití.

Popruhy nosného postroje X type byly širší než u amerického padáku T-5, což v kombinaci s přepracovanou koncepcí otevírání „*lines first, canopy second*“ (rozvinutí nosných šňůr na jejich plnou délku a poté rozvinutí vrchlíku) zaručovalo spolehlivější a pohodlnější způsob otevírání. Oba modely Mk. I a II se používaly souběžně po celou dobu války. Ze všech druhoválečných padákových konstrukcí se jednalo patrně o nejspolehlivější koncepci. Vrchlík padáku X type se skládal z 28 polí a v průměru měřil 8,5 metru. 28 nosných šňůr spojujících volné konce padáku s okrajem vrchlíku mělo délku 7,6 metru. Rychlost klesání byla 6,7 metru/sec.

Obrázek č. 40, 41, 42. Horní obrázky zobrazují kontejner padáku, v němž je složen vrchlík. Kontejner je původní verzí Mk. I., kde jsou nosné šňůry uloženy na chlopni v pryžových průvlecích. Z obrázků je patrné, že vrchlík je v kontejneru opět uzavřen chlopněmi, zajištěnými trhacími nití, obepínající svazek nosných šňůr. Po úplném uzavření kontejneru se složeným vrchlíkem byl kontejner nakonec uložen v obalu padáku (na obrázku dole), který byl jednoduchým plátěným pouzdrem se čtyřmi chlopněmi, uzavřenými trhacími nití protaženou druky na jejich koncích.

Obrázek č 43. Celkový pohled na padák X Type Mk I. Nahoře vlevo je zachycen parašutista v letu na padáku s maskovaným provedením vrchlíku. Padák se vyráběl v řadě kamufláží v závislosti na prostředí zasazení. Některé modely včetně těch, které užívali čs. parašutisté v Anglii, měly v maskovacím potisku též obal padáku, postroj, a dokonce nosné šňůry, zatímco padáky bez kamufláže byly primárně určeny pro pravidelná výsadková vojska. Vyráběly se samozřejmě také vrchlíky bílé. V případě určení k zasazení parašutistů v severských zemích byly v barvě bílé nejen vrchlíky, ale celý padákový komplet včetně nosných šňůr, postroje, přezek i centrální spony. Maskované verze se používaly především pro účely zvláštních operací, přestože se zde původně zamýšlelo použití vrchlíků barvy černé. Ty však nakonec nedoznaly širšího využití. Na výrobu padáků se zpočátku používalo hedvábí, později bavlněná tkanina Ramex a dále nylon.

Obrázek číslo 44. Maskovaná verze padáku X Type, široce využívaná pro účely diverzních výsadek na okupovaná území Evropy.

Obrázek č. 45. Padák X Type, určený primárně pro zasazení padákových agentů v severských zemích.

Obrázek č. 46, 47. Běžnou praxí při výcviku v Ringway bylo balení padáků pomocí Ženských pomocných sborů Královského letectva - Women's Auxiliary Air Force (WAAF). Ženy byly považovány za pečlivější pro tuto kritickou aktivitu a zkušené baličky dokázaly padák zabalit přibližně za 25 minut. Baličky pracovaly v osmi hodinových směnách a během 5 let zabalily na 429 000 padáků. WAAF byla připsána pouze jedna smrtelná nehoda způsobená chybným zabalením padáku za celou dobu války. Incidentu by mohl odpovídat záznam č. 28 k nehodě ze dne 20. března 1943, uvedený v záznamníku smrtelných nehod v CLS Ringway (viz níže). Jako příčina nehody je zde uvedena „*packing error of top tie*“, což může odpovídat chybnému navázání trhací nitě, uzavírající chlopně obalu padáku.

Na horním obrázku tabule připomíná personálu WAAF, že „*lidský život závisí na každém padáku, který balíš.*“ Na spodním obrázku se nám nabízí pohled do balírny s typickými dlouhými balicími stoly.

Obrázek 48, 49. Personál WAAF při práci.

Obrázek č. 50, 51. Speciální kombinéza, vyvinutá SOE pro padákové agenty vysazované na území okupované Evropy, měla podobu overalového převlečníku se dvěma zipy vpředu, sahajícími od konce nohavic až k límci. Parašutista seskakoval v civilním oblečení, které skrýval pod kombinézou. Po jejím vysvlečení tak mohl okamžitě splynout s prostředím. Kombinéza byla vybavena řadou vnitřních a vnějších kapes pro speciální materiál a tvořila komplet s měkkou ochrannou přilbou ve stejném potisku, brýlemi a holínkami, které se převlékaly přes boty. Na levém stehně kombinézy byla umístěna vnější kapsa pro pistoli, uzavíraná drukem, a vnitřní kapsa pro skládací lopatku. Lopatkou se po seskoku zakopávaly padáky a operační materiál, který nebylo možné nebo žádoucí z místa seskoku okamžitě odnést. Na levém zápěstí byla malá vnější kapsa pro zavírací nůž, který bylo možno použít k přerezávání popruhů a nosných šňůr v případě přistání na stromě. Dvě menší a jedna větší vnitřní kapsa na pravém stehně sloužily k uložení drobného operačního materiálu – prostředků první pomoci a přežití, svítilny či falešných dokladů.

Obrázek č. 52. Detail přilby a kombinézy ze sbírek Vojenského historického ústavu.

Obrázek č. 53. Vrchlík padáku, se kterým seskočil Josef Gabčík nebo Jan Kubiš na konci prosince 1941 u obce Nehvizdy nedaleko Prahy. ANTHROPOID, stejně jako mnoho dalších skupin, byl vysazen na jiném, než plánovaném místě. Padák byl první noc uschován spolu s dalším operačním materiálem v osamělé boudě zahradníka Antonína Sedláčka u Nehvizd. Odtud byl v lednu 1942 vyzvednut a ukryt ve vile ve Svěpravicích v otmamu, kam jej zašili obětaví pomocníci parašutistů. Padák byl nakonec s ostatním materiálem, použitým během seskoku, převezen odbojáři vozidlem pohřební služby na pražský d'áblický hřbitov, kde byl uložen do fiktivního hrobu (pod číslem 134). Materiál zůstal neodhalen až do konce války. Po osvobození byl vykopán a předán MNO.

Obrázek č. 54. Balení materiálu do plechových kontejnerů. V průběhu operačního vysazení byly kontejnery na vlastním padáku vysazovány tak, aby za nimi seskočil alespoň jeden parašutista, a tím se zabránilo jejich ztrátě. Jak se v praxi však ukázalo, dohledání kontejnerů ve tmě bylo velmi obtížným úkolem a parašutisté byli nezdědkou nuceni opouštět místo vysazení bez nalezeného operačního materiálu, který velmi často zůstal viset na stromě. Pokud náhodní nálezcí ohlásili v obavě z případného trestu za neohlášení nález úřadům, osud skupin byl často zpečetěn...

Obrázek č. 55. Na snímku je padák, jehož nosné šňůry jsou zamotány, mají tzv. „závity“. Snímek byl pravděpodobně součástí dokumentace jedné z nehod, neboť závity, pokud včas nedojde k jejich rozmotání za letu, neumožňují rozvinutí vrchlíku na jeho plnou šířku. Následkem padák nekontrolovatelně klesá nepřiměřenou rychlostí a je zcela neovladatelný. Přistání na takovém padáku končí většinou vážným zraněním nebo smrtí. K nehodám docházelo i CLS Ringway (viz níže).

STATIC LINE FATALITIES UNDER TRAINING

No.1 PTS

FATALITIES

	FILE NO	DATE	RANK	NAME	CAUSE	A/C TYPE OR BALL	FOR AFT PORT S/BRD	TYPE OF PARACHUTE
1	Ringway C 803 1 P1	25 7 40	Dvr	Evans	Somersault	Whitley	Fore	Original Canopy first
2	" C 803 2 P1	27 8 40	Trp	Watts	2 lines round canopy	"	Aft	"
3	" C 803 1CP1	19 11 40	Cpl	Carter	Snaphook opened on aperture lip	"	"	X Type
4	" C 803 1P1	21 1 41	L/Sgt	Dennis	Dropped through ice - drowned	"	"	"
5	" C 604 6 P1	26 6 41	2/Lt	Twardawa	Static line not connected	"	"	"
6	" C 604 12P1	29 9 41	Lt	Zelewski	Somersault	"	Aft	"
7	" C 604 18P1	29 1 42	2/Lt	Thirkeldson	String encircling rigging lines	Balloon	"	A Type
8	" C 626 5 P1	16 2 42	L/Cpl	Duckett	Somersault	Whitley	Aft	X Type
9	" C 626 7 P1	18 2 42	Maj	McDonough	Line in D Ring	"	"	"
10	" SPECIAL	7 3 42	Sgt	Giron	Tangle	Balloon	"	"
11	" C 626 11P1	22 3 42	Cpl	Richards	Somersault	Whitley	Aft	"
12	" C 626 12P1	28 4 42	Lt	Alexander	Tangle	"	Fore	"
13	" C 626 14P1	4 6 42	Ppr	Sands	Tangle	"	"	"
14	" C 626 17P1	29 6 42	Gnr	Newton	Tangle	"	Aft	"
15	" SPECIAL	15 7 42	Capt	S	Effects of landing	"	"	"
16	" C 626 22P1	19 8 42	2/Lt	Edwards	Somersault	"	Aft	"
17	" C 626 23P1	21 8 42	2/Lt	Borsukiewicz	Tangle	"	"	"
18	" C 626 24P1	10 9 42	Sgt	McRitchie	Tangle	"	Fore	"
19	" C 626 25P1	31 10 42	Gnr	Langmaide	Tangle	Balloon	"	"

Obrázek 56, 57, 58. Unikátní dokumentace výsadkového výcviku v Ringway u Manchesteru – Záznamník smrtelných nehod v CLS Ringway, který nám dává možnost odhalit jejich nejčastější příčiny. Dle záznamů došlo za dobu války k 46 smrtelným nehodám. První obětí se stal dne 25. července 1940 Ralph Evans z praporu No 2 (Para) Commando. Příčinou nehody bylo podle záznamu salto – přetočení parašutisty, ke kterému běžně docházelo po výskoku z letounu, když se tělo výsadkáře střetlo s proudem vzduchu pod letounem a bylo v jiné, než řádně zaujaté poloze. Evansův poslední seskok byl také posledním seskokem na původním modelu padáku Irvin, neboť chybná poloha parašutisty v okamžiku opuštění letounu v kombinaci s ne zcela spolehlivou koncepcí otevírání padáku přinášela značná rizika. Na základě nehody byla přepracována koncepce otevírání, která vedla k zavedení bezpečnějšího X Type. V pořadí patnáctá nehoda je datována k 15. červenci 1942. Složka vedená k nehodě je označena jako „SPECIAL“, čímž je oběť nehody identifikována jako účastník programu SOE. Muž, který se stal osudového dne obětí smrtelné nehody, je označen jako „kapitán S“. Jednalo se o kapitána Šedu, účastníka čs. programu padákových agentů, který při nevydařeném přistání utrpěl osudová poranění hlavy.

Z ostatních záznamů můžeme vyčíst, že v období od 25. července 1940 do 8. března 1945 bylo nejčastější příčinou smrti parašutisty (z celkových 46 zaznamenaných případů) zamotání šňůr (33%), nevhodně provedený výskok s následkem salta – přetočením těla (20%), chybně provedené přistání (15%) a závity na nosných šňůrách (9%). Dalšími příčinami byly podle záznamů také zachycení nosné šňůry (šňůr) přes vrchlík padáku, srážka parašutisty s letounem nebo s dalším parašutistou, zachycení parašutisty za letounem, nezakotvení výtažného lana či utonutí. Pouze jeden případ byl připsán chybnému zabalení padáku (nehoda ze dne 20. března 1943) a chybě z výroby (nehoda ze dne 22. července 1943). S přihlédnutím na celkový počet 429 800 seskoků, které se uskutečnily do roku 1946, se zaznamenaných 47 smrtelných nehod z tohoto období jeví jako obdivuhodný úspěch.

	FILE NO	DATE	RANK	NAME	CAUSE	A/C TYPE OR BALL	FORE AFT PORT S/BRD	TYPE OF PARACHUTE
20	Ring-way C 626 26 P1	31 10 42	L/Cpl	Staley	Tangle	Balloon		X Type
21	" C 626 27 P1	8 11 42	Rfn	McWilliams	Tangle	"		"
22	" C 626 31 P1	3 12 42	Pte	Siemasko	Tangle	Whitley	Aft	"
23	" C 626 33 P1	4 1 43	Pte	Gocal	Somersault, thrown lines	"	"	"
24	" C 626 34 P1	6 1 43	Cpl	Sadkowski	Simultaneous exit, parachutes fouled	"		"
25	" C 626 35 P1	21 1 43	Pte	Friskney	Somersault	"	Aft	"
26	" C 626 37 P1	10 2 43	L/Cpl	Heron	Rigging line fouled elastic loop - tangles	"	Fore	"
27	" C 626 38 P1	5 3 43	Lt	S	Tangle	Balloon		Large
28	" C 626 39 P1	20 3 43	Gnr	Morter	Packing error of top tie	"		X Type
29	" C 626 41 P1	22 5 43	Cpl	Nelson(RAF)	Tangle	Whitley	Aft	"
30	" C 626 42 P1	6 7 43	2/Lt	Dryll	Tangle and Twists	"	"	"
31	" C 626 45 P1	22 7 43	Pte	Charlesworth	Faulty design of inner bag	"		"
32	" C 626 46 P1	10 8 43	Pte	Duffy	Thrown Lines	"	Aft	"
33	" C 626 47 P1	15 8 43	L/Cpl	Janocha	Parachute struck by aircraft	"		"
34	" C 626 49 P1	31 8 43	Pte	Creech	Somersault	"	Aft	"
35	" C 626 51 P1	12 10 43	Pte	Dixon	Parachute caught in tail-wheel spat	"	Fore	"
36	" C 626 53 P1	11 11 43	Sgt	Van-Rees	Twisted Lines	"	Fore	"
37	" C 626 54 P1	22 12 43	L/Cpl	McPhedran	Bad Exit	"	Aft	"
38	" C 626 59 P1	31 7 44	Pte	Wicks	Twisted Lines	"	Fore	"

	FILE NO	DATE	RANK	NAME	CAUSE	A/C TYPE OR BALL	FORE AFT PORT S/BRD	TYPE OF PARACHUTE
39	Ring-way	C 5626 63	P19 12 44	Pte Dupuis	Fractured neck on landing	Dakota		X Type
40	"	C 5626 62	P19 12 44	Pte Southall	Somersault, legs in lines	Whitley	Aft	"
41	"	C 5626 64	P115 12 44	L/Cpl Jonowski	Dislocated skull	Night Balloon		"
42	"	C 5626 65	P127 12 44	Pte Crabb	Caught on tail wheel. Landed with aircraft	Whitley	Fore	"
43	"	C 5626 66	P121 2 45	Pte Sukiennik	Backward landing fractured base of skull	Dakota		"
44	"	C 5626 66	P121 2 45	Pte Zielinski	Backward landing Contusion of brain	"		"
45	"	C 5626 67	P13 3 45	Pte Polys	Backward landing Severe Concussion	"		"
46	"	C 5626 68	P18 3 45	Pte Scudamore	High Twists	"		"
47	"	C 5626 82	P120 11 45	Pte Gilbertson	"	Balloon		"
48	U Heyford		6 1 49	Cfn Roser (Reg)	Somersault	Dakota Night		"
49	"	UH 305 3	Air 23 9 49	Tpr Cobb(TA)	Died 3 weeks after sustaining a head inj on landing	1st Balloon		"
50	Abingdon	AB2305	9 Air 12 2 51	L/Cpl Gallagher (Reg)	Collision near ground severe oscillation fracture right femur died from injury	Hastings Night	Port	"
51	"	AB/2305 C	10 Air 19 5 51	Cpl Heasman	Strangled by strop during exit	Hastings		"
52	"	AB/2361 C	5 Air 6 5 54	Cpl Wilson C (TA)	Bad exit. Parachute fouled on CW	"	Port	"

RESERVE PARACHUTE OCTOBER 1955

- 3 -

ZDROJE K OBRAZOVÉ PŘÍLOZE:

BOGER, Jan. *Elitní a speciální jednotky světa*. Praha 1995.

PERQUIN, Jean -Louis. *The Clandestine Parachute and Pick-Up Operations*. Paris 2012.

PERQUIN, Jean -Louis. *The Clandestine Radio Operators*. Paris 2011.

PERQUIN, Jean -Louis. *The Special Forces Equipment - British Parachutes*. Paris 2015.

TANNER, John (editor). *RAF Airborne Forces Manual, The official Air Publication for RAF Paratroop Aircraft and Gliders, 1942-1946*. London 1979.

www.paradata.org.uk

www.pinterest.com

www.vhu.cz